

Briuselis, 2022 m. vasario 17 d.
(OR. en)

6188/22

EMPL 49
SOC 78
EDUC 47
ECOFIN 112

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Tarybos generalinio sekretoriato
kam:	Nuolatinių atstovų komitetui / Tarybai
Dalykas:	2022 m. bendra užimtumo ataskaita – Priėmimas

Delegacijoms priede pateikiamas 2022 m. bendros užimtumo ataskaitos projektas, kurio galutinę redakciją 2022 m. vasario 7 d. bendrame posėdyje patvirtino Užimtumo komitetas ir Socialinės apsaugos komitetas.

Nuolatinių atstovų komiteto prašoma pateikti 2022 m. bendros užimtumo ataskaitos projektą Tarybai (EPSCO) priimti.

Turinys

PAGRINDINIAI ASPEKTAI.....	2
DARBO RINKOS IR SOCIALINIŲ TENDENCIJŲ BEI UŽDAVINIŲ EUROPOS SAJUNGOJE APŽVALGA.....	33
1.1 Darbo rinkos tendencijos.....	33
1.2 Socialinės tendencijos	40
1.3 Peržiūrėta socialinių rodiklių suvestinė: uždavinių, susijusių su Ramsčio principais, apžvalga.....	44
1.4 Pagrindiniai ES tikslai iki 2030 m.....	54
UŽIMTUMAS IR SOCIALINĖS REFORMOS: VALSTYBIŲ NARIŲ REZULTATAI IR VEIKSMAI	61
2.1. 5 gairė. Darbo jėgos paklausos didinimas	61
2.1.1 Pagrindiniai rodikliai.....	61
2.1.2 Politikos atsakas.....	84
2.2. 6 gairė. Darbo jėgos pasiūlos didinimas ir galimybių įsidarbinti, įgūdžių bei kompetencijų gerinimas	97
2.2.1 Pagrindiniai rodikliai.....	98
2.2.2 Politikos atsakas.....	146
2.3. 7 gairė. Darbo rinkų veikimo ir socialinio dialogo veiksmingumo gerinimas.....	166
2.3.1. Pagrindiniai rodikliai.....	167
2.3.2 Politinis atsakas.....	208
2.4. 8 gairė. Lygių galimybių visiems skatinimas, socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu	219
2.4.1 Pagrindiniai rodikliai.....	219
2.4.2 Politinis atsakas.....	255
PRIEDAI.....	270

PAGRINDINIAI ASPEKTAI

Europos Komisijos ir Tarybos bendroje užimtumo ataskaitoje, vadovaujantis SESV 148 straipsniu, kasmet aptariama užimtumo padėtis Sąjungoje ir užimtumo gairių įgyvendinimas.

Ataskaitoje apžvelgiami pagrindiniai atitinkamų metų užimtumo bei socialinės raidos Europos Sąjungoje aspektai, taip pat pastarojo meto valstybių narių politikos priemonės, įgyvendinamos vadovaujantis valstybių narių užimtumo politikos gairėmis¹. Joje taip pat nustatytos pagrindinės prioritutinės sritys, kuriose reikia imtis politikos veiksmų. Komisijos teikiamas pasiūlymas dėl šios ataskaitos yra Europos semestro rudens dokumentų rinkinio dalis; Komisijai ir jos parengiamiesiems organams pasikeitus nuomonėmis, galutinį tekstą priims Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų (EPSCO) taryba.

2022 m. bendroje užimtumo ataskaitoje daugiau dėmesio skiriama Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimui laikantis 2021 m. kovo mėn. veiksmų plano ir vykdant ES vadovų gegužės 8 d. Porto deklaracijoje prisiimtus įsipareigojimus. Ją įgyvendindama Sąjunga dar veržliau sieks žaliosios, skaitmeninės ir sąžiningos pertvarkos ir užtikrins aukštynkryptę socialinę ir ekonominę konvergenciją, įveikiant demografinius sunkumus. Tai taip pat turėtų padėti siekti darnaus vystymosi tikslų. Šia ataskaita sustiprinama socialinio ramsčio stebėseną, visų pirma pasitelkiant teminius intarpus, kuriuose aptariami pagrindiniai uždaviniai trijose srityse: lygių galimybių ir galimybės įsidarbinti, tinkamų darbo sąlygų ir socialinės apsaugos bei įtraukties. Į ataskaitą taip pat įtraukti trys naujieji pagrindiniai ES užimtumo, įgūdžių ir skurdo mažinimo iki 2030 m. tikslai, nustatyti Ramsčio veiksmų plane, kuriuos ES vadovai palankiai įvertino Porto socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikime ir birželio mėn. Europos Vadovų Taryboje. ES įsipareigojo iki 2030 m. pasiekti šiuos pagrindinius ES tikslus:

- darbą turėtų turėti ne mažiau kaip 78 proc. 20–64 m. gyventojų;
- bent 60 proc. 25–64 m. amžiaus žmonių turėtų kasmet dalyvauti mokymo veikloje ir
- asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius turėtų sumažėti bent 15 mln., palyginti su 2019 m.

¹ Naujausią užimtumo gairių redakciją Europos Sąjungos Taryba priėmė 2021 m. spalio mėn. (OL L 379, 2021 10 26, p. 1–5).

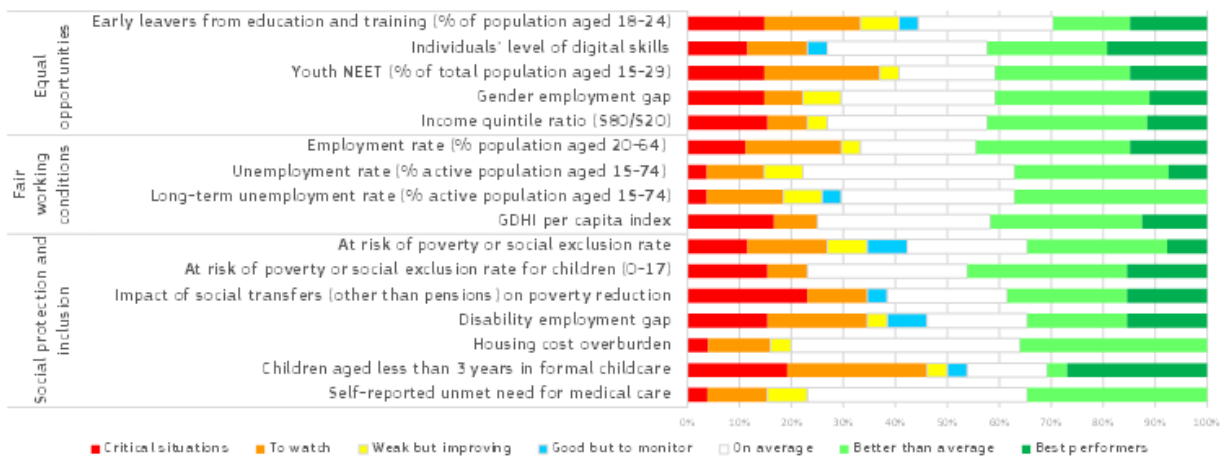
Kartu su sanglaudos fondais įgyvendinant reformas ir investuojant, kaip numatyta valstybių narių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose, bus skatinamas teisingas, įtraukus ir tvarus ekonomikos atsigavimas. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemone skatinama Sąjungos ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda, gerinant valstybių narių atsparumą, pasirengimą krizėms, gebėjimą prisitaikyti ir augimo potencialą. Tokiu būdu priemone taip pat prisidedama prie Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimo, ypatingą dėmesį skiriant konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose nustatytų problemų sprendimui.² Šiuo atžvilgiu svarbūs keturi iš šešių į šios priemonės aprėptį patenkančių ramsčių: i) pažangus, tvarus ir integracinis augimas; ii) socialinė ir teritorinė sanglauda; iii) sveikata ir ekonominis, socialinis bei institucinis atsparumas ir iv) naujai kartai, vaikams ir jaunimui skirtos politikos priemonės. Į bendrą užimtumo ataskaitą, kuri yra politikos atsako analizės dalis, taip pat įtrauktos kelios priemonės, remiamos iš Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP) ir kitų ES finansavimo šaltinių, įskaitant „Europos socialinį fondą +“, Europos regioninės plėtros fondą ir Teisingos pertvarkos fondą.

2022 m. bendroje užimtumo ataskaitoje pateikta analizė grindžiama peržiūrėta socialinių rodiklių suvestine, išsamiau nagrinėjami Ramsčio principai. Kaip 2021 m. kovo mėn. Socialinių teisių ramsčio veiksmų plano dalį Komisija pasiūlė peržiūrėti socialinių rodiklių suvestinę, kad būtų galima geriau stebėti Ramsčio įgyvendinimą, taip pat nustatyti patikslintus pagrindinius rodiklius; juos EPSCO taryba patvirtino 2021 m. birželio mėn. Todėl 2022 m. bendroje užimtumo ataskaitoje valstybių narių veiklos rezultatai vertinami pagal patikslintus pagrindinius rodiklius³. Dabar tarp jų – rodikliai, kuriuos taikant galima atsižvelgti į tokius svarbius aspektus, kaip suaugusiųjų mokymasis, asmenų su negalia integracija į darbo rinką, vaikų skurdo ir socialinės atskirties rizika ir per didelės išlaidos būstui. Peržiūrėtos socialinių rodiklių suvestinės duomenys, taip pat konkrečioms šalims skirtos duomenų ir politinių aplinkybių analizės rezultatai leidžia tiksliau nustatyti pagrindinius užimtumo, įgūdžių ir socialinius iššūkius ES ir valstybėse narėse (žr. 1 pav.). Tai leis atidžiau stebėti socialinius pokyčius ir skirtumus.

² Reglamento (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (OL L 57, 2021 2 18, p. 17), 4 straipsnis.

³ Socialinių teisių ramsčio veiksmų plane taip pat siūlomi papildomi socialinių rodiklių suvestinės rodikliai, dėl kurių tebevyksta diskusijos.

1 pav. Užimtumo, įgūdžių srities ir socialiniai iššūkiai ES valstybėse narėse pagal pagrindinius peržiūrėtos socialinių rodiklių suvestinės rodiklius

Pastabos. 1) Suaugusiųjų mokymosi rodiklio duomenų dar nėra; 2) skaitmeninių įgūdžių rodiklis grindžiamas 2019 m. duomenimis; 3) trūksta dalies šalių kai kurių rodiklių duomenų: visų rodiklių paaiškinimai pateikti ataskaitos priede.

COVID-19 krizės poveikį darbo rinkai sušvelnino greiti ir ryžtingi politiniai veiksmai valstybių narių ir ES lygmeniu. Darbo rinkos atsigavimas įsibėgėja, tačiau užimtumas ir bendras dirbtų valandų skaičius į prieškrizinį lygį dar negrįžta.⁴ 20–64 m. amžiaus asmenų užimtumo lygis, 2020 m. II ketv. nukritęs iki 71,5 proc., 2021 m. III ketv. atsigavo ir pakilo iki 73,5 proc., taip šiek tiek perkopdamas 2019 m. IV ketv. pasiektą 73,3 proc. lygį. Nors atsigaunant ekonomikai bus toliau kuriamos darbo vietos, tikimasi, kad darbo rinkos atsigavimas tęsis ir 2022 m. Kaip matyti iš pagrindinio ES užimtumo lygio tikslo, aukštas užimtumo lygis yra vienas iš pagrindinių 2030 m. prioritetų norint užtikrinti, kad visi galėtų visapusiškai dalyvauti ekonomikoje ir visuomenės gyvenime, ir padėti sumažinti asmenų, kuriems gresia skurdas, skaičių. Apskritai nedarbas didėjo mažiau nei buvo galima tikėtis, atsižvelgiant į COVID-19 poveikio ekonomikai mastą. Tai lėmė valstybių narių įgyvendintos politikos priemonės, be kita ko, remiamos ES lėšomis (visų pirma Europos laikinos paramos priemonės nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE)⁵ ir sanglaudai ir Europos teritorijoms skirtos ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyvos (REACT-EU)⁶ lėšomis), ir – kiek mažesniu mastu – tai, kad kai kurie žmonės bent laikinai tapo neaktyvūs, nes rasti darbą tapo sunkiau.

⁴ Tai rodo, kad sutrumpinto darbo laiko tvarka ir laikinojo atleidimo iš darbo tvarka tebėra svarbios daugeliui darbuotojų, be to, keliose valstybėse narėse nustatyti atleidimo iš darbo apribojimai, siekiant padėti išsaugoti darbo vietas.

⁵ 2020 m. gegužės 19 d. Tarybos reglamentas (ES) 2020/672.

⁶ 2020 m. gruodžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/2221.

Darbo rinkos atsigavimas įsibėgėja

73,5 %

– užimtumo lygis

2021 m. III ketv.
(1,3 p. p. didesnis nei prieš metus)

6,4 %

– nedarbo lygis

2021 m. gruodžio mėn.
(1,1 p. p. mažesnis nei prieš metus)

15,9 %

– jaunimo

nedarbo lygis

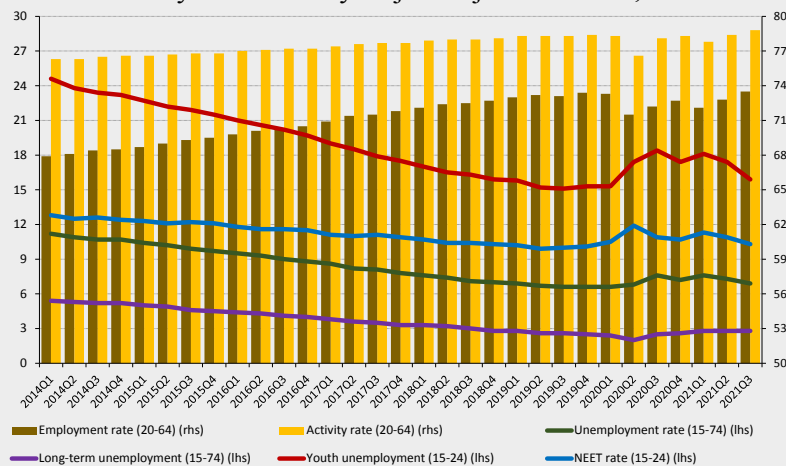
2021 m. III ketv.
(2,5 p. p. mažesnis nei 2020 m. III ketv.)

+12,3 %

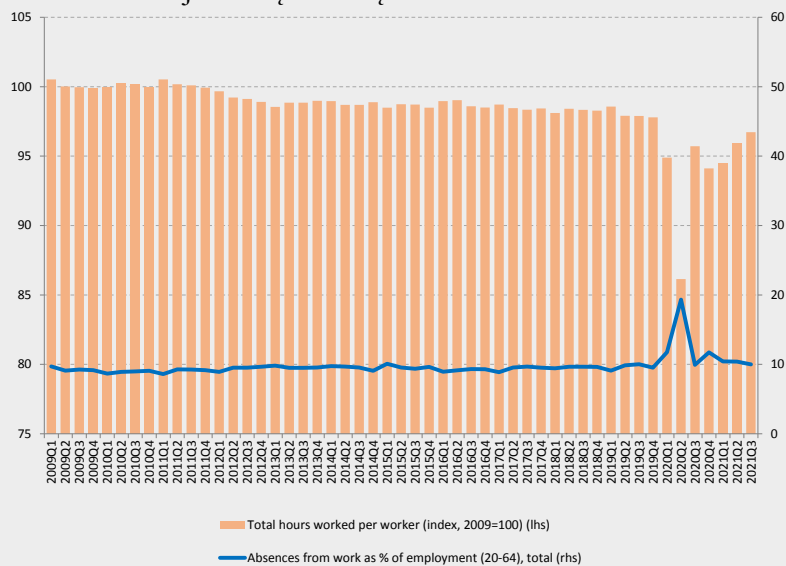
– vieno darbuotojo dirbtų valandų skaičius

2021 m. III ketv., palyginti su 2020 m. II ketv. (tačiau 1,1 % mažesnis nei 2019 m. IV ketv.)

ES 27 aktyvumo bei nedarbo lygiai ir nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo dalis, %

Vieno darbuotojo dirbtų valandų skaičius ir nebuvimas darbe ES 27

Pastaba. Ketvirčio nedarbo lygių eilutės lūžis 2021 m. I ketv. Šaltinis: Eurostato duomenų bazė [une_rt_q], [une_ltu_q] ir Darbo jėgos tyrimas [lfsi_emp_q], [lfsq_argan], [lfsi_neet_q]. Duomenys pakoreguoti pagal sezoną, o ne pagal kalendorių.

Dėl COVID-19 krizės nutrūko pastaraisiais metais stebėta teigiama aktyvumo lygio

tendencija. Dėl pandemijos ES 27 20–64 m. amžiaus grupės aktyvumo lygis šiek tiek sumažėjo, tačiau vertinant ketvirčių duomenis jau atsigavo iki prieškrizinio lygio. Tai daugiausia lėmė moterų ir 55–64 m. amžiaus grupės asmenų dalyvavimas darbo rinkoje. Nepaisant to, per pastarąjį dešimtmetį absoliutus ES darbingo amžiaus gyventojų skaičius mažėjo, o tai taip pat yra veiksnys, lemiantis didėjančią darbo jėgos trūkumą. Šiomis aplinkybėmis svarbi politika, kuria į darbo rinką įtraukiama daugiau žmonių, sudaromos sąlygos ilgesniam ir sveikesniam profesiniam gyvenimui ir didinamas našumas vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu. Darbo sąlygų gerinimas ir geresnis jų pritaikymas prie kintančių darbuotojų poreikių per visą jų gyvenimą darytų teigiamą poveikį darbo jėgos pasiūlai ir taip galėtų prisidėti prie užimtumo lygio kėlimo.

COVID-19 įvairiuose sektoriuose ir įvairių rūšių darbuotojams darė skirtingą poveikį

Didžiausias užimtumo augimas

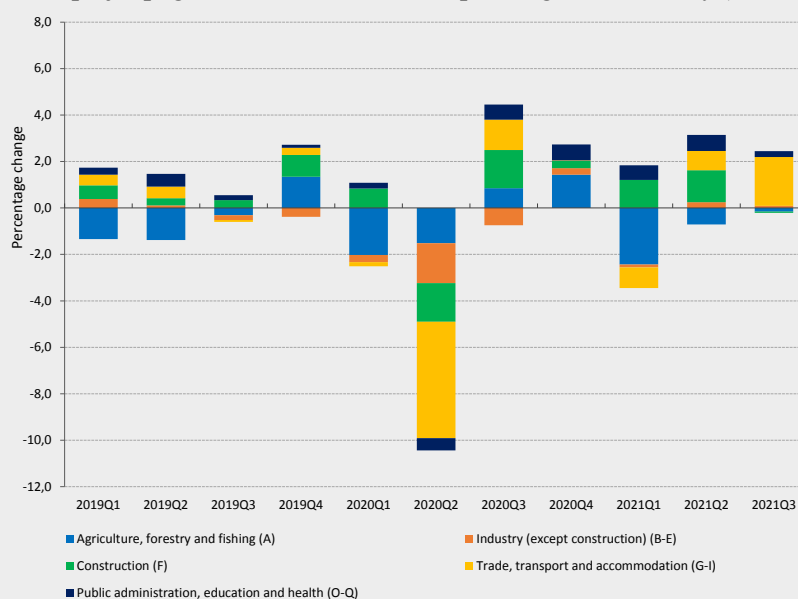
nuo 2020 m. II ketv. – statybos, reglamentuojamosios profesinės veiklos, mokslinės, techninės ir IRT veiklos sektoriuose

Mažiausias užimtumo augimas

nuo 2020 m. II ketv. – pramonės (išskyrus statybą) ir žemės ūkio sektoriuose

1,4 mln. mažiau darbuotojų (20–64 m.), dirbančių pagal laikinojo darbo sutartis 2021 m. III ketv., palyginti su 2019 m. II ketv.

Bendro užimtumo pokyčiai pagal ekonominę veiklą (vidaus koncepcija, pagal sezoną ir kalendorių pakoreguoti duomenys), ES 27

Šaltinis: Eurostato duomenų bazė [tec00109]. Pastaba. *NACE 2 red. veiklos rūšys.

Ekonomikai atsigaunant po COVID-19 sukrėtimo, tikėtina, kad bus atkurtos ne visos darbo vietos, tad parama darbo vietos keitimui tampa ypač svarbi. Nuo 2020 m. II ketv. didžiausias užimtumo augimas yra statybos, reglamentuojamosios profesinės veiklos, mokslinės, techninės ir IRT veiklos sektoriuose, o mažiausias – pramonės (išskyrus statybą) ir žemės ūkio sektoriuose. Kai kurioms nukentėjusioms įmonėms pandemija bus tik laikinas sukrėtimas. Kitoms įmonėms tai gali lemti esminius verslo modelių pokyčius, kuriuos iš dalies sukelia vartotojų prioritetų pasikeitimas (pavyzdžiui, platesnis elektroninės prekybos naudojimas) ir įmonių organizavimo bei darbo praktikos pokyčiai (įskaitant skaitmeninimą ir siekį taikyti tvaresnius gamybos metodus). Atsižvelgiant į tai, kai kurio pobūdžio darbas gali tapti nebereikalingas ir dėl to gali prireikti atlikti su darbo metodais ir darbo sąnaudomis susijusią pertvarką, o politikos formuotojams ir įmonėms gali prireikti geriau remti darbo vietos keitimą, kaip numatyta Komisijos rekomendacijoje dėl veiksmingos aktyvios paramos užimtumui (EASE). Ekonomikos atsigavimas taip pat suteikia galimybę orientuotis į tvaresnę socioekonominę sistemą su naujais verslo modeliais ir plataus masto poveikiu siūlomų darbo vietų rūšims ir reikalingiems įgūdžiams. Veiksminga aktyvi darbo rinkos politika, apimanti kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo priemonės, gali padėti greitai perskirstyti darbo jėgą – o tai būtina siekiant spręsti darbo jėgos trūkumo problemą, – padėti didinti našumą, darbo užmokestį ir socialinę sanglaudą, taip pat palengvinti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Šiuo atžvilgiu gerai parengta sutrumpinto darbo laiko tvarka, kuri gali apimti įgūdžių ugdymo priemonės ir kuria nevilkinami struktūriniai koregavimai, gali palengvinti ir remti restruktūrizavimo procesus ir, kai aktualu, turėtų likti politikos priemonių rinkinio dalimi pasibaigus krizei.

Krizė išryškino sudėtingesnę jaunimo padėtį darbo rinkoje

13,7 %

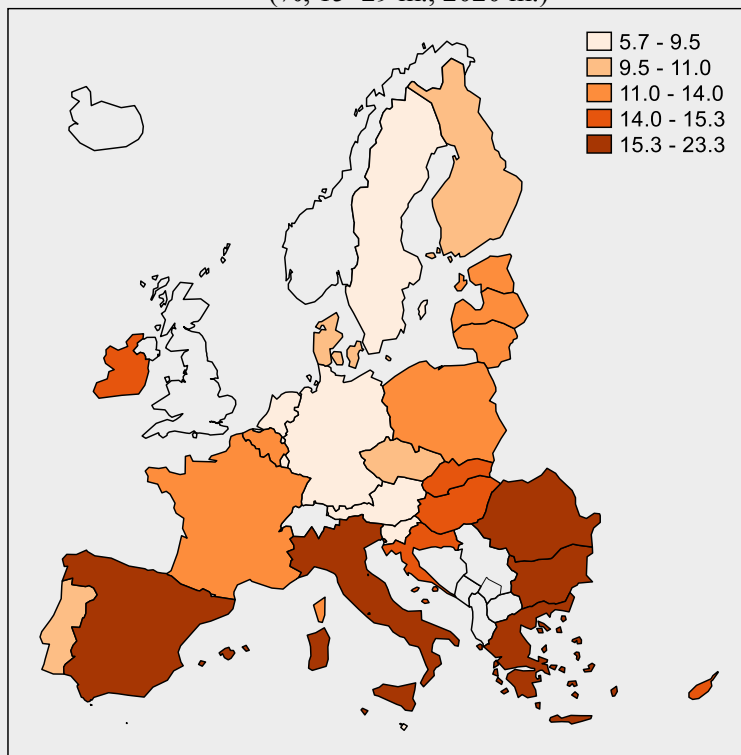
NEET jaunimo
(15–29 m.) 2020 m.

+1,8 p. p.

– jaunimo nedarbo
lygio padidėjimas
2019–2020 m. (15–
24 m.)

Palyginti su 25–64 m.
amžiaus grupe, pagal
laikinojo darbo
sutartis, kai taip
dirbama ne savo
noru, dirbančių
jaunuolių yra du
kartus daugiau

Nesimokantis, nedirbantis ir mokymuose nedalyvaujantis jaunimas
(%, 15–29 m., 2020 m.)

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiose regionuose neįtraukti.
Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [edat_ifse_35]. © EuroGeographics
(administracinės ribos).

COVID-19 krizė didesnę poveikį padarė jaunuoliams, visų pirma žengiantiems į darbo rinką, todėl reikia imtis skubių ir ryžtingų politinių veiksmų. Jaunimo (15–24 m.) nedarbo lygis ES iki 2021 m. vidurio rodė pirmuosius atsigavimo ženklus, tačiau 2021 m. III ketv. vis dar buvo 15,9 proc., t. y. daugiau nei dvigubai didesnis nei 25–74 m. amžiaus gyventojų nedarbo lygis. COVID-19 sukeltas sukrėtimas priešinga kryptimi nukreipė šešerius metus išsilaikiusią nesimokančių, nedirbančių ir mokymuose nedalyvaujančių (NEET) jaunuolių skaičiaus mažėjimo tendenciją; tai iš dalies nulėmė nesaugi jaunimo padėtis darbo rinkose. Todėl reikia imtis ryžtingų politinių veiksmų, kad būtų užkirstas kelias ilgalaikiam neigiamam poveikiui jų gerovei ir karjeros perspektyvoms. Sumažinti NEET jaunuolių skaičių iš tiesų yra vienas iš Europos Komisijos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane iškeltų papildomų ES užmojų. Sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva sustiprinami veiksmai, kad netekusiems darbo ar baigusiems mokslus asmenims per keturis mėnesius būtų pateiktas kokybiškas pasiūlymas dirbti, toliau mokytis, dalyvauti pameistrystės programose arba stažuotis⁷. Iniciatyva ALMA (angl. *Aim, Learn, Master, Achieve* – Siekti, mokytis, išmokti, pasiekti rezultatų)⁸ padės palankių sąlygų neturintiems NEET jaunuoliams įgyti profesinės patirties užsienyje, be kita ko, gauti būtiną socialinę paramą, siekiant juos įtraukti į švietimo, profesinio mokymo ar kokybiško užimtumo programas.

Atsižvelgiant į nevienodą krizės poveikį įvairioms darbuotojų grupėms svarbi prie konkrečių poreikių pritaikyta aktyvi darbo rinkos politika, siekiant užtikrinti integracinę ir tvarų atsigavimą. Didelį smūgį patyrė nestandartinę darbą dirbantys darbuotojai, ypač dirbantieji pagal terminuotas sutartis valstybėse narėse, kuriose paplitęs laikinasis įdarbinimas⁹. Ne ES gimę asmenys darbą prarado dažniau nei vietiniai gyventojai. Be to, yra daug galimybių didinti asmenų su negalia užimtumą: asmenų su negalia ir kitų asmenų užimtumo lygio skirtumas ES 2020 m. buvo 24,5 proc. punkto.

⁷ 2020 m. spalio 30 d. [Tarybos rekomendacija](#) „Tiltas į darbo rinką. Sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva“, kuria pakeičiama 2013 m. balandžio 22 d. Tarybos rekomendacija dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo (2020/C 372/01, OL C 372, 2020 11 4, p. 1).

⁸ Daugiau informacijos pateikiama adresu: [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve\) – Užimtumas, socialiniai reikalai ir įtrauktis – Europos Komisija \(europa.eu\)](#)

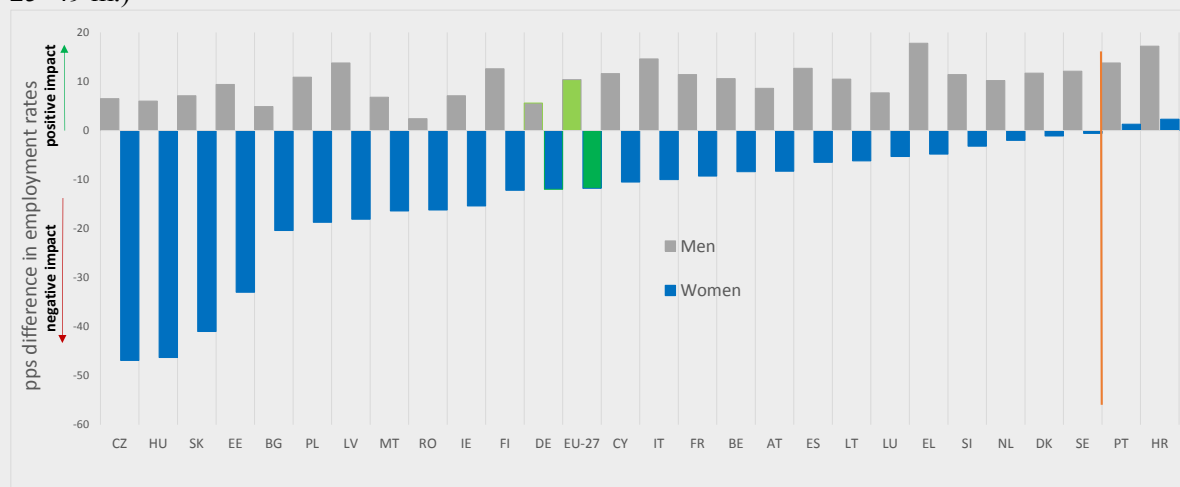
⁹ Šie darbuotojai dažnai yra mažai apsaugoti pajamas pakeičiančiomis išmokomis, nors daugelis vyriausybių siekė sumažinti arba pašalinti šiuos skirtumus skubiomis priemonėmis. [2019 m. lapkričio 8 d. Tarybos rekomendacija 2019/C 387/01](#) dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių (OL C 387, 2019 11 15, p. 1).

Pandemija dar labiau išryškino ilgalaikius iššūkius, susijusius su moterų dalyvavimu darbo rinkoje. Iš duomenų nematyti didesnio neigiamo poveikio moterų užimtumo lygiui, palyginti su vyrais, tačiau izoliavimo priemonių taikymo laikotarpiais moterų darbo valandų skaičius sumažėjo labiau nei vyrų, kartu padidėjus joms tenkančiai priežiūros naštai. Tai nulėmę veiksniai yra tai, kad krizės paveiktuose sektoriuose ir profesijose skiriasi moterų ir vyrų atstovavimas, nuotolinio darbo srityje esama lyčių skirtumų ir tai, kad moterys prisiėmė didesnę artimųjų priežiūros pareigų dalį. Be to, per krizę vienišos moterys, turinčios vaikų, patyrė didesnę užimtumo sumažėjimą nei vaikų neturinčios moterys. Tai išryškina ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros bei ilgalaikės priežiūros paslaugų svarbą siekiant padidinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje. Be to, šiuo atžvilgiu Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyva¹⁰, kurią valstybės narės į nacionalinę teisę turi perkelti iki 2022 m. rugpjūčio 2 d., taip pat siekiama užtikrinti vienodas galimybes vyrams ir moterims naudotis teise į atostogas ir proporcingą vyrų ir moterų naudojimąsi ja. Šia direktyva bus sudarytos galimybės vaikų arba priklausomų artimųjų turintiems darbuotojams geriau derinti priežiūros ir profesines pareigas. Be to, dėl mokesčių sistemų struktūros kai kuriose valstybėse narėse ir toliau nėra paskatų darbo rinkoje dalyvauti antriesiems šeimoje galintiems uždirbti asmenims (tai dažniausiai moterys).

¹⁰ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva \(ES\) 2019/1158](#) dėl tėvų ir prižiūrinčiųjų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2010/18/ES.

Lyčių skirtumai darbo rinkoje tebėra dideli

Asmenų, turinčių ir neturinčių vaikų iki 6 m., užimtumo lygio skirtumai 2020 m. (p. p., pagal lytį, 25–49 m.)

Moterų, turinčių mažų vaikų, užimtumo lygis ES yra **11,8 p. p. mažesnis** nei vaikų neturinčių moterų

Dirbtų valandų skaičius moterų grupėje **mažėjo smarkiau** ir tai dažnai lėmė **priežiūros pareigos** (6,1 p. p. moterų atveju ir 4,3 p. p. vyrų atveju)

Dideli **naudojimosi ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugomis** skirtumai valstybėse narėse

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfst_hheredeh].

Nors galimybių didinti tam tikrų grupių užimtumą yra, daugelyje valstybių narių didėjantis darbo jėgos trūkumas rodo, kad itin svarbus aspektas yra bendresnis kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo poreikis. Dėl COVID sumažėjus ekonominiam aktyvumui, darbo jėgos trūkumas sumažėjo beveik visose valstybėse narėse. 2021 m., sušvelninus izoliavimo priemones ir laipsniškai atsigauvant ekonomikai, laisvų darbo vietų skaičius daugumoje valstybių narių vėl pradėjo didėti. Apie didžiausią darbo jėgos trūkumą pranešta statybos, sveikatos ir ilgalaikės priežiūros, taip pat informacinių ir ryšių technologijų sektoriuose; šį trūkumą, be kitų priežasčių, lemia ilgalaikis įgūdžių trūkumas. Be to, galima tikėtis, kad dėl žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos darbo jėgos paklausa padidės sektoriuose, susijusiuose su atsinaujinančiąja energija, statyba, žemės ūkiu ir miškininkyste, ir daugiausia tai bus vidutinės kvalifikacijos reikalaujančios darbo vietos.

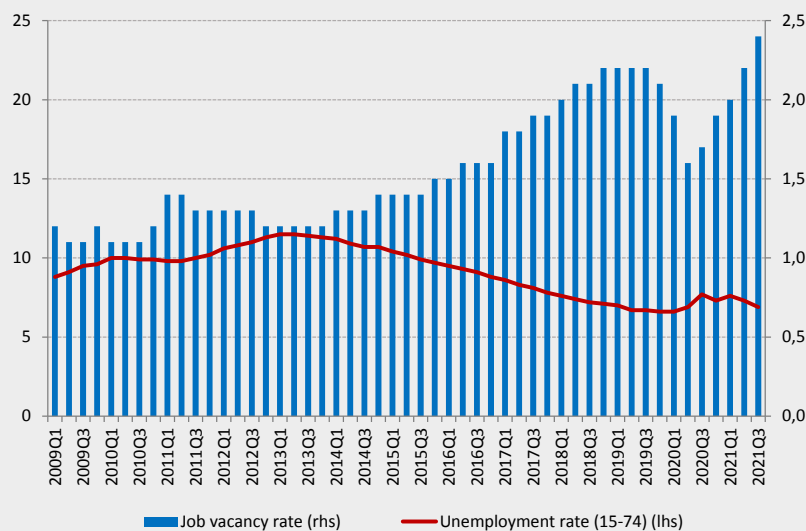
Atsigaunant ekonomikai didėjo darbo jėgos trūkumas

2,4 %
laisvų
darbo vietų

lygis 2021 m.
III ketv. –
0,7 p. p.
didesnis nei
2020 m.
III ketv. ir
0,2 p. p.
mažesnis nei
2019 m.
III ketv.

Ilgalaikis
įgūdžių
trūkumas –
būtent šis
veiksnyss tokią
tendenciją lemia
statybos,
sveikatos,
ilgalaikės
priežiūros ir
IRT sektoriuose

Laisvų darbo vietų lygis ir nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus grupėje)
ES 27

Pastaba. NACE 2 red. veiklos rūšys B–S. Nedarbo lygis, ketvirčiai duomenys, pagal sezoną pakoreguoti duomenys. Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [jvs_q_nace2] ir [une_rt_q]

Darbas ne visada užtikrina deramas pragyvenimo pajamas. Dirbančiųjų skurdas ES 27 išaugo nuo 8,5 proc. 2010 m. iki 9 proc. 2019 m. Apskritai pagal laikinojo darbo sutartis dirbantys darbuotojai susiduria su daug didesne dirbančiųjų skurdo rizika nei pagal neterminuotas darbo sutartis dirbantys darbuotojai (16,2 proc., palyginti su 5,9 proc.), kaip ir žemos kvalifikacijos darbuotojai, palyginti su aukštos kvalifikacijos darbuotojais (19 proc., palyginti su 4,9 proc.). Be to, dirbančiųjų skurdą gerokai dažniau patiria ne ES gimę darbuotojai nei ES gimę darbuotojai. Nors pastaruoju metu daugelyje valstybių narių minimalusis darbo užmokestis padidėjo, teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis neretai tebėra mažas, palyginti su kitomis darbo užmokesčio formomis. Labai svarbus vaidmuo visoje Sąjungoje užtikrinant deramą minimaliojo darbo užmokesčio apsaugą tenka kolektyvinėms deryboms.

Nuo pandemijos pradžios darbo pagal terminuotas sutartis mažėja, o tai rodo, kad darbą praranda daugiau pagal terminuotas sutartis dirbančių nei nuolatinį darbuotojų, nors keliose valstybėse narėse šis skaičius tebėra didelis. Laikinojo darbo sutartys ir toliau labiausiai būdingos moterims, jauniems ir ne ES gimusiems darbuotojams. Būdamos atspirties tašku pereiti į pastovesnes darbo vietas laikinojo darbo sutartys yra labai svarbios gerinant bendrą darbo vietų kokybę. Kai kuriose valstybėse narėse pagal terminuotas sutartis dirbama pirmiausia dėl to, kad sunku susirasti nuolatinį darbą. Darbuotojai, dirbantys pagal laikinojo darbo sutartis, kai taip dirbama ne savo noru, dažnai yra mažiau patenkinti darbu, o tai gali turėti įtakos jų veiklos rezultatams ir įgūdžių įgijimui. 2020 m. Europos Sąjungoje darbo ne visą darbo laiką dalis, palyginti su ankstesniais metais, sumažėjo, bet ne visą darbo laiką, kai taip dirbama ne savo noru, vis dar dirba gana daug darbuotojų.

Dėl staigaus ir didelio nuotolinio darbo padidėjimo išryškėjo ir pranašumų, ir trūkumų, susijusių su darbu per atstumą. Ekstremaliosios sveikatos situacijos metu nuotolinis darbas daugelyje įmonių pasitvirtino kaip svarbus veiksnys norint užtikrinti veiklos tęstinumą ir apsaugoti darbuotojų sveikatą. Įprastinėmis aplinkybėmis nuotolinis darbas leidžia sutaupyti važiavimo į darbą ir iš jo laiką, suteikti darbuotojams daugiau lankstumo ir profesinio bei asmeninio gyvenimo pusiausvyros galimybių, o įmonėms – padidinti veiksmingumą ir našumą. Nepaisant to, nuotolinis darbas kartais gali ištrinti ribas tarp profesinio ir asmeninio gyvenimo, o tai reiškia didesnę darbo intensyvumą, sunkumus užtikrinant kolektyvinį atstovavimą ir dalyvavimą priimant sprendimus darbo vietoje bei tam tikrais atvejais mokantis. Skaitmeninės technologijos sudarė sąlygas plėsti nuotolinio darbo mastą ir padėjo geriau suderinti darbo jėgos paklausą ir pasiūlą, tačiau taip pat sukėlė sunkumų tam tikroms grupėms, visų pirma žemos kvalifikacijos arba vyresnio amžiaus žmonėms, visapusiškai dalyvauti darbo rinkoje ir visuomenės gyvenime. Dėl to savo ruožtu gali padidėti skaitmeninio atotrūkio ir darbo rinkos bei socialinės atskirties rizika, todėl svarbu padėti visiems įgyti skaitmeninių įgūdžių, kurių reikia norint gauti naudos iš skaitmeninės pertvarkos.

Pandemija paspartino esamas skaitmenizacijos tendencijas, be kita ko, skatindama darbą skaitmeninėse platformose, todėl reikia imtis politinių veiksmų, kad būtų galima valdyti susijusius pokyčius, visų pirma darbo sąlygų ir teisės į socialinę apsaugą srityje. Skaitmeninės technologijos suteikia naujų mokymosi ir darbo būdų, taip pat naujų galimybių įmonėms ir vartotojams. Darbo rinkoje jos teikia užimtumo galimybių ir gali padėti geriau suderinti darbdavių ir darbuotojų poreikius. Tačiau jos taip pat gali kelti pavojų esamoms darbo vietoms ir darbo vietų kokybei, visų pirma asmenims, užsiimantiems veikla, kuri yra labai monotoniška, ir žemos kvalifikacijos darbuotojams. Kartu su darbo jėgos persikirstymu į profesines sritis, kurioms reikalingi skaitmeniniai įgūdžiai, jo gali būti persikirstoma į sritis, susijusias su skaitmeninių darbo platformų ekonomika. Per pandemiją sparčiai augo internetinio darbo paklausa (per pastaruosius penkerius metus pajamos šioje srityje išaugo penkis kartus), todėl dar labiau išryškėjo platformų darbuotojų teisinio statuso aiškumo ir darbo sąlygų gerinimo svarba.

Keliose valstybėse narėse darbo ne visą darbo laiką ir nestandartinių užimtumo formų naudojimas turi reikšmingą nenorimo pasirinkimo komponentą

2020 m. ES
13,3 %
darbuotojų darbo pagal laikinojo darbo sutartis
 (1,5 p. p. mažiau nei 2019 m.; 15–64 m.)

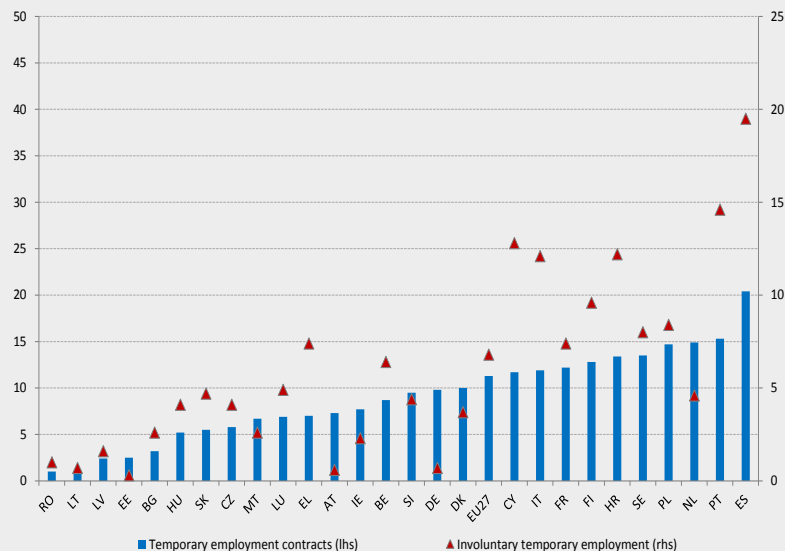
tarp jų – **6,8 %**
 pagal laikinojo darbo sutartį, kai taip dirbama ne savo noru, dirbančių asmenų

(didžioji dauguma – jaunuoliai)

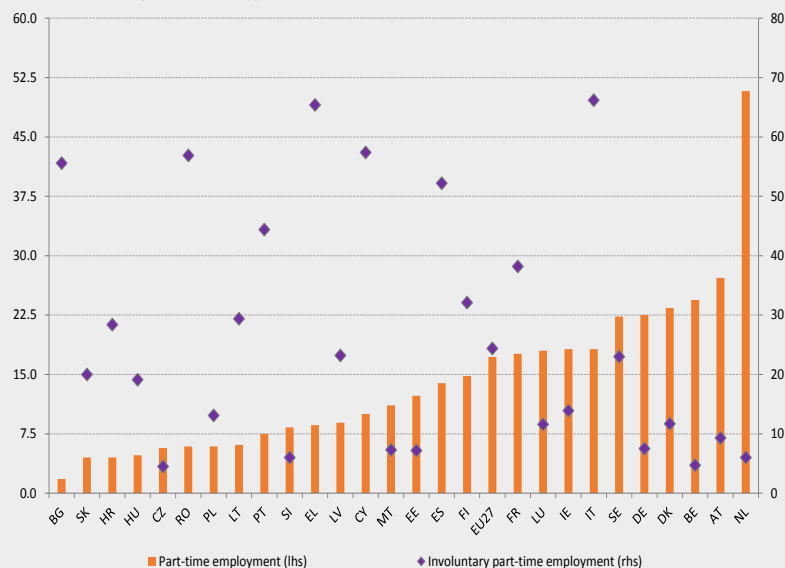
2020 m. ES ne visą darbo laiką dirbo
17,2 %
darbuotojų
 (1,2 p. p. mažiau nei 2019 m.)

2020 m. ES ne visą darbo laiką, kai taip dirbama ne savo noru, dirbo
25 %
 asmenų

Laikinojo darbo sutartys 2020 m., palyginti su bendru užimtumu (15–64 m.). Darbas pagal laikinojo darbo sutartį, kai taip dirbama ne savo noru, (15–64 m.) 2020 m., ES 27

Darbo ne visą darbo laiką darbo sutartys 2020 m., palyginti su bendru užimtumu (15–64 m.). Darbas ne visą darbo laiką, kai taip dirbama ne savo noru, (15–64 m.) 2020 m., ES 27

Šaltinis: Eurostato duomenų bazė [tesem190] ir Darbo jėgos tyrimas [lfsi_pt_a], [lfsa_eppgai] ir [lfsa_etpgan].

Perėjimas prie žaliosios ekonomikos ir įsipareigojimas iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą yra unikali galimybė tvariai, įtraukiai ir atspariai atgaivinti ES ekonomiką. Jei bus imtasi tinkamų papildomų politikos priemonių, pereinant prie poveikio klimatui neutralumo iki 2030 m. galėtų būti sukurta iki vieno milijono papildomų darbo vietų, nors numatoma, kad poveikis įvairioms profesijoms, sektoriams ir regionams bus nevienodas. Daugiausia darbo vietų bus sukurta vidutinės kvalifikacijos darbuotojams, todėl tai gali padėti sušvelninti darbo rinkos poliarizacijos tendencijas. Tačiau žalioji pertvarka europiečiams darys nevienodą poveikį ir kai kuriuos paveiks neigiamai, t. y. bus prarasta darbo vietų ir restruktūrizuoti kai kurie sektoriai (visų pirma išteklių gavybos sektoriai ir energijai imlūs sektoriai), taip pat padidės spaudimas namų ūkių pajamoms. Be to, daugelio sektorių darbo vietose teks įgyti papildomų įgūdžių, skirtų žaliajai pertvarkai remti. Šie pokyčiai gali būti sudėtingi, visų pirma pažeidžiamiausiems asmenims, taip pat kai kuriems regionams, visų pirma tiems, kuriuose vyksta pramonės pertvarka arba vartojimo modelių pokyčiai, ir anglių kasybos regionams. Kita vertus, daugelis veiklos rūšių, susijusių su perėjimu prie labiau žiedinės ekonomikos, turi nemenką potencialą prisidėti prie socialinės ekonomikos ir vietos lygmens darbo vietų kūrimo. Siekiant įveikti šiuos sunkumus bus itin svarbu kelti kvalifikaciją, persikvalifikuoti ir remti darbo vietos keitimą. Tai gali suteikti žmonėms tinkamų įgūdžių ir skatinti greitą darbo jėgos persikirstymą, padedantį didinti veiksmingumą, našumą ir darbo užmokestį. Kaip skelbta Europos įgūdžių darbotvarkėje, bus atidžiau stebimas profesijų žalinimas ir nustatoma, kokius įgūdžius reikia pritaikyti konkrečioms profesijoms ir sektoriams.

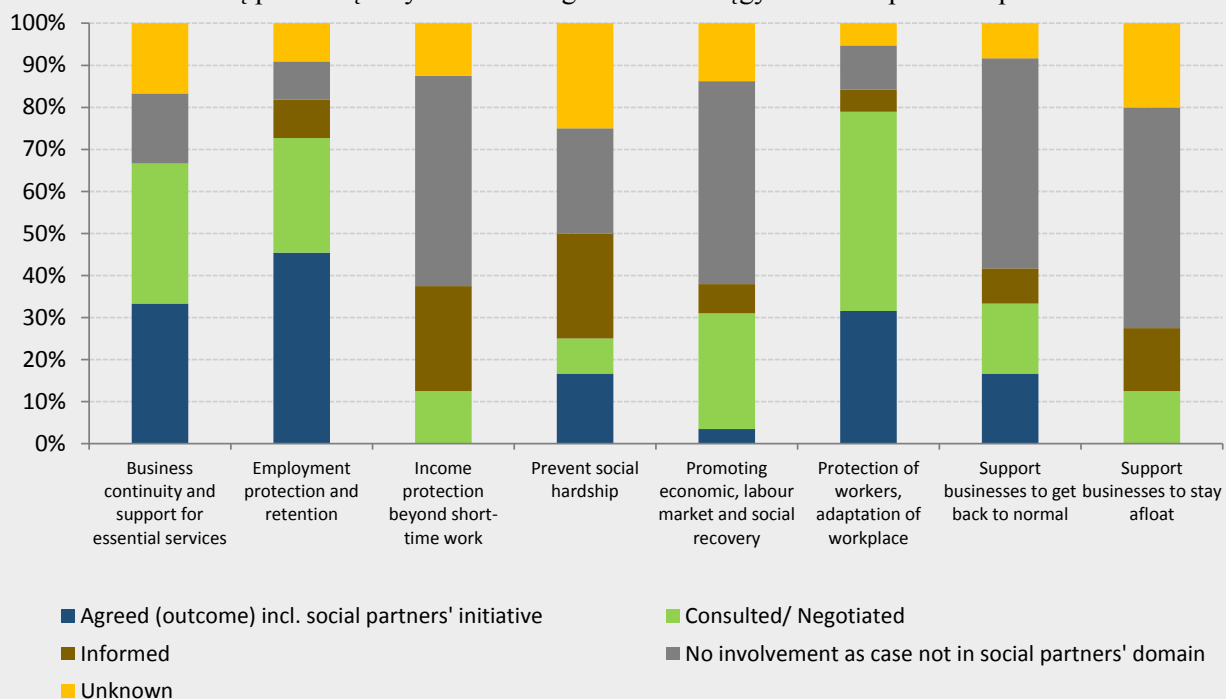
Energijos nepriteklis yra vis daugiau žmonių paliečianti skurdo forma ir šiai problemai išspręsti reikia tikslinių priemonių. Energijos nepriteklių ES šiandien patiria iki 34 mln. žmonių ir maždaug vienas iš penkių asmenų, kurių pajamos nesiekia skurdo ribos, nurodo negalįs tinkamai šildyti savo namų. 2021 m. spalio mėn. Komisija priėmė komunikatą „*Augančių energijos kainų problemos sprendimas*“¹¹, kuriame akcentavo teisingas mokesčių ir išmokų sistemas, tikslines pajamų rėmimo priemones ir įtraukia renovacijos politiką kaip priemonių, kuriomis siekiama sumažinti energijos nepriteklių ir pašalinti tiesioginį pastaruoju metu padidėjusių kainų poveikį, rinkinio pagrindinius elementus. Socialiai teisingai žaliajai pertvarkai reikia papildomų užimtumo, įgūdžių ir socialinės politikos priemonių, kuriomis būtų sprendžiamas šis iššūkis. 2021 m. gruodžio mėn. Komisija pasiūlė Tarybos rekomendaciją dėl socialinių ir darbo aspektų vykdant su klimato kaita susijusią pertvarką.

Kokybiškas ir veiksmingas socialinių partnerių dalyvavimas yra būtina gero Europos socialinės rinkos ekonomikos veikimo sąlyga, užtikrinanti tvaresnius ir įtraukesnius politikos rezultatus. Nuo pandemijos pradžios įgyvendinta daugiau nei pusė visų priemonių aktyvios darbo rinkos politikos ir pajamų apsaugos srityse; dėl jų buvo susitarta arba susiderėta su socialinių partnerių organizacijomis. Užimtumo gairėse valstybės narės raginamos užtikrinti, kad socialiniai partneriai būtų laiku ir prasmingai įtraukiami formuojant ir įgyvendinant užimtumo, socialines ir, kai aktualu, ekonomines reformas ir politiką, be kita ko, remiant jų pajėgumų didinimą. Remiantis nacionaline praktika ir institucinėmis sistemomis, bendradarbiaujant su socialiniais partneriais visais lygmenimis siekiama pagerinti reformų struktūrą ir užtikrinti atsakomybę už jas. Apskritai socialinių partnerių dalyvavimo nacionalinėje užimtumo ir socialinėje politikoje kokybė pastaraisiais metais išliko stabili arba šiek tiek pagerėjo, tačiau valstybėse narėse ji vis dar labai skiriasi. Pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas taip pat yra svarbus ir naudingas. Tai ypač svarbu šiuo metu, kai reikia tvirto sutarimo, kad būtų užtikrintas tvirtas atsigavimas ir parama žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai. Ateityje, siekiant užtikrinti sėkmingą planuojamų priemonių įgyvendinimą, bus svarbu, kad įgyvendinant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus tinkamai įsitrauktų socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos.

¹¹ Komisijos komunikatas „Augančių energijos kainų problemos sprendimas: veiksmų ir paramos priemonių rinkinys“, [COM\(2021\) 660 final](#).

Svarbų vaidmenį įgyvendinant ekonomikos gaivinimo po COVID-19 krizės strategiją atliko socialiniai partneriai

Socialinių partnerių dalyvavimas rengiant 2021 m. įgyvendintas politikos priemones

Daugiau kaip pusė visų 2021 m. įgyvendintų priemonių veiklos tęstinumo, užimtumo apsaugos ir darbo vietų išsaugojimo, darbo vietų pritaikymo ir pajamų apsaugos srityse buvo sutartos arba suderėtos su socialiniais partneriais

Dalyvavimo kokybė valstybėse narėse labai skiriasi

Pastabos. Pav. pateikti 184 teisės aktų arba rekomendacijų ir trišalių susitarimų atvejai nuo 2021 m. sausio 1 d. iki 2021 m. rugsėjo 13 d. Šaltinis: EUROFOUND (2021 m.), COVID-19 ES politikos stebėsenos duomenų bazė.

Mokymosi rezultatai tebėra glaudžiai susiję su socioekonominė asmens padėtimi. Dėl COVID-19 valstybių narių švietimo ir mokymo sistemos patyrė didelį spaudimą. Per pandemiją mokyklos nebaigusių asmenų dalis toliau mažėjo, nors ir lėčiau, o tarp šalių vis dar yra didelių skirtumų. Iš pirmųjų valstybėse narėse atliktų tyrimų ir apklausų matyti, kad pandemijos metu prarandama daug mokymosi galimybių, o tai ypač paveikia prastesnės socioekonominės padėties besimokančius asmenis arba migrantų kilmės asmenis iš ES nepriklausančių šalių. Be nevienodų galimybių naudotis internetinio skaitmeninio švietimo paslaugomis, mokytis jiems trukdė pavyzdžiui, nepalanki mokymosi aplinka namuose. Su pandemija nesusijusi moksleivių socioekonominė padėtis ar migrantų kilmė taip pat tebėra patikimas skaitmeninių įgūdžių lygio prognozavimo kriterijus. Kalbant apie bazinius įgūdžius, nors anksčiau padaryta tam tikra pažanga, penkiolikmečių su nepakankamais mokymosi pasiekimais dalis vėl didėja. Tai rodo, kaip svarbu užtikrinti kokybišką švietimą nuo pačių pirmųjų metų. Nepaisant to, kad tretinį išsilavinimą įgyjančių asmenų skaičius didėja, daugumoje valstybių narių socialiniai tretinio išsilavinimo įgijimo skirtumai išlieka ir yra perduodami iš kartos į kartą. Iš esamos įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitikties taip pat matyti, kad reikia didinti švietimo aktualumą darbo rinkai ir toliau didinti dalyvavimą tretinio mokslo sistemoje, visų pirma didėjančios paklausos sektoriuose, pavyzdžiui, informacinių ir ryšių technologijų (IRT) ir gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM). Siekiant visiems suteikti lygias galimybes, kurios turėtų teigiamą poveikį individualiems įgūdžių lygiams ir ekonomikos augimo potencialui, itin svarbu užkirsti kelią mokymosi rezultatų, susijusių su socioekonominė padėtimi arba migrantų kilme, nelygybei ir ją mažinti.

Švietimo nelygybė gali lemti skirtingą starto padėtį darbo rinkoje, taip pat nevienodas karjeros perspektyvas

Ekonominio, socialinio ir kultūrinio statuso indeksu

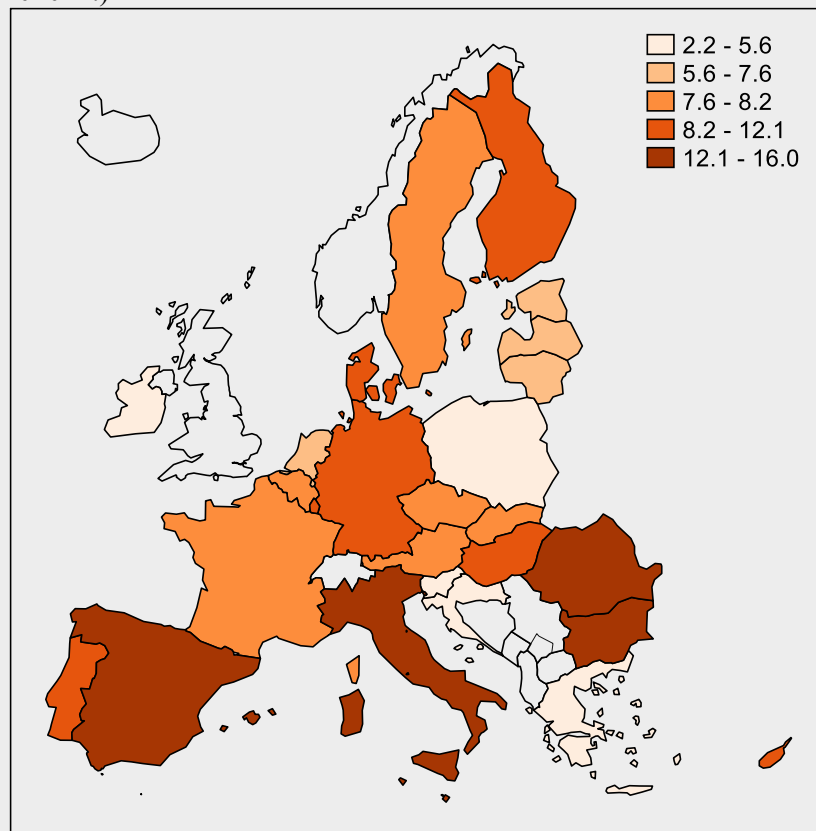
apatiniam ir viršutiniame ketvirčiuose esančių mokinių

skaitymo įgūdžių atotrūkis yra 26,6 p. p.

Moksleivių socioekonominė padėtis ar migrantų kilmė yra svarūs jų skaitmeninių įgūdžių lygio prognozavimo kriterijus

Ne ES gimusių jaunuolių atveju tikimybė nebaigti mokyklos yra beveik tris kartus didesnė

Ankstyvas pasitraukimas iš švietimo ir mokymo sistemos (18–24 m., 2020 m.)

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiuose regionuose neįtraukti. Šaltinis: Eurostatas LFS EDAT_LFSE_02. © EuroGeographics (administracinės ribos).

Suaugusiųjų įgūdžių ugdymas visoje ES vis dar nėra įprasta praktika, jis įvairiose šalyse skiriasi ir yra smarkiai veikiamas pandemijos; siekiant pagrindinio ES tikslo iki 2030 m. bus remiamos tolesnės pastangos šioje srityje. Taigi, užtikrinti, kad darbo jėga turėtų įgūdžių, reikalingų ateities darbo rinkoms, tebėra svarbus uždavinys. Įgūdžių prognozės rodo, kad darbo rinkos įgūdžių profiliai reaguoja į sparčius technologinius pokyčius, be kita ko, dėl žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos, o žemos kvalifikacijos reikalaujančių profesijų vis mažiau. Todėl reikmė kelti kvalifikaciją ir persikvalifikuoti yra labai skubi. Atsižvelgiant į aplinkybes, nustatytas ES pagrindinis tikslas suaugusiųjų mokymosi srityje (palyginti su ankstesniais metais) yra 60 proc., palyginti su 2016 m., kai jis buvo 37,4 proc. Žemos kvalifikacijos darbuotojų ir migrantų dalyvavimas suaugusiųjų mokymosi veikloje išliko gerokai mažesnis už vidurkį. Dalyvavimui suaugusiųjų mokymosi veikloje didinti reikia integruoto požiūrio, kurį taikant būtų nuosekliai šalinamos įvairios kliūtys, be kita ko, pasitelkiant žinių apie įgūdžius rinkimą ir prognozavimą, bendradarbiaujant su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais. Tai reiškia, kad finansinė parama tiesioginėms išlaidoms, pavyzdžiui, individualiosioms mokymosi teisėms, bus derinama su mokamomis mokymosi atostogomis ir profesinio orientavimo paslaugomis, taip pat bus suteikiama žinių apie kokybiško mokymo galimybes ir teikiama informacija apie įgūdžių patvirtinimą ir sertifikavimą.

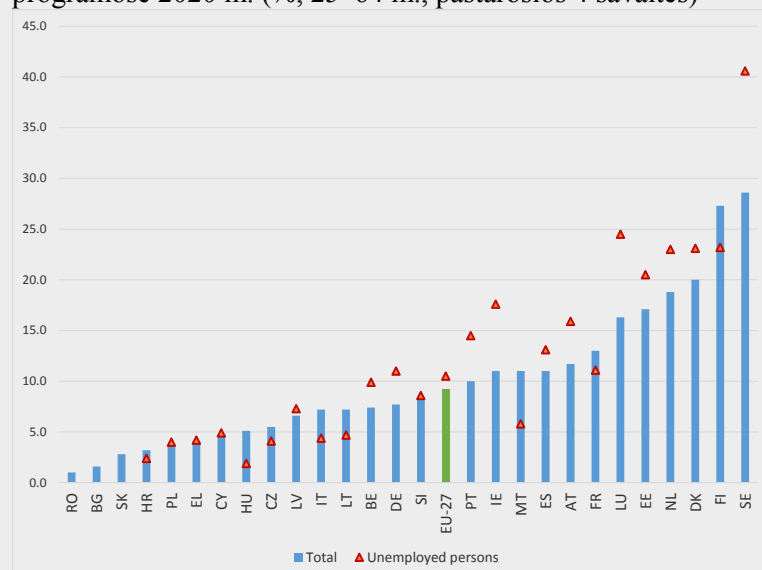
Darbuotojų kvalifikacijos kėlimas ir perkvalifikavimas yra labai svarbūs siekiant palengvinti darbo vietos keitimą ir remti žaliają ir skaitmeninę pertvarką

2020 m. ES buvo **9,2 % suaugusiųjų, kurie dalyvavo mokymosi veikloje** (per pastarąsias 4 savaites)

Iš jų – tik **3,4 % žemos kvalifikacijos suaugusiųjų**

89 % ES suaugusiųjų sutinka, kad geresnės finansinės sąlygos paskatintų dalyvauti mokymuose

Visų gyventojų ir bedarbių dalyvavimas suaugusiųjų mokymosi programose 2020 m. (% , 25–64 m., pastarosios 4 savaitės)

Šaltinis: Eurostatas, darbo jėgos tyrimas [irng_ifse_02]

ES valstybės narės padarė nedidelę pažangą ugdydamos suaugusiųjų bazinius skaitmeninius įgūdžius ir reikia toliau dėti daug pastangų siekiant ugdyti pažangius skaitmeninius įgūdžius. Dėl pandemijos labai padidėjo skaitmeninių įgūdžių paklausa visais lygmenimis, nes tokie įgūdžiai yra daugeliui profesijų ir sektorių bendras reikalavimas. Remiantis naujausiais turimais socialinių rodiklių suvestinės pagrindinio rodiklio duomenimis, nuo 2019 m. tik 56 proc. suaugusiųjų turėjo bent pagrindinius skaitmeninius įgūdžius. Šis rodiklis taip pat rodo, kad trūksta valstybių narių konvergencijos ir nuo 2014 m. pažanga yra labai lėta. Atitinkamo lygio skaitmeninių įgūdžių reikia daugiau kaip 90 proc. dabartinių darbo vietų ir beveik visuose ekonomikos sektoriuose. Pažanga šioje srityje yra būtina, jei ES nori patenkinti didėjančią skaitmeninių įgūdžių, reikalingų kasdieniam dalyvavimui visuomenės gyvenime, poreikį, taip pat konkretų IRT specialistų poreikį ekonomikoje.

Nepaisant COVID-19 krizės, 2020 m. bendros namų ūkių pajamos visose ES valstybėse narėse iš esmės išliko vidutiniškai stabilios, nes valstybių narių ir ES lygmeniu buvo imtasi išskirtinai greitų politikos atsako priemonių. Prasidėjus pandemijai, 2020 m. II ketv. namų ūkių pajamos smarkiai sumažėjo, tačiau iki metų pabaigos atsigavo ir 2019–2020 m. išliko stabilios. Labiausiai sumažėjo atlygis darbuotojams, taip pat smarkiai sumažėjo savarankiškai dirbančių asmenų ir grynosios turto pajamos. 2020 m. grynosios socialinės išmokos labai prisidėjo prie bendrų pajamų ir atliko svarbų vaidmenį sušvelninant bendrą namų ūkių pajamų sumažėjimą antrąjį ketvirtį, tam tikru mastu jas taip pat papildė pajamų ir turto mokesčių koregavimas. Atsižvelgiant į realiojo BVP sumažėjimą 6 proc., palyginti su ankstesniais metais, toks bendrų namų ūkių pajamų stabilumas 2020 m. rodo ne tik savarankiškai vykdomos išimtinės politikos, kuria siekiama sušvelninti socialinę krizės poveikį, veiksmingumą, bet ir socialinės apsaugos ir mokesčių sistemų užtikrinamą savaiminio stabilizavimo poveikį. 2021 m. II ketv. tiek realusis BVP, tiek atlygis darbuotojams sparčiai augo, maždaug tokiu pačiu tempu, kaip ir prieš metus. Apskritai realiosios bendrosios disponuojamosios namų ūkių pajamos šį ketvirtį augo labiau nei prieš metus, taip pat dėl lėčiau nei kiti pajamų šaltiniai mažėjusių grynujų socialinių išmokų.

Nepaisant COVID-19 krizės, 2020 m. bendrosios namų ūkių pajamos ES valstybėse narėse iš esmės išliko vidutiniškai stabilios

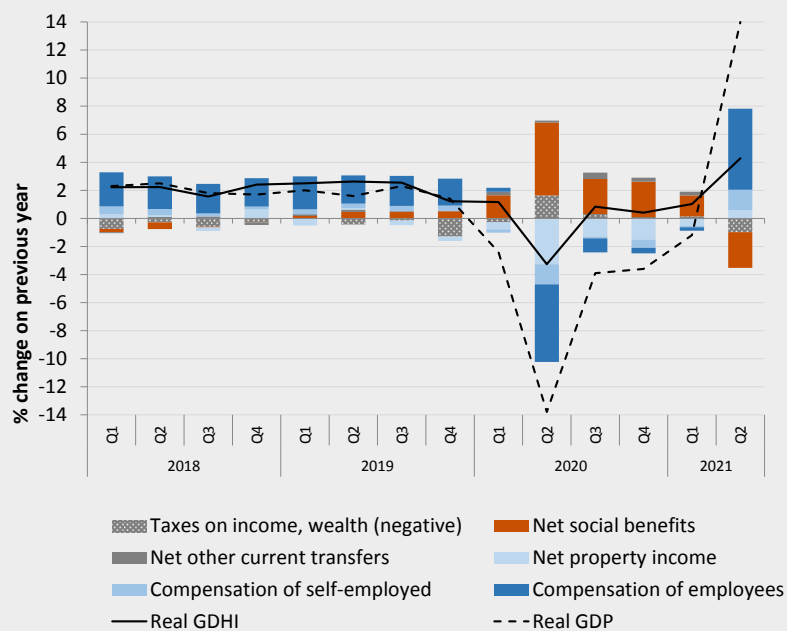
Pajamų nelygė (S80/S20)

daugumoje valstybių narių **šiek tiek sumažėjo arba išliko stabili**

Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, (AROPE) dalis

2020 m. ES buvo stabili – **maždaug vienas iš penkių asmenų**

BVP augimas, realiųjų bendrųjų disponuojamųjų namų ūkių pajamų augimas ir jų pagrindinės sudedamosios dalys (ES 27)

Šaltinis: Eurostatas, nacionalinės sąskaitos [nasq_10_nf_tr] ir [namq_10_gdp].
Pastaba. Žr. pagrindinę ataskaitos dalį.

Socialinės apsaugos sistemos padėjo įveikti COVID-19 krizę išvengiant smarkaus skurdo rizikos ar pajamų nelygybės padidėjimo. Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis (AROE) ir kiekviena šio rodiklio sudedamoji dalis, taip pat bendra pajamų nelygybė daugumoje valstybių narių 2019–2020 m. išliko iš esmės stabilūs¹². Tai lėmė mokesčių ir išmokų sistemų, taip pat didelės valstybės paramos, įskaitant sutrumpinto darbo laiko tvarką ir kitas darbo vietų išsaugojimo priemones, įvestas arba pratęstas per COVID-19 krizę ir visų pirma skirtas pažeidžiamoms grupėms. 2020 m. 20 valstybių narių¹³ apimantys socialinės apsaugos išlaidų išankstiniai įverčiai rodo precedento neturintį lygį ir didelį padidėjimą, palyginti su 2019 m. Nepaisant kai kurių laikinų priemonių, kuriomis siekiama pagerinti galimybes naudotis (tinkama) socialine apsauga, daugelyje šalių tebėra spragų, visų pirma nestandartinių darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų atveju. Valstybių narių pateiktuose nacionaliniuose planuose, skirtuose 2019 m. Tarybos rekomendacijai dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinti, paskelbta apie kai kurias struktūrines reformas¹⁴.

¹² Taip pat perteikiami Eurostato parengti skurdo rizikos lygio ir pajamų nelygybės tendencijų 2020 m. išankstiniai įverčiai.

¹³ Eurostatas, [Išankstiniai įverčiai - Socialinė apsauga - Eurostatas \(europa.eu\)](#); apimamos valstybės narės: BE, BG, CZ, DE, DK, EE, IE, FR, HR, IT, CY, LV, LT, HU, MT, AT, PL, PT, SI ir SE.

¹⁴ [2019 m. lapkričio 8 d. Tarybos rekomendacija 2019/C 387/01.](#)

Vis dėlto tam tikroms gyventojų grupėms, visų pirma vaikus auginančioms šeimoms (ypač vienišoms motinoms ar vienišiemis tėvams), asmenims su negalia, ne ES gimusiems asmenims ir romams, kyla didelė skurdo ir socialinės atskirties rizika. Labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose skurdas per pastarąjį dešimtmetį didėjo. Daugumoje valstybių narių vaikai patiria didesnę skurdą (įskaitant nuolatinį skurdą) nei suaugusieji. Skurstantys ar socialiai atskirti vaikai dažnai prasčiau mokosi, jų sveikatos būklė yra blogesnė, o suaugus jiems sunkiau save realizuoti. Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatytas papildomas tikslas, susijęs su pagrindiniu 2030 m. ES skurdo mažinimo tikslu, t. y. iki 2030 m. bent 5 mln. sumažinti vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičių. Kai kuriose valstybėse narėse vaikų, kuriuos augina vienas iš tėvų ar kurie auga šeimose, turinčiose daugiau nei tris vaikus, arba kurie yra migrantų ar romų kilmės, AROPE lygis yra iki trijų kartų didesnis nei kitų vaikų. 2021 m. birželio 14 d. Tarybos rekomendacijoje nustatyta Europos vaiko garantijų sistema, skirta visų pirma užkirsti kelią socialinei vaikų atskirčiai ir su ja kovoti, užtikrinant galimybę naudotis tam tikromis pagrindinėmis paslaugomis. Ne ES gimusių asmenų skurdo arba socialinės atskirties rizika taip pat yra didesnė. Didžioji dauguma romų gyvena žemiau nacionalinės skurdo ribos. Per didelių išlaidų būstui rodiklis prieš krizę toliau mažėjo visoje ES, tačiau žmonių, gyvenančių žemiau skurdo ribos, padėtis tebėra kritiška. 2020 m. maždaug dešimtadalis ES gyventojų gyveno namų ūkiuose, kuriuose 40 proc. ar daugiau (ekvivalentinių) disponuojamųjų pajamų išleidžiama būstui. Gyventojų, kuriems gresia skurdas, grupėje per didelių išlaidų būstui rodiklis buvo gerokai didesnis. Padėtis valstybėse narėse labai skiriasi.

Socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui ES 27 nuo 2015 m. buvo stabilus, tačiau prieš prasidedant krizei ryškėjo divergencija. ES socialiniais pervedimais (išskyrus pensijas) skurdo rizikos lygis vidutiniškai sumažintas maždaug trečdaliu. Tačiau tarp valstybių narių yra didelių skirtumų – nuo maždaug 16 proc. iki daugiau kaip 50 proc. 2019–2020 m. skirtumai tarp valstybių narių dar labiau padidėjo. Socialinės apsaugos aprėptis, visų pirma nestandartinių užimtumo formų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų atveju, labai skiriasi, o 2019 m. minimalių pajamų išmokos darbingo amžiaus gyventojams, kaip skurdo ribos procentinė dalis, sumažėjo beveik visose valstybėse narėse. 12 valstybių narių minimalių pajamų lygis yra gerokai žemiau 60 proc. skurdo ribos. 2022 m. Komisija ketina pasiūlyti Tarybos rekomendaciją dėl minimalių pajamų, siekiant veiksmingai remti ir papildyti valstybių narių politiką.

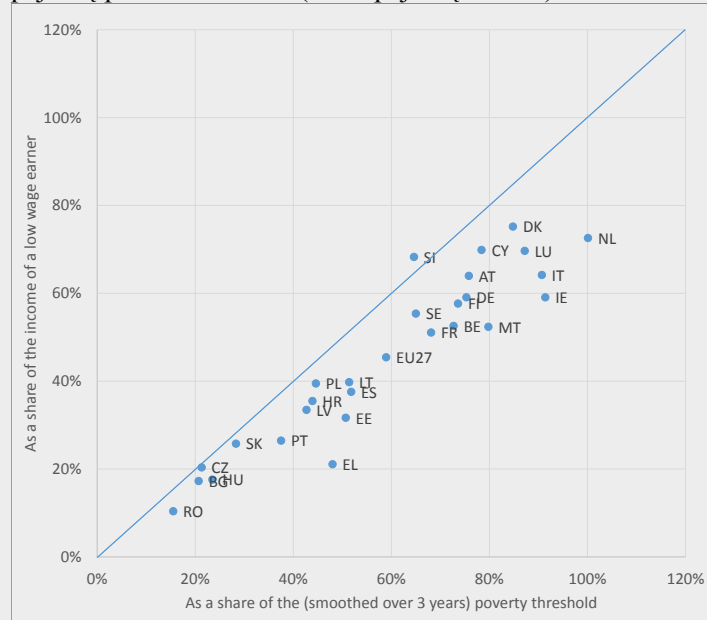
Socialinės apsaugos sistemų adekvatumas valstybėse narėse skiriasi

2018–2019 m.
16 valstybių narių
**minimalių pajamų
išmokos, išreikštos
skurdo ribos
procentine dalimi,
sumažėjo**

2019 m. trečdalyje
valstybių narių
**minimalių pajamų
išmokos sudarė
mažiau nei pusę
skurdo ribos**

**Socialinių pervedimų
poveikis skurdo
mažinimui** valstybėse
narėse svyruoja nuo
16 iki 52 %

Garantuotų minimalių pajamų gavėjų grynosios pajamos, išreikštos kaip skurdo rizikos ribos procentinė dalis (trejų metų vidurkis) ir mažą darbo užmokestį uždirbančio asmens pajamų procentinė dalis (2019 pajamų metais)

Šaltinis: EMPL GD skaičiavimai remiantis ES SPGS mikroduomenimis. Pastaba. Airijos minimalių pajamų išmokų duomenys yra susiję su 2020 pajamų metais. Airijos, Italijos, Liuksemburgo ir Latvijos atveju 2020 m. SPGS AROP ribinės vertės dar nėra. Duomenys šiame paveiksle parodo vieno asmens, neturinto vaikų, padėtį. Minimalių pajamų gavėjo grynosios pajamos gali apimti ne tik minimalias pajamas, bet ir kitų rūšių išmokas (pvz., būsto pašalpas). Mažą darbo užmokestį uždirbančių asmeniu laikomas 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio uždirbantis ir visą darbo laiką dirbantis asmuo.

Nepaisant pandemijos, iš pirminių duomenų matyti, kad 2020 m. pačių asmenų nurodyti nepatenkinti medicininės priežiūros poreikiai daugumoje valstybių narių iš esmės nekito, tačiau skirtumai tarp jų yra dideli. Tikėtina, kad kai kurios grupės, pavyzdžiui, mažas pajamas gaunančiuose namų ūkiuose gyvenantys asmenys arba migrantų kilmės asmenys, bus labiau pažeidžiamos dėl nepatenkintų medicininių poreikių, nors atotrūkis nuo visų gyventojų valstybėse narėse yra nevienodas. Vis dar gali kilti sunkumų, susijusių su medicininių procedūrų atidėjimu ir dideliais trukdžiais įprastai pacientų priežiūrai, taip pat susijusių su nepatenkintais mediciniais poreikiais, kurie COVID-19 krizės pradžioje buvo didesni. Pandemija išryškino būtinybę stiprinti sveikatos priežiūros atsparumą, kokybę ir prieinamumą.

Manoma, kad dėl gyventojų senėjimo labai padidės ilgalaikės priežiūros paslaugų paklausa.

2019 m. ES ilgalaikės priežiūros reikėjo vidutiniškai 26,6 proc. privačiuose namų ūkiuose gyvenančių 65 m. amžiaus ar vyresnių asmenų. Siekiant užtikrinti socialinį teisingumą ir lyčių lygybę, taip pat suteikti galimybę kurti darbo vietas, svarbu didinti galimybes naudotis oficialios ilgalaikės priežiūros paslaugomis. Kokybiška priežiūra namuose ir bendruomeninės ilgalaikės priežiūros paslaugos yra svarbios, kad visiems būtų prieinama stacionariosios globos alternatyva. Namų ūkiai, kuriems reikia ilgalaikės priežiūros paslaugų, neretai turi ribotas galimybes gauti oficialias priežiūros namuose paslaugas, nes jos yra neįperkamos arba paprasčiausiai neteikiamos. 2019 m. 46,5 proc. ES gyvenančių 65 m. amžiaus ir vyresnių žmonių, patiriančių didelių su asmenine priežiūra ar namų ūkiu susijusių sunkumų, pažymėjo, kad tokios pagalbos poreikis nėra tenkinamas. Šį pagalbos trūkumą gerokai dažniau patiria tie, kurie priklauso mažiausių pajamų kvintiliui. Dėl galimybės naudotis oficialia priežiūra trūkumo priežiūros poreikiai gali būti nepatenkinti arba gali būti užkrauta našta neformaliesiems slaugytojams (daugiausia moterims), kurie teikia didžiausią priežiūros dalį. Apskritai socialinės apsaugos adekvatumas ilgalaikės priežiūros poreikiams patenkinti valstybėse narėse labai skiriasi, o asmenims, kuriems jos reikia, gali tekti savo lėšomis apmokėti labai dideles sumas už oficialią ilgalaikę priežiūrą, net ir gavus socialines išmokas.

Demografiniai pokyčiai ir toliau kelia ilgalaikių iššūkių pensijų sistemoms. 2020 m. pensijų adekvatumas iš esmės išliko stabilus. Nepaisant laipsniško mažėjimo per pastaruosius dešimt metų, vyrų ir moterų pensijų skirtumas tebėra didelis. Norint sėkmingai spręsti pensijų sistemų problemas ir didinti adekvatumą, reikia įvairių politikos priemonių, apimančių pensijų, darbo rinkos ir sveikatos politiką. Reformomis turėtų būti siekiama kurti įtraukias pensijų sistemas, teikiančias adekvačią prieigą tiek vyrams, tiek moterims, tiek asmenims, dirbantiems pagal bet kokios rūšies sutartį ir vykdančiams skirtingą ekonominę veiklą, kartu užtikrinant adekvačias pajamas senatvėje ir išsaugant viešųjų finansų tvarumą.

Valstybės narės turėtų imtis veiksmų šioje bendroje užimtumo ataskaitoje nustatytiems užimtumo, įgūdžių ir socialinės politikos iššūkiams įveikti. Ataskaitoje pateiktoje analizėje išryškintos kelios prioritetinės politikos veiksmų sritys. Jose turėtų būti siekiama skatinti integracinį ekonomikos gaivinimą remiant darbo vietų kūrimą, lengvinant bedarbių įsidarbinimą ir darbuotojų perėjimą iš vieno sektoriaus į kitą, didinant ekonominį ir socialinį atsparumą ir užtikrinant, kad žalioji ir skaitmeninė pertvarka būtų teisinga, kartu darant pažangą siekiant 2030 m. ES pagrindinių užimtumo, įgūdžių ir skurdo mažinimo tikslų.

Atsižvelgiant į užimtumo gaires, valstybės narės raginamos:

- laipsniškai pereiti nuo ekstremaliosios situacijos priemonių prie gaivinimo priemonių darbo rinkose ir imtis priemonių, kuriomis būtų skatinamas aktyvesnis dalyvavimas darbo rinkoje ir labiausiai nuo pandemijos nukentėjusių darbuotojų aktyvumo atkūrimas;
- parengti nuoseklias politikos priemones, susijusias su samdos ir darbo vietos keitimo paskatomis, kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo priemonėmis, ir didinti užimtumo tarnybų paramą norintiems keisti darbą, laikantis EASE rekomendacijos;
- didinti aktyvios darbo rinkos politikos ir valstybinių užimtumo tarnybų veiksmingumą ir efektyvumą, be kita ko, investuojant į skaitmeninę infrastruktūrą ir paslaugas (kartu užtikrinant prieinamumą), užsiimti įgūdžių (taip pat susijusių su žaliaja ir skaitmenine pertvarka) prognozavimu ir žinių apie juos rinkimą, stiprinti profiliavimo sistemas ir adekvatų darbuotojų rengimą;
- didinti jaunimo perspektyvas darbo rinkoje skatinant įtraukų ir kokybišką profesinį rengimą ir mokymą bei tretinį mokslą, teikiant tikslingą užimtumo tarnybų paramą (įskaitant mentorystės, orientavimo ir konsultavimo paslaugas), skatinant savarankišką veiklą, taip pat remiant kokybišką pameistrystę ir stažuotes (visų pirma MVI) pagal sustiprintą Jaunimo garantijų iniciatyvą;

- užtikrinti lyčių lygybę ir didinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje, be kita ko, įgyvendinant profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros politiką, galimybę naudotis įperkamosiomis, kokybiškomis ilgalaikės priežiūros ir ankstyvojo ugdymo bei priežiūros paslaugomis, taip pat užtikrinti, kad tėvai ir kiti asmenys, turintys priežiūros pareigų, turėtų teisę į atostogas dėl šeiminių priežasčių ir lanksčias darbo sąlygas, kartu skatinant, kad šios teisės būtų proporcingai taikomos moterims ir vyrams;
- gerinti mokymosi rezultatus ir mažinti švietimo ir mokymo nelygybę, didinti tretinio mokslo prieinamumą (visų pirma palankių sąlygų neturinčioms grupėms), užkirsti kelią mokyklos nebaigimui, toliau didinti dalyvavimą tretinio mokslo sistemoje ir jo aktualumą darbo rinkai, ypatingą dėmesį skiriant tokiems sektoriams kaip IRT ir STEM;
- investuoti į suaugusiųjų perkvalifikavimą ir kvalifikacijos kėlimą, visų pirma į skaitmeninei ir žaliajai pertvarkai reikalingus įgūdžius, tobulinant nuostatas dėl individualių mokymosi teisių, visų pirma, įgyvendinamų, kai tinkama, per individualiąsias mokymosi sąskaitas, taip pat nuostatas dėl mokamų studijų ir mokymosi atostogų, remiant didelio masto viešojo ir privačiojo sektorių įvairių suinteresuotųjų subjektų partnerystę pagal Įgūdžių paktą ir Skaitmeninių įgūdžių ir darbo vietų koaliciją, numatant daugiau paskatų įmonėms ir darbuotojams dalyvauti kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo veikloje, investuojant į infrastruktūrą ir įrangą, įskaitant skaitmeninę;
- stiprinti mokinių ir suaugusiųjų skaitmeninius gebėjimus ir didinti skaitmeninės srities talentų telkimą darbo rinkoje plėtojant skaitmeninio švietimo ir mokymo ekosistemas, remiamas tokiomis svarbiomis priemonėmis kaip spartūs ryšys mokyklose, įranga ir mokytojų rengimas; remti įstaigas, turinčias praktinės patirties skaitmenizacijos srityje, ypatingą dėmesį skiriant įtraukčiai ir skaitmeninio atotrūkio mažinimui;
- pertvarkyti darbo rinkos taisykles ir mokesčių bei išmokų sistemas, siekiant užtikrinti, kad būtų sumažinta darbo rinkos segmentacija ir skatinamas kokybiškų darbo vietų kūrimas; užtikrinti, kad darbuotojams, dirbantiems nestandartinį darbą, ir savarankiškai dirbantiems asmenims būtų suteiktos galimybės gauti adekvačią socialinę apsaugą, laikantis Tarybos rekomendacijos dėl socialinės apsaugos galimybių;

- užtikrinti, kad darbo aplinka būtų saugi, sveika ir gerai pritaikyta pagal popandeminius reikalavimus, taip pat kad būtų galima dirbti lanksčiomis darbo sąlygomis;
- užtikrinti socialiai teisingą pertvarkos procesą;
- skatinti kolektyvines derybas, socialinį dialogą ir socialinių partnerių dalyvavimą, be kita ko, įgyvendinant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus;
- visiems vaikams, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, suteikti galimybę nemokamai ir veiksmingai naudotis sveikatos priežiūros, ankstyvojo ugdymo ir priežiūros, švietimo ir mokyklos paslaugomis, turėti veiksmingą prieigą prie sveikos mitybos ir adekvataus būsto pagal Rekomendaciją, kuria nustatoma vaiko garantijų sistema;
- investuoti į adekvačią ir tvarią visų žmonių socialinės apsaugos sistemą, įskaitant minimalių pajamų sistemas, remti reformas, kuriomis siekiama išlaikyti ir stiprinti apsaugos lygį, ir gerinti asmenų, kurių ši sistema neaprepia arba aprepia nepakankamai, apsaugą; didinti išmokų adekvatumą, teisių perkeliamumą, galimybę naudotis kokybiškais paslaugomis ir galinčių dirbti asmenų integracijos į darbo rinką rėmimą; stiprinti kokybiškų, įperkamų ir tvarių ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimą; įvertinti politikos poveikį pasiskirstymui;
- užtikrinti įtraukias ir tvarias pensijų sistemas, suteikiant adekvačią prieigą tiek vyrams, tiek moterims, tiek asmenims, dirbantiems pagal skirtingas sutartis ir vykdančioms skirtingą ekonominę veiklą, kartu užtikrinant adekvačias pajamas senatvėje;
- spręsti benamystės, kaip kraštutinės skurdo formos, problemą; skatinti investicijas į gyvenamojo ir socialinio būsto renovaciją, taip pat integruotąsias socialines paslaugas; kai tinkama, teikti daugiau galimybių gauti kokybišką ir įperkamą būstą, socialinį būstą ar paramą būstui;
- investuoti į sveikatos priežiūros sistemos pajėgumus, įskaitant pirminę sveikatos priežiūrą, priežiūros koordinavimą, sveikatos priežiūros darbuotojus ir e. sveikatą; mažinti mokėjimus už sveikatos priežiūrą savo lėšomis, gerinti sveikatos priežiūros aprėptį ir skatinti sveikatos priežiūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą.

ES lėšomis, įskaitant skiriamas per „Europos socialinį fondą +“, Europos regioninės plėtros fondą ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, valstybėms narėms teikiama parama siekiant paspartinti politikos veiksmus šiose srityse.

Visapusiškas ir plataus užmojo reformų ir investicijų, numatytų nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose, įgyvendinimas bus labai svarbus siekiant užtikrinti veiksmingą paramą ekonomikos gaivinimui ir teisingai žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai. Tai labai padės spręsti užimtumo, įgūdžių ir socialinės politikos uždavinius, Europos semestro kontekste nustatytus konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose. Su šiomis politikos sritimis susijusios priemonės Tarybos jau patvirtintuose nacionaliniuose planuose sudaro apie 135 mlrd. EUR, t. y. apie 30 proc. visų šių patvirtintų planų finansinių asignavimų, ir tai bus svarbus indėlis į Europos socialinių teisių ramsčio principų įgyvendinimą.

DARBO RINKOS IR SOCIALINIŲ TENDENCIJŲ BEI UŽDAVINIŲ EUROPOS SAJUNGOJE APŽVALGA

1.1 Darbo rinkos tendencijos

Darbo rinkos atsigavimas įsibėgėja: pagal ketvirčių duomenis užimtumas grįžta į prieškrizinį lygį. 2021 m. trečiąjį ketvirtį ES iš viso buvo 209,9 mln. dirbančių asmenų¹⁵. Tai yra 4,3 mln. daugiau nei 2020 m. III ketv. ir 0,1 mln. daugiau nei aukščiausias 2019 m. IV ketv. lygis. 20–64 m. asmenų užimtumo lygis, 2020 m. II ketv. nukritęs iki 71,5 proc., iš dalies atsigavo ir 2021 m. III ketv. pakilo iki 73,5 proc., šiek tiek viršydamas aukščiausią 73,4 proc. lygį, kuris buvo pasiektas 2019 m. IV ketv. Pagal metinius duomenis 2020 m. užimtumo lygis ES buvo 72,4 proc., t. y. 0,8 proc. punkto mažesnis už 2019 m. vertę (73,2 proc.). Kai kuriose ekonominės veiklos srityse užimtumo lygis tebėra gerokai žemesnis nei prieš krizę. Visų pirma 2021 m. III ketv., palyginti su 2019 m. IV ketv., didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų srityse dirbusių asmenų skaičius buvo vis dar 1,2 mln. mažesnis (2,4 proc. sumažėjimas), antroje vietoje – apdirbamoji pramonė, kurioje darbuotojų buvo 0,8 mln. mažiau (2,6 proc. sumažėjimas). O tokie sektoriai kaip statyba, informacija ir ryšiai – priešingai – jau atsigavo ir pasiekė savo priešpandeminį užimtumo lygį¹⁶. Apskritai numatoma, kad 2021 m. užimtumo augimas bus 0,8 proc., 2022 m. – 1 proc., o 2023 m. jis bus kiek nuosaikesnis – 0,6 proc.¹⁷ ES tikslas, kad iki 2030 m. bent 78 proc. 20–64 m. amžiaus gyventojų turėtų darbą, atitinka bendrą įsipareigojimą užtikrinti integracinį ir darbo vietų kūrimą užtikrinantį ekonomikos atsigavimą (žr. 1.4 skirsnį).

¹⁵ Bendro užimtumo duomenys gaunami iš nacionalinių sąskaitų (vidaus koncepcija) ir naudojantis Eurostato duomenų kodu internete [nameq_10_pe]; kiti duomenys iš Darbo jėgos tyrimo. Visoje šioje ataskaitoje pateikiami pagal sezoną pakoreguoti ketvirčio duomenys.

¹⁶ Žr. *European Commission (2021), Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2021 (Catalog No. KE-BN-21-001-EN-N)*.

¹⁷ *European Commission (2021), European Economic Forecast, Autumn 2021, Institutional Paper 160*.

Tačiau laisvų darbo vietų lygis po pirminio sumažėjimo dėl COVID-19 krizės dabar išaugo beveik iki rekordinio¹⁸. Prieš krizę, 2019 m. IV ketv., ES 27 laisvų darbo vietų lygis pramonės, statybos ir paslaugų sektoriuose buvo 2,1 proc. Plitimo valdymo priemonės reaguojant į pandemiją ir su tuo susijęs ekonominės veiklos sustabdymas arba sulėtėjimas lėmė laisvų darbo vietų lygio sumažėjimą. 2020 m. II ketv. šis rodiklis ES 27 sumažėjo iki 1,6 proc. – žemiausio lygio nuo 2016 m. I ketv. Nuo to laiko jis didėjo ir 2021 m. III ketv. pasiekė 2,4 proc. Nors normalu, kad į ciklinius svyravimus laisvos darbo vietos reaguoja sparčiau nei nedarbas, iš tendencijų ir tyrimų informacijos (t. y. EUROFOUND) matyti, kad reikia atidžiai stebėti galimą darbo jėgos trūkumą (žr. 2.1 skirsnį).

COVID-19 krizės poveikį darbo rinkai padėjo suvaldyti spartus politinis atsakas.¹⁹ Dėl pandemijos kilo visuomenės sveikatos krizė, turėjusi didelį poveikį ekonominei veiklai, darbo rinkoms ir visuomenei. Nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus grupėje) išaugo nuo 6,6 proc. 2019 m. IV ketv. (tai mažiausias ES 27 nustatytas lygis) iki 7,7 proc. 2020 m. III ketv. Euro zonoje nedarbo lygis 2020 m. III ketv. buvo šiek tiek didesnis ir sudarė 8,6 proc. (1,1 proc. punkto didesnis nei 2019 m. IV ketv.). Pastaruoju metu sušvelninus izoliavimo priemones ir pradėjus vykdyti skiepijimo kampanijas, ES ekonomikos atsigavo ir iš dalies dėl to nedarbo lygis 2021 m. III ketv. sumažėjo iki 6,9 proc. (7,6 proc. euro zonoje). Apskritai nedarbas didėjo mažiau nei buvo galima tikėtis, atsižvelgiant į milžinišką COVID-19 poveikį ekonomikai. Taip yra dėl valstybių narių nustatytų politikos priemonių, be kita ko, remiamų ES lėšomis (visų pirma SURE, REACT-EU ir Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvomis CRII ir CRII+), taip pat dėl to, kad žmonės pasitraukė iš darbo rinkos, nes jiems tapo sunkiau aktyviai ieškoti darbo. Iš pastarojo meto mėnesinių duomenų matyti, kad nedarbo lygis toliau krito, ir ES 2021 m. lapkričio mėn. buvo 6,5 proc. (7,2 proc. euro zonoje), taip artėdamas prie prieškrizinio lygio. Tačiau valstybėse narėse esama didelių skirtumų (žr. 2.1 skirsnį). Be to, ilgalaikio nedarbo lygis ES 2021 m. III ketv. pasiekė 2,8 proc. aktyvių gyventojų ir, palyginti su rekordiškai žemu lygiu 2020 m. II ketv. (2 proc.), nuosaikiai, tačiau nuolat kilo.

¹⁸ Laisvų darbo vietų lygis – visų laisvų darbo vietų dalis, išreikšta užimtų ir laisvų darbo vietų sumos procentine dalimi. Eurostato duomenų kodas internete: [ei_lmjv_q_r2]

¹⁹ Daugiau informacijos žr. *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2021* (nuoroda: <https://op.europa.eu/s/tYkn>) ir *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2021* (Catalog No. KE-BN-21-001-EN-N).

Bendras dirbtų valandų skaičius, kuris prasidėjus pandemijai buvo smarkiai sumažėjęs, iš dalies atsigavo, tačiau vis dar nesiekia prieškrizinio lygio. 2021 m. III ketv. jų skaičius buvo 84,2 mlrd. Tai yra 11,4 mlrd. valandų daugiau nei rekordiškai mažas darbo valandų skaičius 2020 m. II ketv. (72,8 mlrd.) – taip daugiausia yra dėl pagerėjusių darbo rinkos sąlygų, išplėstų nuotolinio darbo galimybių ir sumažėjusių ketvirtinių nebuvimo darbe rodiklių (nuo 19,3 proc. visos darbo jėgos 2020 m. II ketv. iki 10 proc. 2021 m. III ketv.). Tačiau tai yra beveik 1,1 mlrd. valandų mažiau nei 2019 m. I ketv. pasiektas didžiausias lygis, o tai vis dar rodo, kad daugeliui darbuotojų taikomos sutrumpinto darbo laiko ir laikinojo atleidimo iš darbo priemonės, taip pat keliose valstybėse narėse nustatyti atleidimo iš darbo apribojimai, kad būtų išlaikytas užimtumas (žr. 2.1 skirsnį). Per pastarąjį dešimtmetį vieno darbuotojo dirbtų valandų skaičius ES lėtai, bet nuolat mažėjo, o svarbiausi veiksniai buvo darbo ne visą darbo laiką išplėtimas ir kitos lanksčios darbo sąlygos (t. y. nenustatytos apimties darbo sutartys arba darbas pagal iškvietimą skaitmeninėse platformose).

COVID-19 pandemija sustabdė pastaraisiais metais stebėtą teigiamą aktyvumo lygio tendenciją. 2020 m. ES 20–64 m. amžiaus grupėje darbo jėgos aktyvumo lygis buvo 77,8 proc., t. y. 0,5 proc. punkto mažesnis nei 2019 m. Tačiau 2021 m. III ketv. šis lygis atsigavo iki 78,8 proc., o tai atitinka iki krizės buvusias vertes. Išskaidžius suvestinį rodiklį, stebimas moterų aktyvumo lygio padidėjimas (iki 73,3 proc., 0,8 proc. punkto daugiau nei 2019 m. IV ketv.), tuo tarpu vyrų aktyvumas išliko toks pat, kaip 2019 m. IV ketv. (84,3 proc.). 55–64 m. amžiaus grupės rezultatai buvo geriausi – krizės įkarštyje jie tik šiek tiek sumažėjo, o 2021 m. III ketv. rezultatai buvo geresni nei prieš pandemiją.

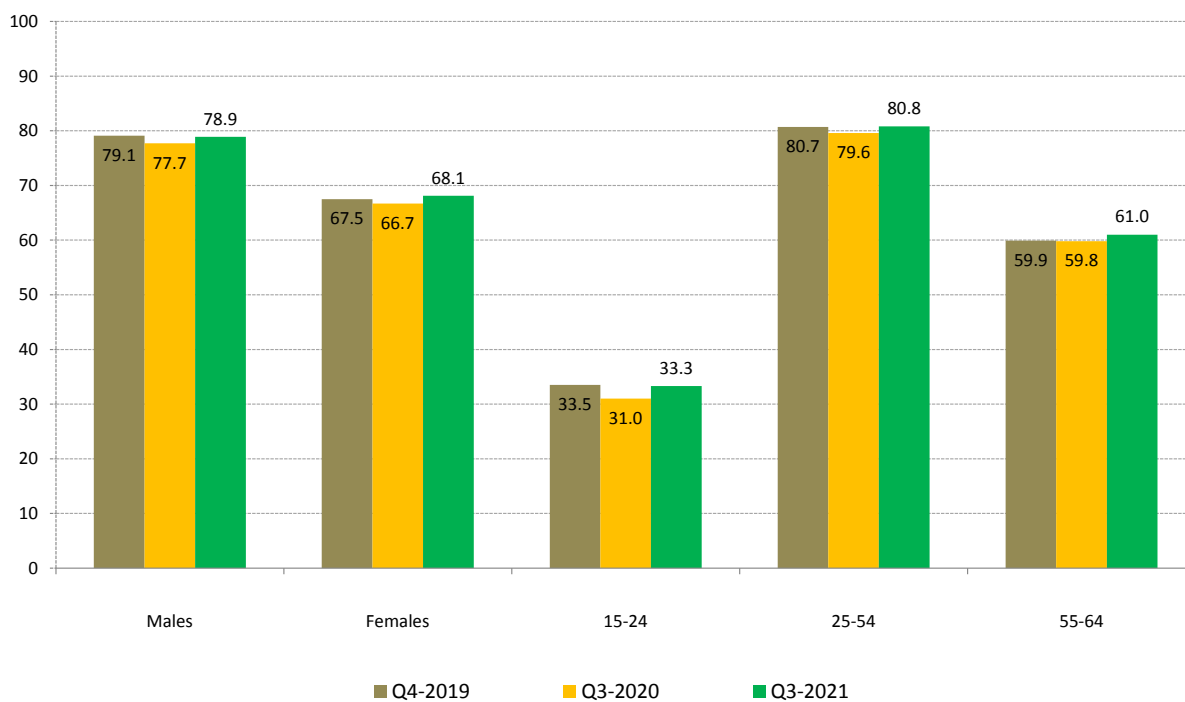
Nors moterų užimtumo lygis dėl COVID-19 krizės poveikio nukrito ir yra šiek tiek žemesnis nei vyrų, lyčių skirtumai išlieka dideli. 2020 m. moterų (20–64 m.) užimtumo lygis krito iki 66,9 proc., t. y. 0,6 proc. punkto mažiau nei 2019 m., o vyrų – iki 77,9 proc., t. y. 1 proc. punktu mažiau nei ankstesniais metais. Vertinant pagal ketvirčius, moterų užimtumo lygis nukrito nuo 67,6 proc. 2019 m. IV ketv. iki 66,0 proc. 2020 m. II ketv., tačiau 2021 m. III ketv. pakilo iki 68,1 proc. Vyrų užimtumo lygis 2021 m. III ketv. buvo 78,9 proc., t. y. 0,2 proc. punkto mažesnis nei 2019 m. IV ketv. Tai rodo, kad lyčių užimtumo skirtumas šiek tiek sumažėjo – 10,8 proc. punkto 2021 m. III ketv., palyginti su 11,7 proc. punkto 2019 m. IV ketv. (metine išraiška 11 ir 11,4 proc. punkto atitinkamai 2020 m. ir 2019 m.). Nepaisant šių skaičių, COVID-19 krizė galėjo dar labiau padidinti esamą lyčių nelygybę, nes karantino laikotarpiais moterys prisiima didesnę priežiūros pareigų dalį ir patiria staigesnį darbo valandų sumažėjimą nei vyrai.

Krizė padarė didelį poveikį jaunimo padėčiai darbo rinkoje, nors nuo 2020 m. pabaigos jo padėtis gerėja. Jaunimo (15–24 m.) nedarbo lygis ES 2020 m. pasiekė 17,1 proc., t. y. buvo 1,8 proc. punkto didesnis nei 2019 m. 2021 m. III ketv. jaunimo nedarbo lygis buvo 15,9 proc., t. y. 1,1 proc. punkto didesnis nei 2019 m. IV ketv., bet 2,5 proc. punkto mažesnis už 2020 m. III ketv. pasiektą aukščiausią lygį. 2021 m. III ketv. ES darbo neturėjo apie 3 mln. jaunuolių (15–24 m.) – tačiau įskaičius nesimokantį, nedirbantį ir mokymuose nedalyvaujantį (NEET) jaunimą šis skaičius iš viso siekė 4,7 mln., – o vertinant didesnėje 15–29 m. amžiaus grupėje – 9 mln. ES 2021 m. III ketv. šios amžiaus grupės NEET ketvirčio rodiklis ES buvo 12,7 proc. (0,2 proc. punkto didesnis nei 2019 m. IV ketv., bet 1,9 proc. punkto mažesnis nei 2020 m. II ketv. registruotas didžiausias rodiklis).

Vyresnio amžiaus darbuotojai COVID-19 krizės poveikį darbo rinkai atlaikė geriau nei kitos amžiaus grupės. Vyresnio amžiaus (55–64 m.) darbuotojų užimtumo lygis nuo COVID-19 protrūkio pradžios išliko palyginti stabilus. 2021 m. III ketv. jis siekė 61 proc., t. y. buvo 1,1 proc. punkto didesnis nei 2019 m. IV ketv., ir per pastarąjį dešimtmetį nuolat didėjo. 2021 m. III ketv. 25–54 m. amžiaus suaugusiųjų užimtumo lygis buvo 80,8 proc., t. y. pasiekė tokį pat lygį, kaip 2019 m. IV ketv. 55–64 m. amžiaus asmenų nedarbo lygis ES šiek tiek pakilo – nuo 5 proc. 2019 m. IV ketv. iki 5,4 proc. 2021 m. III ketv.

1 pav. Krizės poveikis įvairių amžiaus grupių užimtumui skiriasi

Užimtumo lygis pagal lytį ir amžiaus grupes ES 27, duomenys pakoreguoti pagal sezoną, o ne pagal kalendorių (%)

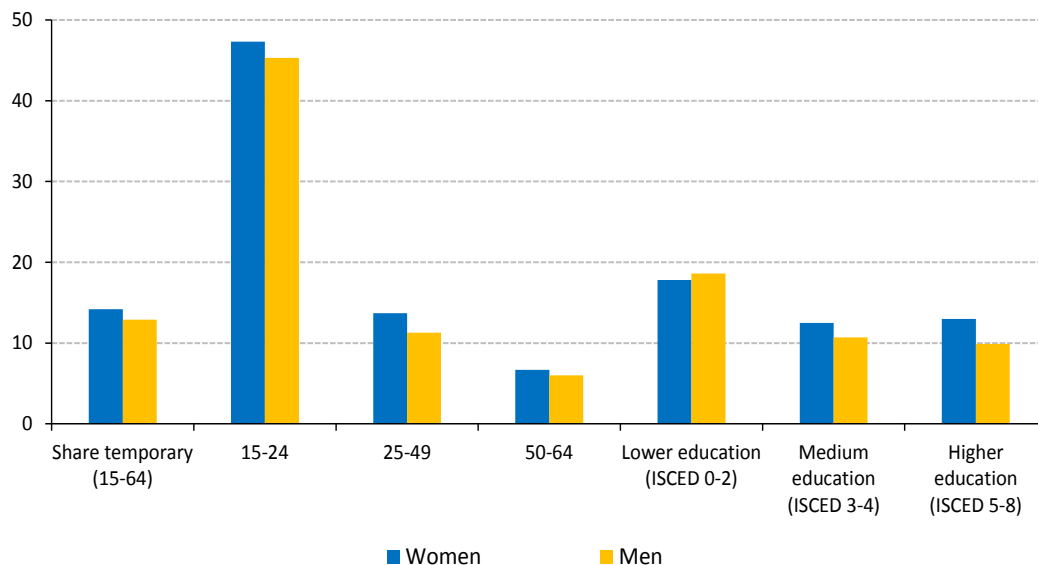
Pastaba. 2021 m. I ketv. laiko eilutės lūžis.

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsi_emp_q].

Krizė ypač paveikė nestandartinių užimtumo formų darbuotojus ir savarankiškai dirbančius asmenis. Iš bendro 20–64 m. amžiaus darbuotojų skaičiaus 2020 m. ES (161,6 mln.) maždaug 19,9 mln. (12,4 proc.) dirbo pagal laikinojo darbo sutartis (1,3 proc. punkto mažiau nei 2019 m.). 2021 m. III ketv. pagal laikinojo darbo sutartis dirbo maždaug 21,3 mln. darbuotojų (20–64 m., pagal sezoną pakoreguoti duomenys), t. y. 0,8 mln. mažiau nei 2019 m. IV ketv. Jaunimo (15–24 m.) dalis čia yra daug didesnė nei likusių gyventojų, o žemos kvalifikacijos darbuotojų – daug didesnė nei vidutinės ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Pagal laikinojo darbo sutartį, kai taip dirbama ne savo noru, dirbančių asmenų dalis toliau mažėjo (mažėjimas sudarė 1,1 proc. punkto) palyginti su 2019 m. ir 2020 m. pasiekė 6,8 proc. Laikinojo darbo sutarčių dalis, palyginti su visu užimtumu (20–64 m.), nuo žemo lygio (10,1 proc.), konstatuoto 2020 m. II ketv., padidėjo iki 11,2 proc. 2021 m. III ketv. 2020 m. asmenų, dirbančių ne visą darbo laiką, skaičius nuolat augo. Dėl to ne visą darbo laiką dirbančių darbuotojų (20–64 m.) dalis, palyginti su visais darbuotojais, 2021 m. III ketv. pasiekė 17,2 proc. (0,6 proc. punkto mažiau nei 2019 m. IV ketv.). Ne visą darbo laiką, kai taip dirbama ne savo noru, dirbančių darbuotojų dalis 2020 m. sumažėjo iki 25 proc. (1,5 proc. punkto mažiau nei 2019 m.). Nuo pandemijos pradžios 2020 m. I ketv. savarankiškai dirbančių asmenų (20–64 m.) skaičius sumažėjo 0,3 mln. (nuo maždaug 25,7 mln. iki 25,4 mln. 2021 m. III ketv.).

2 pav. Laikinojo darbo sutarčių paplitimas skiriasi priklausomai nuo amžiaus grupės ir kvalifikacijos lygio

Darbuotojų, dirbančių pagal laikinojo darbo sutartis, dalis pagal amžių ir išsilavinimo lygį ES 27 (2020 m.)

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsa_etgar], [lfsa_etpgan] ir [lfst_r_e2tgaedcu].

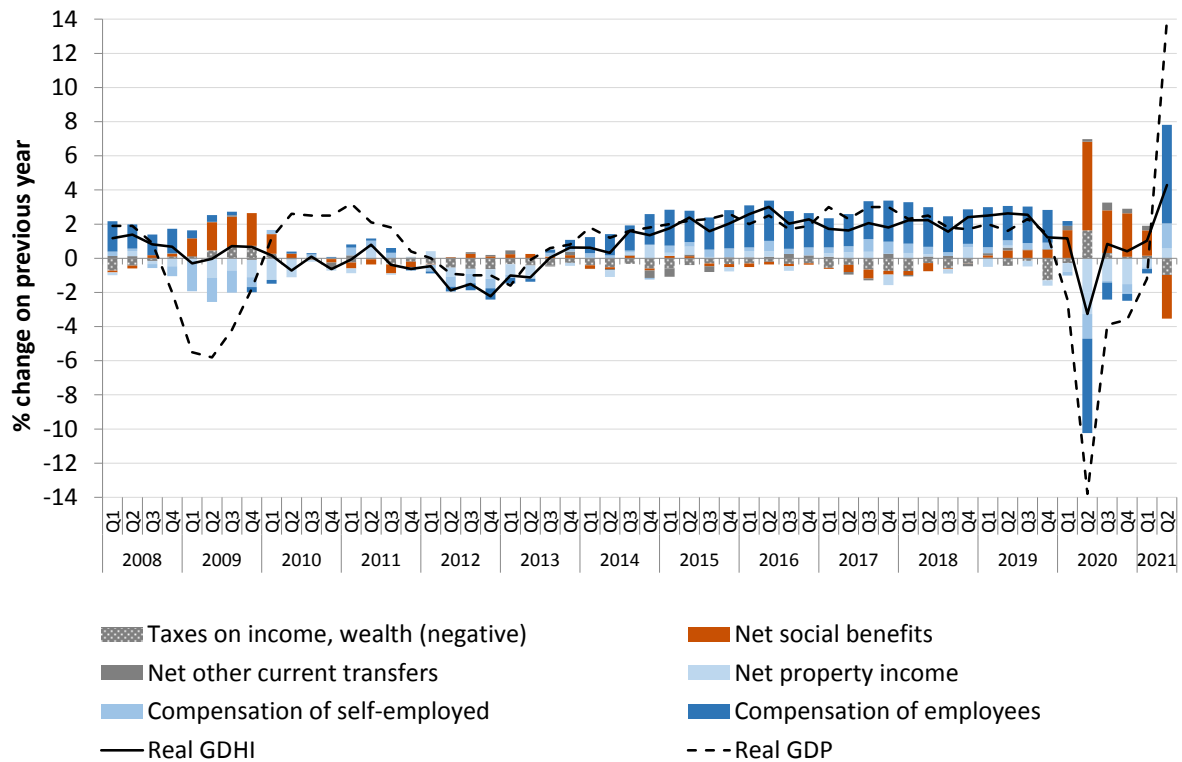
Krizė stipriai paveikė ne ES gimusių asmenų padėtį darbo rinkoje. 2020 m. ne ES gimusių asmenų (20–64 m.) užimtumo lygis buvo 65,3 proc.: tai 2,4 proc. punkto mažiau nei 2019 m. ir 8,2 proc. punkto mažiau, palyginti su gimusiaisiais ES. Ne ES gimusių 15–74 m. asmenų nedarbo lygis 2020 m. buvo 12,3 proc., palyginti su 10,8 proc. ankstesniais metais. Nedarbo rodikliai rodo, kad nedarbas sumažėjo nuo 14,8 proc. 2020 m. II ketv. iki 11,7 proc. 2021 m. III ketv.

1.2 Socialinės tendencijos

Nepaisant COVID-19 krizės, 2020 m. namų ūkių pajamos visose ES valstybėse narėse iš esmės išliko vidutiniškai stabilios, nes buvo imtasi greitų politikos atsako priemonių. Prasidėjus pandemijai, realiosios bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos (GDHI) 2020 m. II ketv. smarkiai – 3,3 proc. (palyginti su ankstesniais metais) – sumažėjo, tačiau iki metų pabaigos atsigavo ir apskritai 2019–2020 m. išliko stabilios (sumažėjo 0,25 proc.). Labiausiai sumažėjo atlygis samdomiems darbuotojams (-5,5 proc.), tačiau taip pat gerokai sumažėjo atlygis savarankiškai dirbantiems asmenims (-1,4 proc.) ir grynosios nuosavybės pajamos (-3,3 proc.) – žr. 3 pav. 2020 m. grynosios socialinės išmokos labai prisidėjo prie bendrų pajamų ir atliko svarbų vaidmenį sušvelninant bendrą namų ūkių pajamų sumažėjimą antrąjį ketvirtį, tam tikru mastu jas taip pat papildė pajamų ir turto mokesčių koregavimas. Ši tendencija išliko ir 2020 m. II ketv. bei III ketv., taip pat 2021 m. I ketv., kai pajamos iš socialinių išmokų didėjo daugiau nei mažėjo atlygis samdomiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims (daug mažiau, palyginti su nuosmukiu II ketv.) ir grynosios nuosavybės pajamos. Atsižvelgiant į rinkos pajamų ir realiojo BVP sumažėjimą 6 proc., palyginti su ankstesniais metais, toks bendrų namų ūkių pajamų stabilumas rodo savo nuožiūra vykdomos išimtinės politikos, kuria siekiama sušvelninti socialinį krizės poveikį ir savaiminio socialinės apsaugos ir mokesčių sistemų stabilizavimo poveikį, teikiamą naudą. 2021 m. II ketv. pokyčiai žymėjo lūžio tašką: tiek realusis BVP, tiek atlygis darbuotojams sparčiai augo, maždaug tokiu pačiu tempu, kaip ir prieš metus, t. y. 2020 m. II ketv. Apskritai realiosios bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos (BDNŪP) augo labiau nei prieš metus, taip pat dėl lėčiau nei kitų šaltinių pajamos mažėjusių grynujų socialinių išmokų.

3 pav. Precedento neturintis politinis atsakas lėmė visuotinį vidutinių bendrų namų ūkių pajamų stabilumą ES per COVID-19 krizę

BVP augimas, realiųjų bendrųjų disponuojamųjų namų ūkių pajamų augimas ir jų pagrindinės sudedamosios dalys (ES 27)

Pastabos. EMPL GD skaičiavimai. Nominaliosios BDNŪP buvo defliuotos naudojant namų ūkių galutinio vartojimo išlaidų kainų indeksą. Realusis BDNŪP augimas ES vertinamas kaip valstybių narių, pateikusių ketvirtinius duomenis, grindžiamus 2010 m. ESS, verčių svertinis vidurkis (iš viso 95 proc. ES BDNŪP).

Šaltinis: Eurostatas, nacionalinės sąskaitos [[nasq_10_nf_tr](#)] ir [[namq_10_gdp](#)]. Duomenys nėra koreguojami pagal sezoną.

Apskritai pajamų nelygė daugumoje valstybių narių išliko iš esmės stabili. Remiantis Eurostato išankstiniais įverčiais²⁰, 2020 m. vidutinis pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20) ES išliko stabilus arba šiek tiek sumažėjo. Tai – didžiulės viešosios paramos ir stiprios savaiminės stabilizacijos, kuri sušvelnino krizės padarinius, visų pirma pažeidžiamoms grupėms, rezultatas. Apskaičiuota, kad darbo pajamos pirmajame pajamų kvantilyje sumažėjo 10 proc., o penktajame – 2 proc., o bendras poveikis disponuojamosioms pajamoms dėl palankaus mokesčių ir išmokų sistemų švelninamojo poveikio, sutrumpinto darbo laiko ir kitų darbo vietų išsaugojimo programų taikymo iš esmės buvo ribotas visame pajamų pasiskirstymo diapazone.

Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis pirmaisiais COVID-19 krizės metais išliko stabili. 2020 m. skurdas ar socialinė atskirtis²¹ (AROE) ES grėsė maždaug kas penktam asmeniui (21,9 proc.). Daugumoje valstybių narių visos trys AROPE rodiklio sudedamosios dalys, palyginti su ankstesniais metais buvo stabilios arba tokios buvo preliminariais skaičiavimais. Remiantis Eurostato išankstiniais įverčiais, skurdo rizikos lygis (AROP), palyginti su 2019 m., bent pusėje valstybių narių nepakito. Šie įverčiai rodo, kad naujai įvestos politikos priemonės kartu su mokesčių ir išmokų sistemomis sušvelnino COVID-19 krizės poveikį, stabilizavo pajamas ir labai padėjo užkirsti kelią skurdo rizikos didėjimui. Tai taip pat lėmė bendrą materialinio ir socialinio nepritekliaus lygio stabilumą (6,8 proc., tik 0,2 proc. punkto padidėjimas). Asmenų, gyvenančių namų ūkyje, kuriame beveik nė vienas narys neturi darbo, dalis taip pat išliko stabili (8,2 proc., tik 0,1 proc. punkto padidėjimas) ir atitiko ribotą poveikį darbo vietų praradimui, taip pat dėl sutrumpinto darbo laiko ir kitų darbo vietų išsaugojimo priemonių. Energijos nepriteklis – vis dažnesnė skurdo forma. 2021 m. spalio 13 d. Komisija priėmė komunikatą „Augančių energijos kainų problemos sprendimas“²², kuriame akcentavo sąžiningas mokesčių ir išmokų sistemas, tikslines pajamų rėmimo priemones ir įtraukė renovacijos politiką kaip priemonių, kuriomis siekiama sumažinti energijos nepriteklių ir pašalinti tiesioginį pastaruoju metu padidėjusių kainų poveikį, rinkinio pagrindinius elementus.

²⁰ Paskelbta 2021 m. liepos mėn. [Eurostato svetainėje](#). Išsamūs 2020 m. duomenys bus pateikti 2022 m.

²¹ Daugiau informacijos apie sudedamąsias dalis ir atitinkamus ataskaitinius metus pateikta 1.3 skyriuje.

²² Komisijos komunikatas „Augančių energijos kainų problemos sprendimas: veiksmų ir paramos priemonių rinkinys“, [COM\(2021\) 660 final](#).

Vaikų skurdo ar socialinės atskirties (AROPE) rizikos lygis taip pat buvo stabilus, tačiau skirtumai tarp šalių buvo didesni, o piniginis nepriteklus didėjo. Vaikų AROPE rodiklio valstybėse narėse skirtumai buvo didesni: keturiose valstybėse narėse jis viršija 30 proc., o kitose keturiose – nesiekia 15 proc. Be to, piniginis nepriteklus buvo prasčiau suvaldytas – 2020 m. jis labai išaugo trečdalyje valstybių narių. Vieniųjų tėvų ir daugiavaikių šeimų skurdo ar socialinės atskirties rizika buvo gerokai didesnė, palyginti su viena ar du vaikus auginančiomis šeimomis (ES vidutiniškai atitinkamai 42,1 proc. ir 29,6 proc.).

Dirbančiųjų skurdas tebėra iššūkis. 2010–2019 m. dirbančiųjų skurdas ES 27 padidėjo 0,5 proc. punkto (nuo 8,5 proc. iki 9 proc.) (ES vidurkio 2020 m. duomenų dar nėra). Apskritai pažeidžiami darbuotojai susiduria su sudėtingesnėmis aplinkybėmis: pagal laikinojo darbo sutartis dirbantys darbuotojai susiduria su didesne dirbančiųjų skurdo rizika nei pagal neterminuotas darbo sutartis dirbantys darbuotojai (16,2 proc., palyginti su 5,9 proc.), kaip ir žemos kvalifikacijos darbuotojai, palyginti su aukštos kvalifikacijos darbuotojais (19 proc., palyginti su 4,9 proc.), ir ne ES gimę darbuotojai, palyginti su gimusiais ES (20,1 proc. ir 8,1 proc.).

Nepaisant bendro socialinio atsparumo, pažeidžiamos grupės nuo COVID-19 krizės nukentėjo labiau. Izoliavimo priemonės padarė neproporcingą poveikį asmenims su negalia²³, pavyzdžiui, dėl galimybės naudotis sveikatos priežiūros, švietimo ir kitomis internetinėmis paramos paslaugomis, taip pat padidindamos ankstesnius galimybių įsidarbinti apribojimus. Migrantų kilmės asmenų AROPE lygis kartais yra dvigubai didesnis nei ES gimusiųjų²⁴. Dėl pandemijos izoliavimo priemonių daug romų, gyvenančių segreguotose gyvenvietėse, prarado pajamų šaltinius ir (oficialią arba neoficialią) ekonominę veiklą, todėl jų skurdo lygis toliau didėjo²⁵.

²³ Europos Komisija, *2021 m. Europos užimtumo ir socialinės tendencijos (angl. Employment and Social Developments in Europe 2021)*, 2021 m. birželio mėn.

²⁴ Kaip matyti iš Eurostato rodiklių [ilc_peps06]: gimusiųjų užsienyje ir gimusiųjų ES AROPE lygiai.

²⁵ Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros (FRA) 2016 m. (9 ES šalys) ir 2019 m. (5 ES šalys) atliktų apklausų duomenimis. Žr. SWD(2020) 530 final.

1.3 Peržiūrėta socialinių rodiklių suvestinė: uždavinių, susijusių su Ramsčio principais, apžvalga

2022 m. bendros užimtumo ataskaitos analizė grindžiama patikslintais socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniais rodikliais, kuriuos patvirtino Taryba.²⁶ 2021 m. kovo mėn.

paskelbtame Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane pateiktas peržiūrėtos socialinių rodiklių suvestinės pasiūlymas, kuris po to buvo aptartas su Užimtumo komitetu (EMCO) ir Socialinės apsaugos komitetu (SAK) ir 2021 m. birželio 14 d. patvirtintas Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų (EPSCO) tarybos. Peržiūra siekta išsamiau aprėpti Ramsčio principus ir sustiprinti socialinių rodiklių suvestinės, kaip pagrindinės kiekybinės priemonės, skirtos stebėti pažangą, padarytą įgyvendinant Ramsčio siekius Europos semestro kontekste, vaidmenį. Peržiūrėta rodiklių suvestinė taip pat padės papildyti esamas stebėsenos priemones, visų pirma Užimtumo rodiklių apžvalgą ir Socialinės apsaugos rodiklių apžvalgą²⁷.

²⁶ Diskusijos su valstybėmis narėmis vyko Užimtumo komiteto (EMCO) rodiklių grupėje ir Socialinės apsaugos komiteto (SAK) rodiklių pogrupyje. Birželio 14 d. Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų taryba pritarė EMCO ir SAK nuomonei dėl pasiekto susitarimo dėl peržiūrėtos socialinių rodiklių suvestinės pagrindinių rodiklių.

²⁷ Užimtumo rodiklių apžvalga (URA) ir Socialinės apsaugos rodiklių apžvalga (SARA) – kasmetinės atitinkamai Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto rengiamos ataskaitos. Jose nustatomos tendencijos, kurias reikia stebėti, ir pagrindinės užimtumo bei socialinės problemos valstybėse narėse, ir stebima pažanga siekiant atitinkamų visos ES užimtumo ir socialinių tikslų.

Peržiūrėtos socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai padeda stebėti 18 iš 20 Ramsčio principų²⁸ (keturiais daugiau nei pagal ankstesnę redakciją) ir padeda įvertinti pagrindinius užimtumo ir socialinius iššūkius valstybėse narėse. Pagrindinių rodiklių rinkinys buvo peržiūrėtas vadovaujantis ekonomiškumo, prieinamumo, palyginamumo ir statistinio patikimumo principais. Rodikliai, susiję su kiekvienu iš trijų Ramsčio skyrių, yra šie (nauji rodikliai pažymėti **, peržiūrėti – *)²⁹:

- *Lygios galimybės*
 - Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje per pastaruosius 12 mėn. (25–64 m. amžiaus grupėje)**
 - Mokyklos nebaigusių asmenų (18–24 m. amžiaus) dalis
 - Gyventojų (16–74 m. amžiaus), turinčių bazinius ar geresnius bendruosius skaitmeninius įgūdžius, dalis
 - Nesimokančių, nedirbančių ir mokymuose nedalyvaujančių (NEET) jaunuolių (15–29 m. amžiaus) dalis*
 - Vyrų ir moterų (20–64 m. amžiaus) užimtumo skirtumai
 - Pajamų nelygybė kaip kvintilio dalies santykis (S80/S20)

²⁸ Du principai, kurie dar neįtraukti, yra atitinkamai 7 (Informavimas apie įdarbinimo sąlygas ir apsaugą atleidimo atveju) ir 8 (Socialinis dialogas ir darbuotojų dalyvavimas). Pagrindiniams rodikliams keliami griežti kokybės reikalavimai, kurie taip pat turi turėti aiškų norminį išaiškinimą. Iki šiol nebuvo įmanoma rasti tokio rodiklio pagal šiuos principus, tačiau Komisija toliau dirbs šiuo klausimu.

²⁹ Atliekant peržiūrą buvo išbrauktas pagrindinis rodiklis „Visą darbo laiką dirbančio ir vidutinį darbo užmokestį uždirbančio darbuotojo grynasis uždarbis“.

- *Tinkamos darbo sąlygos*
 - 20–64 m. amžiaus asmenų užimtumo lygis³⁰
 - 15–74 m. amžiaus asmenų nedarbo lygis
 - 15–74 m. amžiaus asmenų ilgalaikio nedarbo lygis
 - Bendros realiosios disponuojamosios namų ūkių pajamos, vienam gyventojui³¹

- *Socialinė apsauga ir įtrauktis*
 - Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis (nuo gimimo) (AROPE 0+)³²

³⁰ Nuo 2021 m., laikydamasis atitinkamų reglamentų, Eurostatas, pasitelkdamas valstybių narių nacionalinius statistikos institutus, renka duomenis ES darbo jėgos tyrimui pagal patikslintą metodiką. Šiuo pokyčiu siekiama pagerinti darbo rinkos duomenis, tačiau rodiklių pokyčius arti pokyčio datos, t. y. 2021 m. sausio 1 d., reikia aiškinti atsargiai. Poveikis daromas ir NEET jaunimo rodikliui, nedarbo lygiui, ilgalaikio nedarbo lygiui, lyčių užimtumo lygio skirtumui ir vaikų AROPE pagrindiniams rodikliams.

³¹ Socialinės apsaugos komiteto prašymu šis rodiklis nustatomas naudojant nekoreguotas pajamas (t. y. neįskaitant socialinių pervedimų natūra) ir nuoseklumo su Europos Sąjungos statistika apie pajamas ir gyvenimo sąlygas (ES SPGS) sumetimais nepasitelkiant perkamosios galios standartų (PGS) vienetų.

³² Kartu su trimis sudedamosiomis dalimis: asmenys, kuriems gresia skurdas, visi gyventojai (AROP 0+), didelis materialinis ir socialinis nepriteklis, visi gyventojai (SMSD 0+) ir labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose (namų ūkiuose, kuriuose beveik nė vienas narys neturi darbo) gyvenančių asmenų dalis, 0–64 m. amžiaus (VLWI 0-64). 2021 m. AROPE rodiklis buvo pakeistas atsižvelgiant į naują ES 2030 m. skurdo ir socialinės atskirties mažinimo tikslą. Atsižvelgiant į tai, buvo peržiūrėtos dvi jo sudedamosios dalys (nepriteklis ir namų ūkiai, kuriuose beveik nė vienas narys neturi darbo). Didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus sudedamąsias dalis pakeičia didelio materialinio nepritekliaus komponentą. Visų rodiklių, kurie ES-SPGS priklauso nuo pajamų, atžvilgiu pajamų bazinis laikotarpis apibrėžiamas kaip 12 mėnesių laikotarpis, pavyzdžiui, ankstesni kalendoriniai ar mokestiniai metai. Todėl pajamų kintamieji, naudojami apskaičiuojant AROP ir VLWI rodiklius, yra susiję su kalendoriniais metais,ėjusiais prieš tyrimo metus, išskyrus Airiją (12 mėnesių iki tyrimo). Į didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus rodiklio skaičiavimus neįeina joks pajamų kintamasis; todėl visi ES-SPGS kintamieji, naudojami jam apskaičiuoti, yra susiję su faktiniais tyrimo metais.

- Vaikų skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis (0–17 amžiaus) (AROE 0–17)**³³
- Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui³⁴
- Asmenų su negalia (20–64 m. amžiaus) užimtumo skirtumas**³⁵
- Per didelių išlaidų būstui rodiklis**³⁶

³³ Kartu su trimis subrodikliais: asmenys, kuriems gresia skurdas, vaikai (AROP 0-17), didelis materialinis ir socialinis nepriteklis, vaikai (SMSD 0-17) ir labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose (namų ūkiuose, kuriuose beveik nė vienas narys neturi darbo) gyvenančių asmenų dalis, vaikai (QJ 0-17). Vaikams skirtas didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus rodiklis yra pakeista visiems gyventojams skirta tokio rodiklio versija, pagal kurią suaugusiųjų elementams suteikiama mažesnė reikšmė tam, kad vaikų rodiklis nebūtų pernelyg jautrus suaugusiųjų nepritekliui. Baziniai metai sutampa su visos tiriamosios populiacijos rodiklių metais.

³⁴ Šis rodiklis matuojamas kaip asmenų, kuriems gresia skurdas, procentinės dalies, palyginti su visais gyventojais, apskaičiuojamos iki ir po socialinių pervedimų gavimo, mažėjimas.

³⁵ Šiuo metu asmenų su negalia užimtumo skirtumo rodiklis apskaičiuojamas pagal ES SPGS ir grindžiamas negalios statusu, nustatytu taikant visuotinį riboto aktyvumo indeksą (GALI). Apklausos respondentai atsako į šiuos klausimus: 1) „Ar užsiimant žmonėms įprasta kasdiene veikla jaučiatės ribojamas (-a) sveikatos problemų? Ar pasakytumėte, kad esate ... itin smarkiai ribojamas (-a); ribojamas (-a), bet ne itin smarkiai; ar visai neribojamas (-a)?“ Jei atsakymas į pirmą klausimą yra „itin smarkiai ribojamas (-a)“ arba „ribojamas (-a), bet ne itin smarkiai“, respondentai atsako į antrą klausimą „Ar buvote ribojamas (-a) bent 6 pastaruosius mėnesius? Taip / ne?“. Asmuo laikomas turinčiu negalią, jei atsakymas į antrąjį klausimą yra „taip“. Atlikus skaičiavimus remiantis ES SPGS duomenimis, galima pastebėti ryšį tarp negalios paplitimo, remiantis GALI koncepcija, ir šia koncepcija pagrįsto asmenų su negalia užimtumo skirtumo 2020 m. visose 27 ES valstybėse narėse (Pearsono koreliacijos koeficientas = -0,6).

³⁶ Šis rodiklis rodo gyventojų, gyvenančių namų ūkiuose, kuriuose bendros būsto išlaidos sudaro daugiau kaip 40 proc. disponuojamųjų pajamų (abiem atvejais atėmus būsto pašalpas), dalį. [Metodinėse gairėse ir ES SPGS kintamųjų aprašyme \(2020 m. balandžio mėn. redakcija\)](#) nurodyta, kad išmokos (įskaitant tik materialine padėtimi grindžiamas išmokas) apima nuomos išmokas ir išmokas būste gyvenantiems būsto savininkams, bet neapima mokesčių lengvatų ir kapitalo pervedimų. Dokumente būsto išlaidos apibrėžiamos kaip mėnesinės ir faktiškai sumokėtos išlaidos, susijusios su namų ūkio teise gyventi būste. Jos apima struktūrinį draudimą (nuomininkams, jei mokama), paslaugas ir mokesčius (kanalizacijos, šiukšlių išvežimo ir kt.; savininkams privaloma, nuomininkams, jei mokama), reguliarią priežiūrą ir remontą, mokesčius (nuomininkams – už būstą, jei taikytina) ir komunalinių paslaugų (vandens, elektros energijos, dujų ir šildymo) išlaidas. Hipoteką mokantiems savininkams įtraukiami susiję palūkanų mokėjimai (išskaičiuojamos visos mokesčių lengvatos, bet neišskaičiuojamos išmokos būstui). Nuomininkams, mokantiems rinkos kainą arba sumažintą kainą, taip pat įtraukiamas nuomos mokestis. Nuomininkams, kurie už nuomą nemoka, išmokos už būstą neturėtų būti atimamos iš visų būsto išlaidų.

- Vaikai iki 3 m., kuriems teikiamos oficialios priežiūros paslaugos
- Asmenys, kurie nurodo turį nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių (16 m. amžiaus ir vyresni)³⁷.

„Asmenų su negalia užimtumo skirtumo“ pagrindiniam rodikliui kaip statistikos šaltinis laikinai naudojami ES SPGS duomenys, tačiau nuo 2022 m. bus pereita prie ES darbo jėgos tyrimo (ES DJT), kad būtų užtikrintas didesnis tikslumas, o duomenys bus teikiami 2023 m. Komisijos tarnybos, įskaitant Eurostatą, toliau stebės šio rodiklio kokybę ir kartu su Eurostatu vidutinės trukmės laikotarpiu jį peržiūrės, kai bus parengti DJT pagrįsti duomenys (2023 m.), remis tolesnius veiksmus siekiant gerinti šalių duomenų tarpusavio palyginamumą ir išnagrinės papildomų rodiklių plėtojimo šioje srityje galimybę. Pagrindiniam rodikliui „Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje per pastaruosius 12 mėn.“ nustatyti nuo 2022 m. taip pat bus naudojamas ES darbo jėgos tyrimas. Siekdama užtikrinti duomenų kokybę ir palyginamumą, Komisija drauge su Eurostatu stebės rodiklį ir atliks išsamią duomenų iš dviejų tyrimo šaltinių analizę, kai jie bus gauti (2023 m.). Siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi 6 ir 7 užimtumo gairių, be kita ko, kiek tai susiję su aktyvia darbo rinkos politika, šioje 2022 m. bendroje užimtumo ataskaitoje išimties tvarka bus naudojamas (25–64 m.) suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi programose per pastarąsias 4 savaites rodiklis.

³⁷ Asmenų nurodyti nepatenkinti medicininės priežiūros poreikiai siejami su paties asmens subjektyviu vertinimu, ar jam prireikus tam tikros sveikatos priežiūros srities specialisto apžiūros arba gydymo jis jų negavo arba nesiekė dėl trijų priežasčių: finansinių, ilgo laukimo ir per didelio atstumo. Medicininė priežiūra – individualios sveikatos priežiūros paslaugos (sveikatos patikrinimas arba gydymas, išskyrus odontologinę priežiūrą), teikiamos gydytojų ar lygiaverčių specialistų pagal nacionalines sveikatos priežiūros sistemas arba teikiamos jiems tiesiogiai prižiūrint (Eurostato apibrėžtis). Su sveikatos priežiūros paslaugų gavimu susirgus susijusios problemos, apie kurias praneša žmonės, gali reikšti, kad yra kliūčių gauti sveikatos priežiūros paslaugas.

Pagrindiniai rodikliai analizuojami pagal bendrą metodiką, dėl kurios susitarė EMCO ir SAK (daugiau informacijos – 4 priede). Pagal šią metodiką valstybių narių padėtis ir pokyčiai vertinami atsižvelgiant į visų socialinių rodiklių suvestinės pagrindinių rodiklių lygius ir pokyčius, palyginti su ankstesniais metais³⁸. Rodiklių lygiai ir pokyčiai klasifikuojami pagal tai, kiek jie skiriasi nuo atitinkamų (nesvertinių) ES vidurkių. Tada valstybių narių lygiai ir pokyčiai palyginami (taikant sutartą taisyklę), kad kiekviena valstybė narė būtų priskirta vienai iš septynių kategorijų (geriausi rezultatai, geresni už vidurkį rezultatai, vidutiniški (neutralūs) rezultatai, geri rezultatai, bet reikia stebėti padėtį, prasti, bet gerėjantys rezultatai, prasti rezultatai, kritinė padėtis).

1 lentelėje, remiantis naujausiais rodiklių duomenimis, pateikiama suvestinės rodiklių apžvalgos santrauka.

Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai rodo pagrindinius ES valstybių narių uždavinius trijose srityse: lygių galimybių ir galimybės įsidarbinti, tinkamų darbo sąlygų ir socialinės apsaugos bei įtraukties. Kalbant apie kritinę padėtį (4 pav., raudona spalva), palyginti daug valstybių narių vis dar susiduria su dideliais sunkumais, susijusiais su moterų padėtimi darbo rinkoje ir oficialių vaikų priežiūros paslaugų teikimu (abiejų rodiklių atveju – penkios raudonos žymos). Kitų grupių darbo rinkos rezultatai taip pat kelia susirūpinimą ne vienoje valstybėje narėje – šešių ir keturių šalių asmenų su negalia užimtumo skirtumai ir NEET jaunuolių nedarbo lygis pažymėti raudona spalva. Mokyklos nebaigusiu asmenų rodiklis tebėra aktualus keturioms valstybėms narėms. Galiausiai, socialinės apsaugos ir įtraukties srityje socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui yra kritinės padėties keliose valstybėse narėse (šešiose) ir net keturios iš jų susiduria su dideliais sunkumais, susijusiais tiek su skurdo rizika apskritai, tiek su vaikų skurdu. Keturiuose valstybėse narėse kritinės padėties taip pat ir pajamų kvintilių santykiai. Jeigu atsižvelgiama ne tik į kritinę padėtį, bet ir į prastus rezultatus, daugiausia problemų kelia trys rodikliai – NEET jaunimo, socialinių pervedimų poveikio skurdo mažinimui ir jaunesnių nei 3 metų vaikų, kuriems teikiamos oficialios vaikų priežiūros paslaugos, – dėl pirmųjų dviejų padėtis prasta dešimtyje šalių, dėl paskutiniojo – vienuolikoje. 2 skyriuje pateikiama išsami šešiolikos rodiklių analizė, kai aktualu, įtraukiant, ilgalaikes tendencijas ir papildomus rodiklius.

³⁸ Išskyrus bendras disponuojamąsias namų ūkių pajamas, kurios vertinamos indeksuojant (2008 m. = 100, taigi parodomas pokytis, palyginti su padėtimi iki krizės), susitarus su Užimtumo komitetu ir Socialinės apsaugos komitetu.

ES finansinė ir techninė parama užimtumui, įgūdžiams ir socialinės politikos priemonėms

Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimui remti ES skiria daug lėšų, tam pasitelkdama įvairias finansavimo priemones. 2021–2027 m. laikotarpiu ES sanglaudos politikos fondų (visų pirma „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) ir Europos regioninės plėtros fondo (ERPF)), iš kurių skiriamas finansavimas sudaro apie 500 mlrd. EUR (įskaitant nacionalinį bendrą finansavimą), tikslas – mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus, remti aukštynkryptę ekonominę ir socialinę konvergenciją ir skatinti struktūrinius pokyčius. 2020 m. gegužės mėn. Komisija pasiūlė priemonę „NextGenerationEU“ (807 mlrd. EUR dabartinėmis kainomis pagal 2021–2027 m. ES daugiametę finansinę programą), kad būtų sušvelnintas krizės ekonominis ir socialinis poveikis, sustiprintas ekonominis ir socialinis atsparumas ir ES ekonomikos ir visuomenės būtų geriau pasirengusios žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos iššūkiams ir galimybėms, be kita ko, atsižvelgiant į jų teisingumo aspektą. Naujoji Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (EGADP) yra viena iš svarbiausių „NextGenerationEU“ priemonių (išsamesnės informacijos pateikiama toliau). ES finansavimo poveikis toliau didinamas teikiant techninę pagalbą, finansuojamą pagal techninės paramos priemonę. Pastarosios tikslas – prireikus remti nacionalines valdžios institucijas teikiant pažangiausias politikos konsultacijas ir konkrečiai pritaikytus gebėjimus prioritetinėse reformų srityse, įskaitant darbo rinką, įgūdžius ir socialinę politiką. Techninė parama gali būti teikiama dvišaliu arba daugiašaliu pagrindu.

Pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (kurios vertė dabartinėmis kainomis – 723,8 mlrd. EUR) teikiama plataus masto finansinė parama reformoms ir investicijoms valstybėse narėse, kuriomis remiamas tvarus ir integracinis augimas ir darbo vietų kūrimas, ypatingą dėmesį skiriant toms priemonėms, kuriomis sprendžiami Europos semestro kontekste konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose nustatyti uždaviniai. Įgyvendinant Europos socialinių teisių ramsčių svarbūs keturi iš šešių į šios priemonės aprėptį patenkančių ramsčių: pažangus, tvarus ir integracinis augimas; socialinė ir teritorinė sanglauda; sveikata ir ekonominis, socialinis bei institucinis atsparumas ir naujai kartai, vaikams ir jaunimui skirtos politikos priemonės. Todėl valstybių narių pateiktuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose, kuriems pritarė Komisija ir kuriuos patvirtino Taryba, užimtumo, įgūdžių ir socialinės politikos sritims skiriamas deramas dėmesys.

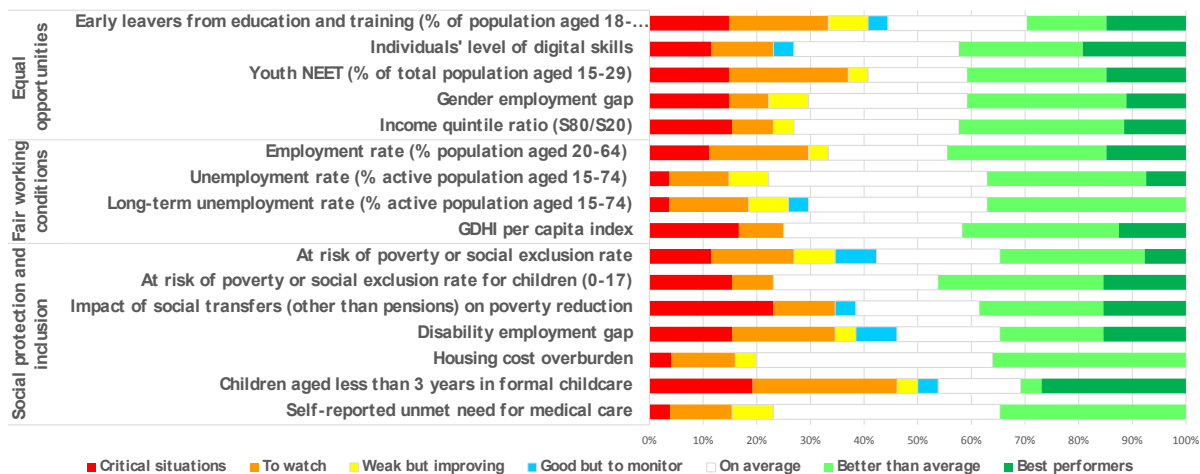
2021–2027 m. iš ESF+, kurio biudžetas yra beveik 99,3 mlrd. EUR, bus remiama ir papildoma valstybių narių politika užimtumo, įgūdžių ir socialinės politikos srityse ir didinama jos pridėtinė vertė. Fondo lėšomis bus finansuojamos priemonės, kuriomis užtikrinamos lygios galimybės, vienodos sąlygos patekti į darbo rinką, teisingos ir kokybiškos darbo sąlygos, socialinė apsauga ir įtrauktis, visų pirma sutelkiant dėmesį į kokybišką ir įtraukų švietimą ir mokymą, mokymąsi visą gyvenimą, investicijas į vaikus ir jaunimą ir galimybę naudotis pagrindinėmis paslaugomis. Prasidėjus COVID-19 krizei sanglaudos fondai greitai reagavo pagal Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvą ir Išplėstinę atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvą (CRII ir CRII+), todėl iki 2021 m. lapkričio mėn. užimtumo ir sveikatos priežiūros priemonėms skirta grynoji suma padidėjo daugiau kaip 11 mlrd. EUR. Papildoma 50,6 mlrd. EUR sanglaudai ir Europos teritorijoms skirtos ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyvos (REACT-EU) suma prisidėta prie krizių įveikimo pajėgumų valstybėse narėse stiprinimo. Galiausiai, buvo suteikta 100 mlrd. EUR paskolų pasinaudojant laikina paramos priemone nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE), siekiant remti sutrumpinto darbo laiko tvarką ir panašias darbo vietų išsaugojimo priemones, visų pirma skirtas savarankiškai dirbantiems asmenims.

Įgyvendinant Europos žaliojo kurso investicijų planą sukurtas Teisingos pertvarkos mechanizmas, siekiant padėti remti teisingą perėjimą prie poveikio klimatui neutralumo.

Pirmasis ramstis yra pagal sanglaudos politiką įsteigtas Teisingos pertvarkos fondas (TPF)³⁹, kurio lėšomis remiant labiausiai paveiktas teritorijas skiriama 19,3 mlrd. EUR neigiamam perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos proceso poveikiui sušvelninti.

³⁹ 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1056, kuriuo įsteigiamas Teisingos pertvarkos fondas; [EUR-Lex - 32021R1056 - LT - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

4 pav. Užimtumo, įgūdžių ir socialiniai sunkumai ES valstybėse narėse pagal pagrindinius peržiūrėtos socialinių rodiklių suvestinės rodiklius

Pastabos. 1) Suaugusiųjų mokymosi rodiklio duomenų dar nėra; 2) skaitmeninių įgūdžių rodiklis grindžiamas 2019 m. duomenimis; 3) trūksta dalies šalių kai kurių rodiklių duomenų: visų rodiklių paaiškinimai pateikti priede.

1 lentelė. Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai: iššūkių valstybėse narėse apžvalga

		Metai	Geriausi rezultatai	Geresni už vidurkį rezultatai	Gerai rezultatai, bet reikia stebėti padėtį	Vidutiniški (neutralūs) rezultatai	Prastų, bet gerėjančių rezultatų pasiekusios šalys	Padėti reikia stebėti	Prasti rezultatai
Lygios galimybės	Mokyklos nebaigę asmenys (18–24 m. amžiaus gyventojų proc.)	2020 m.	EL, HR, IE, SI	EE, LV, PL, PT	LT	AT, BE, DE, DK, FR, NL, SK	ES, MT	CY, CZ, FI, LU, SE	BG, HU, IT, RO
	Asmenų skaitmeninių įgūdžių lygis	2019 m.	DE, DK, FI, NL, SE	AT, CZ, EE, EL, HR, IE	LU	BE, ES, FR, LT, MT, PT, SI, SK		CY, HU, PL	BG, LV, RO
	NEET jaunimas (15–29 m. amžiaus gyventojų proc. dalis)	2020 m.	DE, LU, NL, SE	AT, BE, DK, FI, HR, MT, SI		CZ, EE, FR, LV, PL	RO	CY, HU, IE, LT, PT, SK	BG, EL, ES, IT
	Lyčių užimtumo skirtumas	2020 m.		DE, DK, EE, FR, LU, PT, SE, SI		AT, BE, BG, CY, ES, HU, IE, NL	EL, MT	HR, SK	CZ, IT, PL, RO
	Pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20)	2020 m.		AT, BE, DK, FI, IE, NL, PL, SE		CY, EE, EL, FR, HR, HU, LU, PT	RO	ES, MT	BG, DE, LT, LV
Tinkamos darbo sąlygos	Užimtumo lygis (20–64 m. amžiaus gyventojų proc. dalis)	2020 m.	CZ, DE, NL, SE	DK, EE, FI, HU, LT, LV, MT, PL		CY, FR, LU, PT, SI, SK	HR	AT, BE, BG, IE, RO	EL, ES, IT
	Nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus aktyvių gyventojų proc. dalis)	2020 m.		BG, DE, FR, HU, MT, NL, RO, SI		AT, BE, CY, DK, FI, HR, IE, LU, PT, SE, SK	EL, IT	EE, LT, LV	ES
	Ilgalaikio nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus aktyvių gyventojų proc. dalis)	2020 m.		CZ, DE, DK, FI, HU, MT, NL, PL, PT, SE	EE	BE, BG, CY, FR, HR, IE, LV, RO, SI	EL, IT	AT, LT, LU, SK	ES
	BDNŪP vienam gyventojui augimas (2008 m. = 100)	2020	(2008 m. = 100)	CZ, IE, LU, LV, MT, SI, SK		DE, DK, FI, FR, HR, NL, PT, SE		AT, BE	CY, EL, ES, IT
Socialinė apsauga ir įtrauktis	Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis	2020 m.	CZ, SK	AT, CY, DK, NL, PL, PT, SE	FI, SI	EE, FR, HR, HU, LU, MT	EL, LV	BE, DE, IE, LT	BG, ES, RO
	Vaikų (0–17 m. amžiaus) skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis	2020 m.	CZ, DK, FI, SI	EE, HR, HU, LT, NL, PL, SE, SK		BE, CY, FR, IE, LU, LV, MT, PT		AT, DE	BG, EL, ES, RO
	Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui	2020 m.	DK, FI, FR, IE	BE, DE, HU, LU, SE, SI	AT	CY, CZ, EE, NL, PL, SK		EL, LT, PT	BG, ES, HR, LV, MT, RO
	Asmenų su negalia užimtumo skirtumas	2020 m.	DK, FI, LV, PT	AT, EE, ES, LT, LU	FR, SI	CY, CZ, EL, NL, SK	IE	HU, MT, PL, RO, SE	BE, BG, DE, HR
	Per didelės išlaidos būstui	2020 m.		CY, FI, HR, IE, LT, MT, PT, SI, SK		AT, BE, CZ, ES, HU, LU, LV, NL, PL, RO, SE	EL	BG, DK, EE	DE
	Vaikai iki 3 m., kuriems teikiamos oficialios priežiūros paslaugos	2020 m.	BE, DK, FR, LU, NL, PT, SE	SI	ES	EE, FI, LV, MT	HR	AT, BG, CY, DE, EL, IE, LT	CZ, HU, PL, RO, SK
	Asmenys, kurie nurodo turį nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių	2020		AT, CY, CZ, DE, ES, HU, LU, MT, NL		BE, BG, DK, FR, HR, IE, LT, PT, SE, SI, SK	EE, EL	FI, LV, RO	PL

Duomenys atnaujinti 2021 m. sausio 13 d. Nėra Italijos pajamų kvintilio dalies santykio, skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygio, vaikų skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygio, socialinių pervedimų poveikio skurdo mažinimui, asmenų su negalia užimtumo skirtumo, per didelių išlaidų būstui, oficialių priežiūros paslaugų vaikams iki 3 m. amžiaus ir asmenų, kurie nurodo turį nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių, duomenų. Nėra Bulgarijos, Estijos ir Rumunijos BDNŪP augimo duomenų. Eilučių lūžiai ir žymos pateikti 1 ir 2 prieduose.

1.4 Pagrindiniai ES tikslai iki 2030 m.

ES nustatė tris pagrindinius 2030 m. tikslus, susijusius su užimtumu, įgūdžiais ir skurdo mažinimu, kaip nurodyta Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane. ES vadovai gegužės 8 d. Porto deklaracijoje ir birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikime palankiai įvertino pagrindinius tikslus ir juos patvirtino birželio mėn. Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų taryba⁴⁰. Kartu su toliau pateiktais papildomais tikslais, jie atspindi tris Ramsčio skyrius, t. y. lygias galimybes ir galimybę įsidarbinti, tinkamas darbo sąlygas, socialinę apsaugą ir įtrauktį⁴¹. Šie trys tikslai padės imtis veiksmų siekiant darbo vietų kūrimą užtikrinančio ekonomikos atsigavimo ir augimo modelio, pagal kurį visą gyvenimą trunkantis mokymasis padės darbuotojams kuo geriau išnaudoti ekonomikos ir visuomenės transformaciją, kartu kovojant su skurdu ir socialine atskirtimi ES ir padedant siekti darnaus vystymosi tikslų. Jie yra plataus užmojo, tačiau realistiški, atsižvelgiant į socialines ir ekonomines aplinkybes, platesnes tendencijas ir planuojamas reformas bei investicijas, be kita ko, pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę. Remiantis sutartais tikslais, iki 2030 m. ES:

- bent 78 proc. 20–64 m. amžiaus gyventojų turėtų dirbti;⁴²
- bent 60 proc. suaugusiųjų (25–64 m. amžiaus) turėtų kasmet dalyvauti mokymo programose;
- asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius turėtų būti sumažintas bent 15 mln.

⁴⁰ [Porto deklaracija](#) ir Europos Vadovų Tarybos susitikimo (2021 m. birželio 24–25 d.) [išvados](#).

⁴¹ Jais papildomos kitos iniciatyvos, kaip antai Europos žaliasis kursas, Europos įgūdžių darbotvarkė, Europos švietimo erdvė, ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginis planas ir Skaitmeninis dešimtmetis.

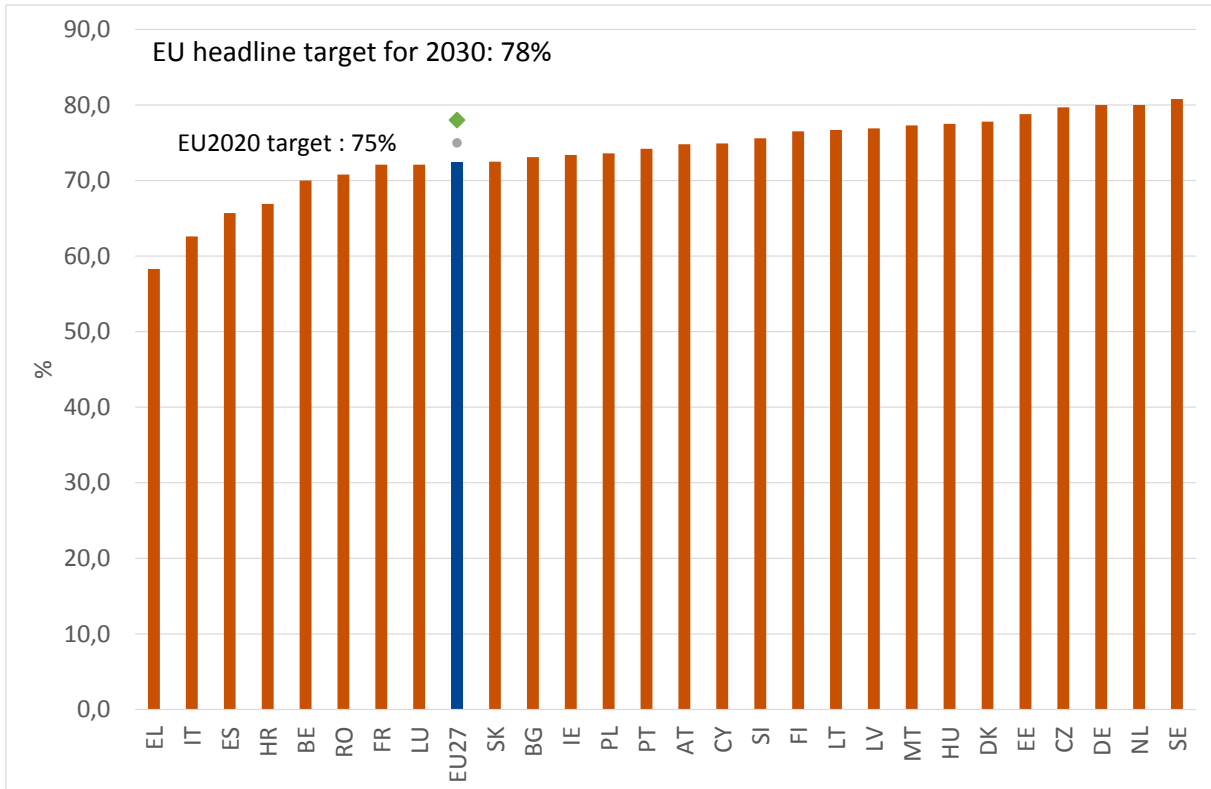
⁴² Užimtumo lygio tikslas buvo nustatytas atsižvelgiant į scenarijus, modeliuotus remiantis potencialiais BVP augimo tempais ir Eurostato gyventojų skaičiaus prognozėmis iki 2030 m., taip pat į užimtumo ir BVP santykį 2013–2019 m. ekonomikos atsigavimo laikotarpiu.

Šiuo metu valstybės narės rengiasi nustatyti savo nacionalinius tikslus, atsižvelgdamos į ES pagrindinių tikslų užmojus. 2021 m. gegužės 7 d. Porto socialiniame įsipareigojime (kurį pasirašė Europos Parlamento ir Europos Komisijos pirmininkai, Portugalijos ministras pirmininkas, ES socialiniai partneriai ir socialinė platforma) valstybės narės raginamos nustatyti plataus užmojo nacionalinius tikslus, kurie, tinkamai atsižvelgiant į kiekvienos šalies pradinę padėtį, būtų tinkamas indėlis siekiant Europos tikslų. 2021 m. liepos mėn. Komisija paragino valstybes nares pateikti savo pirminius pasiūlymus dėl 2030 m. nacionalinių tikslų. Ir ES lygmens tikslai, ir nacionaliniai tikslai bus stebimi Europos semestro kontekste.

Kaip matyti iš pagrindinio užimtumo lygio tikslo, aukštas užimtumo lygis yra pagrindinis 2030 m. prioritetas siekiant užtikrinti, kad visi galėtų visapusiškai dalyvauti ekonomikoje ir visuomenės gyvenime. Dalyvavimas darbo rinkoje yra svarbus siekiant remti tvaraus ir integracinio augimo potencialą, skatinti aktyvų dalyvavimą visuomenės gyvenime ir prisidėti prie socialinės apsaugos sistemų adekvatumo ir fiskalinio tvarumo, taip pat atsižvelgiant į visuomenės senėjimą. Siekiant šio tikslo bus svarbi pažanga, daroma pereinant į žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai reikalingas darbo rinkas. 2020 m. užimtumo lygis visoje ES buvo 72,4 proc., t. y. 5,6 proc. punkto mažiau nei iki 2030 m. pasiekimas pagrindinis tikslas – 78 proc. (žr. 5 pav.).

Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatyti papildomi tikslai – didinti moterų ir jaunimo dalyvavimą darbo rinkoje, taip remiant bendrą užimtumo lygį. Papildomi siekiai – perpus sumažinti lyčių užimtumo skirtumą, padidinti formaliojo ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugų teikimą ir iki 9 proc. sumažinti nesimokančių, nedirbančių ir mokymuose nedalyvaujančių (NEET) jaunuolių (15–29 m.) dalį. Didinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje yra svarbu ne tik siekiant pažangos lyčių lygybės srityje, bet ir siekiant užtikrinti didesnę augimo potencialą ir spręsti problemas, susijusias su visuomenės senėjimu ir darbo jėgos mažėjimu. Formaliojo ankstyvojo ugdymo ir priežiūros įstaigų remiamas aktyvesnis moterų dalyvavimas darbo rinkoje taip pat gali padėti sumažinti skurdą ir socialinę atskirtį, įskaitant vaikų skurdą, nes tai teigiamai paveiktų namų ūkių pajamas. Be to, NEET lygio mažinimas reiškia, kad aktyvinamas neišnaudotas jaunimo potencialas – taip siekiama užtikrinti visapusišką jų dalyvavimą visuomenės gyvenime.

5 pav. 20–64 m. asmenų užimtumo lygis 2020 m.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [tesem010]

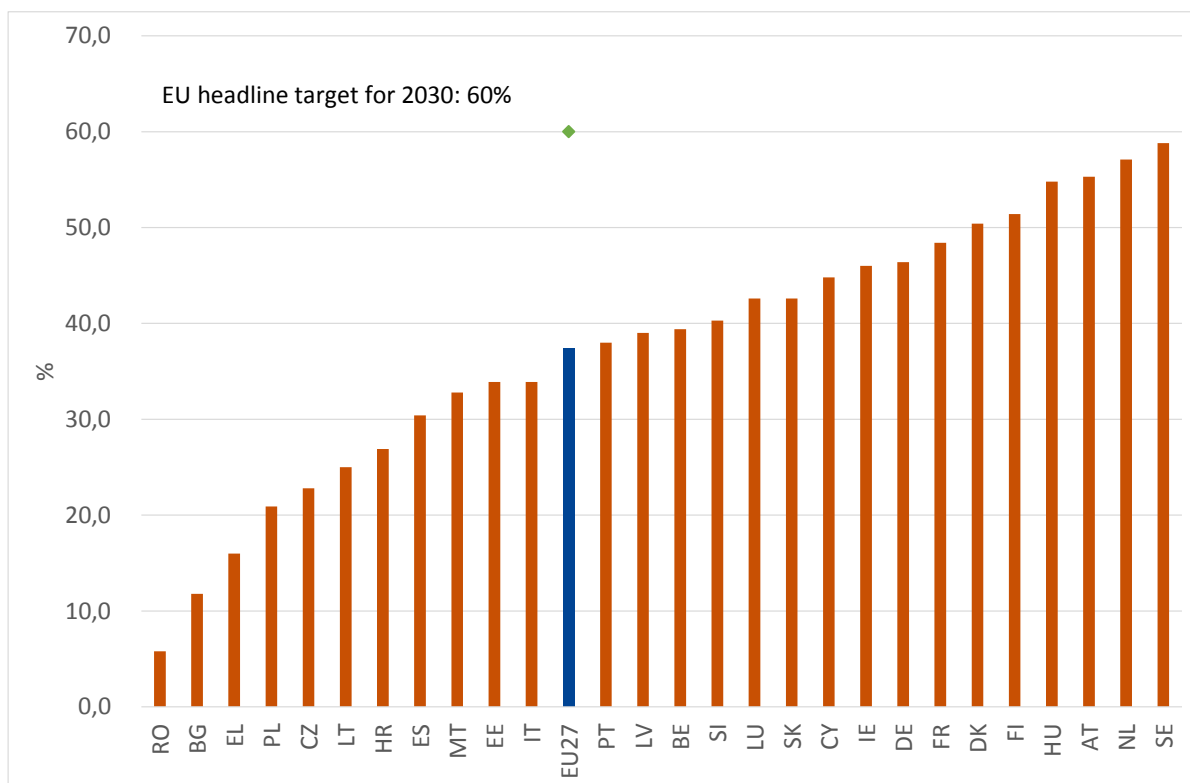
2030 m. suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi programose pagrindinis tikslas atspindi poreikį užtikrinti gebėjimą prisitaikyti ir išnaudoti galimybes sparčiai kintant darbo rinkos poreikiams po COVID-19 sukrėtimo ir atsižvelgiant į žaliąją ir skaitmeninę pertvarką.

Pandemijos poveikis ekonomikai ir visuomenei, taip pat būsimi struktūriniai pokyčiai išryškina tai, kad reikia visą karjerą trunkančio perkvalifikavimo ir visą gyvenimą trunkančio įgūdžių ugdymo. Dabar tai kaip niekad svarbu, nes manoma, kad dėl skaitmeninės ir žaliosios pertvarkos iš esmės pasikeis daugelio darbo vietų įgūdžių reikalavimai ir atsiras naujų darbo vietų. Šiomis aplinkybėmis nustatytas ES pagrindinis suaugusiųjų mokymosi tikslas yra 60 proc. (2016 m. jis buvo 37,4 proc.)⁴³ (žr. 6 pav.). Taigi, 2030 m. tikslas – labai plataus užmojo, reikalaujantis sustiprinti ES ir valstybių narių pastangas pagal Europos įgūdžių darbotvarkę, taip pat suteikti nemažai papildomo ES finansavimo mokymui, be kita ko, pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (žr. 2.2 skyrių).

Suaugusiųjų mokymosi tikslą galima pasiekti tik turint tvirtą švietimo ir mokymo sistemų pagrindą, o ugdant įgūdžius reikia atsižvelgti į ateities darbo rinkos poreikius. Išsilavinimas yra pagrindinis veiksnys, lemiantis jaunimo įsidarbinimo perspektyvas, taip pat paklojantis pagrindą mokymuisi visą gyvenimą. Nepaisant to, 2020 m. ES net 15,7 proc. 20–24 m. amžiaus jaunuolių nebuvo įgiję net vidurinio išsilavinimo. Todėl Ramsčio veiksmų plane nustatyti papildomi tikslai – toliau mažinti mokyklos nebaigusiu asmenų skaičių ir didinti vidurinį išsilavinimą įgyjančių asmenų skaičių. Be to, papildomu tikslu, kad bent 80 proc. 16–74 m. amžiaus asmenų turėtų bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, pripažįstamas svarbus jų vaidmuo užtikrinant visavertį dalyvavimą darbo rinkoje ir ateities visuomenės gyvenime. Veiksmai šioje srityje yra ypač neatidėliotini, atsižvelgiant į lėtą ES pažangą nuo 2015 m. (nuo 54 proc. 2015 m. iki 56 proc. 2019 m.).

⁴³ Kaip nurodyta 1.2 skirsnyje, naujausi turimi duomenys yra 2016 m. duomenys. Siekdama užtikrinti duomenų kokybę ir palyginamumą, Komisija drauge su Eurostatu stebės rodiklį ir atliks išsamią duomenų iš dviejų tyrimo šaltinių analizę, kai jie bus gauti (2023 m.).

6 pav. Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi programose per pastaruosius 12 mėn. (% , 2016 m.)

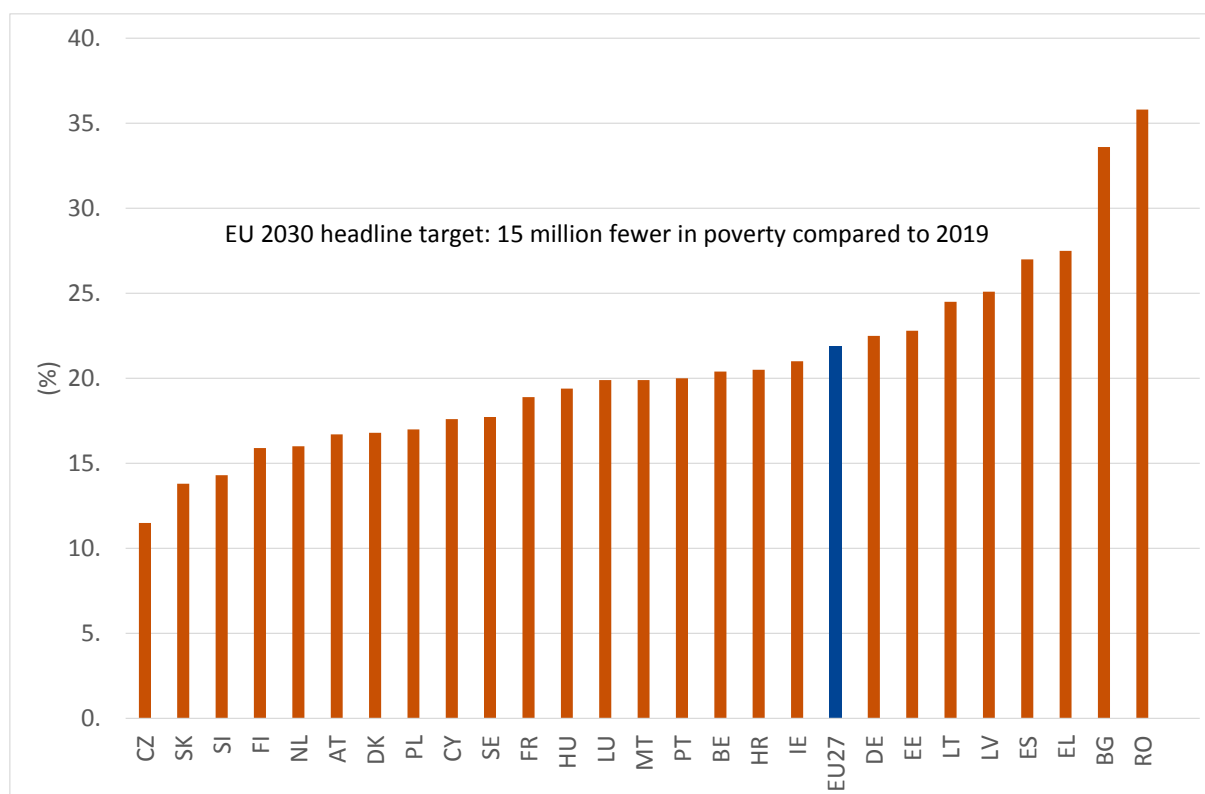
Šaltinis: specialiai sukompilijuojami duomenys, kuriuos galima gauti [internetu iš Eurostato](#).

Norint užtikrinti integracinį augimą ir aukštynkryptę socialinę bei ekonominę konvergenciją ES, būtina smarkiai sumažinti skurdą ir socialinę atskirtį. Tikslas – iki 2030 m. asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis (AROE), skaičių sumažinti 15 mln.⁴⁴ Visos ES AROPE lygio vidurkis 2020 m. buvo 21,9 proc. (žr. 7 pav.). Siekdamos ES skurdo mažinimo tikslo, valstybės narės turės imtis veiksmų trijose srityse: pajamų rėmimo, galimybės naudotis prekėmis ir paslaugomis ir integracijos į darbo rinką.

Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane kaip papildomas tikslas nustatytas vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičiaus mažinimas. Dėmesio sutelkimas į vaikus yra labai svarbus siekiant nutraukti kartų skurdo ciklą ir prisidėti prie lygių galimybių ES. Siekiant šio užmojo, šiuo papildomu tikslu siūloma iki 2030 m. AROPE vaikų skaičių sumažinti bent 5 mln.

⁴⁴ Atsižvelgiant į pagrindinį Eurostato demografinį scenarijų XXI a. trečiajam dešimtmečiui.

7 pav. 2020 m. visų gyventojų AROPE lygis (%)

Šaltinis: Eurostato rodiklis [[tepsr_lm410](#)]. 2030 m. tikslas iki 2030 m. sumažinti AROPE asmenų skaičių 15 mln. atitiktų 17,6 proc. AROPE lygį pagal 2019 m. bazinę vertę ir Eurostato parengtą pagrindinį XXI a. trečiojo dešimtmečio demografinį scenarijų.

Lyginamosios analizės ir politikos formavimo sistemos

2017 m. komunikate dėl Europos socialinių teisių ramsčio sukūrimo kaip struktūrinėms reformoms ir aukštynkryptei konvergencijai užimtumo ir socialinėje srityse skatinti skirta priemonė siūloma lyginamoji analizė. Vykdamt daugiašalę veiklą lyginamosios analizės sistemose kiekybiniai rodikliai (veiksmingumo ir rezultatų) derinami su kokybine politikos formavimo ypatybių ir politikos svertų, darančių poveikį tinkamam politikos formavimui, analize. Lyginamosios analizės sistemos ir socialinių rodiklių suvestinės rodikliai padeda ne tik formuoti politiką, bet ir pagrįsti Europos semestro analizę ir bendrą užimtumo ataskaitą.

Nuo 2017 m. Komisija rengė lyginamosios analizės sistemas ir aptarė jas su valstybėmis narėmis keliose srityse, laikydamasi bendro požiūrio, dėl kurio susitarė Užimtumo komitetas (EMCO) ir Socialinės apsaugos komitetas (SAK). Šios sistemos buvo skirtos tokioms sritims kaip: 1) bedarbio pašalpos ir aktyvi darbo rinkos politika, 2) suaugusiųjų įgūdžiai ir mokymasis ir 3) minimalios pajamos. Svarbiausi šios veiklos rezultatai buvo pristatyti ankstesnėse bendrose užimtumo ataskaitose. Komisija taip pat pradėjo rengti papildomas sistemas, kurias būtų galima naudoti per būsimus semestro ciklus, visų pirma bendradarbiaudama su Užimtumo komitetu dėl minimaliojo darbo užmokesčio lyginamosios analizės ir kolektyvinių derybų planavimo, taip pat su Socialinės apsaugos komitetu dėl pensijų adekvatumo ir vaikų priežiūros bei paramos vaikams.

2021 m. spalio mėn. Socialinės apsaugos komitetas susitarė dėl vaikų priežiūros ir paramos vaikams sistemos. Joje nustatyti rezultatų rodikliai (dėl ankstyvojo ugdymo ir priežiūros įstaigų lankomumo, vaikų skurdo ir su vaikais susijusio nepritekliaus) ir veiklos rodikliai (vaikų priežiūros įstaigų lankomumo pagal pajamų kvintilį skirtumas, socialinių pervedimų poveikis vaikų skurdui, per didelių būsto išlaidų ir vaikų prastų būsto sąlygų lygio skirtumai, tėvystės poveikis užimtumui 25–49 m. amžiaus grupėje ir 25–49 m. amžiaus gyventojų, kurie dėl priežiūros pareigų yra neaktyvūs arba dirba ne visą darbo laiką, dalis pagal lytį). Siekiant įvertinti pajamų rėmimo adekvatumą, buvo susitarta dėl dviejų rodiklių, susijusių su nedirbančios poros, turinčios du vaikus, pajamomis ir mažą darbo užmokestį gaunančios poros, turinčios du vaikus, kurioje dirba vienas asmuo, pajamų, kurie abu vertinami kaip skurdo ribos dalis. Pateikiama daug bendrosios informacijos, kad būtų galima geriau atsižvelgti į valstybių narių padėtį stebint tendencijas. Pabrėžiama, kad toliau dirbti reikia ir kai kuriose kitose srityse, ypač politikos svertų.

Stiprinant bendrą nuolatinių rodiklių ir politikos svertų supratimą tam tikroje politikos srityje, lyginamosios analizės sistemomis labai prisidedama prie Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimo. Priėmus Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planą, būsimose lyginamosios analizės sistemose bus atsižvelgiama į peržiūrėtą socialinių rodiklių suvestinę. Pagrindiniai šios veiklos rezultatai pateikti bendroje užimtumo ataskaitoje.

UŽIMTUMAS IR SOCIALINĖS REFORMOS: VALSTYBIŲ NARIŲ REZULTATAI IR VEIKSMAI

2.1. 5 gairė. Darbo jėgos paklausos didinimas

Šiame skirsnyje apžvelgiama, kaip įgyvendinama užimtumo 5-oji gairė, pagal kurią valstybėms narėms rekomenduojama sudaryti darbo jėgos paklausai ir darbo vietų kūrimui palankias sąlygas, laikantis Ramsčio 4 (aktyvus užimtumo rėmimas) ir 6 (darbo užmokestis) principų. 2.1.1 poskirnyje daugiausia dėmesio skiriama didžiausiems darbo rinkos pokyčiams, atspindintiems ir COVID-19 krizės poveikį. 2.1.2 poskirnyje aptariamos šiose srityse valstybių narių įgyvendinamos priemonės, ypatingą dėmesį skiriant tom, kuriomis vykstant COVID-19 krizei buvo išsaugotas užimtumas ir kuriomis remiamas darbo vietų kūrimas.

2.1.1 Pagrindiniai rodikliai

Po pirminio COVID-19 krizės sukrėtimo 2021 m. darbo rinkos rezultatai stabilizavosi.

Nepaisant to, kad 2020 m. ES BVP, palyginti su ankstesniais metais, sumažėjo 6 proc., nedarbo lygis per tą patį laikotarpį padidėjo tik 0,4 proc. punkto – nuo vidutiniškai 6,7 proc. iki 7,1 proc. (pagal mėnesinius duomenis – padidėjimas 1,4 proc. punkto: nuo prieškrizinio žemiausio 6,3 proc. lygio 2020 m. kovo mėn. iki aukščiausio 7,7 proc. lygio 2020 m. rugsėjo mėn.). Palyginti nedidelį nedarbo padidėjimą lėmė paramos priemonės – sutrumpinto darbo laiko tvarka ir kitos darbo vietų išsaugojimo programos. Mažesnis dalyvavimas darbo rinkoje, daugiausia dėl baimės užsikrėsti ir sumažėjusių galimybių susirasti darbą dėl menkos ekonominės veiklos, taip pat sušvelnino nedarbo lygio kilimą. Nors atsigauvant ekonomikai bus toliau kuriamos darbo vietos, grįžti prie prieškrizinio užimtumo lygio tikimasi ne anksčiau kaip 2022 m. Tokie lūkesčiai yra nepaisant to, kad 2021 m. rugsėjo mėn. nedarbo lygis priartėjo prie prieškrizinio lygio (6,7 proc.).

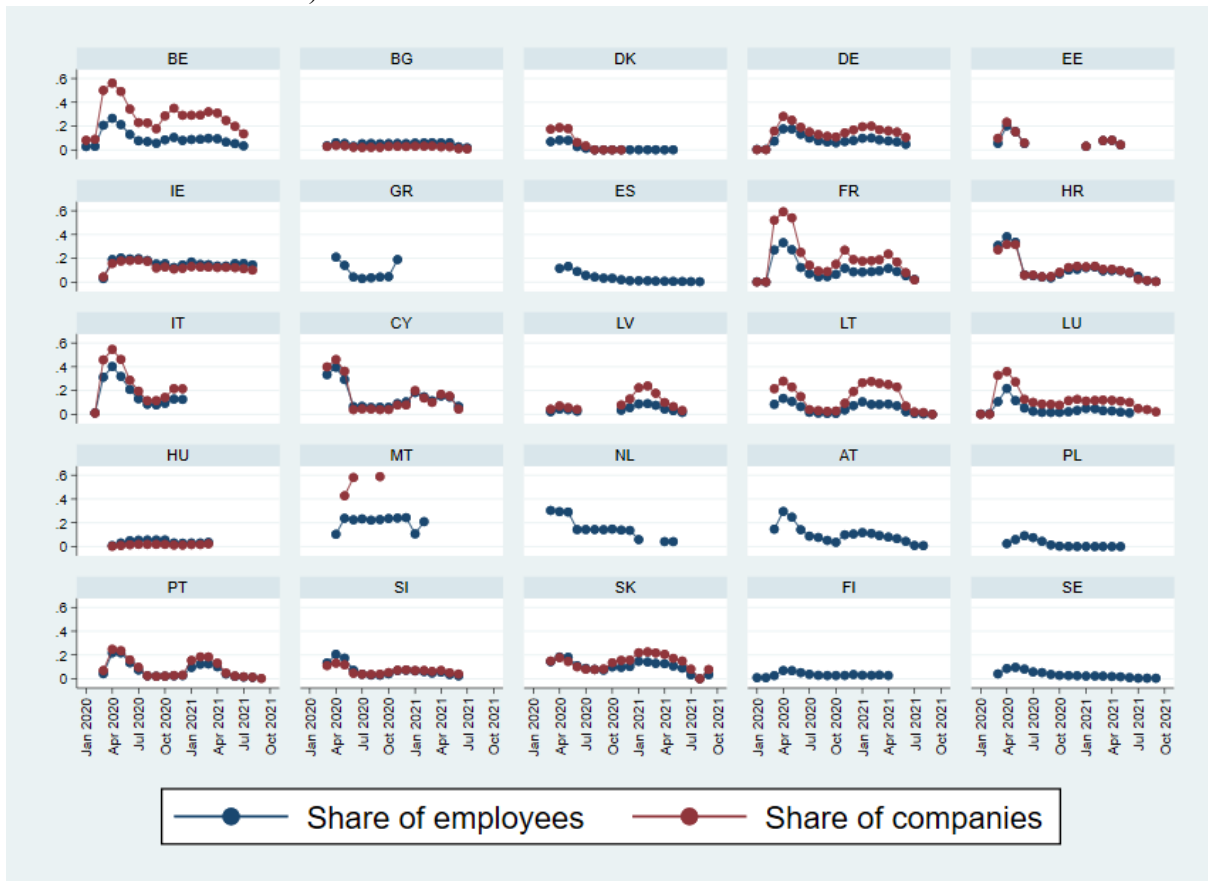
Darbuotojų, kurie naudojami sutrumpinto darbo laiko tvarka ir panašiomis darbo vietų išsaugojimo programomis, skaičius iki 2021 m. vidurio išliko didelis. Visos ES valstybės narės per COVID-19 krizę įvedė arba sustiprino sutrumpinto darbo laiko tvarką ir (arba) panašias darbo vietų išsaugojimo programas. Per pirmąją pandemijos bangą (2020 m. balandžio–gegužės mėn.) tokių priemonių naudojimas pasiekė beprecedentį lygį (iki 40 proc. visų darbuotojų iki 60 proc. visų įmonių valstybėse narėse, kaip antai Prancūzijoje ir Italijoje, žr. 2.1.1 pav.). Nors šių priemonių naudojimo lygis buvo žemesnis, jos buvo plačiai taikytos tiek 2020 m. antrą pusmetį, tiek 2021 m. pirmą pusmetį. Šios paramos priemonės labai padėjo sumažinti pandemijos poveikį darbo rinkai, visų pirma kalbant apie užimtumo (ypač mažesnes pajamas gaunančių darbuotojų užimtumo) lygį (Eurostatas, 2021 m.⁴⁵). Kai kuriose valstybėse narėse (pvz., Estijoje ir Latvijoje) priemonių taikymas buvo nutrauktas, o vėliau, pandemijai vėl suaktyvėjus, jos vėl pradėtos taikyti. ES reaguojant į pandemiją, 2020 m. 19 valstybių narių gavo paramą priemonės SURE lėšomis iš viso maždaug 31 mln. žmonių ir 2,5 mln. įmonių⁴⁶. Bus svarbu užtikrinti, kad taikant sutrumpinto darbo laiko tvarką būtų palengvinti ir remiami restruktūrizavimo procesai ir nevilkinami struktūriniai koregavimai. Dėl šios priežasties išimtinės neatidėliotinos priemonės turėtų būti laipsniškai panaikintos, kai tik ateis laikas.

⁴⁵ [*Impact of COVID-19 on employment income - advanced estimates - Statistics Explained \(europa.eu\)*](#).

⁴⁶ Antroji SURE įgyvendinimo ataskaita (COM(2021)596).

2.1.1 pav. Darbuotojų ir įmonių, remiamų sutrumpinto darbo laiko ir kitomis darbo vietų išsaugojimo priemonėmis, dalis laipsniškai mažėjo

Darbo vietų išsaugojimo priemonių aprėptis įvairiose valstybėse narėse įvairavo (proc., 2020 m. I ketv.–2021 m. II ketv.)

Pastaba. Čekijos ir Rumunijos duomenų nėra.

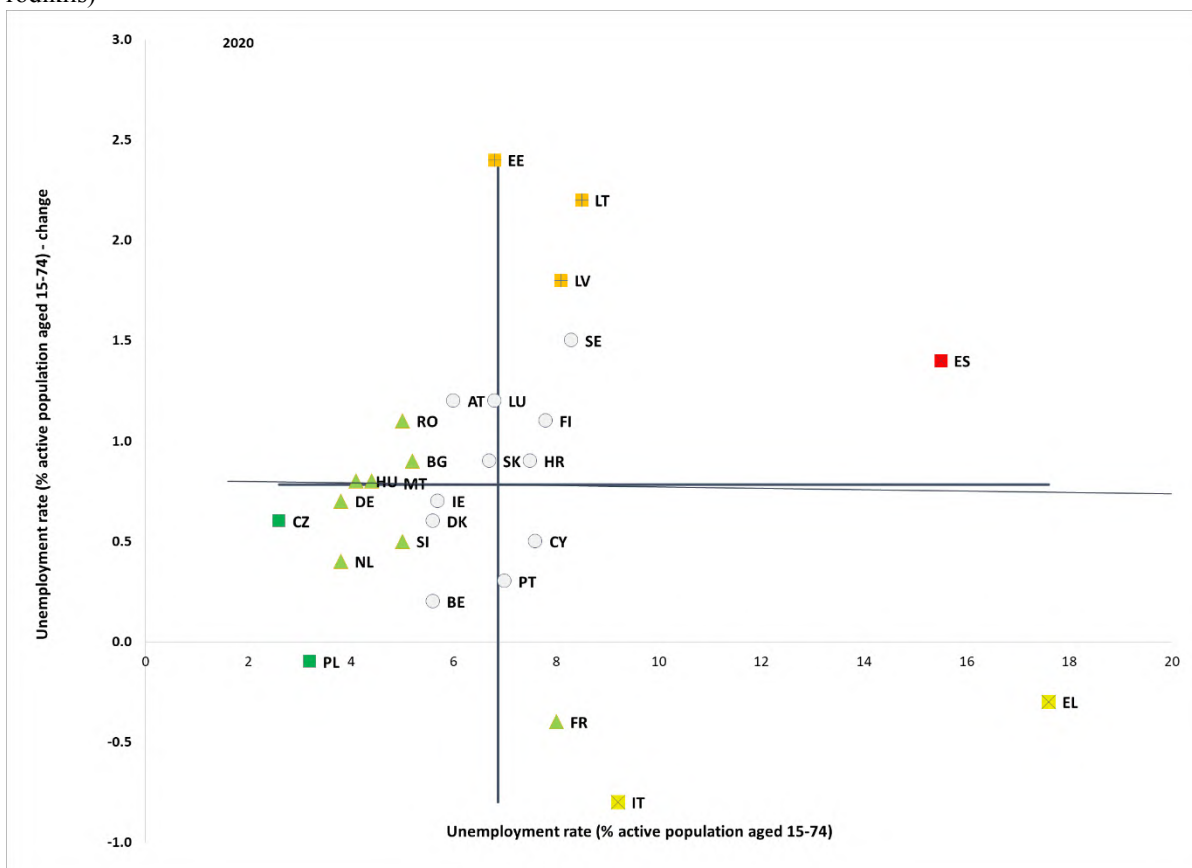
Šaltinis: Eurostatas, COVID-19 statistiniai duomenys⁴⁷.

⁴⁷ [Society and work - COVID-19 \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1).

2020 m., palyginti su 2019 m., nedarbas daugumoje ES valstybių narių padidėjo. 2020 m., palyginti su 2019 m., nedarbo lygis padidėjo visose valstybėse narėse, išskyrus keturias (žr. 2.1.2 pav.), o 2020 m. rugsėjo mėn. jis ES pasiekė aukščiausią lygį (7,7 proc.). Pagal socialinių rodiklių suvestinę padėtis Ispanijoje tebėra kritiška: joje 2020 m. užfiksuotas jau ir taip aukšto nedarbo lygio padidėjimas, o Graikijoje ir Italijoje padėtis prasta, bet gerėja. Baltijos šalyse 2020 m. nedarbo padėtis labai pablogėjo, nors iš naujausių duomenų matyti, kad 2021 m. tendencija pasikeitė. Per pirmuosius devynis 2021 m. mėnesius didžiausias nedarbo lygio sumažėjimas užfiksuotas Graikijoje (-2,9 proc. punkto), Lietuvoje (-2,2 proc. punkto) ir Estijoje bei Kipre (-1,6 proc. punkto). Per tą patį laikotarpį mažesnis pagerėjimas (bet didesnis nei 1 proc. punkto) užfiksuotas Ispanijoje ir Portugalijoje.

2.1.2 pav. 2020 m. nedarbas išaugo daugumoje valstybių narių

Nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus grupėje) ir metinis pokytis 2019–2020 m. (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

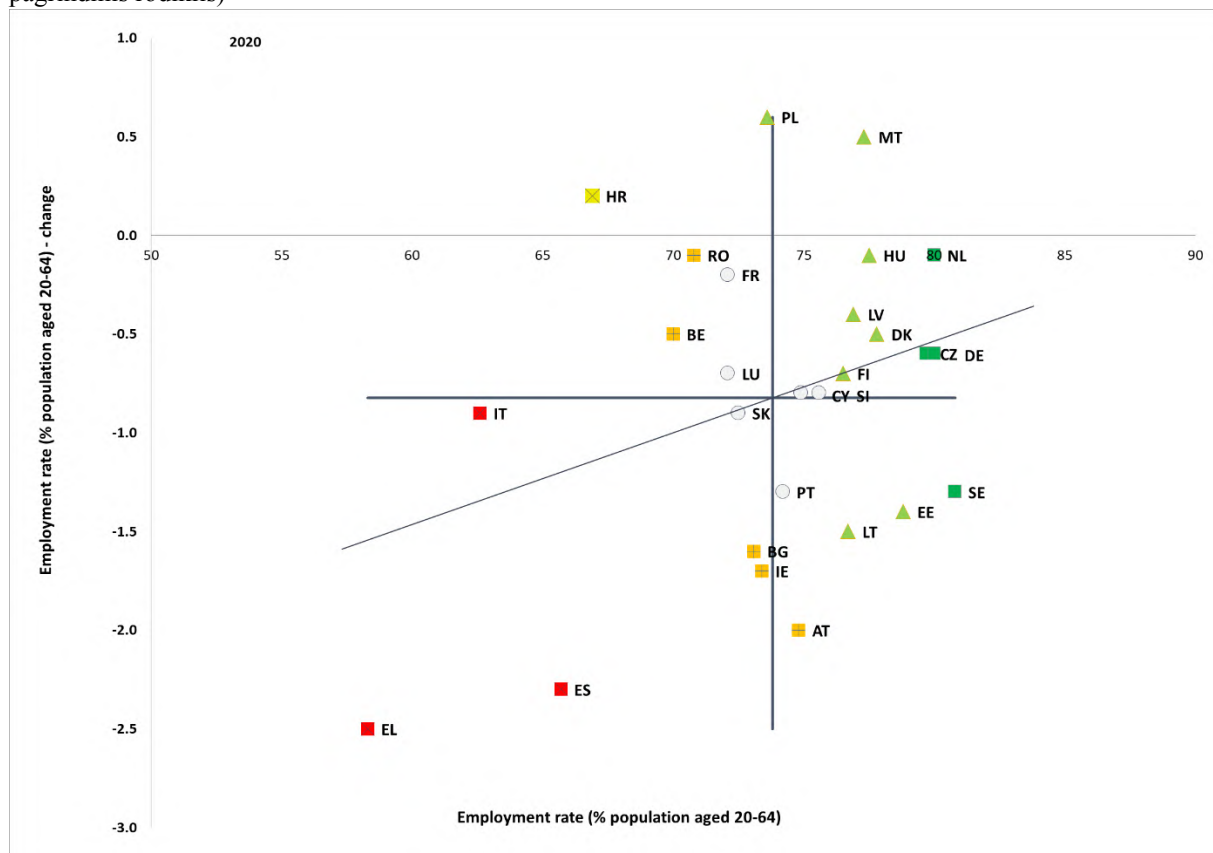

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaiškinimas pateiktas priede.
Šaltinis: Eurostatas, [une_rt_a] darbo jėgos tyrimas.

Remiantis socialinių rodiklių suvestinės rodikliu, 2020 m., palyginti su 2019 m., užimtumas sumažėjo beveik visose ES šalyse. Kaip parodyta 2.1.3 pav., remiantis socialinių rodiklių suvestinės metodika, Graikijoje, Italijoje ir Ispanijoje padėtis tebėra kritinė dėl tolesnio užimtumo mažėjimo: čia užimtumas yra 65 proc. arba mažesnis. Kita vertus, geriausių rezultatų pasiekta Švedijoje, Vokietijoje, Čekijoje ir Nyderlanduose (jų rodikliai 2020 m. siekė maždaug 80 proc. arba daugiau). Apskritai ES užimtumo lygis (20–64 m. amžiaus grupėje) 2020 m. sumažėjo iki 72,4 proc. (-0,7 proc. punkto, palyginti su 2019 m.). Užimtumo lygis pradėjo vėl kilti 2020 m. III ketv., o 2021 m. III ketv. pasiekė paskutinio 2019 m. ketvirčio lygį. ES užimtumo lygio skirtumo tarp miestų ir kaimo vietovių COVID-19 krizė nepaveikė ir 20–64 m. amžiaus gyventojų grupėje 2020 m. jis buvo 0,9 proc. punkto (0,1 proc. punkto mažesnis nei 2019 m.). Iš nacionalinių sąskaitų duomenų matyti, kad 2021 m. I–III ketv. užimtumas augo visose valstybėse narėse. Devyniolikoje valstybių narių bendras užimtumo lygis 2021 m. III ketv. viršijo prieškrizinį (2019 m. IV ketv.) lygį.

2.1.3 pav. 2020 m. užimtumo lygis sumažėjo beveik visose valstybėse narėse

Užimtumo lygis (20–64 m. amžiaus grupėje) ir jo metinis pokytis 2019–2020 m. (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaiškinimas pateiktas priede.

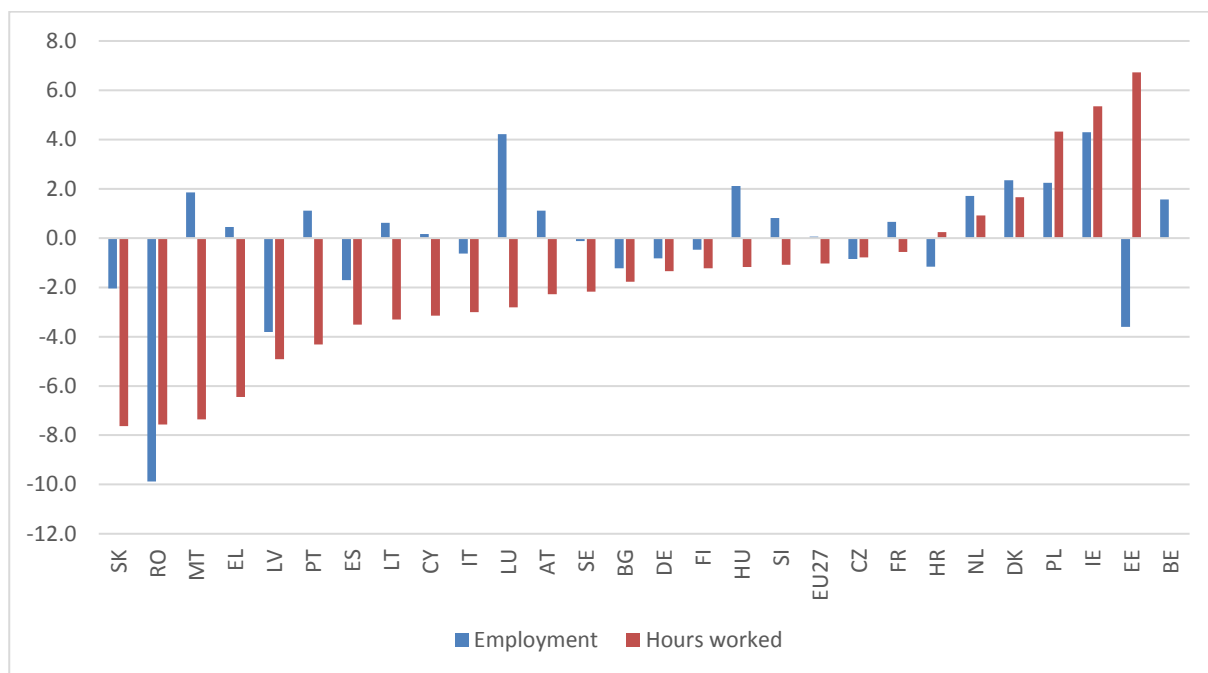
Šaltinis: Eurostatas [[lfsi_emp_a](#)], darbo jėgos tyrimas.

Visose valstybėse narėse, išskyrus dvi, nuo COVID-19 krizės pradžios vieno darbuotojo dirbtų valandų skaičius sumažėjo. Dėl priemonių, kuriomis siekiama suvaldyti tiesioginį krizės poveikį užimtumui, bendras dirbtų valandų skaičius sumažėjo daugiau, nei galėjo lemti bendro užimtumo lygio pokyčiai (2.1.4 pav.). Tai, koku mastu buvo galima išvengti darbo netekimo, taip pat priklausė nuo profesinių ypatumų, įskaitant kritinį profesijų pobūdį ir jų nuotolinio darbo galimybę bei socialinės sąveikos būtinybę. 2020 m. II ketv. nebuvimo darbe atvejų smarkiai padaugėjo, tačiau daugumoje valstybių narių jų skaičius sumažėjo iki priešpandeminio lygio. Nuo atsigavimo pradžios visose šalyse, išskyrus Lenkiją, Nyderlandus, Kroatiją ir Estiją, dirbtų valandų skaičius vis dar nepasiekė priešpandeminio lygio. Nedidelis dirbtų valandų skaičius gali byloti apie sutrumpinto darbo laiko naudojimą, atsižvelgiant į vis dar sumažėjusį veiklos mastą; kol kas taip pat neaišku, kada vienam darbuotojui tenkančios dirbtos valandos grįš į prieškrizinį lygį⁴⁸. 2.2 skirsnyje pateikiamas dirbtų valandų skaičiaus raida pagal lytį.

⁴⁸ *European Commission (2021), Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual review 2021. Luxembourg: Publications Office of the European Union (Catalog No. KE-BN-21-001-EN-N).*

2.1.4 pav. Daugumoje valstybių narių gerokai sumažėjo užimtumas ir bendras dirbtų valandų skaičius

Bendro užimtumo ir bendro dirbtų valandų skaičiaus pokytis nuo 2019 m. IV ketv. iki 2021 m. III ketv. (proc.)

Pastaba. Pagal sezoną ir kalendorių pakoreguoti duomenys, išskyrus tik sezoninį CZ, EL, FR, MT, PL, PT, SK (užimtumo) ir MT, SK (dirbtų valandų skaičiaus) duomenų koregavimą. Nėra BE duomenų apie dirbtų valandų skaičių. DK duomenys yra 2021 m. II ketv.

Šaltinis: Eurostatas [namq_10_a10_e], nacionalinės sąskaitos.

Labiau sumažėjo užimtumas sektoriuose, kuriuos labiau paveikė izoliavimas ir būtinos viruso plitimo valdymo priemonės, skirtos kovoti su pandemija. Didžiausias užimtumo sumažėjimas užfiksuotas sektoriuose, kuriuos labiausiai paveikė izoliavimas, tokiuose kaip apgyvendinimo, maisto, kelionių agentūrų veiklos, kultūros ir namų ūkių paslaugų sektoriai⁴⁹. Kita vertus, pagrindinių farmacijos produktų gamyba, draudimas, kompiuterinis programavimas ir telekomunikacijos yra tarp veiklos sričių, kuriose 2020 m. užimtumas padidėjo labiausiai (palyginti su ankstesniais metais).⁵⁰ Labiausiai paveikti sektoriai taip pat buvo vieni iš pagrindinių sutrumpinto darbo laiko priemonių naudos gavėjų.

⁴⁹ Eurofound (2021), *COVID-19: Implications for employment and working life, COVID-19 series, Publications Office of the European Union, Luxembourg.*

⁵⁰ European Commission (2021) *Employment and social developments in Europe 2021.*

Savarankiško darbo sumažėjo dar daugiau nei bendras užimtumas, nors padėtis skirtingose šalyse nevienoda. 2020 m. ES savarankiškai dirbančių asmenų skaičius sumažėjo 1,5 proc. ir sudarė 14 proc.; šis sumažėjimas buvo ryškiausias savarankiškai dirbančių asmenų, turinčių samdomų darbuotojų, grupėje (–4,7 proc.). Ypač nukentėjo savarankiškai dirbantys asmenys Vokietijoje ir Italijoje. Tačiau vienuolikoje valstybių narių, visų pirma Lenkijoje, Prancūzijoje, Nyderlanduose ir Vengrijoje, savarankiškai dirbančių asmenų skaičius augo. 2021 m. II ketv. savarankiškai dirbančių asmenų skaičius ES sumažėjo 2,6 proc., palyginti su tuo pačiu ankstesnių metų ketvirčiu, o savarankiškai dirbančių asmenų, neturinčių samdomų darbuotojų, skaičius sumažėjo 5 proc., nors darbdavių skaičius padidėjo 3 proc. Didžiausias nuosmukis 2021 m. užfiksuotas Rumunijoje, Italijoje ir Portugalijoje. Nuo 2021 m. I ketv. iki 2021 m. II ketv. bendras užimtumas ES atsigavo, o savarankiškas darbas⁵¹ – ne.

⁵¹ Nacionalinių sąskaitų duomenys, pakoreguoti pagal sezoną.

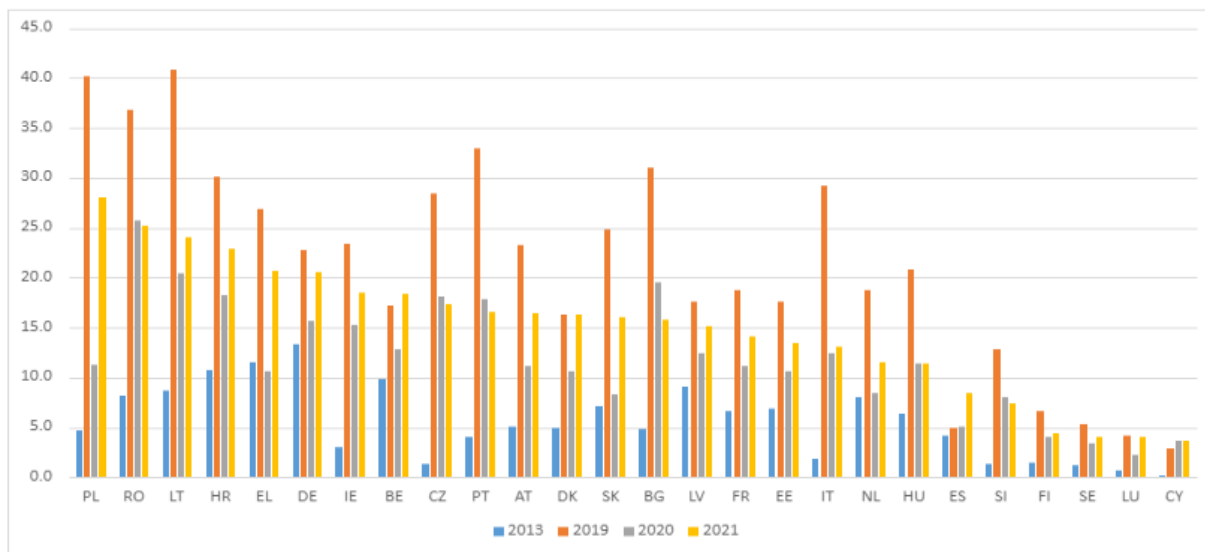
Dėl COVID-19 krizės anksčiau buvęs istoriškai aukštas darbo jėgos trūkumo lygis laikinai nukrito, tačiau daugumoje valstybių narių jis vėl kyla. Darbo jėgos trūkumas atsiranda, kai darbdaviai neranda darbuotojų, reikalingų laisvoms darbo vietoms užimti. Prieš krizę, 2019 m. II ketv., laisvų darbo vietų ES 27 lygis buvo 2,4 proc. 2020 m. II ketv. laisvų darbo vietų lygis nukrito iki 1,6 proc., o vėliau 2021 m. II ketv. padidėjo iki 2,3 proc., beveik visiškai neutralizuodamas COVID-19 sukrėtimo poveikį. Remiantis Europos verslo ir vartotojų tyrimais (EU-BCS), iki pandemijos darbo jėgos trūkumas buvo pasiekęs aukščiausią visų laikų lygį 16 valstybių narių (Austrijoje, Belgijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Estijoje, Graikijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Airijoje, Italijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje – žr. 2.1.5 pav.)⁵². Dėl COVID-19 sumažėjus ekonominiam aktyvumui, darbo jėgos trūkumas sumažėjo beveik visose valstybėse narėse⁵³. 2021 m., sušvelninus izoliavimo priemones ir laipsniškai atsigaunant ekonomikai, darbo jėgos trūkumas daugumoje valstybių narių vėl pradėjo didėti. Tokiuose sektoriuose, kaip statyba, sveikatos ir ilgalaikė priežiūra, taip pat informacinės ir ryšių technologijos, šį procesą skatina ilgalaikis įgūdžių trūkumas. 2021 m. II ketv. darbo jėgos trūkumas priartėjo prie priešpandeminio lygio, o nedarbas sumažėjo tik nežymiai. Kai kuriose valstybėse narėse darbo jėgos trūkumas padidėjo labiau nei kitose. Daugiausia (daugiau nei 20 proc.) darbdavių, kurie nurodė, kad darbo jėgos trūkumas yra pagrindinis gamybos ribojimo veiksnys, dalis per pirmuosius tris 2021 m. ketvirčius buvo Lenkijoje, Rumunijoje, Lietuvoje, Kroatijoje, Graikijoje ir Vokietijoje.

⁵² Rezultatai iš esmės atitinka 2019 m. Europos investicijų banko grupės investicijų apklausos rezultatus.

⁵³ Nors tai greičiausiai buvo apribota įvedus sutrumpinto darbo laiko ir kitas užimtumo rėmimo priemones.

2.1.5 pav. Dėl pandemijos nustatytasis darbo jėgos trūkumas sumažėjo daugumoje valstybių narių, tačiau atsižauant ekonomikai jis vėl didėja

Darbo jėgos trūkumo indeksas – apdirbamosios pramonės, paslaugų ir statybos sektoriaus darbdavių, nurodančių kad darbo jėgos trūkumas yra pagrindinis veiksnys, ribojantis jų gamybos veiklą, dalis (proc., 2013–2021 m.).

Pastabos. Šalys nurodytos mažėjančia 2021 m. darbo jėgos trūkumo tvarka. 2021 m. duomenys apskaičiuoti kaip pirmųjų trijų ketvirčių vidurkis.

Šaltinis: EU-BCS.

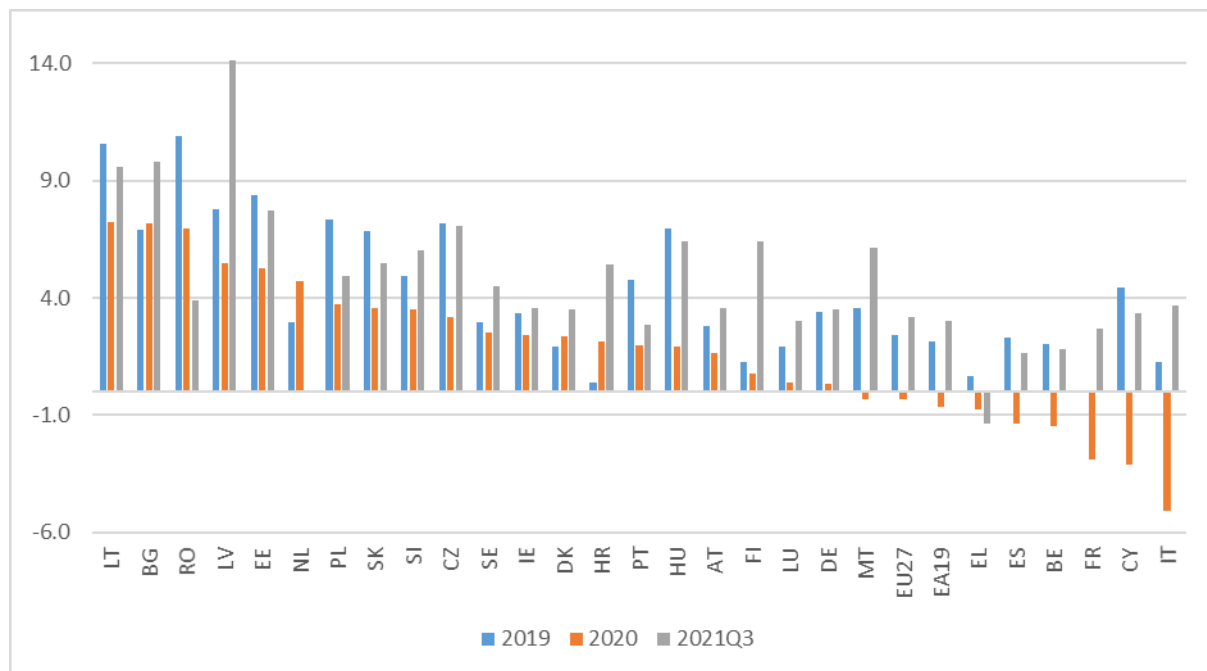
Dėl COVID-19 krizės labai sumažėjo nominaliojo darbo užmokesčio augimo tempas, o per 2021 m. pirmą pusmetį jis atsigavo. Palyginti su 2019 m., kai ES 27 darbo užmokestis⁵⁴ išaugo 3,6 proc., 2020 m. darbo užmokesčio augimas buvo neigiamas (-1,8 proc.). Sumažėjimą bent jau iš dalies galima paaiškinti sutrumpinto darbo laiko poveikiu, nes jis gali skirtis priklausomai nuo nacionalinių priemonių struktūros⁵⁵. Tačiau neigiamas suvestinis rodiklis slepia didelį šalių heterogeniškumą. 2020 m. Lietuvoje, Rumunijoje, Lenkijoje, Nyderlanduose ir Bulgarijoje užfiksuotas didelis nominaliojo darbo užmokesčio augimas, siekiantis arba viršijantis 3 proc. Pietų Europos šalyse, taip pat Belgijoje, Austrijoje ir Suomijoje darbo užmokestis sumažėjo. Didžiausias sumažėjimas užfiksuotas Italijoje (-6,9 proc.), Ispanijoje (-5,4 proc.), Prancūzijoje (-3,9 proc.) ir Kipre (-3,6 proc.) (2.1.6 pav.). Tai daugiausia susiję su dirbtų valandų skaičiaus sumažėjimu dėl plataus sutrumpinto darbo laiko tvarkos taikymo. 2021 m. III ketv., palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, visose valstybėse narėse, išskyrus Graikiją, nominalusis darbo užmokestis augo.

⁵⁴ Matuojama nominaliuoju atlygiu vienam darbuotojui.

⁵⁵ Šalyse, kuriose išmokos mokamos tiesiogiai darbuotojams ir apskaitomos kaip socialiniai pervedimai, dėl sutrumpinto darbo laiko tvarkos gerokai sumažėjo darbo užmokesčio sąnaudos.

2.1.6 pav. Nominaliojo darbo užmokesčio augimas per krizę keliose valstybėse narėse buvo neigiamas, bet 2021 m. atsigavo

Nominalusis atlygis vienam darbuotojui (metinis pokytis proc., 2019–2020 m. ir 2021 m. III ketv.)

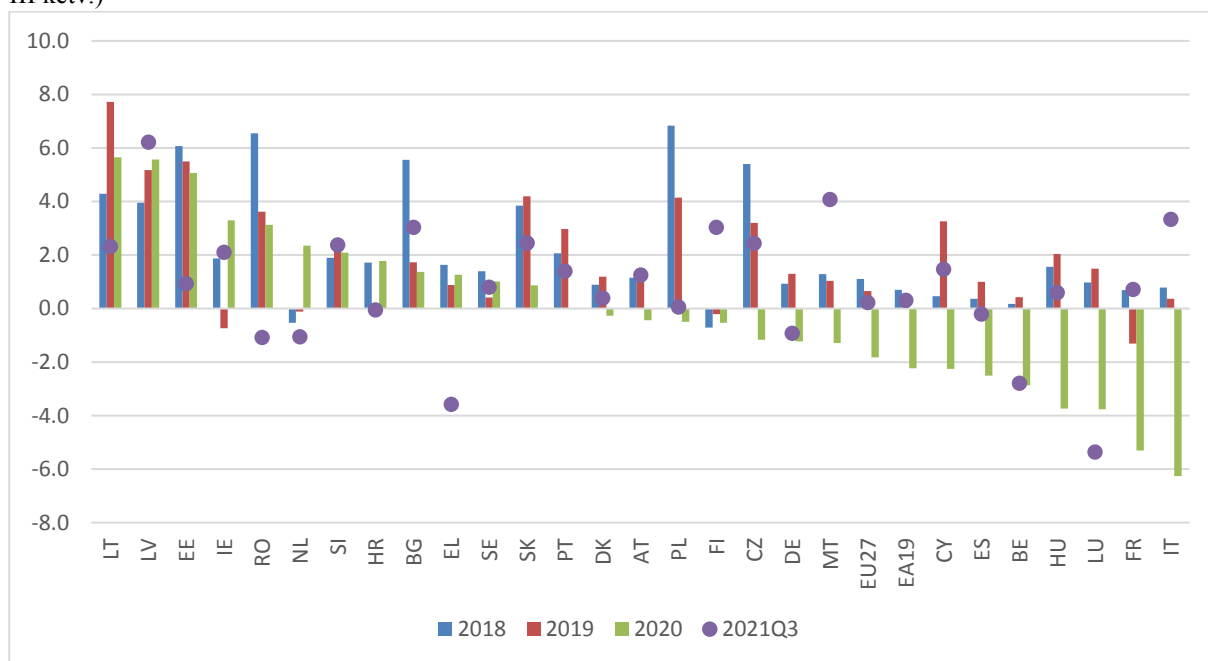

Pastabos. 1) Darbo užmokestis matuojamas rodikliu „Nominalusis atlygis darbuotojui“, kuris apskaičiuojamas kaip bendras atlygis darbuotojams, padalytas iš bendro darbuotojų skaičiaus. Bendras atlygis apibrėžiamas kaip visas darbdavio darbuotojui mokamas atlygis pinigais arba natūra už darbą, kurį darbuotojas atliko per ataskaitinį laikotarpį, ir jį sudaro du komponentai: i) darbo užmokestis pinigais arba natūra ir ii) darbdavių mokamos socialinės įmokos. 2) Visi naudojami duomenys yra nacionalinių sąskaitų duomenys. Rodikliai pagrįsti nacionalinės valiutos vertėmis. 3) 2020 m. šalys nurodytos didėjančia realiojo darbo užmokesčio augimo tvarka. Šaltinis: Europos Komisija, duomenų bazė AMECO.

2020 m. realusis darbo užmokestis sumažėjo kai kuriose valstybėse narėse ir bendrai ES, tačiau 2021 m. vėl padidėjo. 2020 m. realiojo darbo užmokesčio augimas, palyginti su ankstesniais metais, sumažėjo Danijoje, Vengrijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Čekijoje, Maltoje, Kipre, Suomijoje, Belgijoje, Liuksemburge ir Prancūzijoje (žr. 2.1.7 pav.). Didžiausias sumažėjimas nustatytas Prancūzijoje (–5,2 proc.) ir Liuksemburge (–3,0 proc.). 2020 m. realusis darbo užmokestis labiausiai augo Lietuvoje (7,0 proc.), Latvijoje (5,3 proc.) ir Rumunijoje (3,4 proc.). Po neigiamo vidutinio realiojo darbo užmokesčio augimo 2020 m. (–0,9 proc.), 2021 m. pirmą pusmetį realusis darbo užmokestis ES padidėjo 1,1 proc. Didžiausias realiojo darbo užmokesčio augimas (palyginus kasmetinius duomenis) 2021 m. III ketv. užfiksuotas Latvijoje (6,2 proc.), Maltoje (4,7 proc.) ir Italijoje (3,3 proc.). Ateityje netikrumas dėl infliacijos perspektyvų gali turėti įtakos realiojo darbo užmokesčio raidai⁵⁶.

2.1.7 pav. 2020 m. realusis darbo užmokestis ES vidutiniškai mažėjo, tačiau 2021 m. pirmuosius tris ketvirčius vėl lėtai didėjo

Realusis atlygis vienam darbuotojui, BVP defliatorius (metinis pokytis proc.; 2018 m., 2019 m., 2020 m. ir 2021 m. III ketv.)

Šaltinis: AMECO.

⁵⁶ Europos Komisijos 2021 m. vasaros prognozėje numatoma, kad 2021 m. ir 2022 m. infliacija šiek tiek padidės, tačiau pažymima, kad infliacija gali būti didesnė, nei prognozuota, jei pasiūlos suvaržymai truks ilgiau, o spaudimas kainoms labiau atsilies vartotojų kainoms. Žr. Europos Komisijos institucinį dokumentą Nr. 156, 2021 m. liepos mėn. (vasaros prognozė).

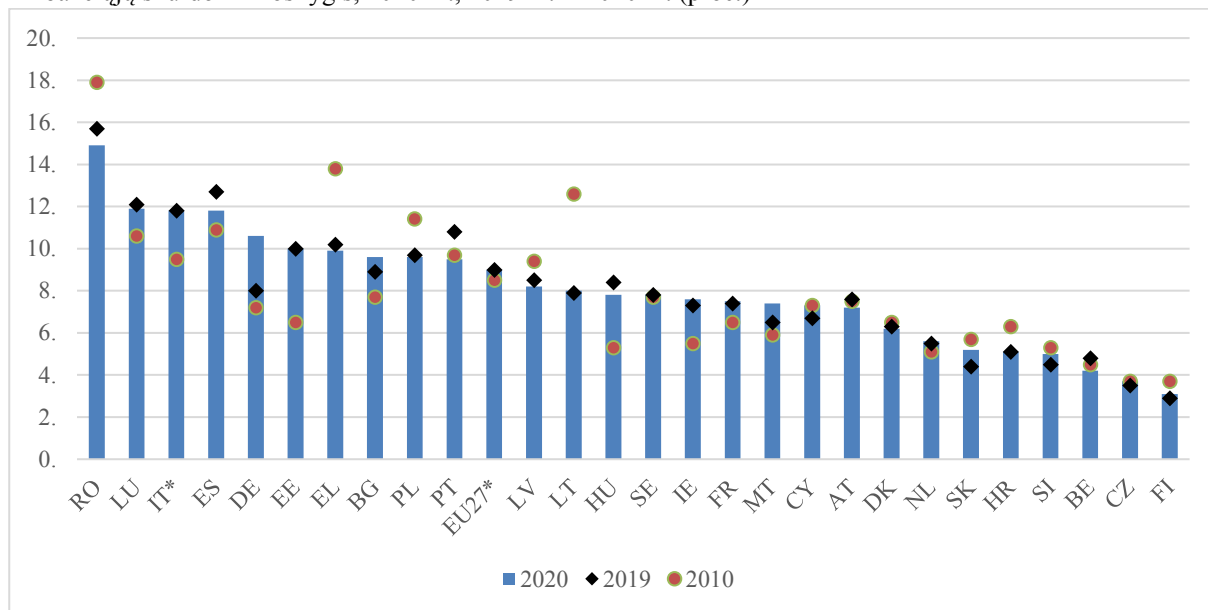
2020 m. valandinis darbo užmokestis labai išaugo dėl drastiškai sumažinto dirbtų valandų skaičiaus, susijusio su sutrumpintu darbo laiku ir panašiomis darbo vietų išsaugojimo priemonėmis. Valandinis darbo užmokestis ES ir euro zonoje padidėjo atitinkamai maždaug 4,6 proc. ir 5,2 proc. (didžiausi lygiai nuo 2001 m.); 2019 m. jis buvo 2,7 proc. ir 2,2 proc. Kas ketvirtį stebimi simetriški valandinio atlygio ir vienam darbuotojui tenkančio atlygio pokyčiai rodo, kad vienam darbuotojui tenkančio atlygio mažėjimą daugiausia lėmė dirbtų valandų skaičiaus sumažėjimas, pirmiausia susijęs su sutrumpintu darbo laiku. Kai kuriose valstybėse narėse (Austrijoje, Graikijoje, Prancūzijoje, Maltoje ir Slovėnijoje) valandinis atlygis padidėjo daugiau kaip keturis kartus, palyginti su nominaliuoju atlygiu vienam darbuotojui. 2021 m. I ketv. valandinis atlygis ES didėjo šiek tiek daugiau nei 2020 m. paskutinį ketvirtį (0,3 proc.).

Darbas ne visada užtikrina deramas pragyvenimo pajamas. Dirbančiųjų skurdas ES 27⁵⁷ išaugo nuo 8,5 proc. 2010 m. iki 9,0 proc. 2019 m. (kaip matyti iš 2.1.8 pav.). Apskritai pagal laikinojo darbo sutartis dirbantys darbuotojai susiduria su didesne dirbančiųjų skurdo rizika nei pagal neterminuotas darbo sutartis dirbantys darbuotojai (16,2 proc., palyginti su 5,9 proc.), kaip ir žemos kvalifikacijos darbuotojai, palyginti su aukštos kvalifikacijos darbuotojais (19 proc., palyginti su 4,9 proc.). Be to, dirbančiųjų skurdą gerokai dažniau patiria ne ES gimę darbuotojai nei ES gimę darbuotojai (20,1 proc., palyginti su 8,1 proc.). Iš 2.1.8 pav. matyti, kad 2020 m. skurdas grėšė daugiau nei 10 proc. darbuotojų Rumunijoje, Liuksemburge, Ispanijoje ir Vokietijoje. Šioje grupėje dirbančiųjų skurdas, palyginti su 2010 m., 2020 m. padidėjo Ispanijoje, Vokietijoje ir Liuksemburge.

⁵⁷ ES 27 duomenys iki galutinio 2022 m. sausio 13 d. termino nebuvo prieinami. Dirbančiųjų skurdas vertinamas kaip dirbančiųjų, kurių ekvivalentinės disponuojamosios pajamos yra mažesnės nei skurdo rizikos riba, sudaranti 60 proc. šalies ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų (po socialinių pervedimų) medianos, dalis. 2007 m. duomenys susiję su vieninteliu palyginamu tų metų ES suvestiniu rodikliu, t. y. ES 27, įskaitant Jungtinę Karalystę, bet neįskaitant Kroatijos. Vidutiniškai tarp dabartinių 27 valstybių narių (t. y. įskaitant Kroatiją ir išskyrus Jungtinę Karalystę) dirbančiųjų skurdas išaugo nuo 8,5 proc. 2010 m. (anksčiausi turimi duomenys) iki 9 proc. 2019 m.

2.1.8 pav. Per paskutinį dešimtmetį dirbančiųjų skurdas ES išaugo.

Dirbančiųjų skurdo rizikos lygis, 2020 m., 2019 m. ir 2010 m. (proc.)

Pastaba. 2019 m. IT ir ES 27 duomenys, atsižvelgiant į tai, kad tuo metu, kai analizė buvo baigiama rengti, SPGS duomenų apie IT nebuvo.

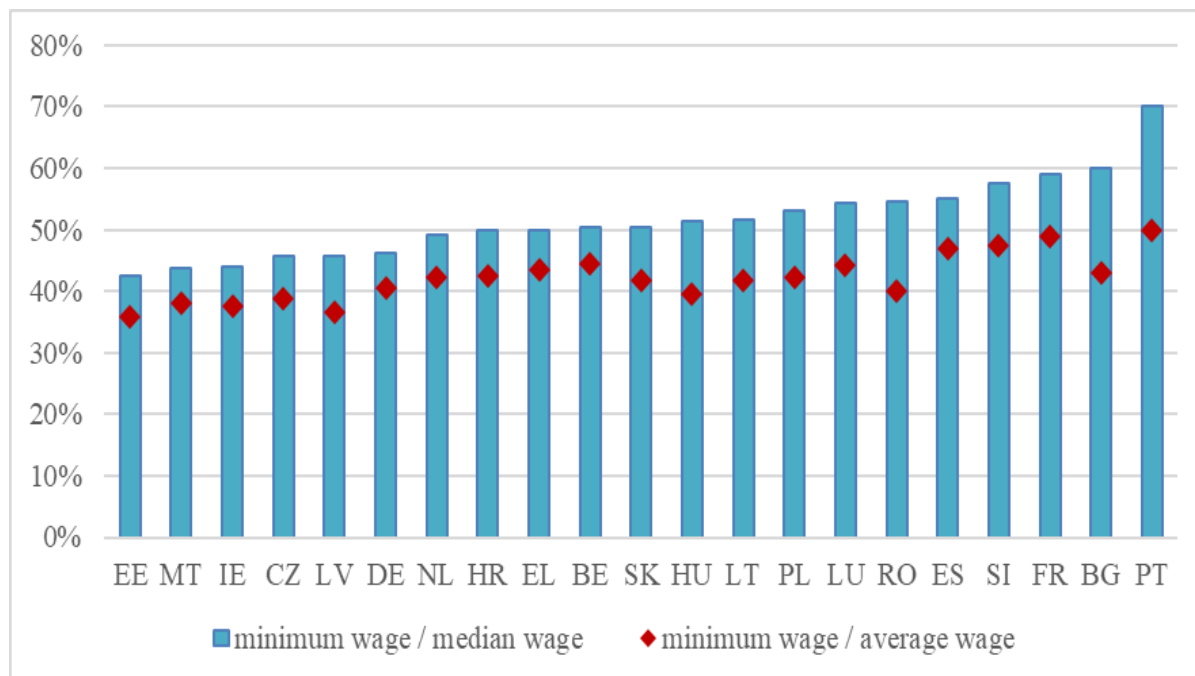
Šaltinis: Eurostatas [ilc_iw01].

Nors pastaruoju metu daugelyje valstybių narių minimalusis darbo užmokestis padidėjo, teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis kai kuriose šalyse yra mažas, palyginti su vidutiniu darbo užmokesčiu ir darbo užmokesčio mediana. Beveik visose valstybėse narėse teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis 2019 m. nesiekė 60 proc. darbo užmokesčio medianos ir 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio (žr. 2.1.9 pav.). Be to, tais pačiais metais šalyse, įskaitant Lietuvą, Airiją, Nyderlandus, Vengriją, Estiją, Latviją ir Čekiją, minimalusis darbo užmokestis buvo mažesnis nei 50 proc. darbo užmokesčio medianos ir mažesnis nei 40 proc. vidutinio darbo užmokesčio⁵⁸ (kai kuriose šalyse padėtis galbūt pakito, nes minimalusis darbo užmokestis neseniai buvo padidintas).

⁵⁸ Remiantis darbo užmokesčio struktūros tyrimu. Darbo užmokesčio struktūros tyrimas apima įmones, kuriose dirba bent 10 darbuotojų, o tai galėtų lemti didesnes prognozuojamas darbo pajamas valstybėse narėse, kuriose mažosios įmonės sudaro didelę dalį ekonomikos. Į tai reikėtų atsižvelgti lyginant panašias šalis ir lyginant šalis vieną su kita.

2.1.9 pav. Beveik visose valstybėse narėse teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis nesiekia 60 proc. darbo užmokesčio medianos ir 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio.

Teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis, išreikštas kaip visą darbo laiką dirbančių darbuotojų darbo užmokesčio medianos ir vidutinio darbo užmokesčio (neatskaičius mokesčių) procentinė dalis (proc., 2019 m.)

Pastaba. Į grafiką neįtrauktos AT, CY, DK, FI, IT ir SE, kuriose nėra teisės aktais nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio. Šiose šalyse minimaliojo darbo užmokesčio apsauga užtikrinama kolektyvinėmis sutartimis.

Šaltinis: Eurostatas [ear_mw_cur], EBPO.

Labai svarbus vaidmuo Sąjungoje užtikrinant deramą minimaliojo darbo užmokesčio apsaugą tenka kolektyvinėms deryboms. Per pastaruosius du dešimtmečius kolektyvinių derybų aprėptis daugelyje valstybių narių mažėjo. Mažėjimo tendencija buvo ryškiausia Graikijoje, Rumunijoje, Bulgarijoje, Slovakijoje, Kipre ir Slovėnijoje (žr. 2.1.10 pav.). Keliose valstybėse narėse sumažėjusią kolektyvinių derybų aprėptį būtų galima paaiškinti tuo, kad dėl reguliavimo pokyčių, kolektyvinių derybų išplėtimo sąlygų pakeitimų arba kitų veiksnių, pavyzdžiui, darbdavių organizacijų tankio⁵⁹ ir narystės profesinėse sąjungose⁶⁰, sumažėjo jungtinių darbdavių derybų sektorių arba nacionaliniu lygmeniu. Be to, šią tendenciją lėmė struktūriniai ekonomikos poslinkiai į sektorius, kuriuose profesinių sąjungų veikla yra menka, visų pirma paslaugų, ir mažėjanti narystė profesinėse sąjungose, susijusi su plintančiu nestandartinių formų darbu, pavyzdžiui, darbu skaitmeninėse platformose. Šalyse, kuriose minimalusis darbo užmokestis nustatomas tik kolektyvinėmis derybomis, aprėpties lygis viršija 80 proc. Vienintelė išimtis yra Kipras, kur per pastaruosius du dešimtmečius stebimas didelis sumažėjimas (nuo 65 proc. iki 43 proc.) ir planuojama iki 2022 m. pereiti prie teisės aktais nustatomo minimaliojo darbo užmokesčio. Italijoje, Ispanijoje, Suomijoje ir Danijoje aprėptis nuo 2000 m. padidėjo, o Austrijoje kolektyvinių derybų aprėptis išliko tokia pat aukšta (98 proc. darbuotojų). Komisijos pasiūlyta direktyva dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio⁶¹ siekiama pagerinti jo adekvatumą, be kita ko, skatinant kolektyvines derybas dėl darbo užmokesčio. Komisija teikia paramą, kad būtų stiprinami socialinių partnerių gebėjimai, pasitelkiant prerogatyvinius kvietimus užmegzti socialinį dialogą, ES užimtumo ir socialinių inovacijų programą (EaSI) ir ESF+.

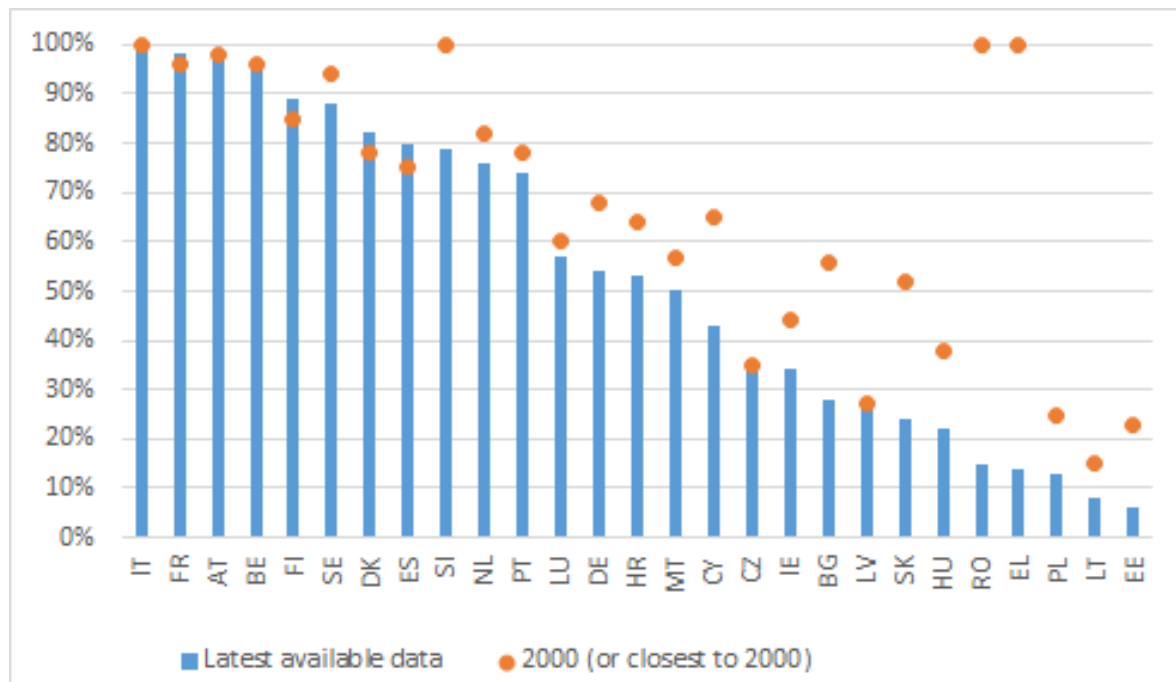
⁵⁹ Darbdavių organizacijų tankis apibrėžiamas kaip visų įmonėse narėse dirbančių darbuotojų narystė, kaip bendro darbuotojų skaičiaus organizacijų organizacinėje srityje dalis.

⁶⁰ *European Commission (2021), Employment and Social Developments in Europe, Annual Review.*

⁶¹ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje, COM(2020) 682 final.

2.1.10 pav. 2000–2019 m. darbuotojų kolektyvinių derybų aprėpties lygis sumažėjo beveik visose valstybėse narėse

Darbuotojų, kuriems taikoma kolektyvinė sutartis, skaičius, padalytas iš bendro darbuotojų, gaunančių darbo užmokestį ir atlyginimą, skaičiaus (proc., 2000 m. ir 2019 m.).

Pastaba. 1) Naujausi turimi duomenys yra: 2019 m. (AT, BE, CZ, HU, IT, LT, NL, PL, PT), 2018 m. (BG, DE, DK, ES, FR, LU, LV, SE), 2017 m. (EL, FI, IE, SI, RO), 2016 m. (CY, MT), 2015 m. (SK) ir 2014 m. (HR). 2) IT sektoriuje aprėptis buvo pakoreguota iki 100 proc., atsižvelgiant į tai, kad kolektyvinėse sutartyse nustatytas bazinis darbo užmokestis (*minimi tabellari*) naudojamas darbo teismuose kaip orientacinis dydis taikant konstitucinį proporcingo ir pakankamo atlygio principą.

Šaltinis: EBPO AIAS tyrimo duomenų bazė (2021 m.).

Manoma, kad didelės įtakos būsimai darbo rinkos raidai turės žaliaji ir skaitmeninė pertvarka. Pandemija paspartino dabartinės ES ekonomikos ir visuomenės skaitmenizacijos tendencijas. Skaitmeninės technologijos suteikia naujų būdų mokytis, dirbti, siekti tikslų ir sudaro geresnes sąlygas naudotis švietimo ir užimtumo galimybėmis. Darbo rinkoje jos sukuria naujų užimtumo galimybių ir padeda geriau suderinti darbdavių ir darbuotojų poreikius. Tačiau jos taip pat kelia pavojų esamoms darbo vietoms, visų pirma asmenims, užsiimantiems veikla, kuri yra labai rutininė, ir menko išsilavinimo darbuotojams. Dėl to gali padidėti poliarizacija – mažėti vidutiniškai apmokamų profesijų dirbančiųjų skaičius ir tuo pačiu metu didėti prastai ir gerai apmokamų darbų.⁶² Be to, jei bus imtasi tinkamų papildomų politikos priemonių, perėjus prie poveikio klimatui neutralumo iki 2030 m. ES galėtų būti sukurta iki vieno milijono papildomų žaliųjų darbo vietų, nors numatoma, kad poveikis įvairioms profesijoms, sektoriams ir regionams bus nevienodas.⁶³ Įdomu tai, kad iš analizės matyti, jog tikimasi, kad darbo vietos bus kuriamos sektoriuose, susijusiuose su atsinaujinančiąja energija, statyba, žemės ūkiu ir miškininkyste, ir daugiausia vidutinės kvalifikacijos darbuotojų grupėms, taigi, tai gali padėti sušvelninti pirmiau minėtą darbo rinkos poliarizacijos tendenciją. Tačiau ir šiuo atveju yra darbuotojų, kurie gali netekti darbo (visų pirma gavybos išteklių sektoriuose ir energijai imliuose sektoriuose) ir kuriems vis daugiau gali tekti atlikti kitokias užduotis ir įgyti kitokių įgūdžių. Sklandus perėjimas darbo rinkoje gali padėti padidinti veiksmingumą, našumą ir darbo užmokestį, visų pirma į ateitį orientuotuose sektoriuose. Siekiant sudaryti sąlygas tokiam perėjimui, labai svarbus vaidmuo tenka pokyčių ir įgūdžių poreikių numatymui, taip pat darbo jėgos kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo priemonėms (žr. 1 intarpą ir 2.2.1 skyrių).

⁶² *European Commission (2019): Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2019 Report, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion.*

⁶³ Poveikio vertinimas, pateikiamas kartu su 2021 m. liepos 14 d. Komisijos komunikatu Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „55 % tikslas – pasiekiamas. ES 2030 m. klimato tikslo įgyvendinimas siekiant neutralizuoti poveikį klimatui“, [COM\(2021\) 550 final](#).

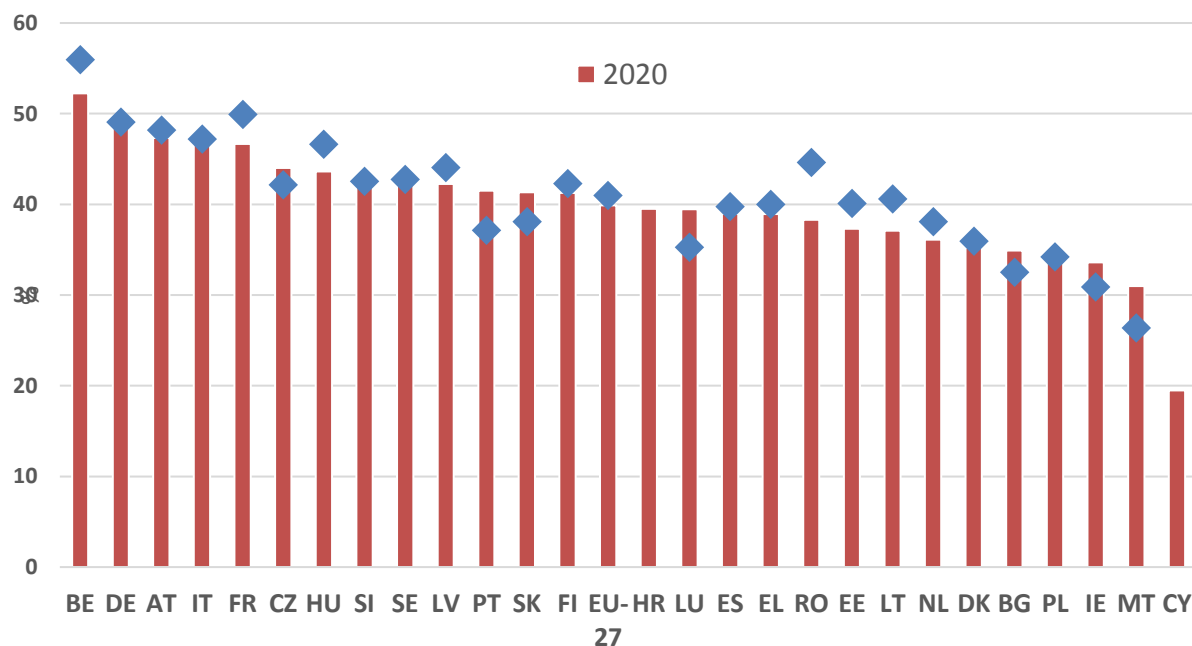
Didelis darbo jėgos mokesčių pleištas gali daryti neigiamą poveikį darbo jėgos paklausai ir pasiūlai.

Darbo jėgos mokesčių pleištas – tai darbdavių darbo sąnaudų ir darbuotojų grynojo darbo užmokesčio skirtumas, išreikštas kaip santykis su bendromis darbo užmokesčio sąnaudomis.

Vidutinis mokesčių pleištas ES 27 vienam vidutinį darbo užmokestį gaunančiam asmeniui nuo 2010 m. palaipsniui mažėjo iki 39,9 proc. 2020 m. Nuo 2010 m. vidutinio darbo užmokesčio mokesčių pleištas gerokai (daugiau nei 2 proc. punktais) sumažėjo septyniose ES valstybėse narėse: labiausiai – Rumunijoje (-6,3 proc. punkto), Belgijoje (-3,7 proc. punkto) ir Lietuvoje (-3,5 proc. punkto). Tačiau nuo 2010 m. didelis padidėjimas stebimas Maltoje (4,6 proc. punkto), Portugalijoje (4,4 proc. punkto) ir Liuksemburge (4,2 proc. punkto) (žr. 2.1.11 pav.).

2.1.11 pav. Per pastarąjį dešimtmetį daugumoje ES valstybių narių vidutinio darbo užmokesčio mokesčių pleištas sumažėjo

Vidutinį darbo užmokestį uždirbančio asmens mokesčių pleištas, 2010–2020 m. pokytis (proc.)

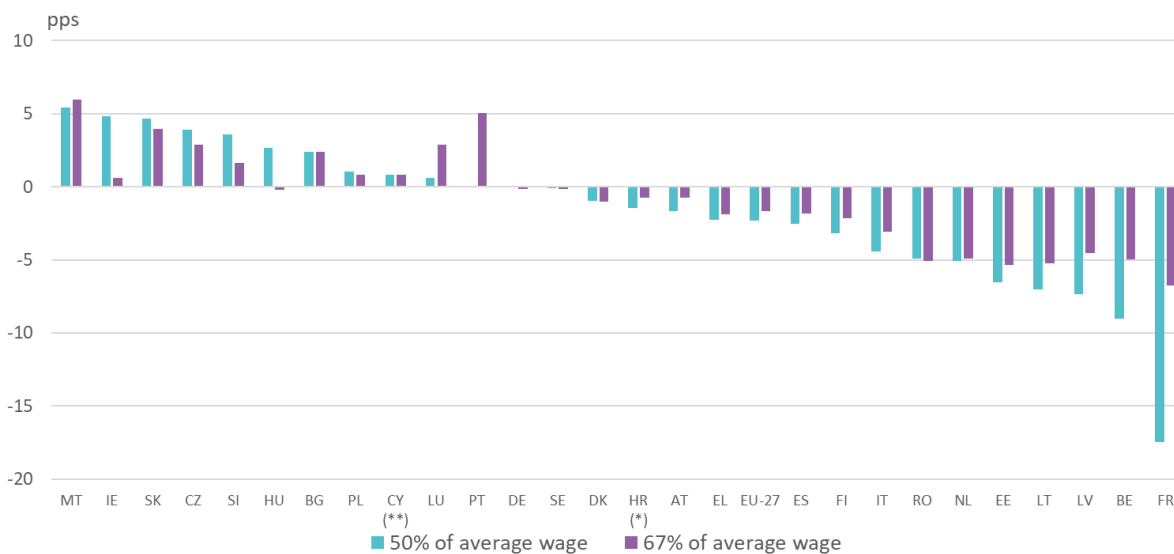
Pastabos. Nėra 2010 m. Kroatijos ir Kipro duomenų.

Šaltinis: Europos Komisija, Mokesčių ir išmokų duomenų bazė, remiantis EBPO mokesčių ir išmokų modeliu.

Mokesčių pleištą mažas pajamas gaunančių asmenų atveju paprastai yra mažesnis nei didesnes pajamas gaunančių asmenų atveju. Mažas pajamas gaunančių asmenų apmokestinimas turi svarbių pasekmių darbo rinkai (perėjimas į darbo rinką, šešėlinė ekonomika; žr. 2.3 skirsnį) ir socialinei įtraukčiai (žr. 2.4 skirsnį). Šiuo atžvilgiu ES valstybės narės yra labai skirtingos. 2020 m. 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio uždirbančių asmenų mokesčių pleištą Estijoje ir Lietuvoje buvo didesnis nei 40 proc., o Kipre ir Danijoje – mažesnis nei 20 proc. Per pastarąjį dešimtmetį daugelyje ES šalių sumažėjo mažiausias pajamas gaunančių darbuotojų mokesčių pleištą. Kalbant apie ES vidurkį, 2010–2020 m. 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio uždirbančių asmenų mokesčių pleištą sumažėjo 2,3 proc. punkto. Šešiose šalyse (Prancūzijoje, Belgijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Estijoje, Nyderlanduose) šis rodiklis sumažėjo daugiau kaip 5 proc. punktais (žr. 2.1.12 pav.).

2.1.12 pav. Daugumoje ES valstybių narių mažiausias pajamas gaunančių darbuotojų mokesčiai mažėja

Mažas pajamas (50 proc. ir 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio) gaunančių asmenų mokesčių pleišto raida, vienam asmeniui (p. p., 2010–2020 m.)

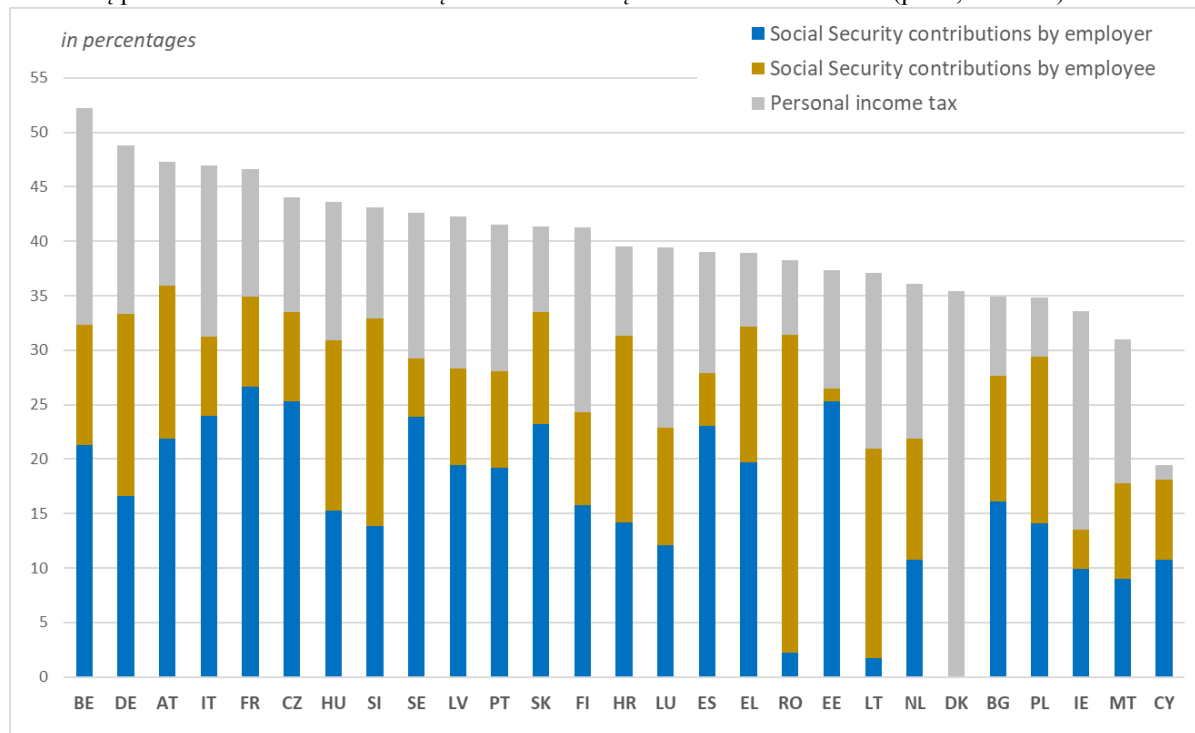
Pastabos. (*) Kroatijos duomenys 2013 m. ir (**) Kipro duomenys 2014 m.

Šaltinis: Europos Komisija, Mokesčių ir išmokų duomenų bazė, remiantis EBPO mokesčių ir išmokų modeliu.

Darbo jėgos mokesčių pleišto sudėtis valstybėse narėse labai skiriasi. Jo sudedamosios dalys (t. y. gyventojų pajamų mokestis, darbuotojo ir darbdavio mokamos socialinio draudimo įmokos) ir visų pirma jų dydis gali daryti skirtingą poveikį darbo jėgos pasiūlai arba paklausai, bent trumpuoju laikotarpiu. 2.1.13 pav. pateikiamas vieno darbuotojo mokesčių pleišto suskirstymas pagal vidutinį darbo užmokestį 2020 m. Didžiausios darbdavio socialinio draudimo įmokos yra Prancūzijoje, Čekijoje ir Estijoje – ten jos sudaro daugiau kaip 25 proc. užimtumo išlaidų. Bendros (darbdavio ir darbuotojo) socialinio draudimo įmokos, kaip užimtumo išlaidų dalis, yra didžiausios Austrijoje (35,9 proc.), po jos – Prancūzijoje, Slovakijoje ir Čekijoje. Be Danijos, kurios mokesčių pleište nėra socialinio draudimo įmokų elementų, Airijoje (13,6 proc.) ir Maltoje (17,8 proc.) bendros socialinio draudimo įmokos sudaro mažiausią darbo sąnaudų dalį. Didžiausia darbuotojų mokama socialinio draudimo įmokų dalis – Rumunijoje (29,2 proc.) ir Lietuvoje (19,2 proc.). Darbdavių socialinio draudimo įmokos Lietuvoje ir Rumunijoje nesiekia 5 proc.

2.1.13 pav. Darbo jėgos mokesčių naštos sudėtis skirtingose šalyse labai įvairuoja

Mokesčių pleišto sudėtis vienam vidutinį darbo užmokestį uždirbančiam asmeniui (proc., 2020 m.)

Pastaba. Valstybės narės nurodytos mažėjančia tvarka pagal bendro mokesčių pleišto lygį; išmokos šeimai neturi įtakos duomenims, nes duomenys yra susiję su vienu uždirbančiu asmeniu, neturinčiu sutuoktinio ar vaikų.

Šaltinis: Europos Komisija, Mokesčių ir išmokų duomenų bazė, remiantis EBPO mokesčių ir išmokų modeliu.

Kai kuriais atvejais galima palengvinti darbo jėgos apmokestinimo našta, visų pirma sumažinant mažas ir vidutines pajamas gaunančių grupių mokesčių pleišta, pereinant prie augimui palankesnių mokesčių bazių, kartu tinkamai atsižvelgiant į galimą paskirstomąjį poveikį ir užtikrinant adekvačią socialinę apsaugą. Pasiūlymais dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, pateiktais 2021 m. liepos 14 d. Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinyje⁶⁴, įskaitant siūlomą ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos ir Energijos mokesčių direktyvos peržiūrą, siekiama sudaryti sąlygas ekonomiškai efektyviam ir teisingam perėjimui prie švarios energijos suderinant ekonomines paskatas su didesniais ir teisiškai privalomais ES klimato srities tikslais. Iš turimų duomenų matyti, kad degalų ir kitų energinių produktų mokesčiais didžiausia našta, kaip disponuojamųjų pajamų dalis, užkraunama mažiausių pajamų namų ūkiams.⁶⁵ Todėl reikia kruopščiai parengti politiką, kad būtų sprendžiamas paskirstomojo poveikio klausimas, ypač mažiausias pajamas gaunančiose grupėse⁶⁶. 2019 m. apie 7 proc. ES 27 gyventojų, t. y. 31 mln. žmonių, negalėjo tinkamai apšildyti savo namų, o tarp valstybių narių ir pajamų grupių buvo didelių skirtumų; visų pirma tai pasakytina apie mažesnes nei vidutines pajamas gaunančias grupes⁶⁷⁶⁸.

⁶⁴ 2021 m. liepos 14 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „55 % tikslas – pasiekiamas. ES 2030 m. klimato tikslo įgyvendinimas siekiant neutralizuoti poveikį klimatui“, [COM\(2021\) 550 final](#).

⁶⁵ *European Commission (2020). Employment and Social Developments in Europe. Annual Review 2020. Luxembourg: Publications Office of the European Union.* Paskelbta [internete](#).

⁶⁶ Neseniai atliktame tyrime nustatyta, kad sumodeliuotas 30 mlrd. EUR žaliųjų mokesčių portfelis, pakeisiantis pajamų mokestį, galėtų iki 2030 m. padidinti ES BVP 35 mlrd. EUR (0,2 proc.), o užimtumą – 140 000 etato ekvivalentų (0,1 proc.). Tyrimo modeliavimas atskleidė teigiamą arba nulinį poveikį pajamoms visose pasiskirstymo dalyse visose valstybėse narėse.

⁶⁷ Penkiose valstybėse narėse (BG, CY, LT, PT, EL) 2019 m. mažesnes nei vidutines pajamas (nuo 60 proc. pajamų medianos iki pajamų medianos) gaunančių namų ūkių, kurie pranešė apie nesugebėjimą tinkamai šildyti savo namus, dalis viršijo 20 proc. toje pajamų grupėje.

⁶⁸ Tačiau žemesnės socialinės ir ekonominės padėties asmenų grupėms dėl didesnio poveikio ir didesnio pažeidžiamumo gresia didesnis neigiamas poveikis dėl aplinkos pavojų sveikatai: <https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts/>.

2.1.2 Politikos atsakas

Europos laikinos paramos priemonė nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE) labai padėjo užkirsti kelią nedarbo didėjimui 2020 m. ir 2021 m. Priemonės SURE lėšomis suteikta 100 mlrd. EUR kompensacinių paskolų, skirtų padėti valstybėms narėms apsaugoti darbo vietas ir darbuotojų pajamas COVID-19 pandemijos sąlygomis. Iki šiol Komisija jau išmokėjo beveik 95 proc. visos Tarybos patvirtintos SURE finansinės paramos. Apskaičiuota, kad per pirmąją pandemijos bangą 2020 m. priemonės SURE lėšomis paremta maždaug 31 mln. žmonių ir 2,5 mln. įmonių 19 valstybių narių. Iš paramos gavėjų atsiliepimų matyti, kad SURE parama buvo svarbus veiksnys kuriant sutrumpinto darbo laiko sistemas ir didinant jų aprėptį bei mastą⁶⁹.

⁶⁹ Antroji SURE įgyvendinimo ataskaita (COM(2021)596).

Apskaičiuota, kad vien 2020 m. kovo–rugsėjo mėn. sutrumpinto darbo laiko tvarkai ir panašioms darbo vietų išsaugojimo programoms ES buvo išleista beveik 100 mlrd. EUR.

Konkretus paramos pobūdis, tinkamumo kriterijai, dydis ir trukmė, taip pat finansavimo šaltinis ir mokymo reikalavimų įtraukimas bei apsauga nuo atleidimo iš darbo skirtingose šalyse įvairavo. Taip pat įvairavo reikalavimai, susiję su minimaliu apyvartos sumažėjimo dydžiu. 14 valstybių narių nustatė minimalų 10–50 proc. apyvartos sumažėjimą ir tai galėjo gerokai apriboti potencialią reikalavimus atitinkančių įmonių ir darbuotojų dalį. Pajamų, gautų už nedirbtas darbo valandas, lygis valstybėse narėse labai skyrėsi. Pakaitinių pajamų normos svyravo nuo 60 proc. iki 100 proc., o daugumoje šalių buvo taikomos viršutinės ribos.⁷⁰ Visos valstybės narės, išskyrus šešias, siūlė darbuotojų, dirbančių sutrumpintą darbo laiką, tam tikros formos apsaugą nuo atleidimo iš darbo. **Austrija, Graikija, Italija, Nyderlandai ir Portugalija** įmonėms, kurios prašė valstybės paramos, uždraudė tam tikrą laiką atleisti darbuotojus⁷¹. Bent penkios šalys (**Austrija, Vengrija, Vokietija, Portugalija ir Prancūzija**) į savo sutrumpinto darbo laiko nuostatas įtraukė reikalavimą siūlyti mokymą prastovų metu, o **Vokietija, Portugalija ir Prancūzija** taip pat siūlė finansines paskatas tai daryti; **Vengrijoje** tai buvo privaloma tik tam tikru mastu sutrumpinus darbo laiką⁷².

⁷⁰ Šios viršutinės ribos reiškė, kad sutrumpinto darbo laiko tvarka ir panašios programos buvo naudingesnės išsaugant mažesnę darbo užmokestį uždirbančių asmenų pajamas.

⁷¹ Graikijoje įmonės, kurios naudojami sutrumpinto darbo laiko sistema – mechanizmu SYN-ERGASIA, privalo nenutraukti į šį mechanizmą įtrauktų darbuotojų sutarčių.

⁷² *Eurofound (2021), COVID-19: Implications for employment and working life, COVID-19 series, Publications Office of the European Union, Luxembourg.*

Daugiau kaip trys ketvirtadaliai valstybių narių per pandemiją pradėjo taikyti specialias savarankiškai dirbančių asmenų pajamų rėmimo priemones. Visose šalyse, išskyrus tris, šios priemonės buvo visiškai naujos ir taikomos ribotą laiką. Kalbant apie reikalavimus atitinkančias grupes, kai kurios šalys (pvz., **Belgija**⁷³, **Prancūzija ir Vengrija**) daugiausia paramos skyrė savarankiškai dirbantiems asmenims labiausiai nukentėjusiuose sektoriuose, kitos (**Nyderlandai ir Lenkija**) – daugiausia arba vien tik savarankiškai dirbantiems asmenims, neturintiems samdomų darbuotojų, arba specifinėms juridinėms struktūroms⁷⁴. **Čekija, Graikija ir Portugalija** neleido savarankiškai dirbančių asmenų pajamų rėmimo derinti su kita valstybės parama. Kai kuriose šalyse taip pat buvo nustatytos žemesnės arba aukštesnės savarankiškai dirbančių asmenų pajamų ribos, siekiant apriboti reikalavimus atitinkančias grupes. Kalbant apie minimalaus apyvartos sumažėjimo reikalavimą, **Rumunija** suteikė galimybes naudotis savo sistemomis tik savarankiškai dirbantiems asmenims, kuriems turėjo įtakos visiškai tam tikrų sektorių uždarymas, o kai kuriose kitose šalyse riba svyravo nuo 10 proc. iki 5 proc. apyvartos nuostolių. Apskritai savarankiškai dirbantiems asmenims teikiamos paramos pajamoms lygis nukrito žemiau to lygio, kuris siūlomas samdomiems darbuotojams, dirbantiems pagal sutrumpinto darbo laiko tvarką ir laikino nedarbo programas⁷⁵.

2021 m. dauguma valstybių narių pradėjo atšaukti arba mažinti savo skubios paramos schemas. **Čekijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Lenkijoje** reaguojant į krizę įvestos specialios laikinosios schemas buvo laipsniškai panaikintos 2021 m. gegužės–rugpjūčio mėn.; **Nyderlanduose**⁷⁶ ir **Švedijoje** – 2021 m. rugsėjo mėn.; **Kipre** – 2021 m. spalio mėn. ir **Vengrijoje** – 2021 m. lapkričio mėn. **Bulgarijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Maltoje, Airijoje, Slovakijoje, Portugalijoje ir Rumunijoje** atitinkamos neatidėliotinos pagalbos schemas turėtų galioti (bent) iki 2021 m. pabaigos⁷⁷. Valstybės narės, kuriose iki COVID-19 krizės jau veikė nuolatinės schemas, pradėjo atsisakyti skubių procedūrų, pagal kurias buvo sudaryta daugiau galimybių gauti sutrumpinto darbo laiko paramą.

⁷³ Belgijoje COVID-19 krizės metu buvo pratęsta jau teikiama parama.

⁷⁴ Tai susiję su įvairiais savarankiškai dirbančių asmenų įsisteigimo būdais (teisinais ir mokesčių tikslais), pvz., individualia veikla užsiimantis prekiautojas, ribotos atsakomybės bendrovė, ūkinė bendrija ir kt. Ypač tokiose šalyse, kaip Italija, kuriose yra daug įvairių savarankiškai dirbančių vienetų įsisteigimo struktūrų, ne visi turėjo teisę prašyti išmokų pagal šią sistemą.

⁷⁵ *Eurofound (2021), COVID-19: Implications for employment and working life, COVID-19 series, Publications Office of the European Union, Luxembourg.*

⁷⁶ Nyderlanduose paramos priemonių rinkinys baigė galioti 2021 m. spalio 1 d. Tačiau nuo lapkričio 26 d. to rinkinio dalis vėl pradėta taikyti atgaline data nuo 2021 m. lapkričio 1 d.

⁷⁷ 2021 m. birželio mėn. Bulgarija nustatė griežtesnius paramos pajamoms teikimo kriterijus.

Kai kurios valstybės narės pritaikė ir papildė savo sutrumpinto darbo laiko tvarką siekdamos geriau reaguoti į darbo rinkos sunkumus atsigavimo laikotarpiu pagal Ramsčio 4 principą (aktyvus užimtumo rėmimas). **Austrija, Vokietija, Prancūzija, Italija, Portugalija, Ispanija ir Švedija teikia paskatas sutrumpintą darbo laiką dirbančių darbuotojų mokymui. **Portugalijoje** sutrumpinto darbo laiko rėmimas buvo papildytas programa, kuria darbdaviai skatinami atnaujinti veiklą. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, **Italijoje** ir **Prancūzijoje**, sutrumpinto darbo laiko tvarka naudojama ne tik laikinai sutrikus veiklai, bet ir visam laikui sumažėjus veiklai vykstant verslo restruktūrizavimo procesams. Italijoje ši priemonė apima paramą perėjimui į naują darbo vietą, o Prancūzijoje šiuo tikslu taikoma atskira schema (*Transco*). Kai kurios valstybės narės (pavyzdžiui, **Slovakija, Čekija ir Ispanija**) nuolat reformuoja savo sutrumpinto darbo laiko tvarką**

Valstybės narės įgyvendino keletą priemonių užimtumui po COVID-19 sukrėtimo skatinti (žr. 2.1.14 pav.). Daugumoje valstybių narių buvo plačiai taikomos paskatos samdyti darbuotojus, pvz., laikinos arba vienkartinės subsidijos, kurias vyriausybė teikia įmonėms, samdančioms darbuotojus tam tikromis sąlygomis (pvz., tam tikram laikui, pagal tam tikrą sutartį, daugiausia dėmesio skiriant tam tikroms kategorijoms), siekiant skatinti darbo vietų kūrimą užtikrinantį ekonomikos atsigavimą. Pusė šių įdarbinimo paskatų schemų įdiegta jau 2020 m., o kitos – 2021 m. Šių priemonių taikymo pabaigos datos, dažniausiai 2021 m. ir 2022 m., valstybėse narėse skiriasi.

Patvirtintų užimtumo rėmimo priemonių tikslinės grupės skiriasi, tačiau daugiausia dėmesio skiriama bedarbiams, jaunimui, asmenims su negalia ir vyresnio amžiaus žmonėms. Kaip matyti iš 2.1.14 pav., bedarbiai buvo pagrindinė tikslinė kategorija, o kai kuriais atvejais (**Belgijoje, Danijoje, Estijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Kroatijoje, Vengrijoje, Austrijoje, Portugalijoje ir Slovakijoje**) buvo numatytos tikslinės nuostatos ilgalaikiams bedarbiams. Labai dažnai priemonėmis buvo remiamas jaunimas arba NEET (net 16 valstybių narių). Daugelis paskatų schemų susijusios su pameistrystės ar stažuotių programomis, pavyzdžiui, **Austrijoje** – ten už kiekvieną pasamdytą pameistrį mokama iki 2 000 EUR priemoka (ir dar 1 000 EUR, jei tai mažesnė įmonė). **Portugalijoje** darbdaviams, kurie įdarbina stažuotojus pagal neterminuotas darbo sutartis ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo stažuotės pabaigos, skiriama maždaug 3 290 EUR siekianti priemoka (pereinamuoju laikotarpiu pandemijos krizės sąlygomis – iki daugiau nei 4 600 EUR). Kitos tikslinės kategorijos buvo moterys (**Bulgarija, Graikija, Italija, Liuksemburgas ir Austrija**) ir asmenys su negalia (**Čekija, Danija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Italija, Liuksemburgas, Malta, Austrija, Portugalija ir Slovakija**). **Belgija** taikė laikinas socialinio draudimo nuolaidas renginių, viešbučių ir kelionių sektorių bendrovėms, taip pat bendrovėms, naujai įdarbinančioms arba susigrąžinančioms darbuotojus iš laikino nedarbo. **Estija** taikė specialias paskatas žemės ūkio sektoriui, o **Italija**, be kita ko, sustiprino pietų regionui patvirtintas priemones (*Decontribuzione Sud*). Galiausiai **Graikija** ir **Slovėnija** nustatė subsidijas įmonėms, kurios sukūrė žaliąsias darbo vietas arba veikė mažataršiuose sektoriuose. Iš viso 23 valstybės narės įvedė samdos subsidijas, skirtas konkrečioms grupėms.

2.1.14 pav. Visose valstybėse narėse, išskyrus dvi, reaguojant į COVID-19 krizę pradėtos taikyti tam tikrų formų paskatos samdyti darbuotojus

Valstybių narių patvirtintos samdos skatinimo priemonės, kuriomis reaguojama į COVID-19 sukretimą, pagal tikslinę gyventojų grupę (2020–2021 m.)

	Bedarbiai	Ilgalaikiai bedarbiai	Jaunimas ir (arba) NEET jaunuoliai	Moterys	Vyresnio amžiaus asmenys	Asmenys su negalia	Pameistrystė / stažuotės	Konkretūs sektoriai	Konkretūs regionai
BE	X	X	X				X	X	
BG	X			X	X	X		X	
CZ						X			
DK	X	X	X		X	X	X		
DE							X		
EE	X	X	X					X	X
IE	X		X				X		
EL	X	X	X	X	X	X		X	X
ES	X	X			X	X			
FR			X			X	X		
HR		X	X						
IT	X		X	X		X	X	X	X
CY	X		X				X		
LV	X								
LT	X								
LU	X			X	X	X	X		
HU	X	X	X	X	X				
MT	X		X		X	X			
NL									
AT	X	X	X	X	X	X	X		
PL									
PT	X	X	X			X	X		X
RO	X		X		X			X	
SI	X							X	
SK	X	X	X		X	X			
FI								X	
SE			X					X	

Pastaba. Nyderlanduose ir Lenkijoje priemonių nenustatyta. Ispanijoje, be anksčiau galiojusių nacionalinių paskatų samdyti darbuotojus, į lentelę įtrauktos kai kurių regionų taikomos priemonės. Šaltinis: Europos Komisijos analizė; EUROFOUND „COVID-19 EU Policy Watch“; EEK trumpos ataskaitos darbo teisės klausimais ir ES valstybių narių priimti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planai.

Kelios valstybės narės paskelbė verslininkystės ir savarankiško darbo skatinimo priemones.

Ispanija siekia sukurti orientavimo, verslininkystės ir inovacijų centrų tinklą, kuris būtų viena iš valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) koordinavimo įvairiuose regionuose gerinimo priemonių, ir planuoja VUT darbuotojų mokymą. Užtikrindama darbo vietų kūrimą remiant žaliąją bei skaitmeninę pertvarką, **Kroatija** nukreips lėšas ir VUT išteklius, kad pirmenybė būtų teikiama neaktyvių, ilgalaikių bedarbių ir NEET jaunuolių reaktyvavimui ir (savarankiškam) užimtumui.

Lietuva taip pat parengs bandomąjį projektą, kuriuo bus remiamas verslumas ir darbo vietų kūrimas vykstant dvejopai pertvarkai ir pereinant prie žiedinės ekonomikos, taip pat VUT darbuotojų kvalifikacijos kėlimas šiuo tikslu. **Portugalija** planuoja pradėti taikyti naują verslumo paskatą, grindžiamą finansinių paskatų ir gebėjimų stiprinimo veiksnių deriniu, – ji bus įgyvendinama bendradarbiaujant VUT ir organizacijai „Startup Portugal“. Šių šalių priemonės remiamos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės ir (arba) „Europos socialinio fondo +“ lėšomis.

Kelios valstybės narės imasi priemonių socialinei ekonomikai remti. Visų pirma, **Ispanija** parengs ne mažiau kaip 30 socialinės ekonomikos projektų, skirtų jaunimo verslumui, ir skaitmeninių platformų, skirtų kaimo vietovių gyventojams. 2022 m. **Lenkija** ketina priimti socialinės ekonomikos aktą, kuriuo į Lenkijos teisinę sistemą bus įtraukta, *inter alia*, socialinės įmonės apibrėžtis, nustatytos socialinės ekonomikos sektoriaus veikimo taisyklės ir numatyta jo bendradarbiavimo su kitais viešojo ir privačiojo sektorių subjektais sistema. Aktu bus remiamas asmenų, kuriems gresia socialinė atskirtis, užimtumas ir socialinė integracija, kuriamos naujos darbo vietos socialinėse įmonėse ir sudaromos palankesnės sąlygos socialinės ekonomikos subjektams teikti socialines paslaugas vietos bendruomenei.

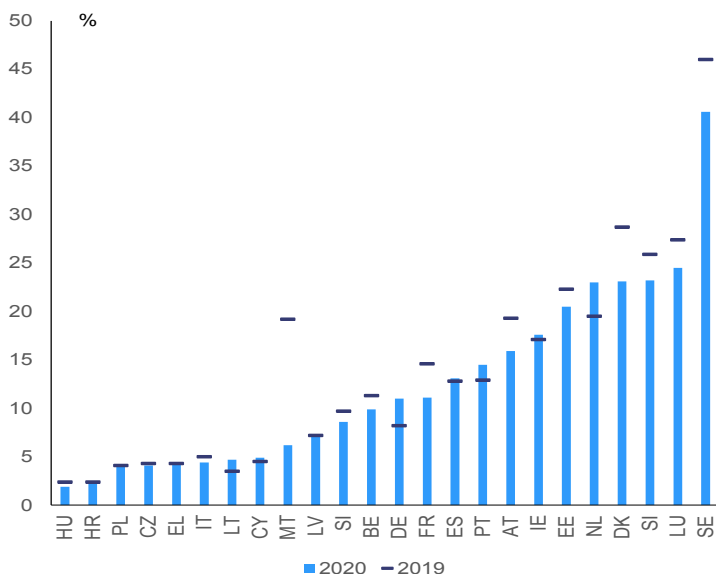
1 intarpas. Aktyvus užimtumo rėmimas (EASE)

Kaip nurodyta Komisijos rekomendacijoje dėl veiksmingos aktyvios paramos užimtumui (EASE)⁷⁸, reikia nuoseklių politikos priemonių rinkinių, kuriais būtų remiamas perėjimas darbo rinkoje, kad būtų skatinamas darbo vietų kūrimą užtikrinantis ekonomikos atsigavimas po COVID-19 sukrėtimo, laikantis Europos socialinių teisių ramsčio 4 principo (aktyvus užimtumo rėmimas). Vykdamas užimtumo politiką palaipsniui vis daugiau dėmesio turėtų būti skiriama tam, kad būtų remiamas darbo vietų kūrimas ir palengvintas darbo vietos keitimas. Šia prasme EASE rekomendacijoje valstybės narės raginamos parengti nuoseklius politikos priemonių rinkinius, kuriais būtų reaguojama į pandemijos sukeltus darbo rinkos iššūkius, šalinamas ekonomikai atsigaunant didėjantis įgūdžių trūkumas ir kiekvienam asmeniui padedama sėkmingai prisitaikyti prie žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos. Šie rinkiniai turėtų apimti: i) samdos ir judėjimo darbo rinkoje paskatas siekiant skatinti kokybišką darbo vietų kūrimą ir remti darbuotojų įsidarbinamumą, ii) kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą ir iii) didesnę užimtumo tarnybų teikiamą paramą. Šios priemonės yra ypač svarbios ir siekiant įgyvendinti pagrindinį tikslą, kad iki 2030 m. ES darba turėtų ne mažiau kaip 78 proc. 20–64 m. amžiaus gyventojų.

Pirminiame ekonomikos atsigavimo etape paskatos samdyti darbuotojus gali padėti padidinti darbo jėgos paklausą. COVID-19 pandemijos metu įmonės laikė darbuotojų perteklių, be kita ko, pasinaudodamos valstybės parama. Tačiau padėtis vis dar nėra aiški, tad įmonės taip pat yra mažiau linkusios investuoti ir didinti savo darbo jėgą. Šiomis aplinkybėmis samdymo paskatos gali suteikti galimybių įsidarbinti palankių sąlygų neturintiems darbo ieškantiems asmenims (pvz., jauniems bedarbiams, turintiems mažai darbo patirties arba jos neturintiems). Be to, jomis taip pat gali būti remiamas atleistų darbuotojų persikirstymas, palengvinant jų perėjimą į naujus sektorius ar profesijas. Kaip aptarta 2.1.2 skirsnyje, dauguma valstybių narių įvedė samdos subsidijas, skirtas konkrečioms grupėms, kaip antai jaunimui bei NEET jaunuoliams (19 šalių, įskaitant pameistrystę ir stažuotes) ir bedarbiams (20 šalių, įskaitant ilgalaikius bedarbius).

⁷⁸ 2021 m. kovo 4 d. Komisijos rekomendacija dėl veiksmingos aktyvios paramos užimtumui po COVID-19 sukeltos krizės (EASE) (C(2021) 1372 final).

Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi programose (per pastarąsias keturias savaites), 25–64 m. amžiaus bedarbiai

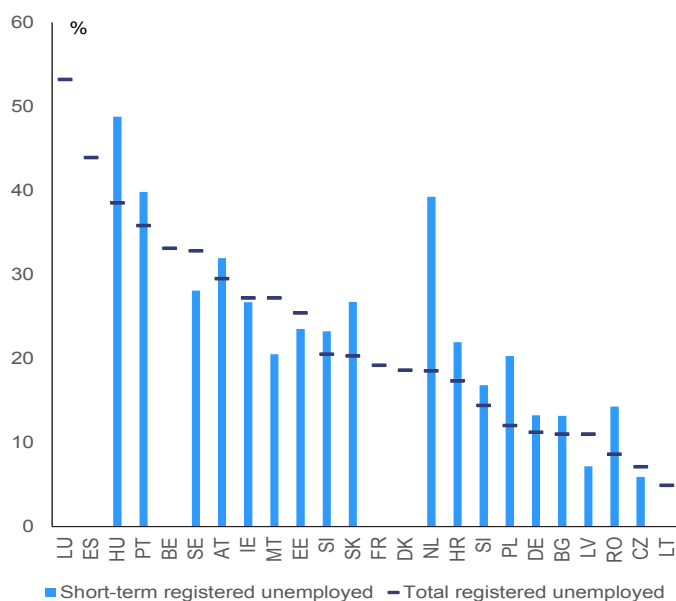

Pastabos. BG, RO ir SK, kuriose dalyvavimo lygis yra mažesnis nei 3 proc., duomenų nėra. DE 2020 m. duomenys yra su laiko eilutės lūžiu ir preliminarūs. HU, HR, CY, MT, PL, SI 2020 m. ir CY, HR, HU, LT, SI 2019 m. duomenys yra nepatikimi.

Šaltinis: Eurostatas [trng_lfse_02].

Norint užtikrinti tvaraus ir integracinio augimo modelį, reikia investuoti į suaugusiųjų kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą. Mokymas ir įgūdžių įgijimas yra itin svarbūs siekiant palengvinti darbo vietos keitimą. Atsižvelgiant į žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos lemiamus pokyčius, kvalifikacijos kėlimas ir perkvalifikavimas tapo dar svarbesni. Siekiant suteikti mokymo galimybių, kuriomis būtų veiksmingai remiamas darbo vietos keitimas ir darbo rinkos (re)integracija, reikalinga tinkama suaugusiųjų ir tęstinio profesinio mokymo sistema, suteikianti darbo rinkai svarbių įgūdžių. Nepaisant to, pastebimi dideli valstybių narių dalyvavimo suaugusiųjų mokymosi veikloje (žr. 2.2 skirsnį), visų pirma bedarbių atžvilgiu, skirtumai (žr. pav.). 2020 m. tarp geriausių ir prasčiausių rodiklių, atspindinčių bedarbių suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi programose lygį, buvo 38,5 proc. punkto atotrūkis, o bendras šios kategorijos dalyvavimo lygis buvo tik 1,3 proc. punkto didesnis, palyginti su visų 25–64 m. amžiaus gyventojų dalyvavimu (10,5 proc., palyginti su 9,2 proc.).

Bedarbių, užsiregistravusių VUT, dalyvavimas ankstyvojo aktyvumo skatinimo⁷⁹ priemonėse (2019 m.)

Pastaba. Trumpalaikiai bedarbiai – asmenys, kurie neturi darbo trumpiau nei 12 mėnesių. EL, IT ir CY duomenų nėra. BE, BG, IE, FR, NL ir RO duomenys yra 2018 m. BE, DK, ES, FR, LT ir LU informacijos apie trumpalaikius bedarbius nėra.

Šaltinis: Europos Komisija, darbo rinkos politikos duomenų bazė.

Veiksmingai (re)integracijai į darbo rinką ir darbo vietos keitimui rėmimui labai svarbios gerai veikiančios valstybinės užimtumo tarnybos. Kartu su kita aktyvia darbo rinkos politika ankstyva ir tikslinga užimtumo tarnybų parama ir individualios konsultacijos gali padidinti tikimybę, kad darbo ieškantys asmenys vėl įsidarbins, ir užkirsti kelią ilgalaikiam nedarbiui, prisidėti prie dinamiškesnių darbo rinkų ir didesnio užimtumo. Tačiau dalyvavimas ankstyvojo aktyvumo skatinimo priemonėse įvairiose šalyse labai skiriasi (žr. pav.). Vengrijoje tokiose priemonėse dalyvavo beveik 50 proc. trumpalaikių bedarbių, užsiregistravusių VUT⁸⁰, o Čekijoje – mažiau nei 6 proc.

⁷⁹ Ankstyvasis aktyvumo skatinimas – tai priemonės, skirtos bedarbiams, kurie nedirba trumpiau nei metus, ir apima, pavyzdžiui, mokymą, remiamą užimtumą ir rehabilitaciją arba tiesioginį darbo vietų kūrimą, taip pat nacionalinių valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) teikiamas konsultacijas.

⁸⁰ Nors darbo ieškančių asmenų aktyvumo lygis Vengrijoje yra palyginti aukštas, tai daugiausia lemia viešieji darbai ir kitos paskatos įsidarbinti, o darbo ieškančių asmenų perkvalifikavimas ir kvalifikacijos kėlimas remiami daug mažiau.

Dėl sparčios skaitmenizacijos ir žaliosios pertvarkos būtina geriau suderinti šalies įgūdžių pasiūlą su ateities darbo rinkų poreikiais. Mažinant įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktį ir įgūdžių trūkumą, būtinas integruotas požiūris į įgūdžių valdymą, įskaitant su įgūdžiais susijusios informacijos rinkimą ir įgūdžių prognozavimą bendradarbiaujant su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais⁸¹. Visos ES valstybės narės taiko bent vieną įgūdžių numatymo metodą, kad būtų kaupiama informacija apie įgūdžius, o keturios iš penkių valstybių narių naudoja įgūdžių prognozes, nors jų parengimo lygis įvairuoja⁸². Taip pat dedama daugiau pastangų skaitmenizuoti valstybines užimtumo tarnybas ir stiprinti jų gebėjimą teikti nuotolinę ir internetinę pagalbą⁸³. Siekdamas geriau suprasti įgūdžių poreikius ir kaupti geresnę informaciją apie darbo rinkos įgūdžius, CEDEFOP sukūrė portalą „Skills-OVATE“, skirtą darbo vietoms ir įgūdžiams, kurių reikia darbdaviams, remiantis darbo skelbimais internete 28 Europos šalyse⁸⁴.

Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planai apima EASE tipo priemones, susijusias su samdos ir veiklos keitimo paskatomis ir verslumo, kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo rėmimu, taip pat užimtumo tarnybų teikiama parama. Pavyzdžiui, samdos paskatų klausimu **Portugalija** į savo nacionalinį planą (kvalifikacijų ir įgūdžių komponentą) įtraukė darbo vietų kokybės gerinimo strategiją. Derinant įvairias samdos paskatas siekiama skatinti kurti nuolatinio darbo vietas, didinti jaunimo užimtumą, didinti darbo užmokestį ir mažinti lyčių užimtumo skirtumą įvairiose profesijose. Panašiai, į **Airijos** planą įtraukta 2021 m. liepos mėn. oficialiai pradėta įgyvendinti mokomosios praktikos patirties programa. Pagal ją visi bedarbiai, kurie nedirba bent šešis mėnesius, gali dalyvauti konkrečiam sektoriui skirtuose mokymuose (ne ilgiau kaip šešis mėnesius) dirbdami priimančiojoje įmonėje, kuri tuo laikotarpiu atleidžiama nuo tam tikrų darbo užmokesčio sąnaudų. **Graikija** skyrė samdos subsidijas daugiau kaip 70 000 naujų darbo vietų užpildyti, skirtas jaunimui, ilgalaikiams bedarbiams ir grupėms, kurioms kyla konkrečių kliūčių integruotis į darbo rinką. **Prancūzija** numatė įvairių samdos subsidijų, visų pirma skirtų įmonėms, samdančioms pameistrius ir jaunimą. **Kipras** ketina reformuoti ir skaitmenizuoti savo darbo departamento samdos schemas, be to, skirti užimtumo subsidijas įmonėms, įdarbinančioms NEET jaunuolius

⁸¹ Esamų žaliųjų darbo vietų ir įgūdžių prognozių ir prognozių tyrimų pagrindines išvadas galima rasti VUT tinkle (2021 m.). [Greening of the labour market – impacts for the Public Employment Services.](#)

⁸² [Cedefop skills intelligence portal.](#)

⁸³ VUT tinklas (2020 m.). [The role of PES in modernising the labour market and managing structural change.](#)

⁸⁴ [Skills-OVATE: Skills Online Vacancy Analysis Tool for Europe | Cedefop \(europa.eu\).](#)

2021 m., palyginti su ankstesniais metais, teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis buvo padidintas daugumoje valstybių narių⁸⁵, laikantis Ramsčio 6 principo (darbo užmokestis). Didžiausias procentinis minimaliojo darbo užmokesčio padidėjimas buvo **Latvijoje (16,3 proc.), nors jis tebėra mažas, palyginti su vidutiniu darbo užmokesčiu. Kitose Vidurio ir Rytų Europos šalyse, kuriose minimalusis darbo užmokestis paprastai yra palyginti mažas, jis buvo taip pat gerokai padidintas (pavyzdžiui, **Slovėnijoje** – 8,9 proc., **Lenkijoje** – 7,7 proc., **Slovakijoje** – 7,4 proc., **Lietuvoje** – 5,8 proc., **Kroatijoje** – 4,6 proc.). **Slovakijoje** 2021 m. nustatytas 57 proc. vidutinio darbo užmokesčio dydžio minimalusis darbo užmokestis.⁸⁶ Valstybėse narėse, kuriose minimalusis darbo užmokestis nustatomas pagal formules (įskaitant **Prancūziją, Liuksemburgą, Malta** ir **Nyderlandus**), jis padidėjo gana nedaug (**Liuksemburge** – 2,8 proc., kitose minėtose šalyse – mažiau nei 2 proc.) ir nebuvo jokio didelio su krize susijusio nukrypimo nuo formulės. 2021 m. minimaliojo darbo užmokesčio normas įšaldyti nusprendė tik **Estija** ir **Graikija**. **Belgija** 2022 m., 2024 m. ir 2026 m. padidins teisės aktais nustatomą minimalųjį darbo užmokestį. 2021 m. rugsėjo mėn. **Ispanija** padidino minimalųjį darbo užmokestį 1,6 proc. – šalis siekia iki dabartinės vyriausybės kadencijos pabaigos jį padidinti iki 60 proc. vidutinio darbo užmokesčio.**

⁸⁵ Žr. *Eurofound (2021): Minimum wages in 2021: Annual Report*.

⁸⁶ Kiekvienais metais, nebent socialiniai partneriai susitarę kitaip, ateinančių kalendorinių metų minimaliojo mėnesinio darbo užmokesčio dydis yra 57 proc. Slovakijos ekonomikos darbuotojo vidutinio nominaliojo darbo užmokesčio per dvejus kalendorinius metus, einančius prieš šiuos kalendorinius metus.

Siekiant padidinti mažesnes pajamas gaunančių darbuotojų ir šeimų grynąsias pajamas ir kai kuriais atvejais skatinti darbo jėgos pasiūlą, buvo imtasi priemonių darbo jėgos mokesčių pleištui mažinti. Pavyzdžiui, **Graikija** peržiūrėjo gyventojų pajamų mokesčio įsipareigojimų apskaičiavimo pagrindą ir nuo 2020 m. birželio mėn. sumažino visą darbo laiką dirbančių darbuotojų socialinio draudimo įmokas 0,9 proc. punkto, o nuo 2021 m. sausio mėn. – dar 3 proc. punktais. **Italija** sumažino mokesčių pleištą ekonomiškai priklausomiems darbuotojams: jeigu pajamos neviršija 28 000 EUR per metus, už paskutinius šešis 2020 m. mėnesius buvo taikomas 600 EUR neapmokestinamasis dydis, kuris nuo 2021 m. tapo 1 200 EUR per metus. Mažesni neapmokestinamieji dydžiai numatyti didesnėms pajamoms (iki 40 000 EUR). Nuo 2021 m. **Belgijoje** (Flandrijos regione) taikant užimtumo priemonę nedideles pajamas gaunančių asmenų, kurių mėnesinis darbo užmokestis dirbant visą darbo laiką (bruto) yra 1 700 EUR, darbo užmokestis bus padidintas iki 50 EUR per mėnesį. Priemonė skirta nedarbo ir neaktyvumo spąstams šalinti, o asmenų, kurių mėnesinis darbo užmokestis neatskaičius mokesčių yra bent 2 500 EUR, atveju ši priemonė bus laipsniškai sumažinta iki nulio. **Prancūzija** pirmojoje grupėje sumažino gyventojų pajamų mokesčio tarifą nuo 14 proc. iki 11 proc. ir pakoregavo mokesčio lengvatos mechanizmą („*décote*“), kad gyventojų pajamų mokesčio būtų sklandžiau taikomas. **Austrija** padidino didžiausią socialinio draudimo įmokų kompensaciją mažas pajamas gaunantiems asmenims nuo 400 EUR iki 700 EUR ir nuo 2020 m. sausio mėn. pirmojoje grupėje sumažino pajamų mokesčio tarifus nuo 25 proc. iki 20 proc., be to, į savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtraukė įsipareigojimą imtis papildomų priemonių pajamų mokesčio tarifams sumažinti. **Kroatija** 100 proc. sumažino gyventojų pajamų mokesčio prievolę jaunesniems nei 25 m. amžiaus asmenims ir 50 proc. – 26–30 m. amžiaus asmenims, kurių metinis darbo užmokestis nesiekia 360 000 HRK (maždaug 50 000 EUR). Nuo 2022 m. **Vengrija** atleidžia jaunesnius nei 25 m. amžiaus jaunuolius nuo gyventojų pajamų mokesčio, neviršijančio ankstesnių metų vidutinių bendrųjų pajamų dydžio, kad padidintų jaunimo aktyvumą ir užimtumą. **Bulgarija** įvedė mokesčių lengvatas vaikus auginantiems tėvams. Komisija paskelbė suinteresuotiesiems subjektams skirtą priemonių, padedančių pereiti nuo darbo jėgos apmokestinimo prie aplinkos mokesčių, rinkinį⁸⁷.

⁸⁷ https://ec.europa.eu/environment/news/environmental-pollution-new-study-finds-polluters-do-not-pay-damage-they-cause-2021-11-12_en

2.2. 6 gairė. Darbo jėgos pasiūlos didinimas ir galimybių įsidarbinti, įgūdžių bei kompetencijų gerinimas

Šiame skirsnyje apžvelgiama, kaip įgyvendinama 6-oji užimtumo gairė, pagal kurią valstybėms narėms rekomenduojama sudaryti sąlygas gerinti darbo jėgos pasiūlą, įgūdžius ir kompetencijas, laikantis Europos socialinių teisių ramsčio 1 (švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą), 2 (lyčių lygybė), 3 (lygios galimybės), 4 (aktyvus užimtumo rėmimas), 9 (profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra), 11 (vaikų priežiūra ir parama vaikams) ir 17 (asmenų su negalia įtrauktis) principų. 2.2.1 skirsnyje pateikiama informacija apie svarbiausius pokyčius švietimo ir įgūdžių srityje, taip pat apie padėtį darbo rinkoje, visų pirma pažeidžiamų ir nepakankamai atstovaujamų grupių padėtį. 2.2.2 skirsnyje aptariamos politikos priemonės, kurių valstybės narės ėmėsi šiose politikos srityse.

2.2.1 Pagrindiniai rodikliai

Pastaraisiais metais dalyvavimas ankstyvojo ugdymo ir priežiūros sistemoje toliau didėjo, nors prieinamumo ir kokybės požiūriu tarp valstybių narių tebėra didelių skirtumų.

Ankstyvojo ugdymo ir priežiūros įstaigų lankymas daro didelę įtaką vaikų mokymosi galimybėms ateityje, darbo perspektyvoms ir aktyviam dalyvavimui visuomenės gyvenime, taip pat jų tėvų dalyvavimo darbo rinkoje didinimui. 2021 m. valstybės narės susitarė dėl ES lygmens tikslo, kad iki 2030 m. 96 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomojo pradinio ugdymo pradžios turėtų dalyvauti ankstyvojo ugdymo ir priežiūros sistemoje⁸⁸. 2019 m. šios amžiaus grupės asmenų dalyvavimo ankstyvojo ugdymo ir priežiūros sistemoje dalis visoje ES sudarė 92,8 proc., t. y. 1,6 proc. punkto daugiau nei 2014 m. Šiuo siekiu papildomas Barcelonos tikslas dėl vaikų priežiūros, nustatytas siekiant remti moterų dalyvavimą darbo rinkoje ir naudojamas peržiūrėtoje socialinių rodiklių suvestinėje⁸⁹. Kaip parodyta 2.2.1 pav., mažiausias dalyvavimo lygis užregistruotas Graikijoje (68,8 proc.⁹⁰), Slovakijoje (77,8 proc.), Rumunijoje (78,6 proc.), Kroatijoje (79,4 proc.) ir Bulgarijoje (79,9 proc.), o Airijoje ir Prancūzijoje dalyvavimas buvo visuotinis. Vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalyvavimo lygis vidutiniškai yra daug žemesnis nei jų bendraamžių iš labiau pasiturinčių šeimų⁹¹. Siekiant užtikrinti ankstyvojo ugdymo ir priežiūros kokybę, iki 2019–2020 mokslo metų dauguma šalių yra nustačiusios darbuotojų kvalifikacijos arba jų tęstinio profesinio tobulėjimo kriterijus⁹².

⁸⁸ [Tarybos rezoliucija dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos siekiant sukurti Europos švietimo erdvę ir imtis veiksmų vėlesniu laikotarpiu \(2021–2030 m.\) \(2021/C 66/01\)](#). Europos švietimo erdvės tikslinių priemonių rodiklis – ISCED 0 kategorijai priskiriamų ankstyvojo ugdymo ir priežiūros programų lankomumas (Eurostato duomenų kodas [educ_uoe_enra21](#)).

⁸⁹ Žr. 1.3 skirsnį. Dėl Barcelonos tikslų susitarta 2002 m. Barcelonoje vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime. Tais tikslais siekiama, kad vaikų priežiūros įstaigas lankytų 33 proc. jaunesnių nei trejų metų vaikų ir 90 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus.

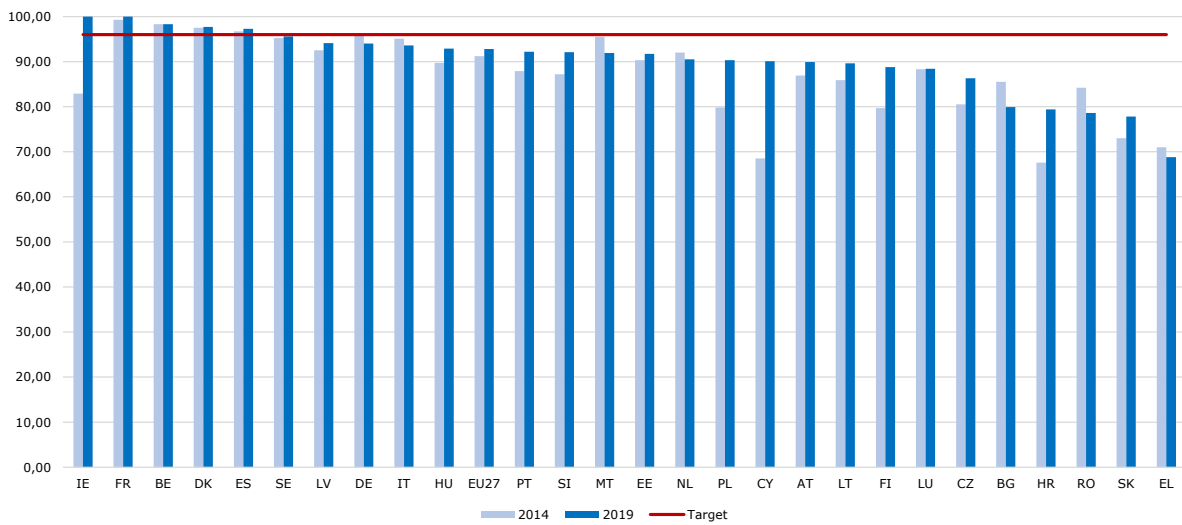
⁹⁰ 4 m. amžiaus ir vyresnių vaikų rodiklis yra daug didesnis ir 2019 m. buvo 85,6 proc.

⁹¹ Remiantis naujausiais turimais duomenimis (2016 m.), vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalyvavimo ankstyvojo ugdymo ir priežiūros programose atotrūkis yra 11,3 proc. punkto. Daugiau informacijos žr. 2021 m. bendroje užimtumo ataskaitoje.

⁹² *European Commission/EACEA/Eurydice (2021) [Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe](#)*.

2.2.1 pav. Šiek tiek daugiau nei pusė valstybių narių pagerino vaikų nuo 3 metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus ankstyvojo ugdymo ir priežiūros galimybes

Vaikų nuo 3 metų iki privalomojo pradinio ugdymo pradžios dalyvavimas ankstyvojo ugdymo ir priežiūros sistemoje (2014 ir 2019 m.) ir Europos švietimo erdvės 2030 m. tikslas (proc.)

Pastaba. IE, PL duomenys yra įverčiai; FR duomenys yra preliminarūs; ES 27, BE, MT skiriasi apibrėžtis.

Šaltinis: Eurostatas (UOE) [[educ_uae_enra21](#)].

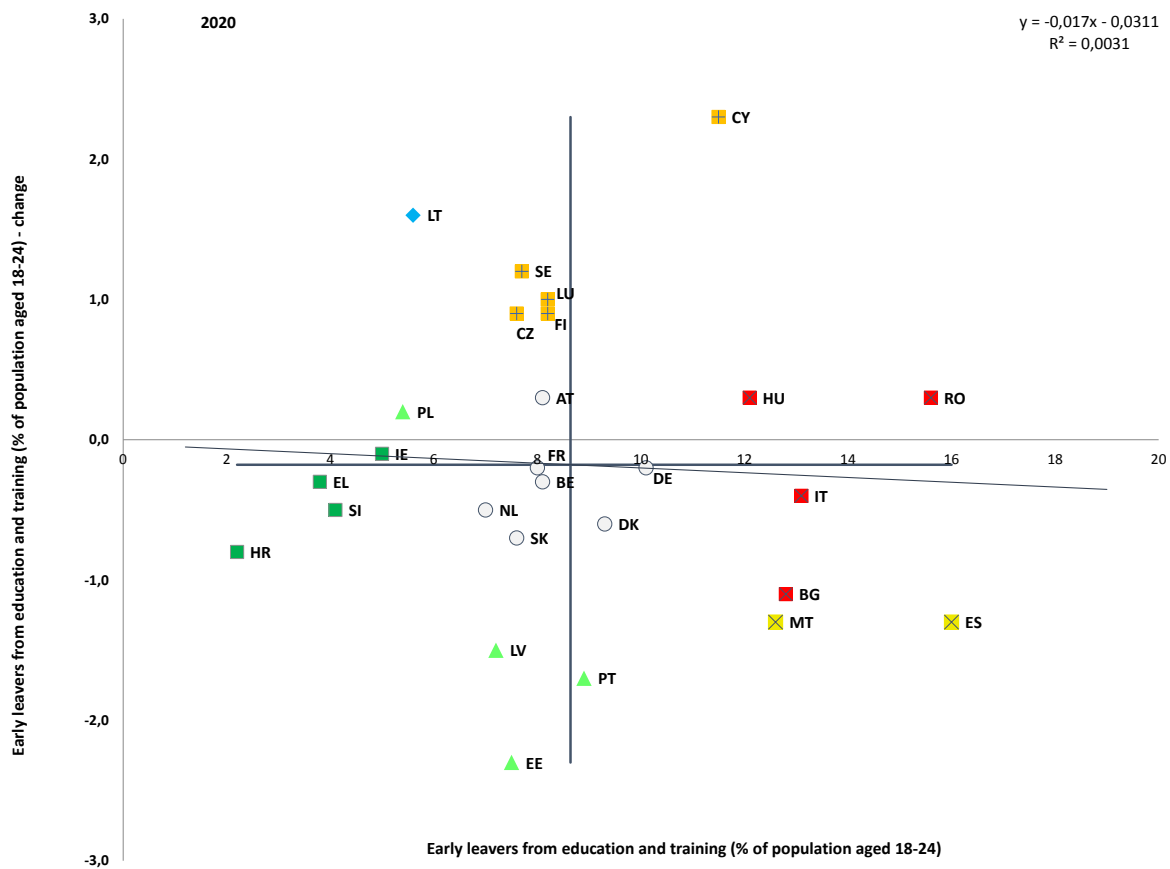
Anksti iš švietimo ir mokymo sistemos pasitraukusių asmenų dalis gerokai sumažėjo, nors teigiama tendencija sulėtėjo ir skirtumai tarp šalių išlieka. Mokyklos nebaigusių asmenų dalis ES sumažėjo nuo 13,8 proc. 2010 m. iki 9,9 proc. 2020 m., tačiau 2015–2020 m. padėtis gerėjo tik nežymiai – 1,1 proc. punkto. Tikėtina, kad pandemija padarys dar didesnę neigiamą poveikį, visų pirma pažeidžiamiems namų ūkiams⁹³. Socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis rodo, kad 2019–2020 m. laikotarpiu šešiose valstybėse narėse (Kipre, Lietuvoje, Švedijoje, Liuksemburge, Čekijoje ir Suomijoje) mokyklos nebaigusių asmenų padaugėjo maždaug 1 proc. punktu arba daugiau. Apskritai skirtumai tarp šalių tebėra nemaži (2.2.2 pav.). Tikimasi, kad pagal Europos švietimo erdvės tikslą sumažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių šis rodiklis iki 2030 m. sumažės iki mažiau nei 9 proc. Aštuoniolika valstybių narių jau yra pasiekusios šį tikslą, o šešios valstybės narės (Ispanija, Rumunija, Italija, Bulgarija, Malta ir Vengrija) vis dar teikia didesnius nei 12 proc. rodiklius⁹⁴. Kai kuriuose pietiniuose Ispanijos ir Italijos regionuose, taip pat rytinėse Bulgarijos ir Rumunijos dalyse anksti iš švietimo ir mokymo sistemos pasitraukusių asmenų dalis viršija 15 proc. (žr. 3 priedą). 2020 m. ES mokyklos nebaigė vidutiniškai 8 proc. jaunų moterų ir 11,8 proc. jaunų vyrų. Atotrūkis tarp lyčių ypač didelis (daugiau nei 5 proc. punktai) Ispanijoje, Portugalijoje, Kipre ir Italijoje. Rumunija ir Čekija yra vienintelės valstybės narės, kuriose mokyklos nebaigusių vyrų skaičius yra mažesnis nei moterų.

⁹³ Įskaitant visų pirma moksleivius ir studentus, neturinčius nuotolinio mokymosi infrastruktūros, pavyzdžiui, kaimo ir atokiose vietovėse. Dėl išsamesnės informacijos – žr. 2021 m. bendrą užimtumo ataskaitą ir 2020 m. Švietimo ir mokymo stebėsenos biuletinį.

⁹⁴ Ispanijoje, Maltoje ir Rumunijoje mokyklos nebaigusių asmenų dalis 2015–2020 m. gerokai sumažėjo: 3 proc. punktais arba daugiau.

2.2.2 pav. Nepaisant padėties pagerėjimo, ankstyvas pasitraukimas iš švietimo ir mokymo sistemos tebėra iššūkis

Anksti iš švietimo ir mokymo sistemos pasitraukę asmenys, 18–24 m. amžiaus (proc., 2020 m. ir pokytis, palyginti su 2019 m., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaškinimas pateiktas priede. DE 2020 m. ir NL 2019 m. duomenys yra su laiko eilutės lūžiu. Nepatikimi HR duomenys 2019 m. ir 2020 m. 2020 m. DE duomenys – preliminarūs.

Šaltinis: Eurostatas ([edat_lfse_14](#)).

Anksti iš švietimo ir mokymo sistemos pasitraukusių asmenų dalis ne ES gimusių moksleivių grupėje yra gerokai didesnė. 2020 m. ES vidutinė 18–24 m. amžiaus ES gimusių tokių asmenų dalis buvo 8,7 proc., o tarp ne ES gimusių jaunuolių tokių asmenų dalis buvo beveik tris kartus didesnė (23,2 proc.). Anksti iš švietimo ir mokymo sistemos pasitraukusių ne ES gimusių jaunų vyrų dalis buvo dar didesnė, palyginti su jų ES gimusiais bendraamžiais (25,2 proc., palyginti su 10,5 proc.). 2020 m. daugiau nei ketvirtadalis ne ES gimusių jaunuolių Italijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Kipre ir Graikijoje buvo anksti pasitraukę iš švietimo ir mokymo sistemos⁹⁵. Slovėnijoje (7,4 proc.) ir Čekijoje (8 proc.) ne ES gimusių moksleivių rodiklis buvo geras ir nesiekė 9 proc. tikslo, tačiau vis tiek buvo didesnis nei gimusiųjų ES.

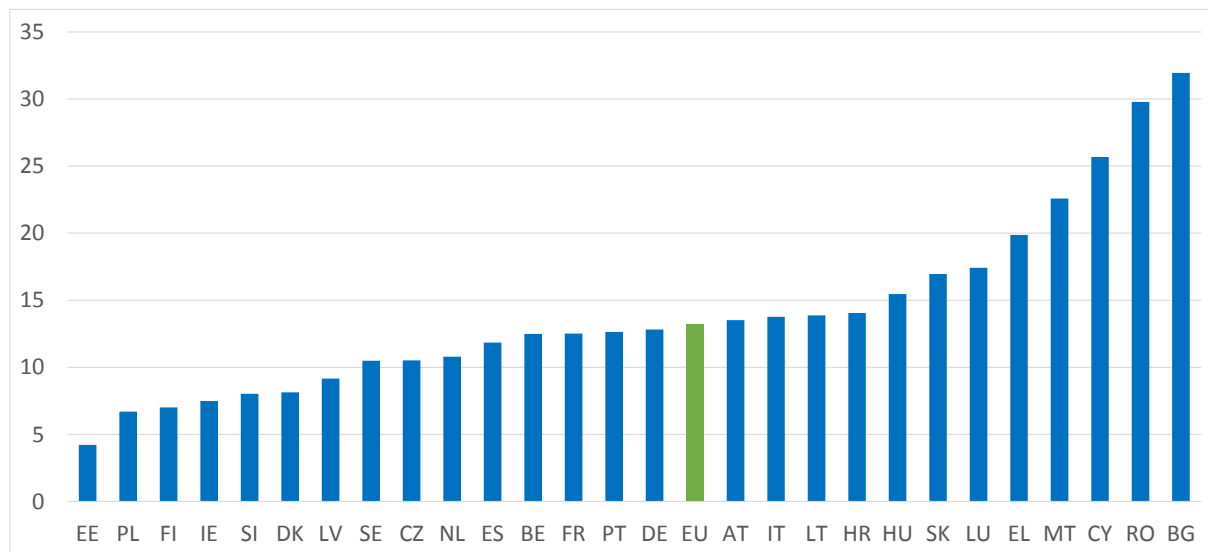
Po kelerius metus trukusios nuolatinės pažangos penkiolikmečių mokinių, kurių baziniai įgūdžiai yra prasti, dalis vėl didėja, o prastesnės socialinės ir ekonominės padėties mokiniai susiduria su ypač sudėtingomis aplinkybėmis. Iš 2018 m. EBPO Tarptautinio moksleivių vertinimo programos (PISA) matyti, kad Europos švietimo erdvės ES lygmens tikslas (t. y. kad prasti rezultatai būtų ne daugiau kaip 15 proc. mokinių atveju) dar nepasiektas nė vienoje iš trijų PISA vertinamų sričių (žr. 2.2.3 pav.). Palyginti su 2015 m., padėtis pablogėjo visose trijose srityse: prastai skaitančių moksleivių padaugėjo 2,5 proc. punkto, prastai mokančių matematiką – 0,5 proc. punkto, o prastai mokančių gamtos mokslus – 1,1 proc. punkto. Prastai besimokančių mokinių neproporcingai didelę dalį sudaro prastesnės socialinės ir ekonominės padėties ir (arba) migrantų kilmės moksleiviai, kuriems sunku įgyti bazinių gebėjimų visose trijose srityse. Palyginus prastai besimokančių asmenų dalį ekonominio, socialinio ir kultūrinio statuso (ESKS) indekso⁹⁶ apatiniame ir viršutiniame ketvirtadaliuose matyti 23 proc. punktų atotrūkis skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų srityse. Paskutiniame 2018 m. PISA tyrime Bulgarijoje, Rumunijoje, Vengrijoje, Slovakijoje ir Liuksemburge užfiksuoti dideli ESKS skaitymo įgūdžių skirtumai (37,5 proc. punkto arba daugiau). Estijoje ir Suomijoje rezultatų atotrūkis buvo mažesnis nei 15 proc. punktų. Mokymosi rezultatų nelygė, susijusi su socialine ir ekonomine padėtimi ar migrantų kilme, yra viena iš didžiausių kliūčių visų lygioms galimybėms, kurios galbūt darytų teigiamą poveikį asmens išsilavinimui ir ekonomikos augimo potencialui.

⁹⁵ Siekiant išvengti skaičiavimų, pagrįstų labai mažomis imtimis, šioje ataskaitoje pateikiami rezultatai tik tų ES valstybių narių, kuriose migrantų kilmės mokinių procentinė dalis yra bent 5 proc. ir šie duomenys yra patikimi.

⁹⁶ EBPO matuoja ESKS indeksą atsižvelgdama į tėvų išsilavinimą, tėvų profesiją, namų turta, namie turimų knygų skaičių ir namie turimus mokymosi išteklius.

2.2.3 pav. Daugumoje valstybių narių mokinių, kurių baziniai įgūdžiai yra prasti, tebėra daug

Prastai besimokančiųjų dalis PISA skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų srityse (proc., 2018 m.)

Pastaba. Pav. pavaizduota mokinių, kurių rezultatai tuo pačiu metu prasti visose trijose srityse, procentinė dalis.

Šaltinis: 2018 m. PISA, EBPO, ES duomenų ištrauka, [pateikta čia](#).

Būtina dėti daug pastangų, kad visoje ES būtų gerinami mokinių skaitmeniniai įgūdžiai. Kad tai būtų padaryta, valstybės narės nustatė Europos švietimo erdvės ES lygmens tikslą iki 2030 m. sumažinti prastai besimokančių aštuntokų (13 arba 14 metų amžiaus), kurių kompiuterinis ir informacinis raštingumas yra menkas, dalį iki mažiau nei 15 proc. Tarptautinio kompiuterinio ir informacinio raštingumo tyrimo (ICILS)⁹⁷ 2013 m. ir 2018 m. ciklai rodo, kad tik dvi iš dalyvaujančių valstybių narių priartėjo prie ES lygmens tikslo: Čekija 2013 m. (15 proc.) ir Danija 2018 m. (16,2 proc.). Iš tyrimo taip pat matyti, kad moksleivių socialinė ir ekonominė padėtis arba migrantų kilmė tebėra patikimas jų skaitmeninių įgūdžių lygio prognozavimo veiksnys. Norint gerinti mokinių skaitmeninius įgūdžius, reikia sukurti itin našias skaitmeninio švietimo ekosistemas, kurios būtų remiamos tokiomis svarbiomis galimybių atveriančiomis priemonėmis, kaip junglumas, įranga, techninė parama institucijoms, ir pagalbos besimokantiesiems su negalia technologijas. Tam taip pat reikia gerai parengtų mokytojų, kurie karjerą pradėtų tinkamai pasirengę skaitmeninėje srityje ir turėtų galimybę toliau tobulinti ir stiprinti savo konkrečią skaitmeninę kompetenciją per visą karjerą⁹⁸. Įgyvendinant skaitmeninio švietimo veiksmų planą, ES ir valstybių narių lygmeniu tęsiamas darbas siekiant šių tikslų.

⁹⁷ ICILS mokinių pasiekimai vertinami atliekant kompiuterinį vertinimą dviejose skaitmeninių kompetencijų srityse: kompiuterinio bei informacinio raštingumo ir informatinio mąstymo. Kol kas atlikti du ciklai: pirmasis 2013 m. ir antrasis – 2018 m. Trečiasis ciklas numatytas 2023 m. Pirmajame cikle dalyvavo devynios valstybės narės, antrajame – septynios. Danija ir Vokietija buvo vienintelės dvi valstybės narės, dalyvavusios abiejuose cikluose. Tačiau 2013 m. Danija neatitiko imties dalyvių skaičiaus reikalavimo, todėl 2013 m. rezultatai nėra palyginami su 2018 m. rezultatais.

⁹⁸ Išsamią mokinių skaitmeninių įgūdžių ir mokytojų vaidmens gerinant mokymosi rezultatus analizę žr. 2021 m. bendrą užimtumo ataskaitoje.

Nelygybės mažinimas mokyklose yra labai svarbus, kad kiekvienas mokinys turėtų galimybę įgyti įgūdžių ir žinių, leidžiančių aktyviai dalyvauti ekonomikoje ir visuomenės gyvenime.

Daugelyje ES šalių mokyklos susiduria su sunkumais siekdamos užtikrinti teisingesnį mokymosi galimybių ir rezultatų pasiskirstymą⁹⁹ ir dėl to gali vėl formuotis esami (ne)palankių socioekonominių sąlygų modeliai. Pavyzdžiui, mažiau tikėtina, kad menkesnio išsilavinimo (žemesnio nei vidurinis) asmenys gaus darbą arba galės pereiti iš darbo pagal terminuotą darbo sutartį prie darbo pagal neterminuotą darbo sutartį¹⁰⁰. Be to, diskriminacija neigiamai veikia moksleivių, visų pirma vaikų, kilusių iš etninių mažumų šeimų, arba vaikų, kurių įprastinė veikla ribota dėl negalios arba ilgalaikių sveikatos problemų, mokslų tęsimo lygį¹⁰¹. Kai kurios šalys ėmėsi priemonių siekdamos užtikrinti pedagoginių metodų kaitą, kad klasėse būtų sustiprinta integracija, kartu taikydamos aktyvias segregacijos mažinimo priemones ir šviesdamos įvairovės klausimais¹⁰² (žr. 2.2.2 skirsnį). Tačiau visoms ES mokykloms reikia dėti daugiau pastangų, kad visiems būtų suteiktos lygios galimybės.

⁹⁹ Be didelio ekonominio, socialinio ir kultūrinio statuso (ESKS) indekso apatinių ir viršutinių ketvirčių rezultatų atotrūkio, 2021 m. bendroje užimtumo ataskaitoje išsamiau aptartas socialinės ir ekonominės padėties ir mokymosi rezultatų ryšys. 2018 m. PISA (EBPO) duomenys.

¹⁰⁰ Žr. 2020 m. Europos užimtumo ir socialinės raidos metinės apžvalgos 2.5 skyrių dėl socialinio judumo.

Išsamią (ne)palankių mokymosi sąlygų perdavimo iš kartos į kartą analizę žr. 2018 m. Europos užimtumo ir socialinės raidos metinės apžvalgos 3 skyriuje.

¹⁰¹ Išsamesnė informacija pateikta Europos Komisijos (2019 m.) dokumente *Assessment of the implementation of the 2011 Council recommendation on policies to reduce early school leaving* (2011 m. Tarybos rekomendacijos dėl mokyklos nebaigusiu asmenų dalies mažinimo politikos įgyvendinimo vertinimas).

¹⁰² Pagrindinių teisių agentūra, [2021 m. pagrindinių teisių ataskaita](#).

Romų moksleiviai ir studentai vis dar susiduria su didelėmis kliūtimis, ir naujais ES lygmens išipareigojimais siekiama pagerinti jų padėtį. Nepaisant nedidelės pažangos per pastarąjį dešimtmetį, išsilavinimo lygio skirtumas tarp romų ir likusių gyventojų tebėra didelis. Remiantis Pagrindinių teisių agentūros apklausomis¹⁰³, tik 42–55 proc. romų vaikų lanko ankstyvojo ugdymo ir priežiūros įstaigas ir 26–28 proc. jaunų 20–24 m. amžiaus romų įgyja bent vidurinį išsilavinimą. Be to, vienas iš trijų romų vaikų lanko pamokas, kuriose dauguma klasės draugų yra romai. 2020 m. paskelbtose Europos Tarybos ataskaitose dėl Bulgarijos, Čekijos, Vengrijos ir Slovakijos atkreipiamas dėmesys į tebesitęsiančius sunkumus, susijusius su atskiru romų vaikų mokymu¹⁰⁴. COVID-19 pandemija dar labiau paaštrino šią problemą, visų pirma kiek tai susiję su interneto prieiga, IT įranga ir namų ūkiams teikiama parama mokymuisi¹⁰⁵. Siekdamas sušvelninti COVID-19 poveikį, šalys pradėjo taikyti palankių sąlygų neturintiems mokiniams skirtas priemones, be kita ko, naudodamosi EGADP parama (žr. 2.2.2 skirsnį). Kad išspręstų šias problemas, ES iškėlė naujus tikslus ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginiame plane iki 2030 m.¹⁰⁶ ir Tarybos rekomendacijoje dėl romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo¹⁰⁷.

¹⁰³ Duomenys nepateikiami kaip viena vertė, nes jie gauti iš dviejų apklausų, kurios buvo atliktos BE, BG, CZ, EL, ES, FR, HR, HU, IE, NL, PT, RO, SE, SK. Žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą ([SWD\(2020\) 530 final](#)), pridedamą prie Komunikato „Lygybės sąjunga. ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginis planas“ ([COM\(2020\) 620 final](#)), remiantis FRA, ES MIDIS II 2016; FRA, RTS 2019; Eurostatas [edat_lfse_03] 2019 (visi gyventojai).

¹⁰⁴ TMAPK patariamasis komitetas Bulgarijai ir Vengrijai ir ECRI ataskaita Čekijai ir Slovakijai, pateikta 2021 m. FRA pagrindinių teisių ataskaitoje.

¹⁰⁵ FRA, *Coronavirus pandemic in the EU-impact on Roma and Travellers* (Koronaviruso pandemija ir jos poveikis ES romams ir keliautojams), 2020 m.

¹⁰⁶ Priimta 2020 m. spalio mėn.

¹⁰⁷ Priimta 2021 m. kovo mėn., [OL C 93, 2021 3 19, p. 1–14](#).

Jaunuoliams su negalia vis dar sunku patekti į darbo rinką dėl to, kad jie dažniau nebaigia mokyklos ir jiems rečiau pavyksta įgyti tretinį išsilavinimą. 2019 m. ES mokyklos nebuvo baigę apie 21,8 proc. jaunuolių su negalia (18–24 m. amžiaus), o neturinčių negalios – 9,7 proc.¹⁰⁸¹⁰⁹ Jaunų moterų su negalia rodiklis (16,7 proc.) buvo mažesnis nei jaunų vyrų (27 proc.). Panaši tendencija stebima ir tarp migrantų: mokyklos nebaigia 34,6 proc. jaunų migrantų su negalia (tiek gimusių ES, tiek ne ES), palyginti su 19,8 proc. jaunų migrantų be negalios¹¹⁰. Be to, 2019 m. ES tretinį ar lygiavertį išsilavinimą įgijo 32,5 proc. asmenų su negalia, palyginti su 43,6 proc. negalios neturinčių asmenų. Investicijos į asmenų su negalia švietimą švelnina santykinai nepalankią jų padėtį, nes asmenų su negalia užimtumo skirtumas aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų atveju yra mažesnis (14 proc. punktų) nei tik pradinį išsilavinimą turinčių asmenų atveju (28 proc. punktai)¹¹¹ (žr. 2.3.1 skirsnį).

¹⁰⁸ Paaaiškinimai dėl statistinės metodikos, taikomos negalios atveju, pateikti čia: *Eurostat, Disability statistics introduced - Statistics Explained (europa.eu)*. Jei nenurodyta kitaip, statistiniai duomenys apie negalią renkami iš ES SPGS mikroduomenų (2019 m. ES SPGS) arba iš Eurostato sveikatos duomenų bazėje paskelbtų statistinių duomenų. Į ES SPGS imtį įtraukti asmenys, gyvenantys privačiuose namų ūkiuose, bet neįtraukti globos įstaigose gyvenantys asmenys. Ar asmuo turi negalią (sutrikimų), nustatoma pagal tai, ar respondentas nurodė, kad „bent pastaruosius šešis mėnesius“ patyrė „apribojimų dėl sveikatos problemų, susijusių su įprasta žmonių vykdoma veikla“. Duomenys neapima COVID-19 krizės laikotarpio.

¹⁰⁹ Europos neįgalumo ekspertizė (EDE), 2021 m. (bus paskelbta [šiuo tinklalapyje](#)). Duomenys pagrįsti 2019 m. ES SPGS, galimi nedideli skirtumai, palyginti su Darbo jėgos tyrimo duomenimis ta pačia tema.

¹¹⁰ Šie rodikliai pagrįsti nedideliu atveju skaičiumi.

¹¹¹ 2019 m. ES SPGS duomenys, kuriuos išanalizavo Europos neįgalumo ekspertizės (EDE) specialistai.

Nors profesinio rengimo ir mokymo sistemos pandemijos laikotarpiu perėjo prie lankstesnių mokymosi formų, be kita ko, naudojantis skaitmeninėmis priemonėmis, jos susiduria su tam tikrais šiam sektoriui būdingais sunkumais. Profesinio rengimo ir mokymo srityje pandemija sukėlė panašių su skaitmenine atskirtimi susijusių iššūkių, kaip ir bendrojo lavinimo srityje¹¹², tačiau profesinio rengimo ir mokymo įstaigos ir paslaugų teikėjai susidūrė ir su tik jiems būdingais iššūkiais¹¹³. 37 proc. apklausos dėl paramos pameistrystei¹¹⁴ respondentų nurodė, kad pandemijos metu dalį savo veiklos jie perkėlė į internetą, o 86 proc. TDO visuotinės apklausos dėl COVID-19 poveikio darbuotojų tobulėjimui ir mokymui¹¹⁵ respondentų nurodė, kad pameistrių rengimas visiškai arba iš dalies nutrauktas. Dažniausiai minimi šie iššūkiai: i) praktinio mokymo teikimo sunkumai, ii) infrastruktūros arba įrangos problemos ir iii) pritaikytų mokymo programų ir išteklių trūkumas. Siekiant remti profesinio rengimo ir mokymo įstaigų ir mokymo įmonių skaitmeninę pertvarką, mokykloms skirta ES sukurta SELFIE priemonė 2021 m. rudenį buvo papildyta nauju mokymosi darbo vietoje moduliu. Tai padeda profesinio rengimo ir mokymo paslaugų teikėjams ir mokymo įmonėms įvertinti savo skaitmeninį pasirengimą ir nustatyti praktines tobulintinas sritis.

¹¹² Išsamesnės informacijos pateikiama 2021 m. bendroje užimtumo ataskaitoje ir 2020 m. Švietimo ir mokymo stebėsenos biuletenyje.

¹¹³ Žr., pavyzdžiui: [OECD \(2021\). Implications of the COVID-19 pandemic for Vocational Education and Training.](#)

¹¹⁴ [Apprenticeship Support Services \(2021\). European Alliance for Apprenticeship Monitoring Survey 2019-2020.](#)

¹¹⁵ [ILO \(2021\). Skilling, upskilling and reskilling of employees, apprentices and interns during the COVID-19 pandemic: Findings from a global survey of enterprises.](#)

Tretinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičius ES ir toliau auga, tačiau vis dar nepakankamai atstovaujama jauniems vyrams ir ne ES gimusiems studentams. Kokybiškas tretinis išsilavinimas atlieka itin svarbų vaidmenį žmonių perspektyvų darbo rinkoje ir socialinio judumo srityse¹¹⁶. Valstybės narės susitarė dėl Europos švietimo erdvės ES lygmens tikslo, kad tretinį išsilavinimą įgijusių 25–34 m. amžiaus asmenų dalis iki 2030 m. būtų bent 45 proc. 2020 m. ES ši dalis buvo 40,5 proc., t. y. 8,3 proc. punkto didesnė nei 2010 m.; padėtis pagerėjo visose valstybėse narėse (2.2.4 pav.). Vis dėlto tarp šalių yra akivaizdžių skirtumų. Vienuolika valstybių narių jau pasiekė ES lygmens tikslą, o šalių, kuriose tretinį išsilavinimą turinčių asmenų dalis nesiekia 45 proc., grupėje tik Rumunija ir Italija 2020 m. nėra pasiekusios 30 proc. Tačiau yra didelis lyčių skirtumas: tretinį išsilavinimą įgijusių 25–34 m. amžiaus moterų dalis yra vidutiniškai 46 proc. – 10,8 proc. punkto didesnė nei vyrų (35,2 proc.). Be to, ne ES gimusių žmonių rezultatai prastesni. 2020 m. ES gimusių 25–34 m. amžiaus asmenų, įgijusių tretinį išsilavinimą, vidurkis ES buvo 41,3 proc., o ne ES gimusių asmenų – 34,4 proc.¹¹⁷ Galiausiai 19 iš 20 „Eurostudent“ apklausoje dėl socialinių ir ekonominių studentų gyvenimo sąlygų Europoje dalyvavusių valstybių narių nepakankamai atstovaujama studentams, kurių tėvai yra menkesnio išsilavinimo (vienintelė išimtis – Airija)¹¹⁸. Kartu šie veiksniai rodo, kad vis dar kyla sunkumų dėl lygybės ir prieigos.

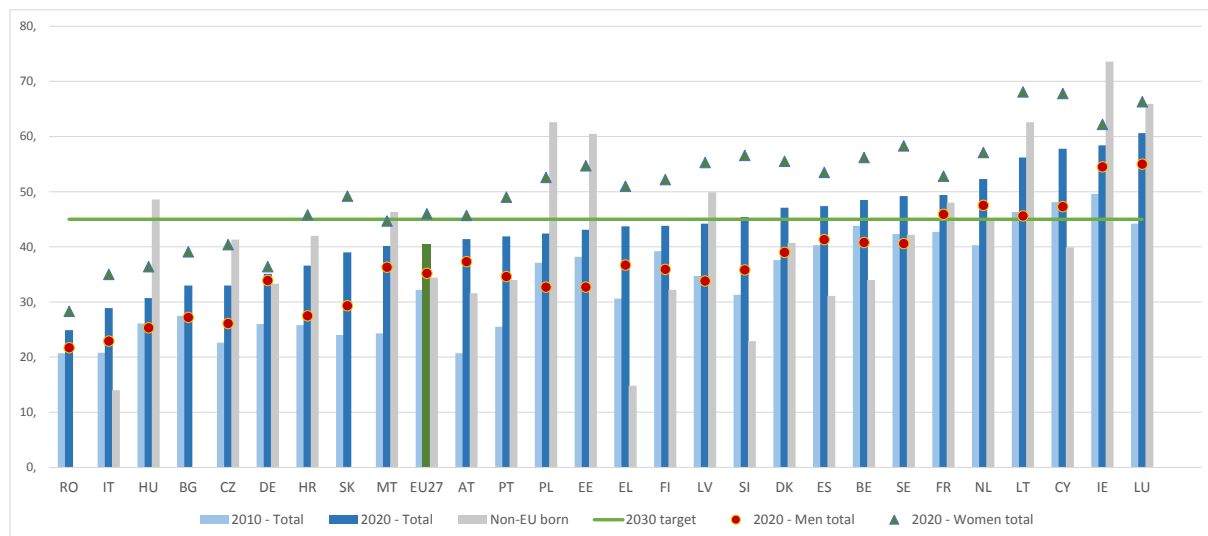
¹¹⁶ Vandepias, A. (2021) *Education, Income, and Inequality in the European Union*, in Fischer, G. and Strauss, R. (ed.) *Europe's Income, Wealth, Consumption, and Inequality*, Oxford University Press.

¹¹⁷ Pažymėtinos išimtys yra Lenkija, Estija, Vengrija, Airija ir Liuksemburgas – šiose šalyse atotrūkis yra priešingas.

¹¹⁸ Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras (2021) [EUROSTUDENT VII Synopsis of Indicators 2018–2021](#), wbv Media.

2.2.4 pav. Visoje ES išaugo tretinį išsilavinimą įgyjančių asmenų skaičius, tačiau valstybių narių ir lyčių skirtumai yra dideli.

Tretinio išsilavinimo lygis pagal šalis, lytį ir pilietybę 2010 ir 2020 m. ir 2030 m. Europos švietimo erdvės tikslas (proc., 25–34 m.)

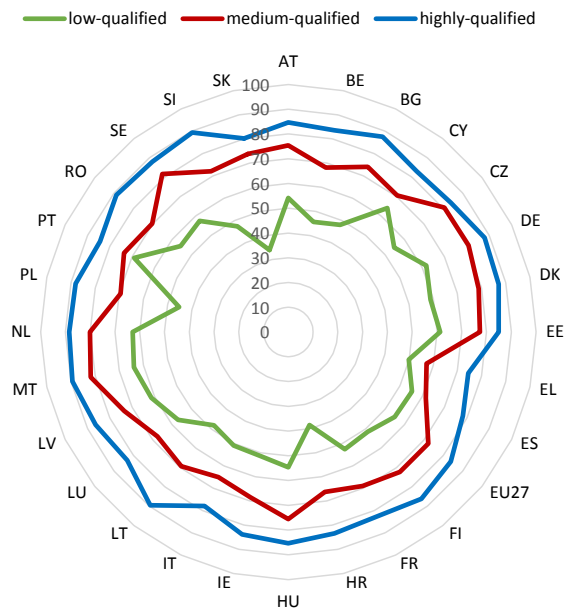
Pastaba. DE: 2020 m. duomenys yra su laiko eilutės lūžiu ir preliminarūs. BE, RO, SK: nėra 2020 m. duomenų apie ne ES gimusius asmenis. LT: 2020 m. duomenys apie ne ES gimusius asmenis yra nepatikimi. Eurostatas, ES darbo jėgos tyrimas. Elektroninių duomenų kodas [[edat_lfs_9912](#)].

Vertinant skirtingo išsilavinimo lygio gyventojų grupių užimtumo lygį, 2020 m. galima

pastebėti panašų nuosmukį. 2020 m. ES 20–64 m. amžiaus asmenų užimtumo lygis sumažėjo 0,8 proc. punkto žemos kvalifikacijos darbuotojų grupėje, 1,2 proc. punkto vidutinės kvalifikacijos darbuotojų grupėje ir 0,9 proc. punkto aukštos kvalifikacijos darbuotojų grupėje (atitinkamai iki 54,9 proc., 72,2 proc. ir 83,9 proc., žr. 2.2.5 pav.). Labiau sumažėjo neseniai mokslus baigusių 20–34 m. amžiaus asmenų užimtumo lygis: 4,7 proc. punkto žemesnės kvalifikacijos asmenų grupėje ir 4,5 proc. punkto bendrąjį vidurinį išsilavinimą turinčių asmenų grupėje. Neseniai profesinio rengimo ir mokymo programas baigusių 20–34 m. amžiaus asmenų užimtumo lygis sumažėjo 3 proc. punktais – nuo 79,1 proc. 2019 m. iki 76,1 proc. 2020 m., o trijose šalyse (Ispanijoje, Kipre ir Lietuvoje) – daugiau nei 10 proc. punktų. Neseniai tretinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičius sumažėjo tik 1,3 proc. punkto, o tai patvirtina ilgalaikę tendenciją, kad tretinį išsilavinimą turinčių asmenų užimtumo rezultatai yra geresni.

2.2.5 pav. Pandemija paveikė bet kokio išsilavinimo žmonių užimtumo lygį

Užimtumo lygis pagal išsilavinimo lygį (proc., 20–64 m. amžiaus asmenys, 2020 m.)

Pastaba. DE duomenys yra su laiko eilutės lūžiu ir preliminarūs.

Šaltinis: Eurostatas [[fsa_ergaed](#)]

Tikėtina, kad dabartinis įgūdžių trūkumas ES darbo rinkose išliks¹¹⁹, o kai kuriuose sektoriuose ir profesijose – didės. Europos investicijų banko atliktame 2020 m. investicijų tyrime ES darbdavių, manančių, kad sunkumai norint rasti tinkamų įgūdžių turinčių darbuotojų yra kliūtis investicijoms, dalis padidėjo nuo 66 proc. 2016 m. iki 76 proc. 2019 m., o 2020 m. tik šiek tiek sumažėjo iki 73 proc.¹²⁰ EUROFOUND pranešė apie didėjantį laisvų darbo vietų skaičių statybos, sveikatos priežiūros ir informacijos bei ryšių sektoriuose, kuriuose įgūdžių trūkumas buvo struktūrinė problema dar iki pandemijos¹²¹. COVID-19 krizė galbūt paspartino darbuotojų įgūdžių profilių pokyčius (žr. 2.2.6 pav.) ir užimtumo persikėlimą iš žemesnės į aukštesnės kvalifikacijos darbo vietas¹²². Bendresnė tendencija susijusi su skaitmenizacija, kintančiais vartotojų paklausos modeliais ir susijusiais struktūriniais ekonomikos pokyčiais¹²³.

¹¹⁹ Žr. 2.1 skirsnį. Įgūdžių trūkumas išsamiau aptartas 2021 m. bendroje užimtumo ataskaitoje.
¹²⁰ [EIB Investment Report 2020/2021: Building a smart and green Europe in the COVID-19 era](#) ir EIB duomenų portalas.

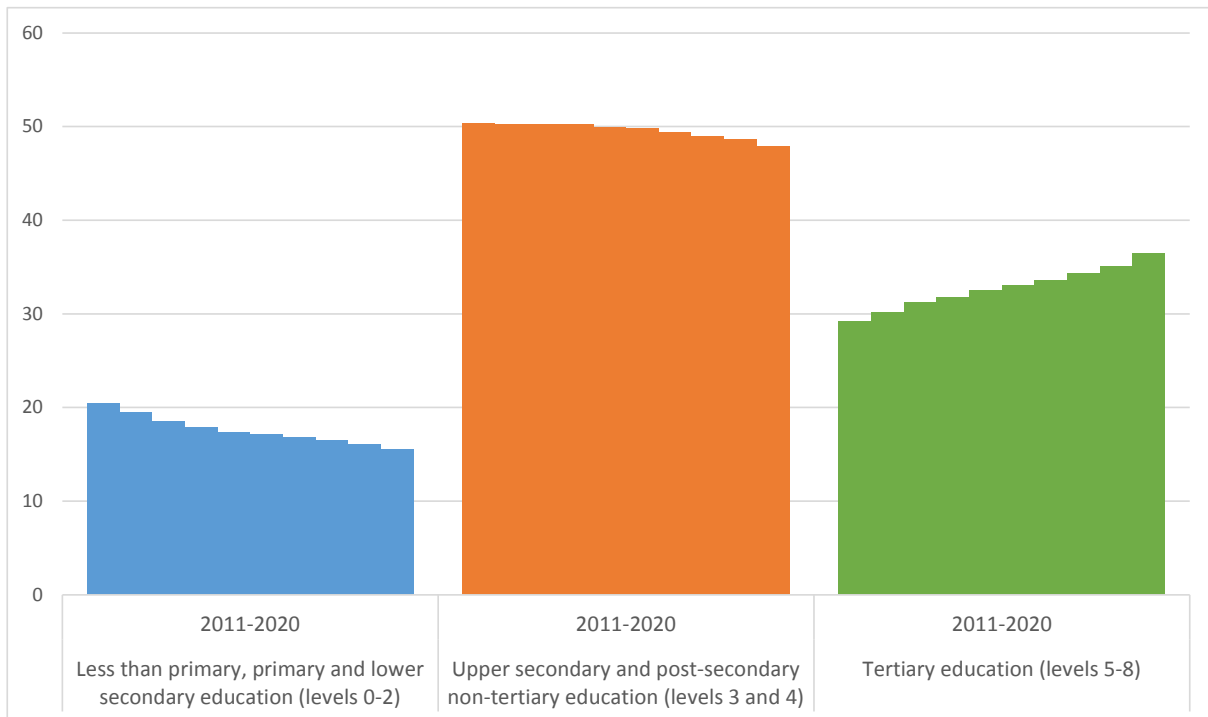
¹²¹ [Eurofound \(2021\). Tackling labour shortages in EU Member States.](#)

¹²² [Cedefop \(2021\). Digital, greener and more resilient. Insights from Cedefop's European skills forecast.](#)

¹²³ Žr. [European Commission \(2021\), Employment and social developments in Europe 2021, Publications Office of the European Union, Luxembourg](#) ir [Briefing note - Trends, transitions and transformation | Cedefop \(europa.eu\).](#)

2.2.6 pav. Žemą ir vidutinę kvalifikaciją turinčių darbuotojų dalis per pastarąjį dešimtmetį mažėjo

Užimtumas pagal kvalifikaciją, palyginti su bendru užimtumu, ES 27 (proc., 2011–2020 m.)

Šaltinis: Eurostatas [[lfsi_educ_a](#)]

Suaugusiųjų įgūdžių ugdymas ES dar nėra įprasta praktika; pagrindiniu ES tikslu iki 2030 m. bus remiamos tolesnės pastangos, kurių reikia šiam aspektui įgyvendinti. Užtikrinti, kad darbo jėga turėtų įgūdžių ateities darbo rinkoms, tebėra itin svarbus uždavinys: tarp šalių yra didelių skirtumų, didelį poveikį padarė ir pandemija. 2019 m. suaugusiųjų (25–64 m. amžiaus) dalyvavimo mokymosi veikloje lygis (per praėjusias keturias savaites) buvo 10,8 proc. Pandemijos sąlygomis 2020 m. šis rodiklis nukrito iki 9,2 proc. – gerokai žemiau 2020 m. švietimo ir mokymo strateginėje programoje nustatyto 15 proc. tikslo¹²⁴. 2019–2020 m. Prancūzijoje, Danijoje ir Švedijoje užfiksuotas didesnis nei 5 proc. punktų sumažėjimas. Apskritai tarp valstybių narių yra didelių skirtumų ir mažai konvergencijos. 2020 m. tikslą buvo pasiekusios tik šešios šalys (Švedija, Suomija, Danija, Nyderlandai, Estija ir Liuksemburgas). Septynios šalys (Kipras, Graikija, Lenkija, Kroatija, Slovakija, Bulgarija ir Rumunija) nesiekė 5 proc. 2020 m. ES mokėsi daugiau moterų nei vyrų: 10 proc. moterų, palyginti su 8,2 proc. vyrų (2.2.7 pav.); labai didelis skirtumas buvo Švedijoje (35,5 proc. moterų ir 21,9 proc. vyrų) ir Suomijoje (31,7 proc., palyginti su 23 proc.)¹²⁵. Siekdama sustiprinti pastangas suaugusiųjų mokymosi srityje, Taryba palankiai įvertino Komisijos pasiūlymą iki 2030 m. pasiekti pagrindinį tikslą, kad mokymosi veikloje dalyvautų bent 60 proc. suaugusiųjų (per pastaruosius 12 mėnesių)¹²⁶. Šis tikslas grindžiamas Tarybos rezoliucija dėl naujosios 2021–2030 m. Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės¹²⁷ ir Europos įgūdžių darbotvarke, o finansiškai remiamas ESF+ ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP) lėšomis.

¹²⁴ Vadovaujantis 2020 m. švietimo ir mokymo tikslu buvo vertinama, kiek suaugusiųjų dalyvavo mokymosi programose per paskutines keturias savaites (Eurostato kodas [[trng_lfs_01](#)]). Siekdama geriau atsekti visas suaugusiųjų mokymosi formas, 2021 m. birželio mėn. Taryba nusprendė pakeisti rodiklį, kad būtų galima įvertinti dalyvavimą suaugusiųjų mokymosi veikloje per pastaruosius 12 mėnesių (žr. 1.3 skirsnį).

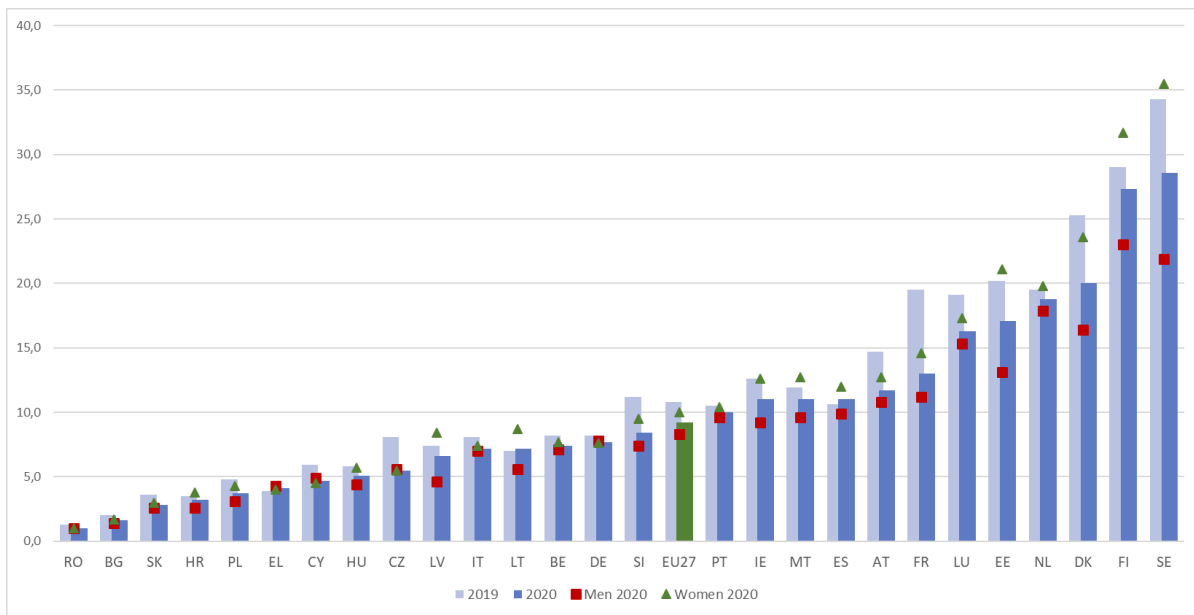
¹²⁵ Pandemija neturėjo reikšmingo poveikio dalyvavimo suaugusiųjų mokymosi veikloje tendencijai pagal lytį.

¹²⁶ [2021 m. birželio 25 d. Tarybos išvados.](#)

¹²⁷ Tarybos rezoliucija [2021/C 504/02](#).

2.2.7 pav. Pandemija nulėmė suaugusiųjų mokymosi nuosmukį beveik visose valstybėse narėse

Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi programose (per pastarąsias keturias savaites, 25–64 m.) 2019 m. ir 2020 m. pagal šalį ir lytį

Šaltinis: ES darbo jėgos tyrimas, Eurostatas [[trng_lfs_01](#)]

Žemos kvalifikacijos darbuotojų dalyvavimas suaugusiųjų mokymosi veikloje išliko gerokai mažesnis už vidurkį. 2020 m. ES vidutinis žemos kvalifikacijos suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi programose (3,4 proc.) sudarė maždaug trečdalį bendro skaičiaus ir nuo 2019 m. sumažėjo 0,9 proc. punkto¹²⁸. Dešimties šalių rezultatai buvo mažesni už ES vidurkį (dar šešių šalių duomenų nėra¹²⁹). Kaip ir 2019 m., Švedijoje, Suomijoje ir Danijoje užfiksuota didžiausia besimokančių žemos kvalifikacijos suaugusiųjų dalis (14 proc. ir daugiau). Lyčių skirtumas buvo minimalus, nors nacionaliniai skaičiai labai skiriasi. Didžiausias skirtumas vyrų naudai nustatytas Liuksemburge (6,3 proc., palyginti su 5,1 proc. moterų) ir Austrijoje (4,4 proc., palyginti su 3,5 proc.), moterų naudai – Švedijoje (27,7 proc. moterų ir 17,2 proc. vyrų), Suomijoje (20,8 proc., palyginti su 11,3 proc.) ir Danijoje (16,2 proc., palyginti su 12,6 proc.)¹³⁰. 2020 m. ne ES gimę 25–64 m. amžiaus asmenys (iš kurių 38 proc. yra žemos kvalifikacijos, palyginti su 18,8 proc. ES gimusių asmenų¹³¹) ES buvo šiek tiek labiau linkę dalyvauti suaugusiųjų mokymosi veikloje nei ES gimę asmenys (atitinkamai 9,9 proc. ir 9,1 proc.). Tačiau ne ES gimę asmenys rečiau mokosi Slovėnijoje (4,6 proc. punkto atotrūkis), Italijoje (4,3 proc. punkto), Estijoje (4 proc. punktai), Prancūzijoje (3,8 proc. punkto) ir Latvijoje (3,8 proc. punkto)¹³².

¹²⁸ Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [trng_lfse_03]. Nėra Bulgarijos, Kroatijos, Kipro, Latvijos, Rumunijos, Slovakijos duomenų. Lietuva ir Lenkija duomenų neskirsto pagal lytį.

¹²⁹ Eurostatas neskelbia konkrečios grupės dalyvavimo rodiklių, jei imtyje yra per mažai besimokančių asmenų.

¹³⁰ Estija taip pat užfiksavo didelį atotrūkį, tačiau vyrų atveju duomenys yra nepatikimi.

¹³¹ Visi skaičiai – iš Eurostato, [edat_lfs_9912].

¹³² Eurostatas, [trng_lfs_13]

Dėl pandemijos gerokai padidėjo suaugusiųjų mokymosi internetu dalis – nuo 8 proc. 2019 m. iki 13 proc. 2020 m., nors nuo 2017 m. ji buvo padidėjusi tik 1 proc. punktu¹³³. Iš duomenų matyti, kad suaugusiųjų mokymosi internetu dalis įvairiose šalyse labai skiriasi, taip pat yra didelis atotrūkis tarp vyrų ir moterų, ypač Kipre ir Estijoje (ten moterų aktyvumo lygis buvo keturis kartus didesnis nei vyrų), Austrijoje, Lietuvoje ir Maltoje (tris kartus), Liuksemburge ir Graikijoje (daugiau nei du kartus). Šie pokyčiai dar labiau išryškina, kaip svarbu užtikrinti, kad skaitmeniniai įgūdžiai būtų prieinami visiems.

¹³³ Visi duomenys apie suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi internetu veikloje yra apskaičiuoti Komisijos (JRC), remiantis Eurostato apklausa dėl namų ūkių ir asmenų naudojimosi IRT [TIN00103], 2017 m., 2019 m., 2020 m. Kadangi Eurostato lentelėje TIN00103 dalyvavimas pagal amžių neskirstomas, duomenys yra JRC suaugusiųjų komponento įverčiai. Trūksta 2020 m. Prancūzijos duomenų. Daugiau informacijos apie suaugusiųjų mokymąsi internetu pokyčius 2020 m. žr.: *Di Pietro, G and Karpiński, Z. (2021), [Covid-19 and online adult learning](#), European Commission, JRC.*

ES valstybės narės padarė nedidelę pažangą ugdydamos suaugusiųjų bazinius skaitmeninius įgūdžius, todėl reikia toliau dėti daug pastangų siekiant ugdyti pažangius skaitmeninius įgūdžius. Dėl pandemijos labai padidėjo skaitmeninių įgūdžių paklausa visais lygmenimis, nes tai yra bendras daugelio profesijų ir sektorių reikalavimas¹³⁴. Vis dėlto socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis rodo, kad 2019 m. ES tik 56 proc. suaugusiųjų (16–74 m. amžiaus) turėjo bent bazinius skaitmeninius įgūdžius (naujausi turimi duomenys). Šis rodiklis taip pat rodo, kad valstybėse narėse nėra konvergencijos (2.2.8 pav.), o pažanga nuo 2014 m. yra labai lėta. Siekiant paspartinti pažangą, į Komisijos pasiūlymą dėl 2030 m. politikos programos „Skaitmeninio dešimtmečio kelias“ įtrauktas tikslas iki 2030 m. pasiekti, kad bent 80 proc. 16–74 m. amžiaus žmonių būtų įgiję bazinius skaitmeninius įgūdžius¹³⁵. ES užfiksuotas daugiau vilčių teikiantis asmenų, turinčių geresnius nei baziniai skaitmeninius įgūdžius, procentinės dalies padidėjimas – nuo 29 proc. 2017 m. iki 31 proc. 2019 m., tačiau daugelyje šalių skirtumai yra didžiuliai. Dabar skaitmeniniai įgūdžiai (atitinkamu lygmeniu) reikalingi daugiau kaip 90 proc. darbo vietų ir beveik visuose ekonomikos sektoriuose. Pažanga šioje srityje yra būtina, pavyzdžiui, jei ES nori patenkinti didelį IRT specialistų poreikį¹³⁶. Siekiant užtikrinti sėkmingą ES skaitmeninę pertvarką, dokumente „Skaitmeninio dešimtmečio kelias“ taip pat pasiūlytas tikslas iki 2030 m. įdarbinti 20 mln. IRT specialistų (daugiausia dėmesio skiriant moterų IRT specialisčių skaičiaus didinimui, nes šiuo metu jos sudaro tik 18 proc. viso skaičiaus Europoje).

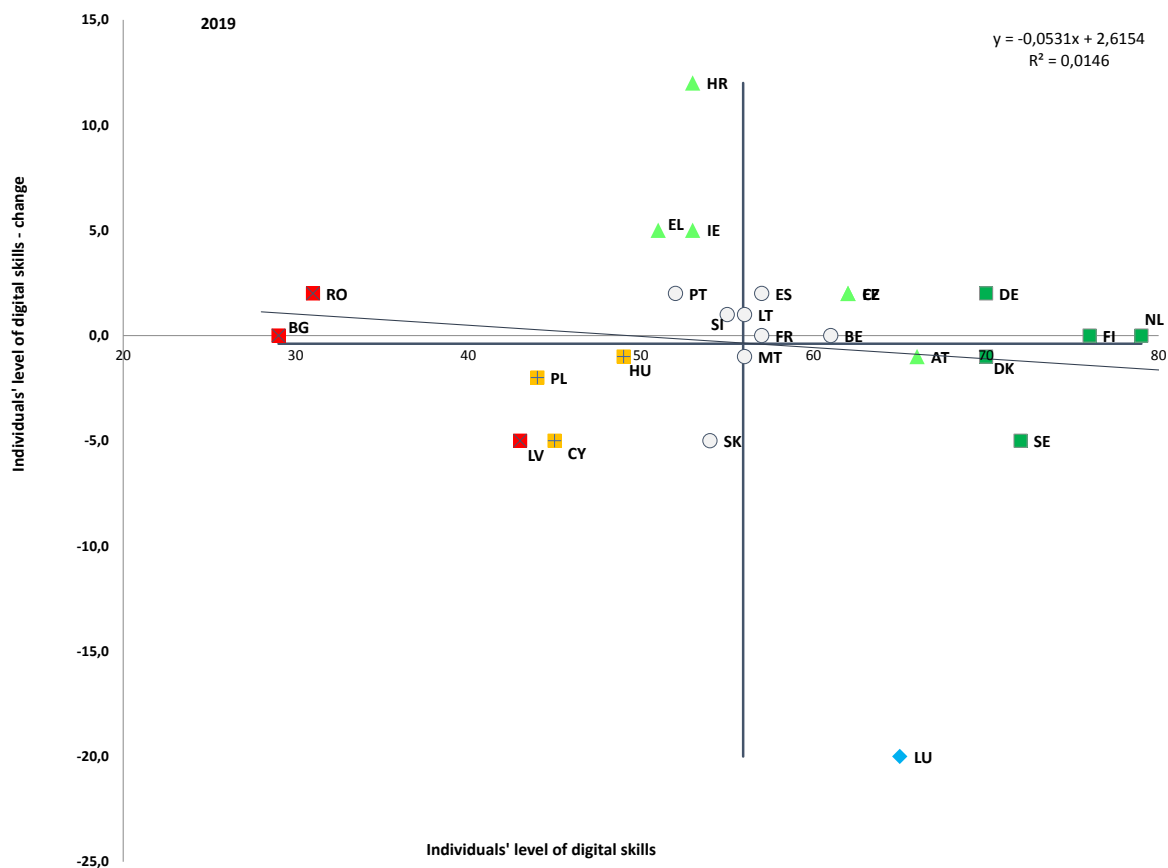
¹³⁴ Morandini, M. C., Thum-Thysen, A., & Vandeplass A. (2020). *Facing the digital transformation: Are digital skills enough? European Economy. Economic Briefs, 054*

¹³⁵ Šis tikslas buvo iškeltas Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane, pateiktame 2021 m. kovo 9 d. Komisijos komunikate „2030 m. skaitmeninis kelrodis. Europos skaitmeninio dešimtmečio kelias“ (COM(2021) 118 final) ir 2021 m. rugsėjo 15 d. pasiūlyme dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo nustatoma 2030 m. politikos programa „Skaitmeninio dešimtmečio kelias“ (COM(2021) 574 final).

¹³⁶ Nagrinėjama 2021 m. bendroje užimtumo ataskaitoje ir išsamiau aptariama CEDEFOP ataskaitoje [Digital skills: challenges and opportunities during the pandemic | Cedefop \(europa.eu\)](https://www.cedefop.europa.eu/en/~/media/publications/files/pdf/19102_en.pdf).

2.2.8 pav. Suaugusiųjų skaitmeninių įgūdžių skirtumai tarp šalių dideli, o pažanga lėta

Gyventojų, turinčių bazinius ar geresnius bendruosius skaitmeninius įgūdžius, dalis ir metinis pokytis (proc., 2019 m. ir pokyčiai, palyginti su 2017 m., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaškinimas pateiktas priede. 2019 m. CZ, IT, LV ir LU duomenys yra su laiko eilutės lūžiu. Nėra 2017 m. Italijos duomenų (2019 m. – 42 proc.).

Šaltinis: Eurostatas, elektroninių duomenų kodas [[tepsr_sp410](#)].

Tikimasi, kad vykstant žaliajai pertvarkai bus sukurta naujų darbo vietų ir pasikeis daugelio profesijų užduotys, todėl darbuotojų kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo poreikis dar labiau išaugs. Drauge su adekvačia ir laiku teikiama parama perkvalifikavimui ir kvalifikacijos kėlimui dėl klimato kaitos politikos atsirandančių darbo vietų kūrimas gali padidinti vidutinės kvalifikacijos darbo vietų skaičių ir padėti sušvelninti darbo vietų poliarizacijos tendencijas. Iš 2021 m. CEDEFOP įgūdžių prognozės¹³⁷ matyti, kad numatomas Europos žaliojo kurso politikos poveikis įvairiuose sektoriuose labai skiriasi. Vis dėlto tikimasi, kad daugumoje sektorių (pvz., motorinių transporto priemonių) pasikeis darbo pobūdis, o ne apskritai padidės ar sumažės užimtumas. Nors nėra bendrai sutarta, kokių įgūdžių reikia žaliajai pertvarkai, iš esmės galima išskirti tris įgūdžių kategorijas, kurios gali būti laikomos aktualiomis ateityje: tai – su konkrečia profesija susiję techniniai įgūdžiai, universalieji profesiniai įgūdžiai (pvz., skaitmeniniai įgūdžiai) ir visiems piliečiams reikalingos kompetencijos (pvz., aplinkosauginis sąmoningumas)¹³⁸. Įgyvendinant Europos įgūdžių darbotvarkę ir Skaitmeninio švietimo veiksmų planą, ES ir valstybių narių lygmeniu tęsiamas su žaliajai pertvarkai reikalingu švietimu ir įgūdžiais (taip pat su skaitmeniniais įgūdžiais) susijęs darbas.

2 intarpas. Suaugusiųjų mokymosi stiprinimas siekiant integracinio ir tvaraus augimo

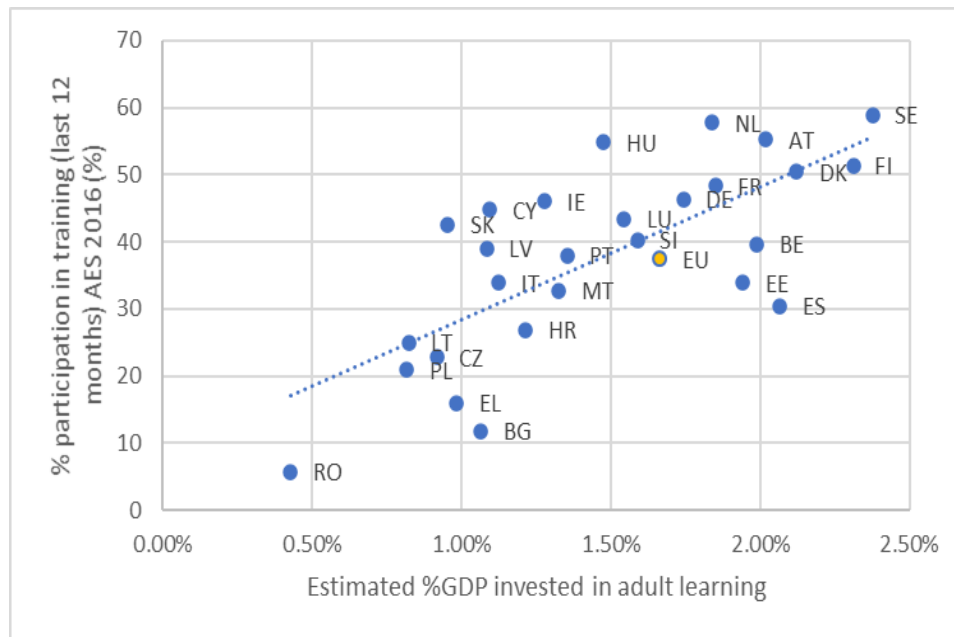
Įgūdžių įgijimas visą gyvenimą yra neatsiejama ES ekonomikos konkurencingo tvarumo dalis pagal Europos socialinių teisių ramsčio 1 ir 4 principus (atitinkamai švietimas, mokymas bei mokymasis visą gyvenimą ir aktyvus užimtumo rėmimas). Tam reikia aukšto darbo jėgos ir gyventojų įgūdžių lygio, kad ekonomika būtų pajėgi diegti inovacijas ir išlikti labai konkurencinga, kartu sudarant sąlygas tam, kad visi galėtų pasinaudoti žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos teikiamomis galimybėmis, taigi, kad ji būtų ir teisinga. Atsižvelgiant į sparčius pokyčius, aukštas įgūdžių lygis vis labiau priklauso nuo tęstinio mokymosi po pirminio išsilavinimo įgijimo. Tai taip pat pripažįstama naujuoju ES pagrindiniu tikslu – iki 2030 m. pasiekti, kad mokytoji bent 60 proc. suaugusiųjų (per pastaruosius 12 mėnesių). Siekdama paremti šį siekį, Komisija Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane įsipareigojo pateikti pasiūlymus dėl individualių mokymosi sąskaitų ir europinio požiūrio į mikrocredencialus.

¹³⁷ *Cedefop (2021). Digital, greener and more resilient. Insights from Cedefop's European skills forecast.*

¹³⁸ Dėl diskusijos apie poreikį turėti plačią įgūdžių bazę žr. *Morandini, M. C., Thum-Thysen, A., & Vandeplass A. (2020). Facing the digital transformation: Are digital skills enough? European Economy. Economic Briefs, 054.*

Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje ES tebėra nedidelis (žr. 2.2.1 skirsnį). Neseniai atliktoje CEDEFOP apklausoje 84 proc. respondentų sutiko, kad suaugusiųjų mokymasis yra naudingas karjeros raidai, o 96 proc. manė, kad mokymasis visą gyvenimą yra svarbus asmeniniam tobulėjimui¹³⁹. Nepaisant to, 2020 m. tik 9,2 proc. suaugusiųjų ES dalyvavo mokymosi veikloje, o tarp šalių esama didelių skirtumų

Dalyvavimo suaugusiųjų mokymosi veikloje ir BVP dalies koreliacija

Šaltinis: 2016 m. suaugusiųjų švietimo tyrimas, kuriame pateikiami dalyvavimo duomenys, finansiniai įverčiai, pagrįsti Europos Komisijos (2020 m.) duomenimis, susiję su asmenų ir namų ūkių išlaidomis formaliajam ir neformaliajam mokymuisi (2016 m. suaugusiųjų švietimo tyrimas (*Adult Education Survey 2016*)), viešojo ir privačiojo sektorių darbdavių patiriamomis darbuotojų mokymo išlaidomis (2016 m. tęstinio profesinio mokymo tyrimas (*Continuing Vocational Training Survey 2016*)), viešosiomis investicijomis, remiantis išlaidomis mokymui vykdančią aktyvią darbo rinkos politiką (darbo rinkos politikos duomenų bazė (*Labour Market Policies database*))¹⁴⁰.

¹³⁹ Cedefop (2020). *Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second Opinion survey – Volume 1.*

¹⁴⁰ European Commission (2020), *Workforce skills and innovation diffusion: trends and policy implications*. 8 priedas. Taip pat žr. European Commission (2020), *Adult Learning Statistical Synthesis Report*, p. 22–34.

Siekiant paskatinti daugiau suaugusiųjų dalyvauti mokymosi veikloje, reikalinga integruota finansinė ir nefinansinė parama. Yra stipri sąsaja tarp į suaugusiųjų mokymąsi investuotos BVP dalies ir dalyvavimo suaugusiųjų mokymosi veikloje lygio (žr. pav.). 2020 m. CEDEFOP reprezentatyvioje apklausoje nustatyta, kad 89 proc. ES suaugusiųjų pritarė minčiai, kad geresnės finansinės paskatos arba parama paskatintų mokytis¹⁴¹; panaši išvada padaryta ir 2021 m. surengus konsultacijas dėl individualių mokymosi sąskaitų iniciatyvos¹⁴². Tačiau dar 41 proc. respondentų paminėjo darbo ir mokymosi nesuderinamumą, pavyzdžiui, sunkumus gauti laisvo laiko. Be išlaidų ir laiko kliūčių, keli kiti suvaržymai yra ribotas informuotumas apie savo įgūdžių poreikius ir mokymo pasiūlymus, netikrumas dėl mokymo programos kokybės ir pripažinimo, taip pat nepakankamas mokymo pasiūlymų pritaikymas prie individualių poreikių¹⁴³. Todėl norint padidinti suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi veikloje reikia laikytis integruoto požiūrio, kuris padėtų nuosekliai šalinti įvairias kliūtis. Tai reiškia, kad finansinė parama tiesioginėms išlaidoms padengti bus derinama su mokamomis mokymosi atostogomis ir profesinio orientavimo paslaugomis, taip pat bus pristatomos kokybiško mokymo galimybės ir teikiama informacija apie įgūdžių patvirtinimą ir sertifikavimą.

Valstybės narės įdiegė sistemas, kuriomis siekiama šalinti įvairias kliūtis. Suomijoje neseniai pertvarkyta suaugusiųjų švietimo išmoka suteikiama pakaitinių pajamų mokymosi laikotarpiu; ja gali naudotis ir savarankiškai dirbantys asmenys. Airijoje darbo rinkoje plačiai pripažįstami mikrokredencialai, patvirtinantys tęstinį mokymąsi. Prancūzijoje individualiosiomis mokymosi sąskaitomis (*compte personnel de formation*) gali naudotis visi dirbantys 16 m. amžiaus ir vyresni suaugusieji. Asmenys gali panaudoti savo sukauptas teises mokymuisi ar įgūdžių vertinimui pasirinkdami iš patvirtintų galimybių sąrašo. Mokymosi sąskaitos yra susietos su profesinio orientavimo ir mokamų mokymosi atostogų pasiūlymais. Nyderlandai šiuo metu pajamų mokesčio atskaitą mokymo išlaidoms keičia kita priemone – suteikia individualaus mokymosi biudžetą iki 1 000 EUR (*Stimulans ArbeidsmarktPositie* arba STAP biudžetą); jis bus taikomas nuo 2022 m. kovo mėn. Šia reforma siekiama išplėsti galimybes gauti finansinę paramą ir padidinti jos matomumą, tuo pačiu metu didinant mokymo pasiūlymų skaidrumą sudarant patvirtintų mokymo galimybių, kurios atitinka finansavimo STAP lėšomis reikalavimus, sąrašą.

¹⁴¹ [Cedefop \(2020\) *Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second opinion survey – Volume 1* \(europa.eu\)](#), 30 pav.

¹⁴² Žr. individualių mokymosi sąskaitų poveikio vertinimo [pradinę ataskaitą](#).

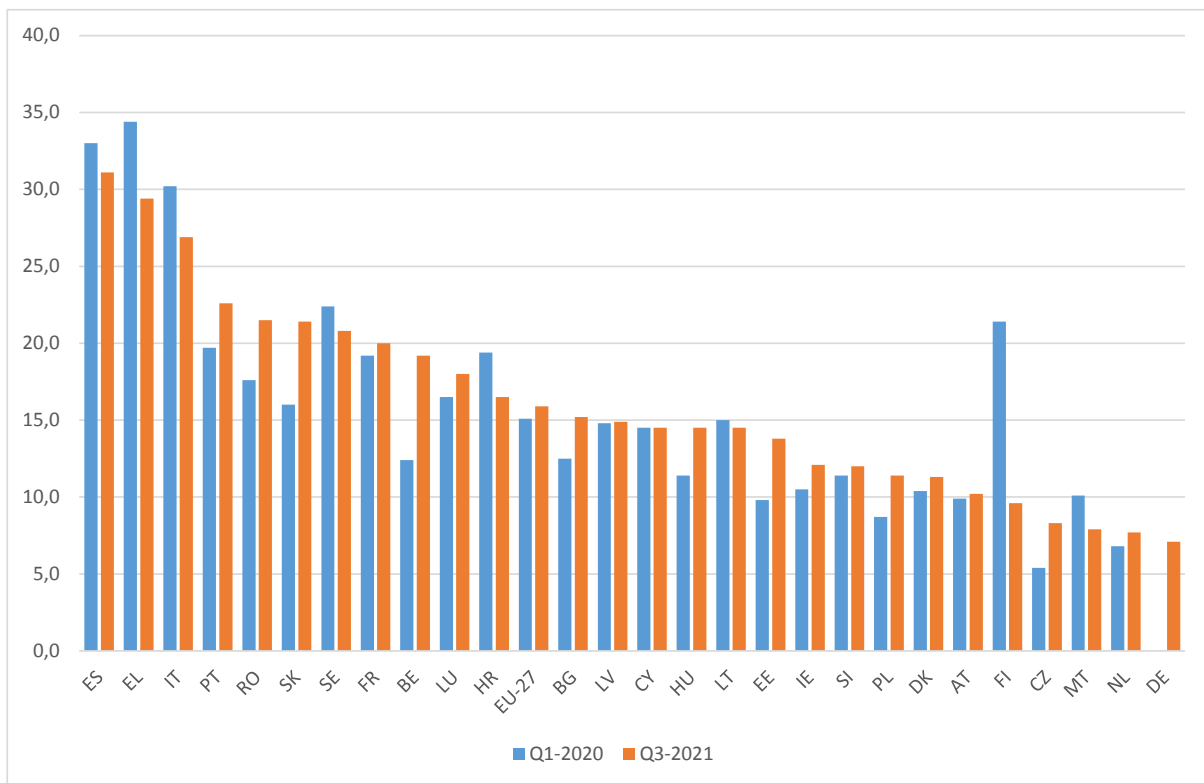
¹⁴³ Dėl išsamesnės diskusijos žr. CEDEFOP (2020) tyrimą ir EBPO (2021) tyrimą [Skills Outlook-Learning for Life. Chapter 4: Promoting interest and participation in adult learning](#).

COVID-19 krizė labiau paveikė jaunimą, visų pirma tuos, kurie į darbo rinką žengė pirmą kartą. Jaunimo (15–24 m. amžiaus grupėje) nedarbo lygis ES padidėjo iki 15,9 proc. 2021 m. III ketv., t. y. buvo 1 proc. punktu didesnis nei 2019 m. III ketv. (prieš pandemiją), tačiau taip pat net 2,5 proc. punkto mažesnis nei 2020 m. III ketv. Nepaisant pagerėjimo, jis vis dėlto vis dar yra beveik trigubai didesnis nei 25–74 m. amžiaus gyventojų nedarbo lygis – pastarasis 2021 m. III ketv. buvo 5,8 proc. Nuo 2019 m. III ketv. iki 2021 m. III ketv. jaunimo nedarbas kai kuriose valstybėse narėse smarkiai išaugo (7,7 proc. punkto Bulgarijoje, 6 proc. punkto Belgijoje ir 4,7 proc. punkto Portugalijoje), tačiau septyniose šalyse jaunimo nedarbas per šį laikotarpį sumažėjo (Graikijoje, Suomijoje, Liuksemburge, Maltoje, Airijoje, Kipre ir Ispanijoje, 2.2.9 pav.). Ankstyvasis krizės laikotarpis buvo ypač sudėtingas jaunimui, pereinančiam iš švietimo sistemos į darbo rinką. 2020 m. 20–64 m. amžiaus asmenų, neseniai pradėjusių dirbti, skaičius kas ketvirtį mažėjo vidutiniškai iki 6,5 mln., palyginti su vidutiniškai 7,5 mln. ankstesniais metais. 2020 m. 15–24 m. amžiaus jaunuolių, dirbančių pagal laikinojo darbo sutartis, kai toks sutarties tipas nėra norimas pasirinkimas, rodikliai taip pat buvo aukšti – 13,2 proc. jų ėmėsi laikino darbo, nes negalėjo susirasti nuolatinio (palyginti su 6,3 proc. 25–64 m. amžiaus darbuotojų grupėje). Ispanijoje, Portugalijoje, Italijoje ir Kroatijoje šis santykis buvo didesnis nei vienas iš keturių¹⁴⁴. Jaunimo nedarbo ir užimtumo duomenys rodo prasidedantį atsigavimą, tačiau taip pat atskleidžia struktūrinius iššūkius, su kuriais jaunimas susiduria darbo rinkoje, todėl reikia imtis ryžtingų politinių veiksmų, kad būtų užkirstas kelias rizikai, jog bus padarytas ilgalaikis žalingas poveikis jaunimo įgūdžiams ir perspektyvoms darbo rinkoje.

¹⁴⁴ Šaltinis: Eurostatas (duomenų internete kodas: [lfsa_etgar](#))

2.2.9 pav. Jaunimo nedarbo lygis COVID-19 krizės metu pakilo

Jaunimo (15–24 m. amžiaus) nedarbo lygis, 2020 m. I ketv. ir 2021 m. III ketv. palyginimas

Pastaba. BG, EE, HR, LU, MT, SI 2020 m. I ketv. duomenys mažo patikimumo. 2020 m. I ketv. DE duomenų nėra. Visų valstybių narių 2021 m. I ketv. duomenų laiko eilutės yra su lūžiu. CZ, EE, HR, SI 2020 m. III ketv. duomenys mažo patikimumo. 2021 m. III ketv. atveju skiriasi ES, FR apibrėžtys.

Šaltinis: Eurostatas, darbo jėgos tyrimas [[LFSQ_URGAED](#)].

Dėl COVID-19 sukrėtimo pasikeitė šešerius metus trukusi nesimokančių, nedirbančių ir mokymuose nedalyvaujančių (NEET) jaunuolių skaičiaus mažėjimo tendencija. 15–29 m. amžiaus NEET jaunuolių dalies sumažinimas nuo 12,6 proc. 2019 m. iki 9 proc. 2030 m. yra vienas iš Europos Komisijos jos Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatytų papildomų ES tikslų. Dėl krizės NEET jaunuolių dalis šioje amžiaus grupėje 2019–2020 m. padidėjo 1,1 proc. punkto iki 13,7 proc. Prieš krizę valstybės narės darė stabilią pažangą mažindamos NEET jaunuolių dalį (nuo ES rekordiškai aukšto 16,1 proc. lygio 2013 m. iki rekordiškai žemo 12,6 proc. lygio 2019 m.)¹⁴⁵. Iš socialinių rodiklių suvestinės pagrindinio rodiklio (pav.:) matyti, kad NEET jaunuolių dalis 2019–2020 m. padidėjo visose valstybėse narėse, išskyrus dvi (Rumunijoje ji sumažėjo 0,2 proc. punkto, o Nyderlanduose nepasikeitė). Keturių šalių (Ispanijos, Bulgarijos, Italijos ir Graikijos) padėtis socialinių rodiklių suvestinėje apibūdinama kaip kritinė – jose jau dabar yra didelis NEET jaunuolių skaičius ir nuo 2019 m. ši dalis padidėjo 1 proc. punktu ar net daugiau. Keturiose valstybėse narėse užfiksuotas daug didesnis nei vidutinis padidėjimas – 1,8 proc. punkto ar daugiau (Airijoje, Ispanijoje, Lietuvoje ir Portugalijoje), nors Portugalijos (11 proc.) ir Lietuvos (13 proc.) NEET jaunuolių dalis išliko mažesnė už ES svartinį vidurkį¹⁴⁶. Daugumoje valstybių narių užfiksuoti regioniniai NEET lygio skirtumai, kai kuriais atvejais – dideli (žr. 3 priedą). Sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva stiprinami veiksmai, kuriais siekiama spręsti mokyklos nebaigimo problemą, suteikti pameistrystės ir stažuočių galimybių ir užtikrinti užimtumo tarnybų teikiamą paramą, visų pirma konsultavimo, orientavimo ir mentorystės paslaugas¹⁴⁷.

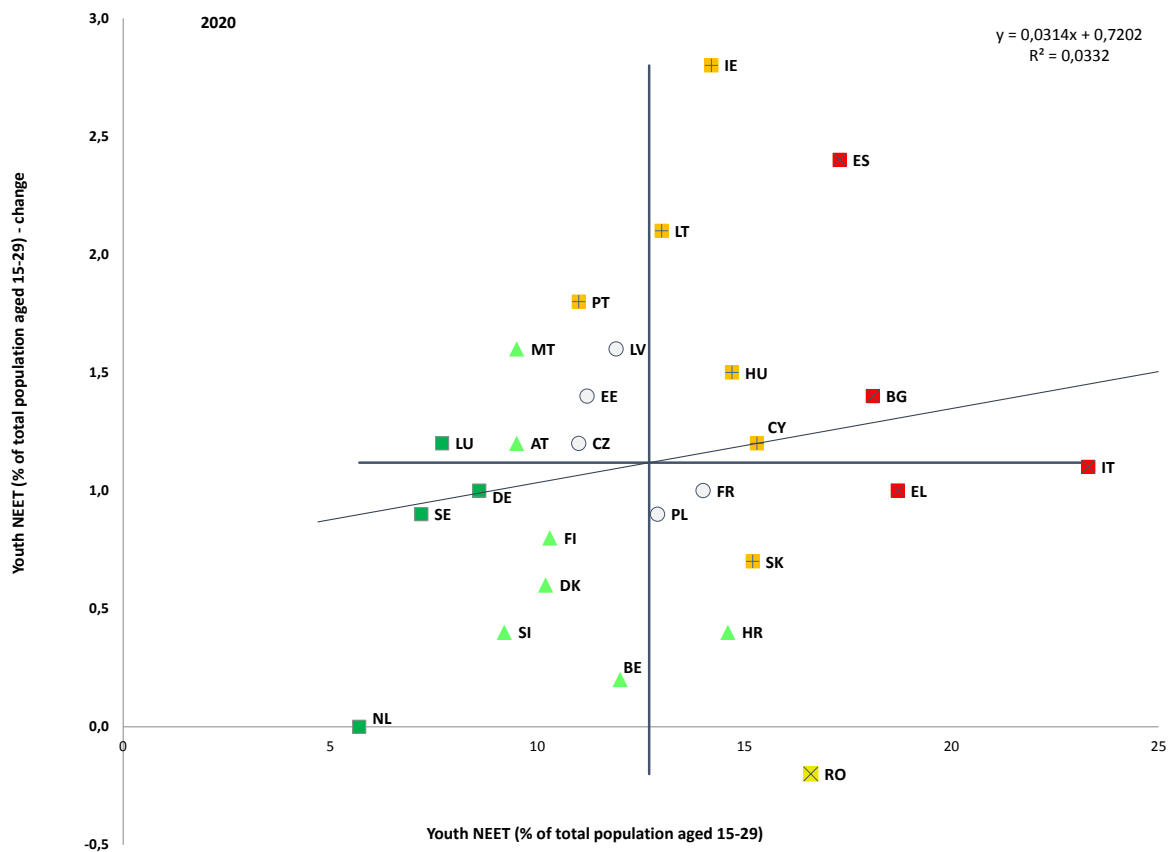
¹⁴⁵ Po socialinių rodiklių suvestinės peržiūros pagal NEET pagrindinį rodiklį dabar vertinama 15–29 m. amžiaus, o ne 15–24 m. amžiaus gyventojų grupė. Didesnio amžiaus intervalo grupėje užfiksuota didesnė NEET jaunuolių dalis, tačiau tendencijos išlieka iš esmės panašios.

¹⁴⁶ Lietuvoje NEET jaunuolių dalis viršijo ES nesvertinį vidurkį, kuris įtraukiamas į socialinių rodiklių suvestinę.

¹⁴⁷ 2020 m. spalio 30 d. [Tarybos rekomendacija](#) „Tiltas į darbo rinką. Sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva“, kuria pakeičiama 2013 m. balandžio 22 d. Tarybos rekomendacija dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo (2020/C 372/01).

2.3.21 pav.: Visose valstybėse narėse, išskyrus dvi, NEET jaunuolių dalis padidėjo ir kai kuriose šalyse kelia susirūpinimą

NEET jaunuolių dalis (15–29 m. amžiaus grupė) (proc. ir pokytis 2019–2020 m. laikotarpiu, socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaiškinimas pateiktas priede.

Šaltinis: Eurostatas [[edat_lfse_35](#)].

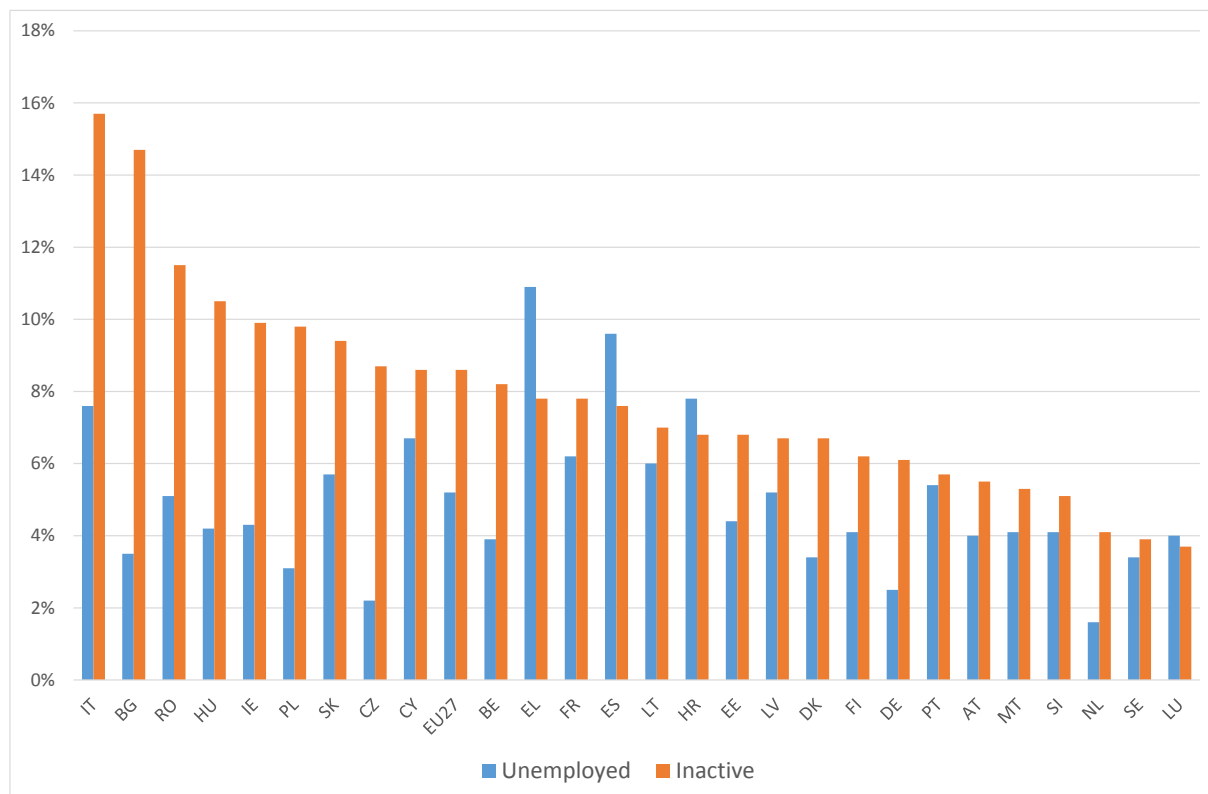
NEET jaunuolių lygio pokyčius ekonomikos nuosmukio metu lėmė nedarbo ir neaktyvumo padidėjimas. 2019–2020 m. ES neaktyvių NEET jaunuolių dalis padidėjo 0,8 proc. punkto (nuo 7,8 proc. iki 8,6 proc.), o bedarbių NEET jaunuolių dalis – 0,4 proc. punkto (nuo 4,8 proc. iki 5,2 proc.). 2020 m. neaktyvių NEET jaunuolių dalis buvo ypač didelė Italijoje (15,7 proc.), Bulgarijoje (14,7 proc.), Rumunijoje (11,5 proc.) ir Vengrijoje (10,5 proc.) (2.2.11 pav.). Neaktyvių NEET jaunuolių dalis buvo palyginti nedidelė Liuksemburge (3,7 proc.), Švedijoje (3,9 proc.) ir Nyderlanduose (4,1 proc.). Tarp NEET moterų neaktyvumas yra daug dažnesnis nei nedarbas (10,8 proc., palyginti su 4,6 proc.), o vyrų neaktyvumo ir nedarbo lygiai yra beveik vienodi. NEET moterų atveju priežiūros pareigos yra penkis kartus dažnesnė neaktyvumo priežastis nei vyrų atveju¹⁴⁸. Neaktyvių NEET jaunuolių rėmimo iššūkį apsunkina jų skirtingos asmeninės aplinkybės¹⁴⁹. Pavyzdžiui, jie gali būti laikinai atleisti iš darbo, laukti, kol bus vėl pakviesti dirbti, būti neskatinami ieškoti darbo, rūpintis šeimos nariu, sirgti ar turėti negalią. Visais šiais atvejais reikia įvairių individualizuotų intervencinių politikos priemonių.

¹⁴⁸ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, pridedamas prie komunikato dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos (COM SWD(2020) 124 final).

¹⁴⁹ Analizės pavyzdžių rasite adresu <https://www.eurofound.europa.eu/topic/neets>.

2.2.11 pav. Dauguma NEET jaunuolių ES šalyse yra neaktyvūs, tačiau jų dalis valstybėse narėse labai įvairuoja

Neaktyvių ir bedarbių NEET jaunuolių (15–29 m. amžiaus) dalis ES valstybėse narėse (proc., 2020 m.)

Pastaba. Šalys išdėstytos mažėjimo tvarka pagal neaktyvių NEET jaunuolių dalį. DE: laiko eilutės lūžis, preliminarūs duomenys.

Šaltinis: Eurostatas, darbo jėgos tyrimas [edat_lfse_20].

Apskritai 2020 m. daugiau NEET jaunuolių buvo tarp gimusiųjų ne ES, o moterų padėtis buvo ypač kritiška. Kalbant apie ES vidurkį, ne ES gimusių (15–29 metų amžiaus) jaunuolių grupėje NEET jaunimo dalis 2020 m. buvo 24,6 proc., o ES šalyje gimusių jaunuolių grupėje – 12,7 proc.¹⁵⁰. Šešiose šalyse (Ispanijoje, Italijoje, Austrijoje, Liuksemburge, Airijoje ir Suomijoje), palyginti su ankstesniais metais, ne ES gimusių NEET jaunuolių dalis šoktelėjo daugiau nei 3 proc. punktais, o Slovėnijoje ir Maltoje užfiksuotas nemenkas pagerėjimas (atitinkamai -6,6 proc. punkto ir -3,9 proc. punkto). ES lygmeniu 2020 m. NEET moterų lygis buvo aukštesnis nei vyrų (2,9 proc. punkto skirtumas). Palyginti su ES gimusiomis bendraamžėmis moterimis, ne ES gimusių moterų vidutinė ES NEET jaunuolių dalis buvo 31,3 proc., t. y. skirtumas sudarė 17,5 proc. punkto. Kalbant apie konkrečių šalių lygmenį, ne ES gimusių NEET moterų dalies skirtumas, palyginti su jų ES gimusiomis bendraamžėmis, Graikijoje, Italijoje, Belgijoje, Austrijoje, Vokietijoje ir Prancūzijoje yra didelis – didesnis nei 20 proc. punktų. Belgijoje, Vokietijoje, Liuksemburge, Slovėnijoje ir Austrijoje ne ES gimusių NEET moterų dalis buvo bent tris kartus didesnė.

Dėl demografinių pokyčių keičiasi darbo jėgos sudėtis, didėja vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo lygis. 2010 m. ES 24,3 mln. darbuotojų buvo 55–64 m. amžiaus, palyginti su 143,4 mln. darbuotojų 25–54 m. amžiaus grupėje. Praėjus dešimtmečiui, 2020 m., 25–54 m. amžiaus darbuotojų skaičius sumažėjo 1,7 mln., o vyresnio amžiaus darbuotojų skaičius padidėjo 11,5 mln. Pandemijos metu vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo lygis pakilo nuo 59,1 proc. 2019 m. iki 59,6 proc. 2020 m. Šis padidėjimas žymi gerėjimo dešimtmečio pabaigą (nuo 44,7 proc. 2010 m.). Moterų grupėje augimas buvo spartesnis – nuo 37 proc. 2010 m. iki 53,4 proc. 2020 m., o lyčių užimtumo skirtumas šioje amžiaus grupėje sumažėjo maždaug 3 proc. punktais. Skirtumai tarp valstybių narių išliko, nors kai kuriose šalyse, kuriose 2010 m. užimtumo lygis buvo žemas, pvz., Maltoje, Italijoje, Lenkijoje ir ypač Vengrijoje, padėtis labai pagerėjo. Be to, pandemijos metu labiau sutrumpėjo vyresnio amžiaus darbuotojų darbo laikas¹⁵¹.

¹⁵⁰ Visi šioje pastraipoje pateikti duomenys gauti iš Eurostato [[edat_lfse_28](#)].

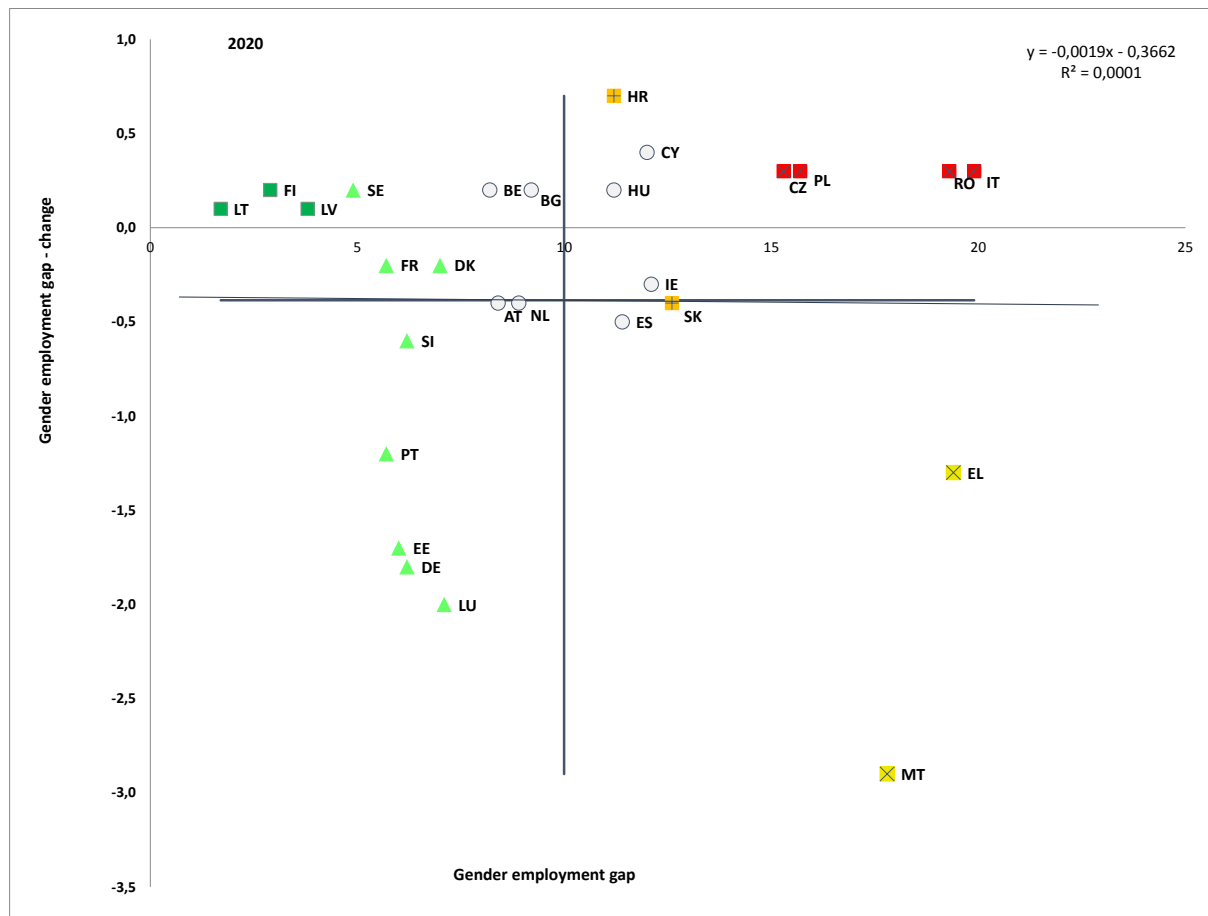
¹⁵¹ Pirmųjų dviejų LWC raundų, kai buvo užduotas klausimas, apibendrinti duomenys: 2020 m. pavasaris ir vasara.

Vyrų užimtumo lygio kritimas buvo didesnis nei moterų, o tai paaiškina nedidelį vis dar didelio lyčių užimtumo skirtumo sumažėjimą. 2019–2020 m. laikotarpiu ES moterų (20–64 m. amžiaus) užimtumo lygis vidutiniškai sumažėjo 0,6 proc. punkto¹⁵² ir 2020 m. pasiekė 66,9 proc. Dėl šiek tiek didesnio vyrų užimtumo lygio sumažėjimo (1 proc. punkto) šiek tiek sumažėjo ir socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis – lyčių užimtumo skirtumas (nuo 11,4 proc. iki 11 proc.). Nepaisant to, skirtumas tebėra didelis ir šalių rezultatai labai įvairuoja. 2020 m. mažiausias lyčių užimtumo skirtumas nustatytas Lietuvoje (1,7 proc. punkto), Suomijoje (2,9 proc. punkto), Latvijoje (3,8 proc. punkto) ir Švedijoje (4,9 proc. punkto) – šių šalių rezultatai vertinami kaip geriausi (2.2.12 pav.). Kitame spektro gale, kuris socialinių rodiklių suvestinėje vertinamas kaip „kritinė padėtis“, yra Italija (19,9 proc. punkto), Graikija (19,4 proc. punkto), Rumunija (19,3 proc. punkto), Malta (17,8 proc. punkto) ir Lenkija (15,7 proc. punkto). Keliose šalyse užfiksuoti dideli lyčių užimtumo skirtumo regioniniai skirtumai (žr. 3 priedą). Nepaisant nedidelio lyčių užimtumo skirtumo sumažėjimo, ES 27 antrus metus iš eilės nebuvo konvergencijos, nes daugelyje valstybių narių, kuriose lyčių užimtumo skirtumas buvo didelis, padėtis 2020 m. pablogėjo.

¹⁵² Maltoje, Graikijoje, Lenkijoje, Liuksemburge ir Vokietijoje užfiksuotas padidėjimas, o Nyderlanduose užimtumas išliko stabilus.

2.2.12 pav.: Lyčių užimtumo lygio skirtumas tebėra didelis, o tarp valstybių narių yra didelių skirtumų

Lyčių užimtumo skirtumas (20–64 m. amžiaus grupėje) (proc. ir 2019–2020 m. metinis pokytis, socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. 2020 m. DE duomenys yra su laiko eilutės lūžiu ir preliminarūs. Paaiškinimas pateiktas priede.

Šaltinis: Eurostatas, [tesem060].

Vertinant etato ekvivalentais (FTE), lyčių užimtumo lygio skirtumas yra didesnis. 2020 m., palyginti su 2019 m., 20–64 m. amžiaus grupėje¹⁵³ lyčių užimtumo skirtumas vertinant etato ekvivalentais šiek tiek sumažėjo (0,3 proc. punkto) ir sudarė 17,1 proc. Tai iš esmės rodo, kad moterys dažniau dirbo ne visą darbo laiką (2020 m. 29,1 proc. moterų, palyginti su 7,8 proc. vyrų). Šis lyčių užimtumo skirtumo sumažėjimas vertinant etato ekvivalentais buvo šiek tiek mažesnis nei užimtumas apskritai, iš dalies ir dėl to, kad per krizę dirbančių moterų darbo valandų skaičius sumažėjo daugiau. 2020 m. lyčių užimtumo skirtumas vertinant etato ekvivalentais buvo mažiausias Lietuvoje, Suomijoje ir Latvijoje, didžiausias – Maltoje (21,8 proc. punkto), Nyderlanduose (23 proc. punktai) ir Italijoje (24,5 proc. punkto). Už šių pokyčių slypi moterų ir vyrų atstovavimo krizės paveiktuose sektoriuose ir profesijose netolygumas¹⁵⁴, lyčių skirtumai nuotolinio darbo srityje ir staigaus nemokamo priežiūros darbo padidėjimo padariniai (moterims dažnai būdavo ypač sunku suderinti darbą su priežiūros pareigomis).

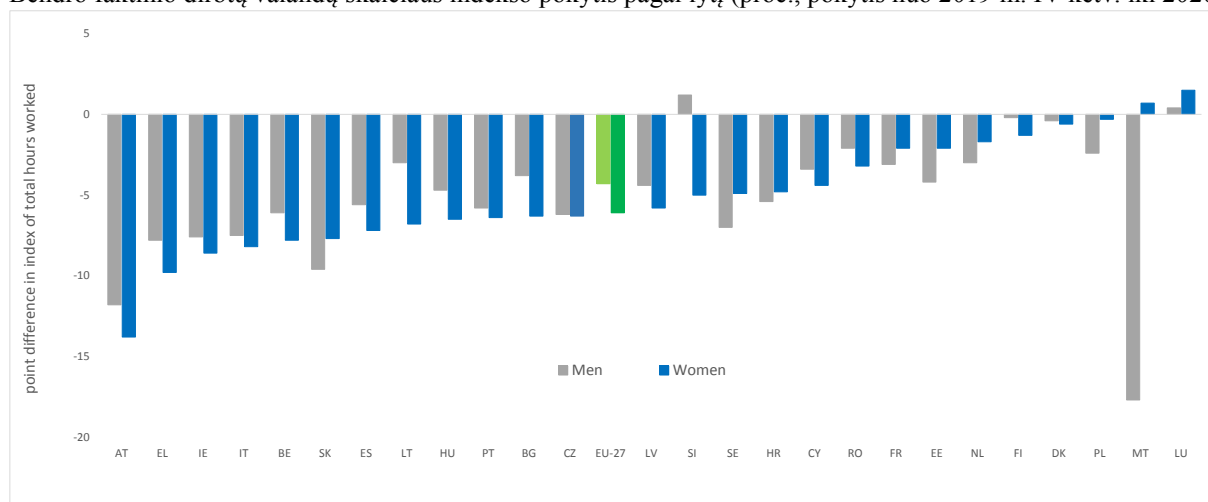
¹⁵³ Užimtumo lygį vertinant etato ekvivalentais palyginami dirbtų valandų vidurkio skirtumai tarp grupių. Užimtumo lygis etato ekvivalentais apskaičiuojamas padalijant bendrą ekonomikoje dirbtų valandų skaičių (pirmas darbas, antras darbas ir t. t.) iš vidutinio darbo visą darbo laiką valandų skaičiaus (apie 40 valandų) ir iš 20–64 m. amžiaus asmenų skaičiaus. Šaltinis: Bendra vertinimo sistema (BVS), apskaičiuota remiantis Eurostato duomenimis.

¹⁵⁴ Visa tai nagrinėjama Europos lyčių lygybės instituto (EIGE) tyrime („[Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic](#)“). Tyrimas atliktas pirmininkavusios Portugalijos prašymu ir jame daugiausia dėmesio skiriama socioekonominiam pandemijos poveikiui lyčių atžvilgiu.

Nors per krizę užimtumo sumažėjimas buvo šiek tiek didesnis vyrų atveju, bendras dirbtų valandų skaičius¹⁵⁵ labiau sumažėjo moterims. Moterų ir vyrų, dirbančių profesijose, kuriose buvo galima išvengti darbo netekimo, dalis dažnai skyrėsi, o tai padeda paaiškinti lyčių skirtumus, susijusius su darbo netekimu ir darbo valandų sumažėjimu¹⁵⁶. Nuo 2019 m. IV ketv. iki 2020 m. IV ketv. Europos Sąjungoje moterų bendras dirbtų valandų skaičius sumažėjo vidutiniškai 6,1 punkto, o vyrų – 4,3 punkto. Visose valstybėse narėse, išskyrus dvi (Maltą ir Liuksemburgą), moterų dirbtų valandų skaičius mažėjo, nors sumažėjimo mastas atskirose šalyse labai skyrėsi (2.2.13 pav.). Austrijoje, Graikijoje, Airijoje ir Italijoje moterų bendro dirbtų valandų skaičiaus indeksas sumažėjo daugiau nei 8 punktais. Nuo 2020 m. pabaigos bendras dirbtų valandų skaičius ES šiek tiek atsigavo tiek moterų, tiek vyrų atveju, nors prieškriziniai lygiai 2021 m. II ketv. dar nebuvo pasiekti.

2.2.13 pav. Dirbtų valandų skaičiaus mažėjimas pagal lytį šalyse labai įvairuoja

Bendro faktinio dirbtų valandų skaičiaus indekso pokytis pagal lytį (proc., pokytis nuo 2019 m. IV ketv. iki 2020 m.).

Pastaba. Bendro faktinio dirbtų valandų skaičiaus pagrindinėje darbovietėje indeksas, kai ataskaitiniai metai (100) yra 2006 m. (metinis vidurkis). Indeksas rodo bendro faktinio dirbtų valandų skaičiaus pokytį per nagrinėjamą metų ketvirtį, palyginti su faktiškai dirbtomis valandomis 2006 m. Indekso vertei įtakos turi dirbančių asmenų skaičius per nagrinėjamą metų ketvirtį, taip pat kiekvieno iš šių dirbančių asmenų dirbtų valandų skaičius; ji grindžiama pagal sezoną pakoreguotais duomenimis. DE duomenų nėra.

Šaltinis: Eurostatas ([lfsi_ahw_q](#)).

¹⁵⁵ Tai bendra faktinė visų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų, dirbančių pagal pagrindinę profesiją, darbo valandų suma per atitinkamus ketvirčius.

¹⁵⁶ *European Commission (2021) Employment and social developments in Europe 2021.*

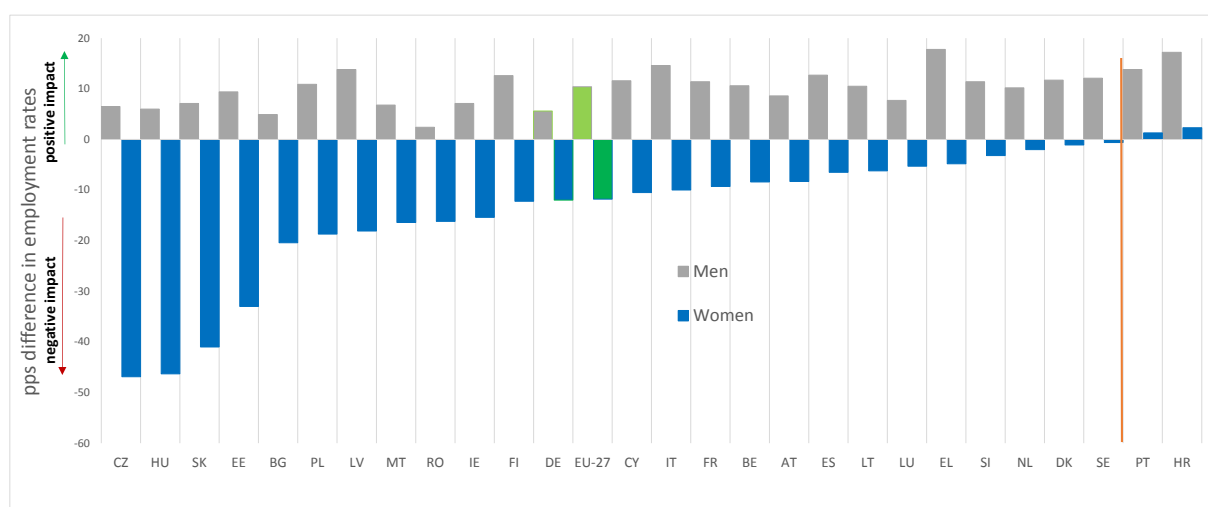
Tėvystės ir motinystės poveikis užimtumui moterų atveju yra net didesnis nei vyrų atveju.

Visose valstybėse narėse 2020 m. 25–49 m. amžiaus vyrų, auginančių bent vieną vaiką iki šešerių metų, užimtumo lygis buvo didesnis nei jų bendraamžių, neturinčių mažų vaikų, užimtumo lygis (10,4 proc. punkto). Moterų atveju poveikis buvo priešingas (11,8 proc. punkto ES lygmeniu) visose valstybėse narėse, išskyrus dvi (Portugaliją ir Kroatiją), taigi ES vidutinis vyrų ir moterų, auginančių bent vieną mažą vaiką, užimtumo skirtumas yra 32,2 proc. punkto (2.2.14 pav.).

Čekijoje, Vengrijoje ir Slovakijoje neigiamas motinystės poveikis šios grupės moterims yra ypač didelis (daugiau kaip 40 proc. punktu)¹⁵⁷. Šis rezultatas gali būti iš dalies susijęs su vaikų priežiūros pareigų pasiskirstymu: 2016 m. daugiau nei 85 proc. motinų kasdien rūpinosi vaikais, palyginti su mažiau nei 65 proc. vyrų (naujausi turimi duomenys)¹⁵⁸. Išsilavinimo lygis yra glaudžiai susijęs su motinystės poveikiu darbui: 2020 m. žemos kvalifikacijos moterų, auginančių bent vieną vaiką iki šešerių metų, užimtumo lygis buvo 35,3 proc., palyginti su 61,9 proc. vidurinį išsilavinimą turinčių moterų ir 79,5 proc. tretinį išsilavinimą turinčių moterų.

2.2.14 pav.: Tik dviejose ES šalyse moterų, turinčių mažų vaikų, užimtumo lygis yra aukštesnis nei vaikų neturinčių moterų

Tėvystės ir motinystės poveikis vyrų ir moterų užimtumui 2020 m. (25–49 m.)

Pastaba. Tėvystės ir motinystės poveikis užimtumui yra motinų (tėvų), auginančių bent vieną vaiką iki šešerių metų, užimtumo lygio skirtumas, palyginti su moterimis (vyrais), neturinčiais vaikų, išreikštas proc. punktais.

Šaltinis: Eurostat [[lfst_hheredch](#)].

¹⁵⁷ Šis klausimas buvo išsamiai aptartas Europos Komisijos 2019 m. Europos užimtumo ir socialinės raidos metinėje apžvalgoje „Employment and Social Developments in Europe“, p. 130.

¹⁵⁸ Remiantis EIGE lyčių statistikos duomenų bazės duomenimis.

Per COVID-19 pandemiją moterims tapo santykinai sunkiau derinti darbą ir motinystės pareigas.

Pirminiai duomenys, surinkti apie tėvų ir motinų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą pandemijos metu, rodo, kad moterys greičiausiai patyrė daugiau sunkumų derindamos darbą su asmeniniu gyvenimu. Pavyzdžiui, 2020 m. pavasarį 20 proc. dirbančių motinų ir 13 proc. dirbančių tėvų nurodė, kad jiems visada arba dažnai sunku susitelkti į darbą dėl šeiminių pareigų. Palyginimui – 2015 m. šis skaičius siekė tik 4 proc. dirbančių motinų ir 3 proc. dirbančių tėvų atveju¹⁵⁹. Kai kuriose valstybėse narėse (Belgijoje, Vokietijoje, Nyderlanduose, Liuksemburge, Prancūzijoje, Estijoje) daugiau kaip penktadalis dirbančių motinų ir tėvų pranešė apie su tuo susijusias problemas. Pandemijai tęsiantis padėtis ilgainiui gerėjo, tačiau moterys vis dar susiduria su didesniais sunkumais.

Moterų užimtumui didelę įtaką daro galimybė naudotis kokybiškais ir įperkamais ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugomis.

Socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis vaikų priežiūros rodiklis rodo, kad vaikų iki trejų metų dalyvavimas formalioje ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemoje 2019 m. ES 27 buvo 35,3 proc.¹⁶⁰, taigi viršijo 33 proc. Barcelonos tikslą. Tačiau tarp valstybių narių tebėra skirtumų, o 17 iš jų vis dar nepasiekė užsibrėžto tikslo. Socialinių rodiklių suvestinės analizė rodo, kad padėtis penkiose valstybėse narėse – Čekijoje, Vengrijoje, Slovakijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje – yra kritinė¹⁶¹ (2.2.15 pav.). Kitame spektro gale, Danijoje, Nyderlanduose ir Liuksemburge daugiau kaip 60 proc. vaikų iki 3 metų lanko ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigas. Tačiau Nyderlanduose dauguma iš jų šias įstaigas lanko mažiau nei 30 valandų per savaitę. Siekiant sumažinti lyčių užimtumo skirtumą, labai svarbu, kad formali vaikų priežiūra būtų suderinama su darbu visą darbo laiką. Taip užtikrinama, kad vienas iš tėvų (paprastai motina) nebūtų priverstas dirbti ne visą darbo laiką, nes tai turėtų neigiamų pasekmių darbo rinkos rezultatams ir darbo užmokesčio bei pensijų adekvatumui. Tinkama profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros politika, pavyzdžiui, lanksčios darbo sąlygos ir atostogų dėl šeiminių prižasčių galimybė, taip pat atlieka svarbų vaidmenį mažinant kliūtis priežiūros pareigų turintiems asmenims dalyvauti darbo rinkoje. Jei moterys ir vyrai šiomis priemonėmis naudotųsi subalansuotai, jos taip pat padėtų sumažinti lyčių nelygybę užimtumo srityje.

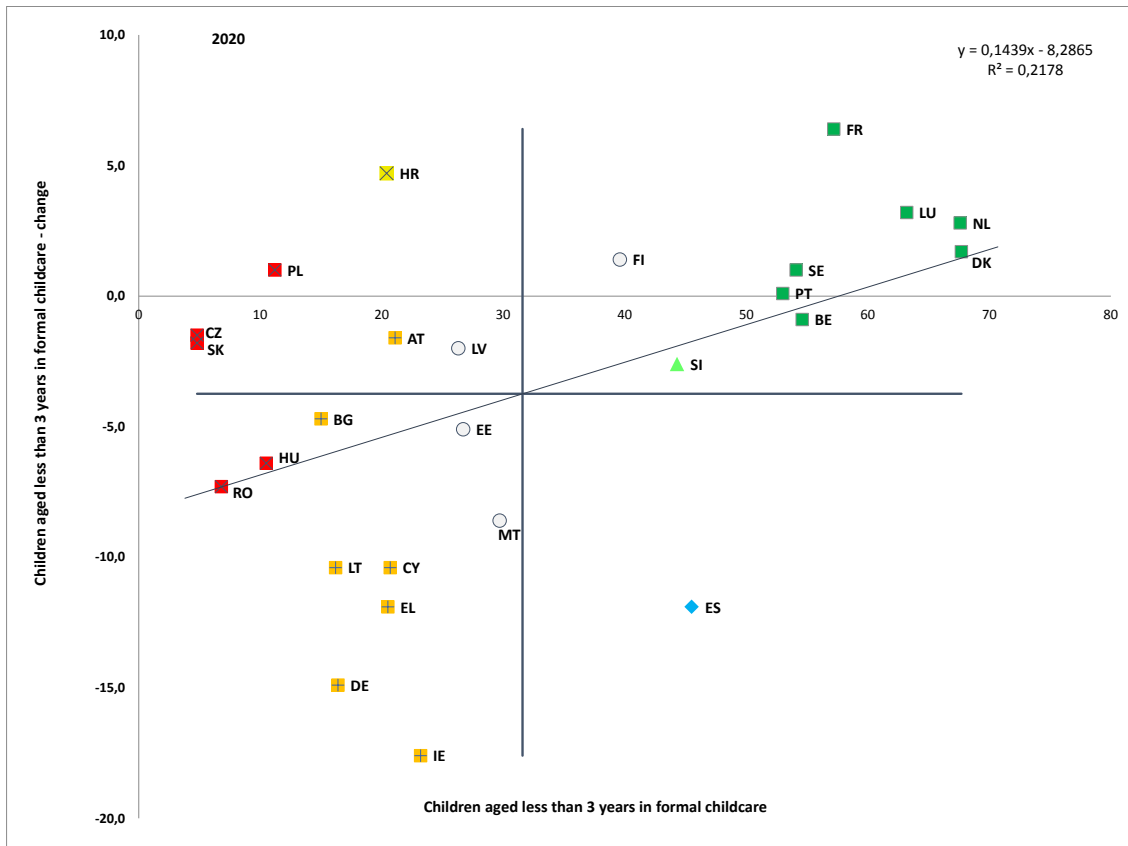
¹⁵⁹ 2020 m. duomenys gauti iš EUROFOUND gyvenimo, darbo ir COVID-19 e. tyrimo (ES 27) 1, 2 ir 3 etapų, o 2015 m. duomenys – iš EUROFOUND Europos darbo sąlygų tyrimo (ES 27).

¹⁶⁰ Tai naujausi turimi ES 27 vidurkio duomenys.

¹⁶¹ Slovakijoje taip pat labai mažas dalyvavimo lygis (1,4 proc.), remiantis 2018 m. duomenimis (2019 m. duomenų šio dokumento rengimo metu nebuvo).

2.2.15 pav.: Vis dar yra didelių skirtumų tarp valstybių narių galimybės naudotis vaikų priežiūros paslaugomis srityje

Vaikai iki 3 metų, kuriems teikiamos oficialios vaikų priežiūros paslaugos, ir metinis pokytis (proc., 2020 m. ir metiniai pokyčiai, palyginti su 2019 m., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis).

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. BE, DE, IE, LU 2020 m. duomenų ir BE 2019 m. duomenų laiko eilutės yra su lūžiu. FR, LV ir PL 2020 m. duomenys yra preliminarūs. Paaiškinimas pateiktas priede.

Šaltinis: Eurostatas [[tepsr_sp210](#)].

Kadangi ES gyventojai senėja, tikėtina, kad didelė lyčių nelygybė priežiūros pareigų srityje turės didesnių pasekmių užimtumui ir socialinei padėčiai. 2020 m. ES buvo apie 5,7 mln. 15–64 m. amžiaus moterų, kurios buvo neaktyvios dėl priežiūros pareigų (apie 16 proc. visų neaktyvių moterų), palyginti su tik 0,3 mln. vyrų (arba apie 1 proc. neaktyvių vyrų). Moterų dalis tarp 18 m. amžiaus ir vyresnių neformaliųjų slaugytojų, kurie rūpinasi suaugusiais šeimose ar socialinėje aplinkoje (pvz., neįgalią turinčiais ar sergančiais suaugusiais), taip pat didelė (59 proc.)¹⁶². Didžiausias skirtumas tarp vyrų ir moterų yra 45–64 m. amžiaus grupėje – vidutiniškai 8 proc. punktai. Be to, moterys daugiau laiko praleidžia teikdamos neformaliąją priežiūrą (17 valandų per savaitę, palyginti su 14 valandų vyrų atveju)¹⁶³. Atsižvelgiant į tai, adekvačių ir įperkamų priežiūros paslaugų (tiek ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros, tiek ilgalaikės priežiūros) teikimas atlieka svarbų vaidmenį didinant moterų dalyvavimą darbo rinkoje (žr. 6 intarpą apie ilgalaikę priežiūrą).

¹⁶² *European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion (2021), [Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU](#).*

¹⁶³ Remiantis Europos sveikatos tyrimo apklausos (EHIS) 7 etapu (2013–2015 m.) ir EUROFOUND Europos gyvenimo kokybės tyrimu (EQLS) (2016 m.).

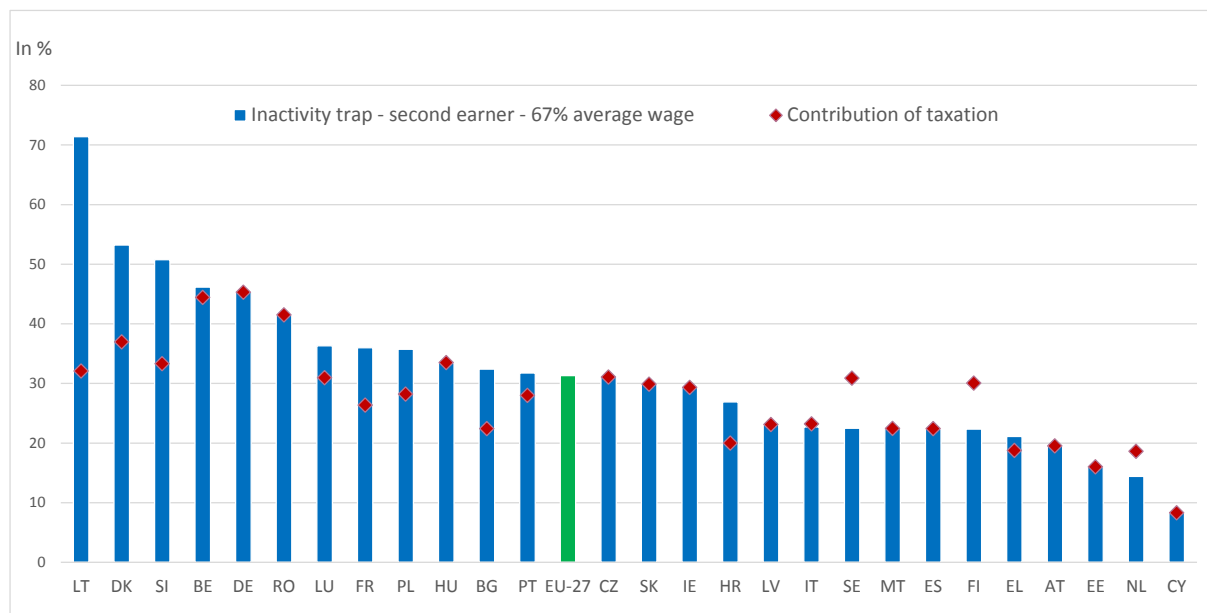
Daugumoje valstybių narių apmokestinimu labai prisidedama prie antrojo šeimoje uždirbančio asmens neaktyvumo spąstų, o tai turi didelį poveikį lyčių lygybei. Antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų¹⁶⁴ (šeimoje su dviem vaikais) neaktyvumo spąstai¹⁶⁵ yra didžiausi Lietuvoje, Danijoje, Slovėnijoje, Belgijoje, Vokietijoje ir Rumunijoje (žr. 2.2.16 pav.). Pavyzdžiui, jei neaktyvus sutuoktinis, turintis du vaikus, įsidarbina už 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio Lietuvoje, daugiau nei 70 proc. jo (jos) uždarbio prarandama dėl papildomų mokesčių ir pašalpų nutraukimo. Estijoje ir Nyderlanduose – priešingai: šie spąstai yra mažesni nei 20 proc., o Kipre – mažesni nei 10 proc. Apmokestinimo įtaka labiausiai pastebima Belgijoje, Vokietijoje ir Rumunijoje: ten antrasis šeimoje uždirbantis asmuo, pradėjęs dirbti mokamą darbą už 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio, gali netekti daugiau kaip 40 proc. pajamų. Daugiau nei trys ketvirtadaliai antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų (78 proc.) ES yra moterys. Todėl jų dalyvavimui darbo rinkoje turi įtakos bendrų poros pajamų apmokestinimo laipsnis (įskaitant perleidžiamuosius mokesčių kreditus) ir išmokų sistemos struktūra (pvz., materialine padėtimi grindžiamų išmokų panaikinimas). Bendros progresinio apmokestinimo sistemos gali padidinti ribinius mokesčių tarifus neuždirbantiems arba mažiau uždirbantiems asmenims, nes jų pajamos faktiškai apmokestinamos taikant didesnę ribinį tarifą, atitinkantį jų daugiau uždirbančio partnerio pajamas. Todėl tokios sistemos gali prisidėti prie lyčių užimtumo skirtumo bei vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumų nekoreguota forma.

¹⁶⁴ Antrasis šeimoje uždirbantis asmuo – asmuo, kuris nėra (arba nebūtų, jei svarstyty galimybę įsidarbinti) daugiausia uždirbantis asmuo savo namų ūkyje. Dažniausiai, bet ne visais atvejais, antrasis šeimoje uždirbantis asmuo yra moteris.

¹⁶⁵ Neaktyvumo spąstai – tai kiekvieno papildomo bendrųjų pajamų euro apmokestinimo poveikis. Pateikti antrojo šeimoje uždirbančio asmens, gyvenančio dviejų pajamas gaunančių asmenų, turinčių du vaikus, šeimoje ir uždirbančio 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio, neaktyvumo spąstų duomenys; pagrindinis šeimoje uždirbantis asmuo gauna vidutinį darbo užmokestį.

2.2.16 pav. Efektyvusis mokesčio tarifas antrojo šeimoje uždirbančio asmens atveju ES sudaro daugiau nei 30 proc. darbo pajamų

Antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų neaktyvumo spąstai (proc., 2020 m.)

Pastaba. (1) Pateikti antrojo šeimoje uždirbančio asmens, gyvenančio dviejų pajamas gaunančių asmenų, turinčių du vaikus, šeimoje ir uždirbančio 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio, neaktyvumo spąstų duomenys; pagrindinis šeimoje uždirbantis asmuo gauna vidutinį darbo užmokesį. (2) Apmokestinimo (įskaitant socialinio draudimo įmokas) poveikis – papildomų bendrųjų pajamų procentinė dalis, atimama dėl apmokestinimo ir socialinio draudimo įmokų (kiti veiksniai, prisidedantys prie mažo darbo užmokesčio spąstų, yra nutrauktos bedarbio pašalpos, socialinės paramos išmokos ir išmokos būstui).

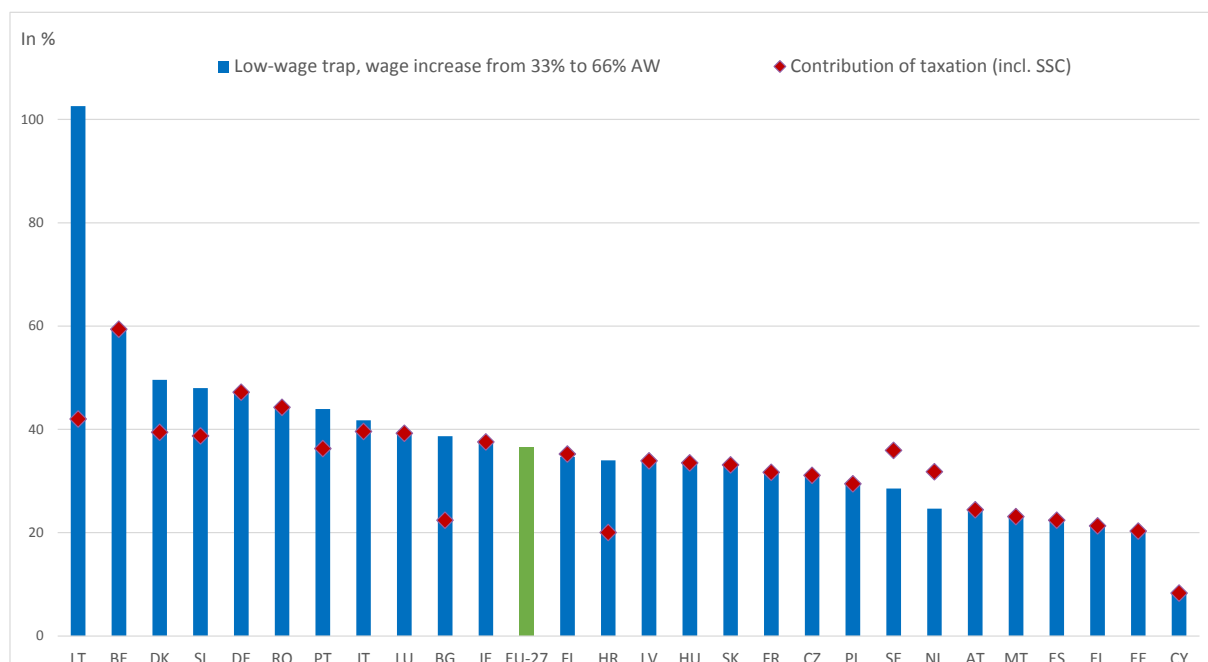
Šaltinis: Europos Komisija, ECFIN GD, mokesčių ir išmokų duomenų bazė, remiantis EBPO mokesčių ir išmokų modeliu (atnaujinta 2021 m. kovo mėn.).

Neigiamas poveikis moterų dalyvavimui darbo rinkoje visą darbo laiką gali būti daromas

didinant mokesčius, per greitai panaikinant išmokas ir ilginant darbo laiką. Tai (vadinamieji mažo darbo užmokesčio spąstai) gali turėti įtakos žmonėms, kurie yra aktyvūs ir dirba ne visą darbo laiką. Antrojo šeimoje uždirbančio asmens atveju daugumoje valstybių narių nustatant mažo darbo užmokesčio spąstų dydį pagrindinis vaidmuo tenka apmokestinimui. 2.2.17 pav. parodyta papildomo uždarbio procentinė dalis, kuri prarandama dėl mokesčių, kai antrieji šeimoje uždirbantys asmenys ima dirbti daugiau valandų, taigi jų uždarbis padidėja nuo vieno trečdaliao iki dviejų trečdalių vidutinio darbo užmokesčio. Antrieji šeimoje uždirbantys asmenys gali prarasti vidutiniškai apie trečdalį savo papildomo uždarbio ir Lietuvoje tai gali sudaryti daugiau nei 100 proc. (dėl didelės prarastų išmokų būstui vertės), o Belgijoje – iki 60 proc. Apmokestinimo poveikis šiuo atveju yra didžiausias Belgijoje, po jos – Vokietijoje.

2.2.17 pav. Daugelyje valstybių narių didinant darbo užmokestį didelė antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų uždarbio dalis yra prarandama

Papildomo uždarbio procentinė dalis, prarandama, kai antrojo šeimoje uždirbančio asmens darbo užmokestis padidėja nuo 33 proc. iki 66 proc., o pagrindinis šeimoje uždirbantis asmuo, turintis du vaikus, gauna 100 proc. vidutinio darbo užmokesčio (proc., 2020 m.)

Šaltinis: Europos Komisija, ECFIN GD, mokesčių ir išmokų duomenų bazė, remiantis EBPO mokesčių ir išmokų modeliu (atnaujinta 2021 m. kovo mėn.).

Nepaisant nedidelio pagerėjimo, vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas tebėra didelis.

Nors tretinį išsilavinimą turi daugiau moterų nei vyrų¹⁶⁶, darbo užmokesčio skirtumas nekoreguota forma ES mastu¹⁶⁷ per metus pasikeitė nedaug (14,1 proc. 2019 m., nuo 2018 m. sumažėjo 0,3 proc. punkto). Tęsiasi tendencija, pagal kurią 2013–2019 m. padėtis šiek tiek pagerėjo – skirtumas sumažėjo 1,9 proc. punkto. Estijoje ir Latvijoje vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas nekoreguota forma tebėra didesnis nei 20 proc., o mažiausias skirtumas (1–5 proc.) fiksuojamas Italijoje, Liuksemburge ir Rumunijoje¹⁶⁸. Nuo 2013 m. padėtis labai pagerėjo Estijoje, Ispanijoje, Liuksemburge ir Kipre (atitinkamai 8,1 proc. punkto, 5,9 proc. punkto, 4,9 proc. punkto ir 4,8 proc. punkto), o Kroatijoje ir Latvijoje vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas padidėjo daugiau nei 2 proc. punktais (2.2.18 pav.). Darbo užmokesčio skirtumams didelę įtaką daro sektorinė ir profesinė lyčių segregacija, taip pat išsilavinimo skirtumai¹⁶⁹. Taip pat tikėtina, kad įtakos turi ir keletas kitų veiksnių, įskaitant lyčių stereotipus, sunkumus derinant darbą su priežiūros pareigomis (dėl kurių taip pat daromos karjeros pertraukos), diskriminaciją ir neskaidrias darbo užmokesčio struktūras¹⁷⁰. Darbo užmokesčio skirtumai kaupiasi visą gyvenimą ir dažnai lemia vyrų ir moterų pensijų skirtumus – 2019 m. ES 27 jie buvo 29,5 proc. 65–74 m. amžiaus grupėje; tarp valstybių narių esama didelių skirtumų (Estijoje – mažiau nei 1 proc. 2019 m., palyginti su Liuksemburgu – 46 proc.). Siekdama padėti šį iššūkį, 2021 m. kovo mėn. Komisija pateikė pasiūlymą dėl direktyvos, pagal kurią vienodo darbo užmokesčio už vienodą darbą principas taikomas griežčiau ir pasitelkiant darbo užmokesčio skaidrumo ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus¹⁷¹.

¹⁶⁶ 2020 m. ES 27 tretinį išsilavinimą turėjo 46,1 proc. 30–34 m. amžiaus moterų, palyginti su 36 proc. vyrų.

¹⁶⁷ Vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas nekoreguota forma – samdomųjų darbuotojų vyrų ir samdomųjų darbuotojų moterų vidutinio valandos darbo užmokesčio neatskaičius mokesčių skirtumas, išreikštas kaip samdomųjų darbuotojų vyrų vidutinio valandos darbo užmokesčio neatskaičius mokesčių proc. dalis. Eurostato kodas [TESEM180].

¹⁶⁸ Kartais maži vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumai yra susiję su dideliais moterų ir vyrų užimtumo skirtumais (pvz., Italijoje ir Rumunijoje) – tokiais atvejais maži darbo užmokesčio skirtumai daugiausia gali atsirasti dėl atrankos poveikio, kai darbo rinkoje daugiausia dalyvauja didžiausią uždarbio potencialą turinčios moterys.

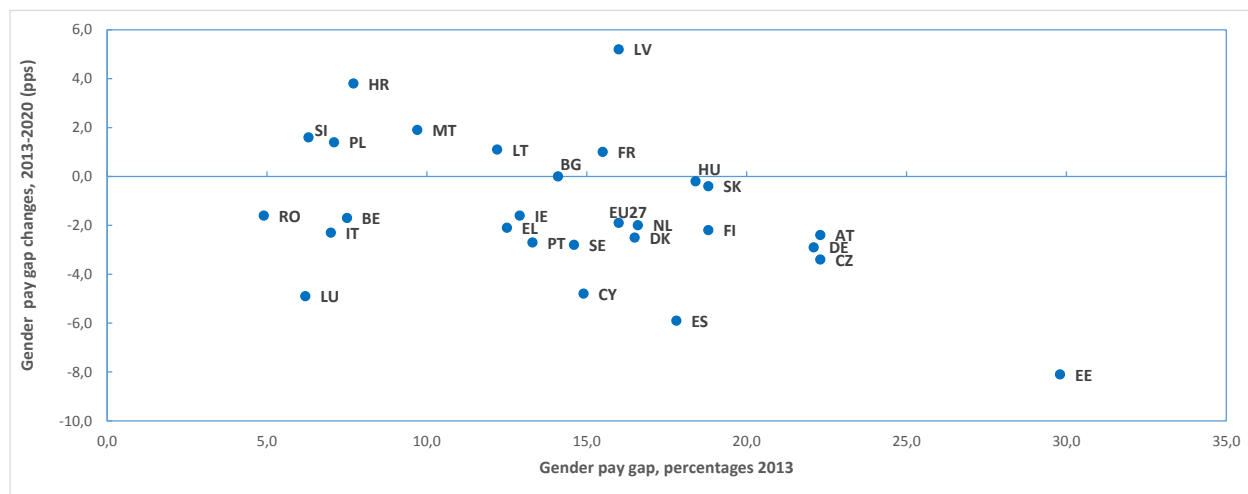
¹⁶⁹ Leythienne, D., Ronkowski, P., (2018) *A decomposition of the unadjusted gender pay gap using Structure of Earnings Survey data, Statistical Working Papers, Eurostat.*

¹⁷⁰ ES 27 valstybių narių duomenų yra nedaug, tačiau ši tema analizuota EIGE (2020) „Pekinas + 25: penktoji Pekino veiksmų platformos įgyvendinimo ES valstybėse narėse peržiūra“.

¹⁷¹ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria siekiant griežtesnio vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio už vienodą arba vienodos vertės darbą principo taikymo nustatomi minimalieji darbo užmokesčio skaidrumo reikalavimai.

2.2.18 pav. Nepaisant nedidelio pagerėjimo nuo 2013 m., keliose valstybėse narėse vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas tebėra didelis

Vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumo nekoreguota forma pokytis; pramonė, statyba ir paslaugos (2013–2019 m.).

Pastaba. IE – 2018 m. duomenys; EL – 2014 ir 2018 m. duomenys.

Šaltinis: Eurostatas [[tesem180](#)].

Asmenų su negalia potencialas aktyviau dalyvauti darbo rinkoje yra nemažas. Europos socialinių teisių ramsčio 17 principu raginama įtraukti neįgaliuosius, visų pirma užtikrinant aktyvesnį jų dalyvavimą darbo rinkoje. Į peržiūrėtą socialinių rodiklių suvestinę įtrauktas pagrindinis rodiklis, pagal kurį stebima tokių asmenų integracija į darbo rinką siekiant sumažinti nelygybę ir padėti įgyvendinti Neįgaliųjų teisių strategijoje nustatytus užmojus užimtumo srityje ¹⁷². 2020 m. ES asmenų su negalia, palyginti su likusiais asmenimis, užimtumo skirtumas¹⁷³ buvo 24,5 proc. punkto. Socialinių rodiklių suvestinės rodiklis rodo didelę valstybių narių veiklos rezultatų įvairovę (žr. 2.2.19 pav.). Skirtumas buvo didžiausias Airijoje ir Belgijoje (daugiau kaip 35 proc. punktai), Bulgarijoje, Kroatijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, Vengrijoje ir Rumunijoje (daugiau kaip 30 proc. punktų), o mažiausias Latvijoje, Danijoje, Portugalijoje ir Suomijoje (mažiau kaip 20 proc. punktų). COVID-19 pandemija apsunkino ir taip ribotą galimybę įsidarbinti¹⁷⁴. Atsirado šalių skirtumų, susijusių su asmenų su negalia užimtumo skirtumo raida 2019–2020 m. Vokietijoje užfiksuota kritinė padėtis – 5,9 proc. punkto padidėjimas, o penkios šalys (Švedija, Lenkija, Malta, Rumunija ir Vengrija) priskirtos prie prastų rezultatų kategorijos. Nuo tada, kai 2014 m. buvo atlikti pirmieji vertinimai, ES asmenų su negalia užimtumo skirtumas net padidėjo (1,8 proc. punkto). 2019 m. asmenų su negalia nedarbo lygis ES 27 taip pat buvo gerokai didesnis (17,3 proc., palyginti su 8,3 proc.)¹⁷⁵ – visa tai rodo, kad šioje srityje būtina skubiai imtis politikos veiksmų.

¹⁷² 2021 m. kovo 3 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Lygybės Sąjunga. 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategija“, COM(2021) 101 final.

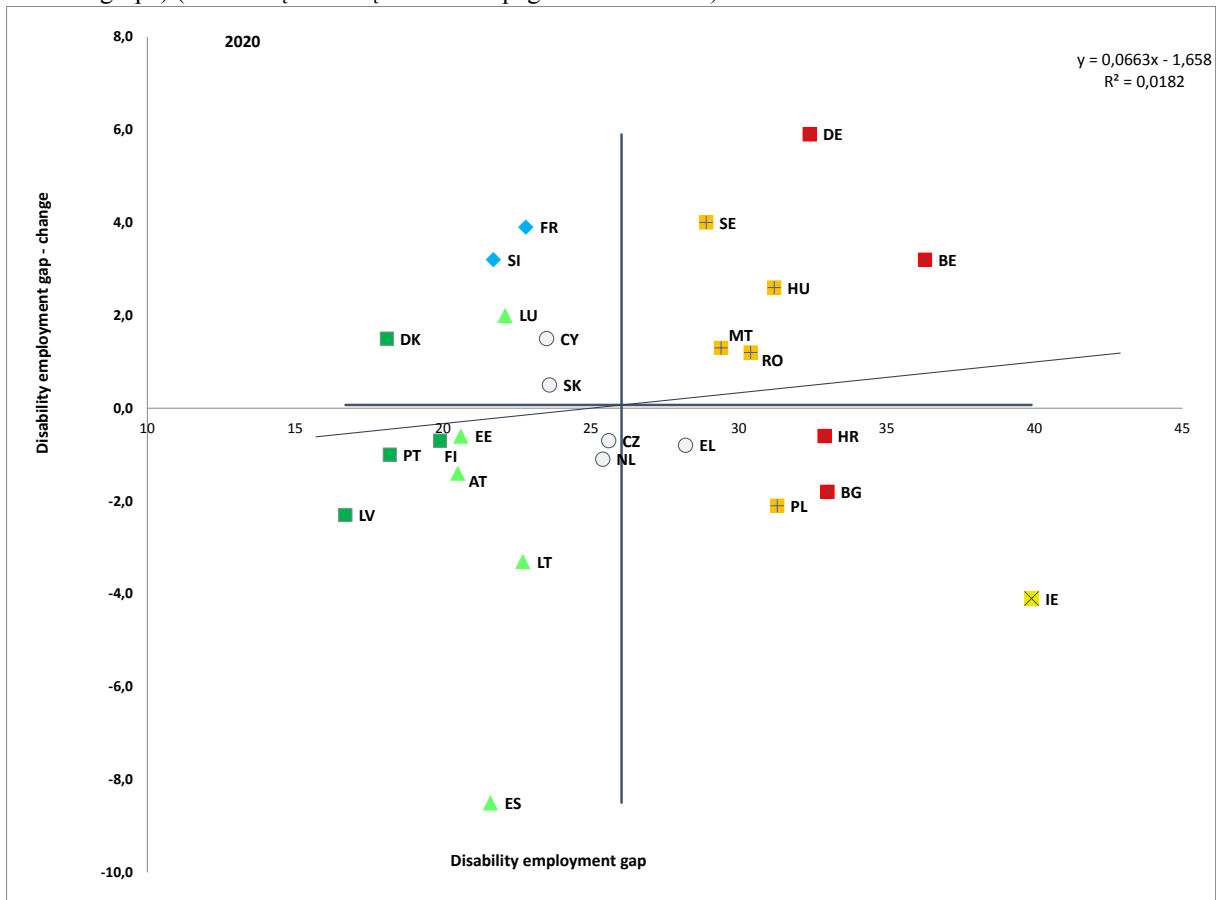
¹⁷³ Dėl rodiklio apibrėžties žr. 1.3 skyrių.

¹⁷⁴ *European Commission (2021), [Employment and social developments in Europe 2021](#), Publications Office of the European Union, Luxembourg.*

¹⁷⁵ Šaltinis: Eurostatas, 2020 m. ES SPGS, atnaujinta 2021 m. spalio 21 d.; Airijos duomenų nėra.

2.2.19 pav.: Asmenų su negalia užimtumo lygio skirtumas tebėra didelis ir tarp valstybių narių yra didelių skirtumų

Asmenų su negalia ir negalios neturinčių asmenų užimtumo skirtumas 2020 m., palyginti su 2019 m. (20–64 m. amžiaus grupė) (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaiškinimas pateiktas priede. BE, DE ir LU 2020 m. duomenų laiko eilutės yra su lūžiu. FR, LV, PL 2020 m. duomenys yra preliminarūs. ES 27 vertė – numatoma.

Šaltinis: 2020 m. ES SPGS, Eurostatas, [htlh_dlm200]

Ne ES gimusių asmenų darbo rinkos rezultatai yra mažiau patenkinami, palyginti su ES gimusiais ir judžiais ES piliečiais. Užimtumo lygis ne ES gimusių 20–64 m. amžiaus asmenų grupėje 2020 m. buvo žemesnis nei ES gimusių asmenų (62 proc., palyginti su 73,5 proc.) ir, palyginti su prieškriziniu laikotarpiu, pablogėjo. 2019–2020 m. ne ES gimusių asmenų (15–74 m. amžiaus grupėje) nedarbo lygis šoktelėjo 2,1 proc. punkto iki 16,9 proc., o ES gimusių gyventojų nedarbo lygis padidėjo 0,3 proc. punkto iki 6,5 proc. ir tai rodo neproporcingą COVID-19 poveikį¹⁷⁶ pirmajai grupei. Migrantai iš ne ES šalių neproporcingai dažnai dirba nekvalifikuotą darbą (ES jie užima kas ketvirtą nekvalifikuoto darbo vietą), nors migrantų kvalifikacija, palyginti su toje šalyje gimusiais asmenimis, yra dažniau per aukšta, nei reikia tam darbui atlikti¹⁷⁷. Iki COVID-19 krizės daugiau kaip 40 proc. nekvalifikuoto darbo vietų Austrijoje, Vokietijoje ir Švedijoje ir daugiau kaip 60 proc. tokių darbo vietų Liuksemburge užėmė imigrantai¹⁷⁸. Ypač kritiška migrantų kilmės moterų padėtis, nes jų aktyvumo atotrūkis 2020 m. padidėjo iki 10,8 proc. punkto, o Prancūzijoje, Belgijoje ir Italijoje jų aktyvumo lygis yra itin žemas (mažesnis nei 60 proc.). Nuo pandemijos pradžios prie ekonomikos veikimo prisidėjo didelė dalis vadinamųjų ypač svarbių darbuotojų – ne ES kilmės migrantų ir ES kilmės judžių darbuotojų¹⁷⁹. Tačiau net kalbant apie ypač svarbių darbuotojų kategoriją, migrantai susidūrė su didesne rizika prarasti darbą nei toje šalyje gimę darbuotojai¹⁸⁰.

¹⁷⁶ Kitoje valstybėje narėje dirbančių ES piliečių užimtumo lygis taip pat sumažėjo daugiau nei priimančiosios šalies piliečių, tačiau 2020 m. užimtumo lygis iš esmės panašus į toje šalyje gimusių asmenų užimtumo lygį (atitinkamai 73,4 proc. ir 73,5 proc.).

¹⁷⁷ Eurostat, *Ad Hoc Extraction by LFS, [Migrants more likely over-qualified than nationals - Products Eurostat News - Eurostat \(europa.eu\) 2020](#)*

¹⁷⁸ OECD/European Union (2018), [Settling In 2018: Indicators of Immigrant Integration](#), OECD Publishing, Paris/European Union, Brussels

¹⁷⁹ Reid A. et al (2021), „Migrant Workers, Essential Work, and COVID-19“ *American Journal of Industrial Medicine*, vol. 64, n. 2, pp. 73–77

¹⁸⁰ Fasani and Mazza (2020), [A Vulnerable Workforce: Migrant Workers in the COVID-19 Pandemic](#)

2.2.2 Politikos atsakas

Valstybės narės imasi priemonių dalyvavimui ankstyvojo ugdymo ir priežiūros sistemoje

didinti ir jos kokybei gerinti. Maltoje nemokamos vaikų priežiūros paslaugos teikiamos dirbantiems arba studijuojantiems tėvams, o nacionalinė ankstyvojo ugdymo ir priežiūros politikos sistema (2021 m.) užtikrina bendrą kokybiško ankstyvojo ugdymo ir priežiūros supratimą.

Lietuvoje nuo 2021 m. rugsėjo mėn. šeimoms, kurioms gresia skurdas, užtikrinamos priešmokyklinio ugdymo paslaugos vaikams iki 6 metų. Teisė į priešmokyklinį ugdymą bus laipsniškai plečiama: savivaldybės turėtų suteikti ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugas visiems ketverių metų vaikams, kurių tėvai paprašys vietos 2023 m., visiems trejų metų vaikams – 2024 m. ir visiems dvejų metų vaikams – 2025 m. Priešmokyklinio ugdymo pradžios amžius 2023 m. rugsėjo mėn. bus sumažintas nuo šešerių iki penkerių metų. **Estijoje** Priešmokyklinio ugdymo įstatymo pakeitimais planuojama apibrėžti struktūrizuotus mokymosi rezultatus, daugiausia dėmesio skiriant vaikų raidos vertinimui, o ne lankomumui. Tai turėtų padėti pagerinti ankstyvojo ugdymo ir priežiūros kokybę. Įgyvendindamas savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, **Kipras** nuo 2022 m. IV ketv. planuoja teikti nemokamą privalomą priešmokyklinį ugdymą vaikams nuo 4 m. amžiaus, įskaitant vaikų centrų statybą ir renovaciją savivaldybėse, taip pat teikti paramą nemokamam ankstyvajam ugdymui ir priežiūrai bendruomeniniuose ir privačiuose vaikų darželiuose, šią veiklą papildant ESF+ remiamais veiksmais. 2020 m. **Bulgarija** pradėjo trejų metų programą, remiamą iš nacionalinio biudžeto, pagal kurią bus pastatyti 67 nauji vaikų darželiai. **Ispanijoje** 60 000 naujų vietų ankstyvajam ugdymui ir priežiūrai bus finansuojamos pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą.

Siekiant sumažinti mokyklos nebaigimo lygį ir padėti pereiti į darbo rinką, reikia išsamių strategijų, kuriose daugiausia dėmesio būtų skiriama pagrindinėms mokyklos nebaigimo priežastims. Sumažinti jaunuolių, kurie palieka švietimo ir mokymo sistemą prieš įgydami vidurinį išsilavinimą, dalį tebėra vienas iš ES prioritetų, laikantis 1 ramsčio principo, susijusio su švietimu, mokymu ir mokymusi visą gyvenimą. Sėkmingi politikos metodai apima prevencinius, intervencinius ir kompensacinius veiksmus visais lygmenimis. **Bulgarijoje** pagal iniciatyvą „REACT-EU“ remiamas projektas, kuriuo siekiama užkirsti kelią švietimo proceso pertrūkiams ir remti įtrauktį mažinant su nuotoliniu mokymusi siejamą mokymosi nebaigimo riziką. **Rumunijoje** mokyklos nebaigimo problemos sprendimas remiamas specialia reforma ir investicijomis pagal nacionalinį ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, siekiant geriau nustatyti vaikus, kuriems gresia mokyklos nebaigimo pavojus, ir įgyvendinti tikslines priemones, įskaitant dotacijas mokykloms. Neseniai **Suomijoje** įvykdyta švietimo sistemos reforma ir nuo 16 iki 18 metų pailgintas privalomojo ugdymo amžius, kad jaunuoliai galėtų rinktis, ar baigti vidurinės mokyklos programą ir laikyti brandos egzaminus, ar įgyti profesinį vidurinį išsilavinimą. Šia reforma, kuriai siekiama padidinti įsidarbinamumą, bus taip pat sustiprintos orientavimo bei konsultavimo ir besimokančiųjų gerovės paslaugos. **Kipre** pasitelkiant techninės paramos priemonę rengiamas veiksmų planas, kuriuo siekiama rasti sprendimus, kaip išlaikyti ir įtraukti moksleivius, kuriems gresia mokyklos nebaigimo pavojus. **Belgijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano tikslas – sumažinti mokyklos nebaigusiu asmenų skaičių prancūzakalbėje Belgijos bendruomenėje, be kita ko, stiprinant personalizuotas orientavimo paslaugas pažeidžiamiems jaunuoliams, kovojant su neigiamu COVID-19 krizės poveikiu ir reformuojant organizacines struktūras. **Maltos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano tikslas – spręsti mokyklos nebaigimo problemą ir laiku imtis veiksmingų intervencijos priemonių stebint kiekvieno valstybinių mokyklų moksleivio duomenis nuo vaiko priežiūros iki paskutinio švietimo trajektorijos etapo.

Po COVID-19 krizės pirmenybė turi būti teikiama plataus užmojo ir veiksmingai taisomajai politikai, kuria būtų siekiama kompensuoti prarastas mokymosi galimybes, skatinti skaitmeninį švietimą ir didinti įtraukumą bei teisingumą švietimo ir mokymo srityje. Pagal iniciatyvą „REACT-EU“ **Rumunija** remia taisomąsias švietimo priemones, skirtas dėl mokyklų uždarymo prarastoms mokymosi galimybėms kompensuoti. 30 mln. EUR bus skirta finansuoti popamokinę veiklą ir kompensuojamąsias pamokas 168 000 palankių sąlygų neturinčių mokinių, įskaitant romus ir kaimo vietovėse gyvenančius mokinius. **Bulgarijoje** 109,5 mln. BGN (57 mln. EUR) pagal iniciatyvą „REACT-EU“ skirta mokykliniam ugdymui po pandemijos remti, suteikiant nuotolinio mokymo elektroninėje aplinkoje technines priemones ir specializuotus mokymus. Priemonės yra skirtos moksleiviams, mokytojams, mokyklų tarpininkams ir tėvams. 2021 m. vasario mėn. **Nyderlandai** paskelbė apie išskirtines investicijas į švietimą, skirtas dėl pandemijos prarastoms mokymosi galimybėms kompensuoti. Nacionalinė švietimo programa apima visus švietimo lygmenis ir jai skirtas 8,5 mlrd. EUR biudžetas. Mokyklos, kuriose yra daugiau palankių sąlygų neturinčių mokinių, gaus proporcingai daugiau lėšų. Įgyvendindama mokyklų skaitmenizacijos programą, **Portugalija** skatina skaitmeninę pertvarką švietimo ir mokymo srityje. Remiama pagal Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvas (CRII ir CRII+), **Portugalija** suteikė IT įrangą palankių sąlygų neturintiems besimokantiems asmenims ir surengė mokymus mokytojams, kad jie įgytų skaitmeninių kompetencijų. **Čekija, Graikija, Airija ir Slovakija** ketina naudoti EGADP finansavimą, kad moksleiviai ir studentai iš mažas pajamas gaunančių šeimų būtų aprūpinti IRT įranga ir skaitmeninėmis priemonėmis, o **Belgijos ir Slovėnijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose numatytos didelės investicijos į skaitmeninę infrastruktūrą mokyklose. **Maltos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytos investicijos į autizmo spektro sutrikimų ir daugiafunkcinius kabinetus mokyklose. **Slovakija** siekia pasinaudoti EGADP, kad paremtų specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ir nepalankioje socialinėje ir ekonominėje padėtyje esančių vaikų, įskaitant romus, įtrauktį į švietimo sistemą.

Dėl pandemijos paspartinta skaitmeninė transformacija paskatino valstybes narsėti daugiau pastangų darbo rinkai reikalingiems skaitmeniniams įgūdžiams ugdyti, laikantis 1 ramsčio principo (švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą). ES koordinuoja ir remia su skaitmeniniais įgūdžiais susijusias pastangas pasitelkdama Skaitmeninių įgūdžių ir darbo vietų koaliciją, Skaitmeninių įgūdžių ir darbo vietų platformą¹⁸¹ ir Skaitmeninio švietimo veiksmų planą. Įgyvendindamos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP), daug valstybių narių planavo priemones, susijusias su skaitmeniniais įgūdžiais. **Airijoje** dokumente „Technologiniai įgūdžiai 2022 m. Airijos trečiasis IRT įgūdžių veiksmų planas“ nustatomi prioritetai, susiję su švietimo srities ir IRT specialistų skaitmeniniais įgūdžiais. Į būsimą **Kipro** e. įgūdžių veiksmų planą, kuris yra ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano dalis, įtraukti skaitmeninių įgūdžių integravimo į švietimo sistemą ir švietimo mokymo programų suderinimo su darbo rinkos poreikiais veiksmai. **Rumunija** planuoja EGADP investicijas į ikiuniversitetinio ir aukštojo mokslo institucijose besimokančių asmenų, taip pat suaugusiųjų ir viešojo administravimo įstaigose dirbančių asmenų skaitmeninius įgūdžius. 2020 m. liepos mėn. **Italija** parengė nacionalinę skaitmeninių įgūdžių strategiją, kurioje numatytos keturios intervencinių priemonių kryptys, skirtos studentams, aktyviai darbo jėgai, IRT specialistams ir piliečiams. Daugelyje valstybių narių skaitmeninių įgūdžių ugdymo tikslai įtraukti į bendrąsias nacionalines švietimo strategijas, pramonės skaitmenizavimo arba užimtumo strategijas ir politiką, kaip antai **Vengrijos** skaitmeninės darbo jėgos programą, **Lietuvos** 2019–2030 m. skaitmenizacijos veiksmų planą ir **Švedijos** mokyklų sistemai skirtą nacionalinę skaitmenizacijos strategiją. **Suomijoje** dirbtinio intelekto strategijos ir projektai įgyvendinami nacionaliniu lygmeniu, o **Latvijoje** 2019–2022 m. kibernetinio saugumo strategijos konkretūs tikslai – šviesti viešojo ir vietos administravimo darbuotojus IRT saugumo klausimais, taip pat ugdyti MVĮ ir piliečių kibernetinio saugumo įgūdžius. **Ispanija** pateikė nacionalinį skaitmeninių kompetencijų planą, kuriame numatyta pagal EGADP remti plačiamai visuomenei ir darbuotojams skirtus skaitmeninių įgūdžių mokymus. Daugiau nei trečdalis valstybių narių taip pat yra patvirtinusios bendrąją šalies skaitmenizacijos strategiją. Be jau įgyvendinamų priemonių, **Latvija** ir **Ispanija** 2021 m. priėmė naują skaitmeninę strategiją. **Portugalija** atnaujino nuo 2018 m. galiojančią Nacionalinę skaitmeninių kompetencijų iniciatyvą e. 2030 (Portugalijos INCoDe.2030), kuri apima skaitmeninę garantiją, kuria siekiama užtikrinti, kad visiems bedarbiams būtų pasiūlyta dalyvauti skaitmeninių įgūdžių mokymuose, ir konkretų skaitmeninių įgūdžių mokymą, skirtą darbuotojams bei jaunimui.

¹⁸¹ Platforma suburia viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotuosius subjektus, kad būtų sprendžiama skaitmeninių įgūdžių trūkumo problema ir gerinamas įsidarbinamumas Europoje.

Valstybės narės skubiai ėmėsi veiksmų, kad sušvelnintų neigiamą COVID-19 poveikį profesiniam rengimui ir mokymui. Kai kurios šalys, pavyzdžiui, **Vokietija, Austrija, Danija, Liuksemburgas ir Prancūzija**, suteikė įmonėms finansinių paskatų samdyti pameistrius. Pavyzdžiui, **Austrijoje** įmonės nuo 2020 m. kovo mėn. iki 2020 m. spalio mėn. gavo 2 000 EUR dydžio pameistrystės priemokas už kiekvieną sudarytą mokymo sutartį (2021 m. kovo mėn. už pameistrius, perkeltus iš ne įmonėje atliktų pameistryčių; MVĮ papildomai gavo po 1 000 EUR). Papildoma parama teikiama, jei įmonė perima pameistrius iš nemokios įmonės. **Prancūzija** padidino valstybės paramą jaunesnių nei 18 m. amžiaus pameistrių samdai (parama padidinta nuo 4 125 EUR iki 5 000 EUR) ir 18 m. amžiaus ar vyresnių pameistrių samdai (parama padidinta nuo 5 125 EUR iki 8 000 EUR) pagal pameistrystės sutartis, sudarytas nuo 2020 m. liepos 1 d. iki 2021 m. gruodžio 31 d. Įgyvendindama nacionalinio atsigavimo po COVID-19 planą, **Malta**, be kita ko, investavo 2,75 mln. EUR iš nacionalinio biudžeto iki 2022 m. pabaigos, kad paskatintų įmones samdyti studentus, su kuriais sudarytos pameistrystės sutartys, ir apdovanotų rėmėjus, su kuriais sudaryta sutartis dar buvo aktyvi 2021 m. birželio 15 d.¹⁸² **Suomijoje** buvo laikinai – nuo 2020 m. liepos 1 d. iki 2021 m. liepos 31 d. – iš dalies pakeistas profesinio rengimo ir mokymo įstatymas, kiek tai susiję su besimokančiųjų įgūdžių ir kompetencijų vertinimu autentiškose darbo situacijose. Jei besimokantieji negalėjo pademonstruoti savo įgūdžių autentiškose darbo situacijose, buvo pasirūpinta, kad jie atliktų kitas praktines užduotis, panašias į autentiškas darbo situacijas ir procesus. **Rumunijoje** Nacionalinis techninio profesinio rengimo ir mokymo plėtros centras paskelbė metodinius pirminio profesinio rengimo ir mokymo bei mokymosi stiprinimo kriterijus, kuriais remiami profesijos mokytojai¹⁸³.

¹⁸² <https://www.mcast.edu.mt/covid19-apprenticeship/>

¹⁸³ [Repere metodologice pentru consolidarea achizitiilor din anul scolar 2019-2020-EDP \(edu.ro\).](https://www.reperemethodologice.ro/Repere_metodologice_pentru_consolidarea_achizitiilor_din_anul_scolar_2019-2020-EDP_(edu.ro).)

Kai kurios valstybės narės toliau vykdė struktūrines profesinio rengimo ir mokymo sistemos reformas. 2020 m. rugsėjo mėn. už profesinį rengimą ir mokymą atsakingi valstybių narių, ES šalių kandidačių ir EEE šalių ministrai, Europos socialiniai partneriai ir Europos Komisija priėmė bendrą Osnabriuko deklaraciją dėl profesinio rengimo ir mokymo kaip ekonomikos atsigavimo ir teisingo perėjimo prie skaitmeninės ir žaliosios ekonomikos įgalinimo priemonės¹⁸⁴. 2020 m. gruodžio mėn. priimtu įstatymu **Graikija** nustatė naują profesinio rengimo ir mokymo bei mokymosi visą gyvenimą teisinę sistemą. Į naująjį įstatymą taip pat įtraukta didelė profesinio rengimo ir mokymo valdymo reforma – įsteigtas nacionalinis organas (Centrinė profesinio rengimo ir mokymo taryba), kurio veikloje dalyvauja švietimo ir kitų atitinkamų ministerijų, darbdavių ir darbuotojų asociacijų bei rūmų atstovai. Imtasi svarbių veiksmų, kad būtų išvengta veiklos dubliavimo, geriau tenkinami darbo rinkos poreikiai ir remiamas profesinio rengimo ir mokymo paslaugų teikėjų savarankiškumas. 2020 m. **Lietuvoje** patvirtinta nauja kompetencijų, įgytų pameistrystės, darbo patirties, savarankiško mokymosi ar kitokio mokymosi būdu, vertinimo tvarka. Naujoji vertinimo procedūra galioja nuo 2021 m. rugsėjo mėn. ir apima praktinius įgūdžius bei standartizuotą bazinių (teorinių) žinių vertinimo testą. Ją prižiūri kompetencijos vertinimo komisijos, įskaitant įmonių deleguotus praktikuojančius specialistus. **Ispanijoje** 2020 m. liepos mėn. buvo priimtas profesinio rengimo ir mokymo modernizavimo planas. Be to, šiuo metu parlamente vyksta teisėkūros procesas dėl įstatymo, kuriuo sukuriama integruota pakaitinio profesinio mokymo sistema, apimanti tiek pirminio, tiek tęstinio profesinio rengimo ir mokymo kvalifikacijas ir profesinius pažymėjimus. Pasiūlymas apima 11 strateginių sričių, kuriose siekiama modernizuoti profesinio rengimo ir mokymo pasiūlą, remti pameistrystę ir MVĮ. 2021 m. **Lenkijoje** priimtas teisės aktas dėl profesinių mokyklų absolventų karjeros stebėsenos sistemos. Jame nustatytos naujos ministerijos pareigos stebėti vidurinių mokyklų absolventų karjeros raidą. Stebėsenos tikslas – teikti grįžtamąją informaciją apie įvairių pramonės sektorių, techninių ir bendrųjų vidurinių mokyklų, taip pat aukštesniųjų mokyklų absolventų karjeros galimybes. **Rumunijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas apima dualinės švietimo sistemos reformą siekiant patenkinti studentų ir darbo rinkos poreikius, visų pirma didinant kvalifikacijų ir absolventų skaičių ir užtikrinant aukštojo techninio išsilavinimo prieinamumą dualinės švietimo sistemos studentams.

¹⁸⁴ [Osnabriuko deklaracija](#)

Valstybės narės daugiau dėmesio skiria įgūdžiams, kurių reikia žaliajai pertvarkai remti. Kai kurios valstybės narės priėmė ir įgyvendino nacionalines priemones, kuriomis remiamas žaliajai pertvarkai reikalingų įgūdžių įgijimas. Pavyzdžiui, 2020 m. **Vokietijos** valdžios institucijos kartu su tyrėjais ir socialiniais partneriais atnaujino standartinę darbo vietą (aplinkos apsaugos ir tvarumo požiūriu) profesinio rengimo ir mokymo sistemoje, kad ji būtų taikoma visose naujose pameistrystės programose ir rekomenduojama visose esamose mokymo programose. Naujoji darbo vieta apima šešių pagrindinių žaliajai pertvarkai reikalingų įgūdžių ir kompetencijų rinkinį, kurį visi visų sektorių pameistrai turėtų įgyti pameistrystės laikotarpiu. 2020 m. **Maltos** nacionalinis statistikos biuras atliko antrąjį žaliųjų darbo vietų tyrimą. Pagrindinis jo tikslas – atnaujinti duomenis, surinktus per pirmąjį 2016 m. žaliųjų darbo vietų tyrimą, ir juos įtraukti į Nacionalinės įgūdžių tarybos išsamesnę žaliajai pertvarkai reikalingų įgūdžių analizę. Be to, 2021 m. spalio mėn. **Malta** paskelbė 2021–2030 m. nacionalinę užimtumo politiką, kuria siekiama suteikti darbuotojams paklausių įgūdžių (įskaitant žaliuosius), remti verslo augimą bei darbo vietų kūrimą ir stiprinti Maltos darbo rinkos institucijas. **Švedijoje** 2020 m. žaliųjų darbo vietų iniciatyva buvo skirta bedarbiams, kad jie įgytų trūkstamas profesijas, reikalingas žaliajam sektoriui. Pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP) kai kurios ES valstybės narės planavo priemones, susijusias su žaliajai pertvarkai reikalingais įgūdžiais. Pavyzdžiui, **Kroatijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planu remiamas akredituoto suaugusiųjų švietimo kuponų finansavimas, kurio 70 proc. turėtų būti susieta su žaliajai pertvarkai reikalingais įgūdžiais. **Rumunija** planuoja EGADP investicijas į renovacijos sektoriaus specialistų ir darbuotojų profesinių gebėjimų stiprinimą rengiant energijos vartojimo efektyvumo statybos srityje mokymus. **Estijoje** EGADP lėšomis remiama įmonių žaliaji pertvarka, pavyzdžiui, investuojant į kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo modulių, įskaitant išsamų mokymo turinį, struktūrą ir mokymo medžiagą, kūrimą, kad būtų rengiami mokymai, susiję su žaliajai pertvarkai reikalingais įgūdžiais.

2020 m. valstybės narės ėmėsi priemonių reaguoti į COVID-19 pandemijos poveikį suaugusiųjų mokymuisi. Latvija įdiegė „Būsimų įgūdžių iniciatyvą“, pagal kurią finansuojamas masinių mokymosi internetu kursų platformose teikiamas mokymas. Kelios šalys ėmėsi ne tik spartesnės suaugusiųjų mokymosi internetu plėtros, bet ir konkrečių priemonių, kuriomis reaguojama į pandemijos padarinius. **Slovėnijoje** parama suaugusiųjų mokymosi paslaugų teikėjams buvo numatyta įstatymu (5-ajame kovos su koronavirusu priemonių rinkinyje), skirtu reaguoti į pandemiją. 2020 m. **Švedijos** valstybė finansavo visų suaugusiųjų švietimą (už jį atsako savivaldybės), išplėsdama tinkamumo dalyvauti kriterijus ir padidindama finansavimą siekiant pritraukti daugiau kaip 25 000 papildomų asmenų. **Danijoje** buvo supaprastinta galimybė bedarbiams dalyvauti esamoje suaugusiųjų pameistrystės programoje ir skirtos didesnės išmokos profesinio rengimo sistemoje dalyvaujantiems bedarbiams, dėmesį sutelkiant į žaliosioms darbo vietoms ir priežiūros sektoriui reikalingus įgūdžius. **Vokietijoje** federalinės valdžios institucijos padidino paramą suaugusiųjų mokymosi centrams, sutelkiant dėmesį į skaitmeninius įgūdžius, be kita ko, pasinaudojant ir EGADP finansavimu. Pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą **Liuksemburgas** siūlė skaitmeninių įgūdžių ugdymo kuponus visiems darbuotojams, kurie dirbo pagal sutrumpinto darbo laiko tvarką. Pasinaudodami didesniu 1,4 mlrd. EUR socialiniu paketu, **Nyderlandai** remia labiausiai dėl pandemijos nukentėjusių asmenų (kaip antai: jaunimo, žemesnės kvalifikacijos asmenų, migrantų kilmės asmenų ir (arba) asmenų su negalia, taip pat sandomų darbuotojų neturinčių savarankiškai dirbančių asmenų) kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą.

Nemažai valstybių narių ėmėsi teisėkūros iniciatyvų ir strateginių planų siekdamos paremti suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi veikloje, neretai pasinaudojant EGADP parama, pagal 1 ir 4 ramsčio principus (atitinkamai švietimo, mokymo bei mokymosi visą gyvenimą ir aktyvaus užimtumo rėmimo). Neseniai **Suomijoje** priimtu įstatymu buvo įsteigtas Tęstinio mokymosi paslaugų centras, kuris koordinuos ir plėtos mokymo paslaugas darbingo amžiaus asmenims, analizuos įgūdžių ugdymo poreikius, remis regioninius tinklus ir finansuos mokymo veiklą. **Graikijoje** mokymosi visą gyvenimą centrų modernizavimas buvo įtrauktas į naują įstatymą dėl nacionalinės profesinio rengimo, mokymo ir mokymosi visą gyvenimą sistemos. **Italijoje** buvo įsteigtas Naujų įgūdžių fondas ir paskelbtas nacionalinis strateginis planas dėl suaugusiųjų įgūdžių, siekiant spręsti didelio žemos kvalifikacijos asmenų skaičiaus šalyje klausimą. **Airijoje** pradėta įgyvendinti kitų penkerių metų strategija dėl naujų galimybių patekti į darbo rinką. Kelios šalys pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus numatė finansinę paramą pavieniams besimokantiems asmenims. **Kroatija** planavo sukurti kuponų sistemą, skirtą suaugusiesiems, dalyvaujantiems užtikrintos kokybės suaugusiųjų mokymosi programose, atitinkančiose Kroatijos kvalifikacijų sandarą. Vykdydama mokymosi visą gyvenimą reformą, kuria buvo sukurti ir mokymosi visą gyvenimą centrai (K.D.V.M.), **Graikija** numatė įgūdžių ugdymo visą gyvenimą sąskaitas, kurių tikslas – remti suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi veikloje. **Lietuva** savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane pranešė apie vieno langelio principu veikiančios mokymosi visą gyvenimą platformos sukūrimą remiantis individualiųjų mokymosi sąskaitų principu; tai buvo numatyta ir **Latvijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane kartu su sustiprintu mokymusi darbo vietoje ir įgūdžių patvirtinimu. **Malta** savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane pranešė apie svarbiausių atnaujintos bazinių įgūdžių strategijos priemonių įgyvendinimą; ji taip pat remis skaitmeninės mokymosi platformos, skirtos besimokantiems suaugusiesiems, sukūrimą. Malta taip pat priėmė įgūdžių ugdymo programą, kuria remiamos MVĮ, teikiančios mokymo paslaugas savo darbuotojams. **Prancūzija** papildys esamą individualiųjų mokymosi sąskaitų programą, kad būtų skatinamas skaitmeninių įgūdžių ugdymas. Pagal **Čekijos** planą peržiūrėti mokymo ir perkvalifikavimo sistemą ypatingas dėmesys bus skiriamas skaitmeniniams įgūdžiams. Šio plano, remiamo EGADP ir ESF+ lėšomis, tikslas – įsteigti 14 regioninių mokymo centrų, kuriuos valdys valstybinės užimtumo tarnybos. **Švedija** 2021 m. gruodžio mėn. planuoja pradėti rengti profesinius kursus protinę negalią turintiems suaugusiesiems besimokantiejiems.

Belgijoje patvirtintos kelios suaugusiųjų įgūdžių gerinimo priemonės (kai kurios iš jų – pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą): padidinti laiko kreditus besimokantiems darbuotojams ir sukurti individualiųjų mokymosi sąskaitų sistemą Flandrijoje, o Valonijoje – projektus „Start digital“ ir „Upskills Wallonia“. **Vokietija** padidino finansavimą mokymo tinklų kūrimui siekiant suintensyvinti MVI dalyvavimą mokymo veikloje, ypač daug dėmesio skiriant automobilių pramonės pertvarkai. **Nyderlandai** įsteigė viešąjį individualaus mokymosi ir tobulėjimo fondą¹⁸⁵. **Liuksemburgas** į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtraukė naują įgūdžių strategiją, kad būtų išanalizuoti dabartiniai įgūdžių poreikiai ir parengtas bei įgyvendintas būsimų mokymų veiksmų planas.

Labai svarbu gerinti aukštojo mokslo kokybę, ypač atsižvelgiant į tai, kad tretinį išsilavinimą įgyja vis daugiau žmonių. Kelios valstybės narės paskelbė arba pradėjo įgyvendinti su tuo susijusias reformas. **Latvijoje** įgyvendinama visapusiška aukštojo mokslo reforma, kurioje numatomi trilyčiai struktūriniai pokyčiai: valdymo, finansavimo ir žmogiškųjų išteklių. Naujajame įstatyme aukštojo mokslo įstaigos suskirstytos į gamtos mokslų, meno ir kultūros universitetus, taikomųjų mokslų universitetus ir taikomųjų mokslų universitetines kolegijas, kiekvienai kategorijai taikant konkrečius kokybės kriterijus. 2020 m. spalio mėn. **Liuksemburgas** pradėjo įgyvendinti naują trumpo ciklo programą, skirtą jaunimui nuo nedarbo apsaugoti. Naujasis povidurinis mokymas „Diplom+“ yra lanksti dviejų semestrų programa, skirta jaunuoliams, kurie, įgiję vidurinį išsilavinimą, nesimoko aukštojo mokslo įstaigoje ir dar nedirba. Programą galima nutraukti bet kuriuo metu, o už baigtus modulius išduodamas pažymėjimas; be to, programos dalyviams suteikiama teisė gauti stipendijas. Galiausiai **Belgijoje** (Flandrijoje) neseniai patvirtintas Aukštojo mokslo plėtros fondas yra sudarytas iš reformų ir investicijų priemonių rinkinio, kurio pagrindiniai tikslai yra trys: racionalizuoti aukštojo mokslo mokymo pasiūlą, be kita ko, padaryti ją aktualesnę darbo rinkai ir lankstesnę; remti mokymąsi visą gyvenimą aukštojo mokslo sistemoje ir optimaliai išnaudoti skaitmeninio mokymosi galimybes.

¹⁸⁵ Rengiant šią priemonę ji nebuvo susieta su šalies ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planu.

Pandemijos sukeltas ekonomikos nuosmukis padarė didelį neigiamą poveikį jaunuoliams ir jie tapo prioritetine grupe, kurią reikia remti, visų pirma sustiprintomis pameistrystės priemonėmis. Pavyzdžiui, **Belgijoje** (Flandrijoje) vyriausybė 1 000 EUR suma padidino pameistrystės teikėjams siūlomą priemonę, skirdama lėšų iš REACT-EU. **Belgijoje** (Valonijoje) darbdaviams, siūlantiems pameistrystės vietas konkrečiuose sektoriuose, per pirmuosius keturis pameistrystės mėnesius mokama 390 EUR dydžio mėnesinė priemonė. **Airija** patvirtino pameistrystės skatinimo programą, pagal kurią darbdaviams, siūlantiems naujas pameistrystės vietas, mokama 2 000 EUR dydžio išmoka. **Austrijoje** įmonėms siūloma pameistrių priemonė (*Lehrlingsbonus*) ir iki 2021 m. spalio mėn. bus skiriamas finansavimas už pameistrių perėmimą pirmaisiais mokymo metais pagal įmonių tarpusavio pameistrystės programą (pameistrių, perimtų iš ne įmonėje atliktų pameistryčių, atveju – iki 2021 m. kovo 31 d.). **Portugalija** nuo 7 proc. iki 30 proc., priklausomai nuo stažuotojo išsilavinimo lygio, padidino stažuotojams mokamas stipendijas.

Valstybės narės, laikydamosi 1 ir 3 ramsčio principų (atitinkamai švietimas, mokymas bei mokymasis visą gyvenimą ir lygios galimybės), **padidino jaunimui skirtas samdos subsidijas.** **Airija** suteikė papildomų įdarbinimo subsidijų pagal programą „JobsPlus“, per dvejus metus skirdama iki 7 500 EUR už kiekvieną įdarbintą asmenį iki 30 m. amžiaus ir bedarbių. **Kipras** suteikė samdos paskatų už 15–29 m. amžiaus jaunuolių įdarbinimą. Šią programą sudaro darbo užmokesčio subsidijos iki 8 600 EUR už kiekvieną naujai įdarbintą asmenį 10 mėnesių laikotarpiu. Pasinaudojant ESF lėšomis siekiama per metus įdarbinti 1 200 bedarbių jaunuolių. Nuo 2020 m. birželio 1 d. iki 2021 m. rugsėjo 1 d. **Rumunija** subsidijavo 16–29 m. amžiaus žmonių, kurie buvo užregistruoti valstybinėse užimtumo tarnybose, samdą. **Belgijoje** Briuselio vyriausybė subsidijuoja jaunesnių nei 30 m. bedarbių įdarbinimą, skirdama 500 EUR per mėnesį 6 mėnesių laikotarpį. **Graikija** paskelbė, kad 2022 m. sausio mėn. pradės vykdyti naują programą, skirtą 18–29 m. amžiaus jaunuoliams, neturintiems jokios darbo patirties. Subsidija bus teikiama 6 mėnesius, ją sudarys 600 EUR suma konkrečiam jaunuoliui ir 600 EUR jį įdarbinančiai įmonei.

Portugalija 33 proc. padidino samdos subsidijas. Kaip nurodyta EASE rekomendacijoje (žr. 1 intarpą), samdos paskatų derinimas su kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo priemonėmis ir padidinta užimtumo tarnybų parama gali atlikti svarbų vaidmenį remiant darbo vietų kūrimą ir palengvinant perėjimą iš vienos darbo vietos į kitą.

Valstybės narės, laikydamosi sustiprintos Jaunimo garantijų iniciatyvos ir 4 ramsčio principo (aktyvi parama užimtumui), **priėmė naujas jaunimui skirtas darbo vietų kūrimo ir mokymo rėmimo priemones sustiprintose valstybinėse užimtumo tarnybose (VUT)**. VUT ir toliau atlieka pagrindinį vaidmenį įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą, o daugelis jų kuria naujas arba tobulina į jaunimą orientuotas paslaugas. Kai kurios valstybės narės įdiegė naujas jaunimo mokymo priemones. **Portugalija** sukūrė aukštąjį išsilavinimą turinčių jaunuolių stažuočių programą viešojo administravimo srityje (*EstágiAP XXI*). Valstybės narės taip pat patvirtino arba planuoja patvirtinti keletą VUT ir švietimo bei mokymo sistemų struktūrinių reformų, kuriomis bus remiamas jaunimo įsidarbinamumas. Pavyzdžiui, **į Kipro** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtraukti planai stiprinti jaunimui teikiamą paramą, numatant priemonių rinkinį, kuriuo siekiama didinti NEET jaunuolių informuotumą ir modernizuoti VUT. **Čekijoje** jaunimas bus viena iš pagrindinių grupių, į kurias bus orientuotas vidutinės trukmės (iki 2025 m.) užmojis reformuoti mokymo ir perkvalifikavimo sistemą, pasinaudojant EGADP ir ESF+ parama. Reforma apims trišalio komiteto, koordinuojančio visą gyvenimą trunkančio mokymosi plėtrą, įsteigimą ir 14 regioninių mokymo centrų, už kuriuos būtų atsakingos VUT, įkūrimą. **Estija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą numatė priimti sustiprintą Jaunimo garantijų iniciatyvos programą, apimančią patobulintą programą „My First Job“, pagal kurią skatinama įdarbinti jaunuolius, turinčius mažai darbo patirties, derinant mokymą ir darbo užmokesčio subsidiją. **Ispanija** priėmė 2021–2027 m. programos „Jaunimo garantija plus“ planą, kuriuo siekiama stiprinti tarpinstitucinį koordinavimą, bendradarbiavimą su privačiuoju sektoriumi ir vietos valdžios institucijomis ir gerinti švietimo, mokymo ir darbo rinkos paslaugas. Šalis, pasinaudodama EGADP, planuoja tolesnes investicijas jaunimo užimtumui skatinti. Siekdama padėti jauniems migrantams, **Vokietija** sukūrė daugiau kaip 470 jaunimui skirtų migracijos tarnybų (*Jugendmigrationsdienste*), kurios daugiausia dėmesio skiria integracijai į mokymo sistemą ir darbo rinką. Jos nemokamai ir įvairiomis kalbomis padeda jaunuoliams, kurių tėvai yra migrantai, įskaitant pabėgėlius, gauti įvairias paslaugas, be kita ko, moko juos rengti prašymus priimti į darbą, naudotis naujomis medijomis ir siūlo internetinę konsultavimo paslaugą (*jmd4you*).

Valstybės narės taip pat ėmėsi iniciatyvų, kuriomis remiama vyresnio amžiaus darbuotojų padėtis darbo rinkoje. Pagal **Italijos** programą *Garanzia Occupabilità Lavoratori* įgyvendinama aktyvi politika, grindžiama konkrečiais poreikiais, skatinanti piliečių pajamų gavėjų įtraukimą į darbo rinką, taip pat darbuotojų, dirbančių sutrumpintą darbo laiką, ir vyresnio amžiaus žmonių integraciją. **Slovakija** planuoja naudoti EGADP paramą skaitmeninių įgūdžių ugdymui ir bazinei įrangai 172 800 vyresnio amžiaus ir socialiai remtinų žmonių. Vyresnio amžiaus darbuotojai taip pat yra viena iš kelių tikslinių grupių, įtrauktų į **Slovėnijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano priemonę, skirtą darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų skaitmeninių įgūdžių tobulinimui ir su tais įgūdžiais susijusiam perkvalifikavimui. Į **Kipro** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą taip pat įtrauktas vyresnių nei 55 m. amžiaus asmenų skaitmeninių įgūdžių ugdymas. Vyresnio amžiaus asmenys – viena iš tikslinių grupių **Maltos** atnaujintoje nacionalinėje užimtumo politikoje, remiamoje EGADP lėšomis.

Valstybės narės, laikydamosi 9 (dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros) ir 11 (dėl vaikų priežiūros ir paramos vaikams) ramsčio principų, **nustatė laikinas priemones, kuriomis siekiama paremti vaikų turinčius tėvus per COVID-19 pandemiją.** **Italijoje** nuo 2020 m. spalio mėn. iki 2021 m. pabaigos skiriama 1 000 EUR priemoka už auklės paslaugas arba už dalyvavimą vasaros stovyklose, naudojamose mokymo veiklos mokykloje sustabdymo laikotarpiu. **Liuksemburgas** iki 2021 m. liepos 17 d. pratęsė teisę į atostogas dėl šeiminių priežasčių, kai visiškai arba iš dalies buvo uždarytos mokyklos ar vaikų priežiūros įstaigos. Be to, iki 2021 m. lapkričio mėn. buvo pratęstos paramos šeimai atostogos asmenims, kurie buvo priversti nustoti dirbti, kad galėtų prižiūrėti negalią turintį suaugusįjį arba autonomiškumą praradusį vyresnio amžiaus asmenį. **Rumunijoje** darbuotojams, kurie yra tėvai, suteikiamos mokamos dienos už jų vaikų priežiūrą, jei vaikai nebegali lankyti pamokų dėl epidemiologinio tyrimo dėl COVID-19 rezultatų, dėl kurių buvo apribotas / sustabdytas jų mokymasis. **Ispanijoje** planu „Pasirūpink manimi“ (*Plan Mecuida*) buvo padidintas darbuotojų lankstumas perimant šeimos pareigas rūpintis nepilnamečiais ar vyresnio amžiaus asmenimis dėl pandemijos. Darbdavys ir darbuotojas turėjo susitarti dėl konkrečių priemonių, įskaitant, jei reikia, darbuotojo darbo laiko sutrumpinimą iki 100 proc. (palyginti su 50 proc. anksčiau), proporcingai sumažinant darbo užmokestį.

Danijoje vaikų, išsiunčiamų iš mokyklos namo dėl COVID-19 arba užsikrėtusių COVID-19, tėvams leidžiama būti namie su vaikais ir gauti vaiko priežiūros atostogų išmokas. Ši iniciatyva galiojo nuo 2020 m. spalio 1 d. iki 2021 m. birželio 30 d. ir vėl buvo pradėta taikyti nuo 2022 m. lapkričio 23 d. iki vasario 28 d. pagal neseniai sudarytą trišalį susitarimą. **Belgijoje** vyriausybė įvedė COVID-19 vaiko priežiūros atostogas, kurios papildė galiojančias vaiko priežiūros atostogas ir už kurias mokamos didesnės išmokos nei pagal galiojančią sistemą. **Vokietija** įgyvendino laikinus teisės aktų dėl vaiko priežiūros išmokų ir vaiko priežiūros atostogų pakeitimus ir dalinius pakeitimus, atidėdama vaiko priežiūros išmokų mokėjimo mėnesius ir neįtraukdama mėnesių, kuriais pajamos buvo prarastos gavus, pvz., sutrumpinto darbo laiko išmoką ir bedarbio pašalpas. Toks atnaujinimas leidžia išvengti vaiko priežiūros išmokos dydžio sumažinimo ir lanksčiau naudotis partnerystės priemokos mėnesiais. **Portugalijoje** vyriausybė nustatė, kad nebuvimas darbe laikomas pagrįstu (ir dėl to teisės neprarandamos, išskyrus kiek tai susiję su atlyginimu) tuo atveju, jei sustabdžius mokymo veiklą ir popamokinę veiklą mokykloje arba nebeturint galimybės naudotis socialinės paramos įranga, neišvengiamai tenka imtis vaiko ar kito išlaikomo asmens iki 12 m. amžiaus arba, neatsižvelgiant į amžių, negalią turinčio ar lėtine liga sergančio išlaikomo asmens priežiūros. Tokiomis aplinkybėmis darbuotojai turi teisę į išskirtinę mėnesinę paramą, kuri atitinka du trečdalius jų bazinio darbo užmokesčio ir kurios mažiausia suma negali būti mažesnė nei nacionalinis minimalusis darbo užmokestis, o didžiausia suma negali viršyti trigubo minimaliojo darbo užmokesčio, mokamą lygiomis dalimis darbdavio ir socialinio draudimo sistemos lėšomis.

Valstybėse narėse vis dažniau priimamos arba sustiprinamos nuolatinės atostogų dėl šeiminių priežasčių priemonės. 2021 m. birželio mėn. **Graikija** priėmė įstatymą, į kurį įtrauktos Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyvos 2019/1158¹⁸⁶ nuostatos – nustatyta teisė į vaiko priežiūros atostogas, pailginamos tėvystės ir motinystės atostogos ir nustatoma lanksti darbo tvarka. Be būtinausių direktyvos reikalavimų, įstatyme numatytos atostogos, dėl kurių su socialiniais partneriais buvo susitarta ankstesnėse nacionalinėse bendrosiose kolektyvinėse darbo sutartyse (pvz., vaiko priežiūros atostogos, atostogos vaiko mokymuisi stebėti, atostogos sergančių arba negalią turinčių vaikų tėvams arba vienišų tėvų šeimoms). **Italijoje** privalomų tėvystės atostogų dienų skaičius padidintas nuo septynių iki dešimties dienų. Nuo 2021 m. sausio mėn. **Ispanija** tėvystės ir motinystės atostogas pakeitė neperleidžiamomis 16 savaitių vaiko gimimo atostogomis, už kurias mokamas visas darbo užmokestis. Nuo 2021 m. gegužės mėn. **Prancūzija** padidino tėvystės atostogų trukmę nuo 11 iki 25 dienų. Keturios iš 25 atostogų dienų yra privalomos ir papildo tris atostogų dienas, suteikiamas gimus vaikui. **Nyderlanduose** nuo 2020 m. liepos 1 d. pagimdžiusių moterų partneriams suteikiamos papildomos penkių savaitių atostogos. Šios papildomos atostogos gimus vaikui gali būti paimtos per pirmuosius šešis vaiko gyvenimo mėnesius gaunant 70 proc. darbo užmokesčio, kuriuos moka VUT. **Belgijos** Flandrijos regione nustatyta papildoma pajamų rėmimo priemoka (toliau – skatinamoji priemoka) darbuotojams, kurie ima laiko kreditą, kad galėtų prižiūrėti savo giminaitį. Priemoka papildo federaliniu lygmeniu skiriamą išmoką, o jos dydis priklauso nuo sektoriaus. Nuo 2021 m. spalio 1 d. **Bulgarija** gerokai padidino kompensaciją už antruosius motinystės metus – nuo 380 BGN iki 650 BGN (nuo 195 EUR iki 330 EUR).

¹⁸⁶ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1158 dėl tėvų ir prižiūrėtojų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2010/18/ES.

Nustatytos tikslinės priemonės, kuriomis skatinamas aktyvumas, stiprinami įgūdžiai ir remiamas moterų užimtumas, laikantis 2 (lyčių lygybė) ir 4 (aktyvus užimtumo rėmimas) ramsčio principų. Siekdama remti dirbančių motinų grįžimą į darbą ir sudaryti palankesnes sąlygas derinti darbo ir šeimos priežiūros laiką, **Italija** padidino Šeimos politikos fondą 50 mln. EUR (iki 732 mln. EUR), kurie bus skirti remti ir stiprinti įmonių priimtas organizacines priemones, kuriomis siekiama sudaryti palankesnes sąlygas motinoms po gimdymo grįžti į darbą. Italijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas taip pat skirtas moterims, norinčioms pasinaudoti aktyvios darbo rinkos politikos ir verslumo rėmimo priemonėmis. Nuo 2020 m. spalio mėn. **Vengrijoje** vykdoma programa remiamas mažų vaikų turinčių tėvų, visų pirma žemos kvalifikacijos ir nekvalifikuotų moterų, kvalifikacijos kėlimas ir perkvalifikavimas, siekiant palengvinti jų patekimą į darbo rinką ir (arba) grįžimą į ją. 100 000 HUF (maždaug 275 EUR) stipendija skiriama 18 m. amžiaus ir vyresniems žemos kvalifikacijos tėvams, gaunantiems šeimos paramos išmoką ir norintiems dalyvauti mokymuose, skirtuose pagrindinės mokyklos 5–8 klasių, vidurinio ugdymo arba profesinio mokymo ar suaugusiųjų mokymo programoms baigti. Iš 3 mlrd. HUF (maždaug 8,3 mln. EUR) biudžeto gali būti remiamas 2 500 žmonių mokymas. Į **Ispanijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtraukta moterų užimtumo rėmimo priemonė trijose pagrindinėse srityse: a) mokymas skaitmeninės bei žaliosios pertvarkos, ilgalaikės priežiūros, verslumo ir socialinės ekonomikos srityse; b) moterų, tapusių smurto ar prekybos žmonėmis aukomis, integracijos būdai; c) lyčių aspekto integravimas į visus VUT metinių užimtumo planų elementus. **Suomijoje** iš dalies pakeitus Ankstyvojo ugdymo ir priežiūros įkainių įstatymą, didėja paskatos imtis darbo, ypač namuose liekantiems tėvams (daugiausia tai moterys) mažas ir vidutinės pajamas gaunančiose šeimose. Teisės akto pakeitimu (įsigaliojusiu 2021 m. rugpjūčio 1 d.) sumažinamas mokestis už ankstyvąjį ugdymą ir priežiūrą visose pajamų grupėse, pajamų ribą padidinant 31 proc. Taip bus suteiktos nemokamo ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugos maždaug 20 000 šeimų. Kelis vaikus auginančioms šeimoms mokesčiai bus mažesni, nes mokestis už antrą vaiką bus 40 proc. (palyginti su dabartiniais 50 proc.). Pagal **Slovėnijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą remiama interneto platforma, kurioje darbdaviams ir darbuotojams pristatomos priemonės, skirtos skatinti lanksčius darbo būdus, ir 135 projektai, kuriais siekiama sukurti arba pagerinti darbo namuose sąlygas, įskaitant ekspertų pagalbą vertinant ir nustatant konkrečius įmonės poreikius. **Portugalijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatyta programa „Impulso Jovens MTIMM“ (mokslas, technologijos, inžinerija, menai ir matematika), kurios tikslas – remti aukštojo mokslo institucijas plėtojant iniciatyvas, kuriomis siekiama padidinti studentų skaičių MTIMM srityse, ypač orientuojantis į moteris.

Valstybėse narėse pradėtos taikyti kelios priemonės, kuriomis siekiama skatinti asmenų su negalia užimtumą, įskaitant laikinas COVID-19 krizės poveikio mažinimo priemones. 2020 m. **Rumunija** pakeitė asmenų su negalia teisių teisinę sistemą, be kita ko, dėl apsaugos nuo diskriminacijos, kad būtų užtikrintos lygios galimybės, darbo vietos prieinamumas ir pareigų pritaikymas pagal funkcinį potencialą. Į **Latvijos** 2021–2023 m. asmenų su negalia planą įtraukta priemonė, kuria siekiama patikslinti asmens su negalia statuso įgijimo taisyklės, nustatyti asmenų su negalia įtraukimo į darbo rinką priemones ir pagerinti infrastruktūros prieinamumą. **Belgijoje** (Valonijoje) pažeidžiamiausiems darbo ieškantiems asmenims bus teikiamos personalizuotos ir išsamesnės orientavimo paslaugos. Taip pat bus kuriami žinių centrai, kurie teiks paramą konkrečiomis temomis (pvz., psichikos sveikata, asmenys su negalia). **Prancūzija** planuoja priemones, kuriomis negalią turintiems valstybės tarnautojams ir mažiau kvalifikuotiems valstybės tarnautojams būtų sudarytos geresnės galimybės mokytis ir konsultuotis užimtumo klausimais, be kita ko, teikiant išmokas ir specialias laisvas dienas. Ši priemonė suteiks galimybę labiau pažeidžiamiesiems valstybės tarnautojams mokytis ir rasti kitų karjeros galimybių. **Portugalija** neseniai patvirtino 2021–2025 m. nacionalinę asmenų su negalia įtraukties strategiją, kurioje numatyta konkreti strateginė sritis, skirta darbui, užimtumui ir profesiniam mokymui.

Kelios valstybės narės priėmė priemones, kuriomis siekiama skatinti asmenų su negalia darbo vietų kūrimą taikant tikslines samdos paskatas, laikantis 3 ir 17 ramsčio principų (atitinkamai lygios galimybės ir asmenų su negalia įtrauktis). Susidūrusi su COVID-19 pandemija, **Austrija** 50 proc. trijų mėnesių laikotarpiui padidino ligtolines darbo užmokesčio subsidijas asmenims su negalia. Ji taip pat laikinai (iki 2021 m. rugsėjo mėn.) 50 proc. padidino jų darbo vietos garantijos išmoką. Iš kiekvienų 25 įmonės pasamdytų darbuotojų vienas privalo būti registruotas asmuo su negalia; to nepadariusioms įmonėms atsiranda prievolė kas mėnesį mokėti kompensacinį mokestį už kiekvieną nepasamdytą darbuotoją. Kompensaciniu mokesčiu siekiama remti asmenų su negalia integraciją į darbo rinką. **Belgija** (Briuselio regionas) taiko ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, kad sukurtų premijų sistemą, skirtą padėti darbdaviams integruoti asmenis su negalia. **Čekijoje** didžiausia įmokos asmenų su negalia užimtumui remti suma padidinta 800 CZK (maždaug 30 EUR) – iki 13 600 CZK (maždaug 525 EUR).

Nyderlandai padidino maksimalų išmokų jaunuoliams su negalia lygį nuo 25 proc. iki 70 proc. ir 75 proc. nuo minimaliojo darbo užmokesčio atitinkamai tiems, kurie yra darbingi, ir tiems, kurie dirbti negali. Jaunuoliai, turintys teisę gauti neįgalumo išmokas, pradėję dirbti gaus didesnes pajamas. Jie gali išlaikyti savo išmokas, jei pradeda mokytis, ir gali grįžti prie socialinių išmokų, jei darbą praras.

Kai kurios valstybės narės pradėjo taikyti asmenis su negalia prižiūrinių asmenų rėmimo priemonės. Asmenys su negalia turi lygią teisę gyventi savarankiškai ir būti įtraukti į bendruomenę, o tam reikia diferencijuotų bendruomeninių ir globos šeimoje paslaugų¹⁸⁷. Atsižvelgiant į nevienodą paslaugų kokybę, darbo jėgos trūkumą ir sudėtingas darbo sąlygas, kai kurios valstybės narės sustiprino pastangas šioje srityje. Deinstitutionalizacijos kontekste **Latvija** įgyvendina keletą projektų, plėtodama bendruomenines paslaugas ir paslaugų teikimo infrastruktūrą, keldama socialinių darbuotojų kvalifikaciją ir įgūdžius, taip pat finansuodama bendruomenines paslaugas. **Malta** priėmė 2021–2030 m. nacionalinę asmenų su negalia teisių strategiją, pagal kurią įsipareigojo stiprinti asmeninės pagalbos sistemas, kad asmenys su negalia galėtų toliau gyventi savo namuose ir bendruomenėse. Pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą **Belgija** (Valonija) parengs deinstitutionalizavimo strategiją ir investuos į pritaikytą būstą vyresnio amžiaus žmonėms ir asmenims su negalia. **Slovakija** padidino asmens su negalia priežiūros išmoką, kad ji pasiektų grynąjį minimalųjį darbo užmokestį (nuo 476,74 EUR iki 508,44 EUR darbingo amžiaus prižiūrintiesiems asmenims ir nuo 238,37 iki 254,22 EUR pensininkams). Priežiūros išmokos padidinimu šiemet pasinaudos apie 40 890 darbingo amžiaus prižiūrinių asmenų ir apie 23 700 pensininkų. 11 820 paramos gavėjų gaus didesnę asmeninės pagalbos išmoką (nuo 4,18 EUR iki 4,82 EUR). I

¹⁸⁷ Asmenų su negalia teisių strategijoje pabrėžiama kokybiškos, prieinamos, į asmenį orientuotos ir įperkamos pagalbos, kurią sudaro asmeninė pagalba, medicininė priežiūra ir socialinių darbuotojų intervencijos, siekiant padėti asmenims su negalia ir jų šeimoms, svarba.

Bulgarijoje 53 000 vyresnio amžiaus žmonių ir asmenų su negalia bus suteikta priežiūra namuose (šį darbą atliks 16 000 prižiūrinčiųjų asmenų), tuo tikslu skiriant 43,5 mln. EUR dydžio investiciją (remiant REACT-EU lėšomis). Taip pat parengta mokymo programa, skirta medicinos specialistams ir globos paslaugas teikiančių socialinių paslaugų srities specialistams. **Estija** išplėtė teisę gauti išmoką vaikų su negalia tėvams – dabar tokia teisė suteikiama ir globėjui, kuris augina vaiką vienas.

Keletas valstybių narių ėmėsi veiksmų, kad paremtų trečiųjų šalių piliečių integraciją į darbo rinką. Suomijoje nuo 2021 m. spalio 1 d. iš dalies pakeistas Užsieniečių įstatymas siekiant užkirsti kelią užsienio darbo jėgos išnaudojimui, pagerinti išnaudojimo darbe aukų teisinį statusą ir skatinti pranešti apie tokį išnaudojimą. **Švedija** paskelbė intensyvaus supažindinimo metus, orientuotus į atvykusius naujus imigrantus pagal 2021 m. supažindinimo programą. Ši programa suteikia galimybę dalyviams dalyvauti įvairiose priemonėse, atsižvelgiant tiek į paties asmens, tiek į darbdavių poreikius, ir tai padaryti sparčiau, kad jiems būtų lengviau integruotis į vietos darbo rinką. Tikslas – užtikrinti, kad dalyviai per metus susirastų darbą. Šalis taip pat sustiprino švietimo ir mokymo programas savivaldybių lygmeniu suaugusiems, kuriems reikia pagerinti savo padėtį darbo rinkoje. Sustiprinta parama teikiama įgūdžių patvirtinimo, profesinio rengimo ir mokymo bei švedų kalbos mokymosi srityse. Specialūs mokymai bus rengiami naujiems atvykėliams, prieglobsčio prašytojams ir kitiems asmenims, turintiems ankstesnės profesinės patirties sveikatos priežiūros ar sveikatos priežiūros švietimo srityje, taip pat vyresnio amžiaus asmenų priežiūros darbuotojams, pavyzdžiui, prižiūrinčiųjų asmenų padėjėjams ir slaugytojų padėjėjams, profesiniais tikslais.

Keletas valstybių narių ėmėsi priemonių siekdamas palengvinti darbuotojų migrantų iš trečiųjų šalių, visų pirma aukštos kvalifikacijos darbuotojų ir tų, kurie užpildo trūkstamas profesijas, priėmimą. 2021 m. **Kroatija** priėmė naują Užsieniečių įstatymą, kuriuo panaikintos metinės darbo leidimų kvotos trečiųjų šalių piliečiams ir nustatyta, kad prie prašymų dėl leidimo apsigyventi ir darbo leidimų turi būti pridedama teigiama Kroatijos užimtumo tarnybos nuomonė (su tam tikromis išimtimis, visų pirma ES mėlynosios kortelės turėtojų atveju). Pakeitimais numatomas glaudesnis administracinių institucijų ir darbo inspekcijų bendradarbiavimas siekiant sustiprinti darbuotojų teisių apsaugą.

2020 m. valstybės narės ėmėsi įvairių priemonių romų vaikų dalyvavimui ir galimybei gauti išsilavinimą gerinti arba tęsė jų įgyvendinimą. Bulgarijoje visiems vaikams nuo ketverių metų amžiaus nustatytas privalomas ugdymas siekiant pagerinti ikimokyklinio ugdymo įstaigų lankomumą tarp pažeidžiamų vaikų. **Vengrijoje** vaikų darželis yra privalomas nuo trejų metų amžiaus; dėl šios priemonės ikimokyklinio amžiaus romų vaikų, lankančių vaikų darželį, dalis pasiekė daugiau kaip 90 proc. **Italijoje** ministro dekretu nustatytos naujos tikslinės priemonės, kuriomis skatinamas įtraukus romų vaikų švietimas. **Nyderlandai** tęsė savo paramos mokykloms, ugdančioms pažeidžiamų grupių, kaip antai romų ir sintų, mokinius, programą. **Portugalija** pradėjo įgyvendinti stipendijų programas romų tautybės asmenims, besimokantiems vidurinėse ir aukštesiose mokyklose. 2020 m. **Graikija** pradėjo įgyvendinti projektą „*Įtraukios mokyklos romams*“ (tai pirmas tokio pobūdžio visą mokyklą aprėpiantis požiūris į romų socialinę įtrauktį) ir įdiegė stipendijų programą aukštųjų mokyklų studentams. **Prancūzijoje** naujame ministro potvarkyje pateikiamas registracijai į mokyklą reikalingų dokumentų sąrašas, kad savivaldybės netaikytų nepagrįstų reikalavimų (pvz., pateikti sąskaitas už elektros energiją), kurių negali įvykdyti neoficialiose gyvenvietėse gyvenantys asmenys. Galiausiai kelios valstybės narės, įskaitant **Kroatiją, Airiją ir Ispaniją**, ėmėsi priemonių įtraukti romų ir keliautojų istoriją, kultūrą ar kalbą į jų švietimo sistemas¹⁸⁸. Kaip nurodyta 2021 m. bendroje užimtumo ataskaitoje, nacionalines romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strategijas priėmė dauguma valstybių narių. Neseniai **Čekija** priėmė naują 2021–2030 m. romų įtraukties strategiją, kuria siekiama gerinti romų išsilavinimą, mokant mokytojus, kaip dirbti didelės įvairovės klasėse, teikiant paramą ikimokykliniam ugdymui ir steigiant mokyklų konsultavimo tarnybas. **Slovakijos** švietimo ministerija įsteigė Įtraukiojo švietimo departamentą ir paskyrė valstybės sekretorių, atsakingą už įtraukųjį švietimą, iš dalies tam, kad būtų sprendžiama nuolatinio per didelio romų vaikų, besimokančių pagal specialiojo ugdymo programas, skaičiaus problema.

¹⁸⁸ Pagrindinių teisių agentūra, 2021 m. pagrindinių teisių ataskaita.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-report-2021_en.pdf.

2.3. 7 gairė. Darbo rinkų veikimo ir socialinio dialogo veiksmingumo gerinimas

Šiame skirsnyje apžvelgiama, kaip įgyvendinama 7-oji užimtumo gairė, pagal kurią valstybėms narėms rekomenduojama gerinti darbo rinkos veikimą ir socialinio dialogo veiksmingumą. Tai apima, be kita ko, lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyrą darbo rinkos politikoje, darbo rinkos segmentacijos prevenciją bei skatinimą pereiti prie neterminuotų darbo sutarčių ir aktyvios darbo rinkos politikos veiksmingumo užtikrinimą. Šie tikslai atitinka Europos socialinių teisių ramsčio 4 (aktyvus užimtumo rėmimas), 5 (saugus ir lankstus užimtumas), 7 (informavimas apie įdarbinimo sąlygas ir apsaugą atleidimo atveju), 8 (socialinis dialogas ir darbuotojų dalyvavimas), 10 (sveika, saugi ir gerai pritaikyta darbo aplinka) ir 13 (bedarbio pašalpos) principus. Remiantis esama nacionaline praktika, taip pat aptariamas socialinio dialogo skatinimas ir bendradarbiavimas su pilietinės visuomenės organizacijomis. 2.3.2 skirsnyje aprašomos šiose srityse valstybių narių taikomos politikos priemonės.

2.3.1. Pagrindiniai rodikliai

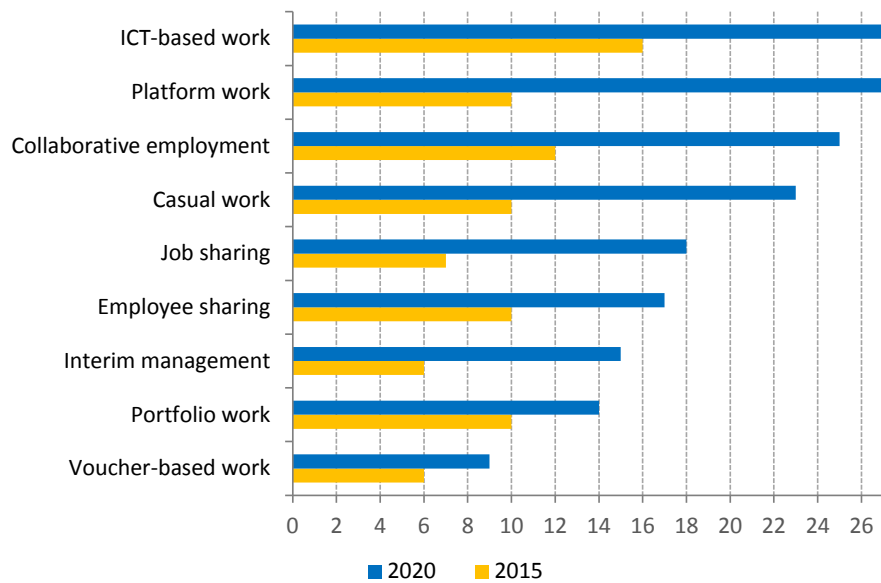
Pastaraisiais metais ES darbo rinkos patyrė spartų įvairių užimtumo formų augimą. Nors standartinis užimtumas tebėra dominuojantis, pastaraisiais metais ES valstybėse narėse esamų užimtumo formų spektras išsiplėtė ir ši tendencija tikriausiai išliks. Remdamasis valstybėse narėse atsirandančių naujų darbo santykių analize, EUROFOUND naujas užimtumo formas suskirstė į devynias kategorijas ir apibrėžė pagrindines jų charakteristikas.¹⁸⁹ 2.3.1 pav. parodyta, kaip nuo 2014 m. valstybėse narėse vystėsi tokios naujos užimtumo formos, galinčios turėti įtakos darbo vietų ir darbo sąlygų kokybei šiose šalyse (žr. 3 intarpą). 2015 m. informacinėmis ir ryšių technologijomis (IRT) grindžiamas mobilusis darbas, pavyzdžiui, buvo fiksuojamas 16 valstybių narių, o dabar tokia darbo forma jau egzistuoja visose valstybėse narėse. 2015 m. atsitiktinis darbas buvo naujovė dešimtyje valstybių narių, o iki 2021 m. jis jau paplito 23 ES šalyse. Labiausiai išsiplėtė darbas skaitmeninėse platformose; apie jį 2013–2014 m. pranešta maždaug dešimtyje valstybių narių, o šiuo metu tokia darbo forma jau egzistuoja visose valstybėse narėse (išsamesnės informacijos apie darbą skaitmeninėse platformose pateikiama toliau).¹⁹⁰

¹⁸⁹ Išsamiau žr. *Eurofound (2020), New forms of employment: 2020 update, Publications Office of the European Union, Luxembourg.*

¹⁹⁰ Pastaba. IRT grindžiamas mobilusis darbas – tai darbas, bent iš dalies darbuotojo vykdomas ne pagrindiniame biure, naudojant informacines ir ryšių technologijas. Atsitiktinis darbas gali būti suprantamas kaip „nereguliarus arba protarpinis, nesuteikiantis pagrindo tikėtis nuolatinio darbo“; darbo laikas arba grafikas tokiu atveju gali būti nereguliarus ir nenuspėjamas. Daugiau informacijos apie kitas užimtumo formas rasite *Eurofound (2015), New forms of employment, Publications Office of the European Union, Luxembourg.*

2.3.1 pav.: Naujos užimtumo formos vis labiau plinta ES

Užimtumo formos, laikytos naujovėmis 2013–2014 m., palyginti su 2020 m. (valstybių narių skaičius)

Pastaba. EE ir MT neįtrauktos į 2015 m. duomenis. LU duomenys atnaujinti 2021 m.

Šaltinis: Eurofound (2020), *New forms of employment: 2020 update*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

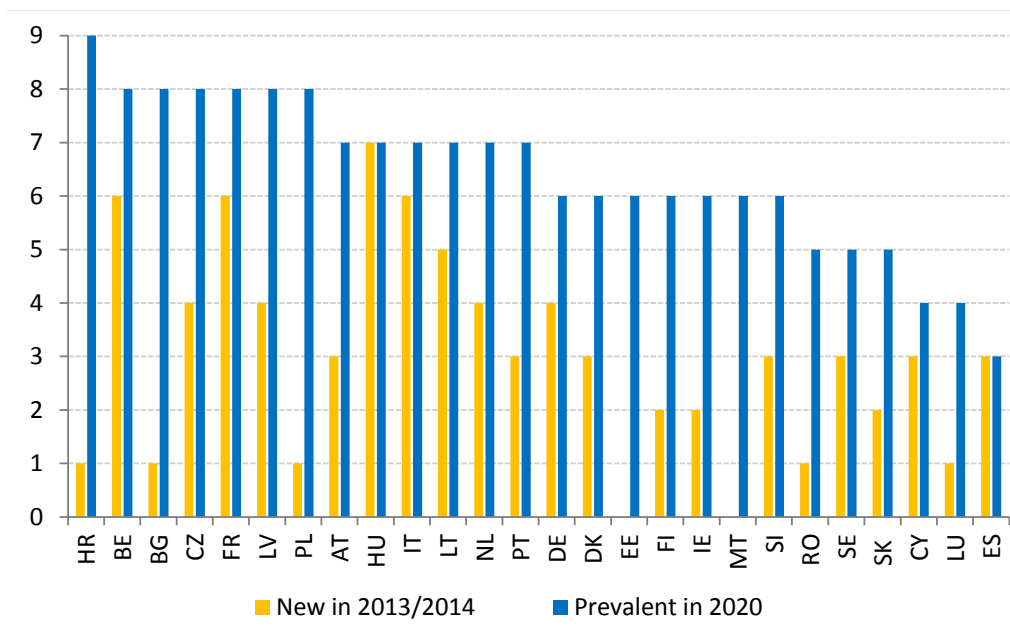
Įvairiose valstybėse narėse užimtumo formos, įskaitant reglamentuojamą ir nereglamentuojamą darbą, yra nevienodos. EUROFOUND padėties tyrimas apima visas užimtumo formas, grindžiamas visų rūšių sutartimis, neatsižvelgiant į tai, ar joms taikoma bendroji darbo teisė, ar konkretūs teisės aktai, įskaitant kolektyvines sutartis. Naujos užimtumo formos gali būti taikomos tiek darbuotojams, tiek savarankiškai dirbantiems asmenims arba tik vienai iš šių dviejų grupių. Iš 2.3.2 pav. matyti, kad Kroatijoje 2013–2014 m. buvo tik devynios pirmiau paminėtos naujos užimtumo formos, o 2020 m. – jau visos naujos užimtumo formos. Trylikoje valstybių narių nustatytos septynios ar daugiau užimtumo formų. Kipre, Liuksemburge ir Ispanijoje, priešingai, 2020 m. pranešta apie keturias ar mažiau šių naujų užimtumo formų. Padidėjęs darbo formų skaičius turi įtakos darbo rinkos lankstumo lygiui ir įdarbinimo sąlygoms atitinkamose šalyse.¹⁹¹ ¹⁹²Vyriausybės ir socialiniai partneriai, pasitelkdami kolektyvines sutartis, turi galimybę naudotis įvairiomis priemonėmis, užtikrinančiomis tinkamas darbo sąlygas ir socialinę apsaugą šių naujų užimtumo formų dalyviams (žr. 2.3.2 skirsnį). Dėl didelės naujų užimtumo formų įvairovės ir jų skirtingo poveikio užimtumui ir socialinėms sąlygoms būtina nuolatinė stebėseną.

¹⁹¹ Eurofound (2021), *Initiatives to improve conditions for platform workers: Aims, methods, strengths and weaknesses*, New forms of employment series, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

¹⁹² United Nations (2021), *Digitally enabled new forms of work and policy implications for labour regulation frameworks and social protection systems*, Department of economic and Social Affairs, Policy brief no. 113.

2.3.2 pav.: Naujų užimtumo formų paplitimo valstybėse narėse masto ir apimties nustatymas

Naujų užimtumo formų skaičius ES 27. 2013–2014 m. nustatytų naujų ir 2020 m. paplitusių rūšių skaičiaus palyginimas.

Pastaba. EE ir MT neįtrauktos į 2015 m. duomenis. LU duomenys atnaujinti 2021 m.

Šaltinis: EUROFOUND (2015; 2020) *daugiau informacijos apie įvairių naujų užimtumo formų pobūdį ir jų poveikį.*

Darbas skaitmeninėse platformose sparčiai auga, o pajamos šioje srityje per pastaruosius penkerius metus padidėjo penkis kartus, todėl svarbiausi tampa klausimai, susiję su teisiniu statusu, darbo sąlygomis ir galimybe naudotis socialine apsauga. 2021 m. bendroje užimtumo ataskaitoje, remiantis antrosios COLLEEM apklausos duomenimis, jau apžvelgtas darbo skaitmeninėse platformose paplitimas valstybėse narėse. Nors darbas skaitmeninėse platformose vis dar sudaro santykinai nedidelę dalį,¹⁹³ jo naudojimas sparčiai didėja, o susijusių subjektų pajamos išaugo nuo maždaug 3 mlrd. EUR 2016 m. iki maždaug 14 mlrd. EUR 2020 m. Per tą patį laikotarpį bendras asmenų, dirbančių ES veikiančiose skaitmeninėse platformose, uždarbis padidėjo 2,5 karto – nuo maždaug 2,6 mlrd. EUR 2016 m. iki 6,3 mlrd. EUR 2020 m. Nustatyta, kad skaitmeninėse platformose dirbantys žmonės dažniausiai yra jauni vyrai, turintys aukštesnę kvalifikaciją, nors darbuotojo profiliui didelę įtaką daro skaitmeninės platformos darbo rūšis.¹⁹⁴ Pavyzdžiui, moterims yra plačiau atstovaujama asmeninių ir namų ūkio paslaugų sektoriuje, taip pat priežiūros sektoriuje. Kita svarbi išvada padaryta išanalizavus darbą skaitmeninėse platformose pagal profesiją, visų pirma darbuotojų, dirbančių vadinamąjį pirminės grandies darbą ekstremaliosios visuomenės sveikatos situacijos metu.¹⁹⁵ Kai kurie iš jų tam tikrose valstybėse narėse buvo pripažinti ypač svarbiais darbuotojais ir tokiu būdu gavo galimybę naudotis socialine apsauga, o kitų galimybės įsidarbinti ir gauti pajamų pablogėjo.

¹⁹³ 1,4 proc. apklaustų darbingo amžiaus žmonių 16 šalių teigia, kad jie dirba daugiau nei 20 valandų per savaitę teikdami paslaugas skaitmeninėse darbo platformose arba dirbdami jose uždirba bent 50 proc. savo pajamų (0,9 proc. punkto mažiau nei 2017 m.). 4,1 proc. darbuotojų laikomi antriniais skaitmeninių platformų darbuotojais (t. y. dirba daugiau nei dešimt valandų per savaitę ir iš darbo skaitmeninėse platformose gauna 25–50 proc. savo pajamų) – tai 0,5 proc. punkto daugiau nei 2017 m. Šaltinis: Urzi Brancati, C., *et al.* (2020), *New evidence on platform workers in Europe. Results from the second COLLEEM survey*, Publications Office of the European Union.

¹⁹⁴ Europos ekspertų centras (2021), *Thematic Review 2021 on Platform work*, Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinio direktorato užsakyta apibendrinamoji ataskaita (KE-02-21-914-EN-N).

¹⁹⁵ Terminas vartojamas pagal ypatingos svarbos profesijų sąrašą, pateiktą Europos Komisijos parengtose Darbuotojų naudojimosi laisvo judėjimo teise COVID-19 protrūkio metu gairėse (2020 m.).

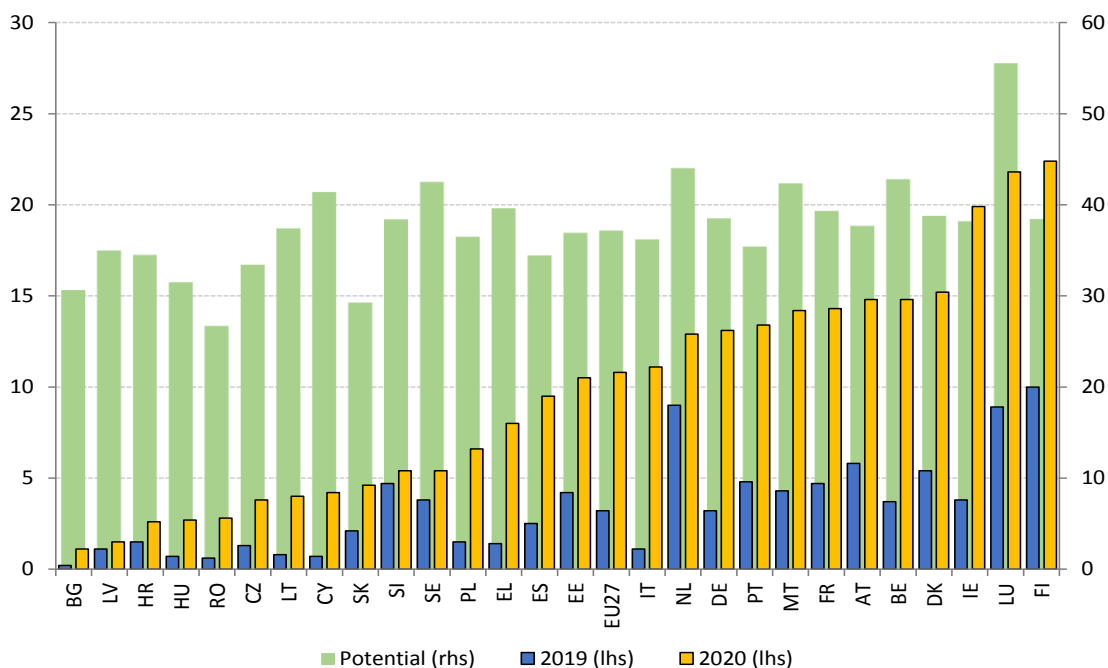
Pagrindinis klausimas buvo paramos teikimo kriterijai – jie dažnai priklausė nuo skaitmeninėse platformose dirbančių žmonių užimtumo statuso, atliekamų užduočių pobūdžio ir platformos taikomų valdymo mechanizmų. 2021 m. darbo skaitmeninėse platformose srityje dažniausia užimtumo forma buvo savarankiškas darbas. Devynios iš dešimties ES veikiančių platformų jose dirbančius asmenis laiko savarankiškai dirbančiais asmenimis.¹⁹⁶

Dėl nuotolinio darbo paplitimo COVID-19 krizės kontekste kai kurių darbuotojų darbo sąlygos labai pasikeitė, nors ir nevienodu mastu priklausomai nuo darbuotojų amžiaus ir lyties. Darbuotojų (15–64 m. amžiaus), kurie nurodė reguliariai dirbantys iš namų, procentinė dalis ES padidėjo nuo 3,2 proc. 2019 m. iki 10,8 proc. 2020 m. (2.3.3 pav.). Darbuotojų, kurie nurodė dirbantys iš namų rečiau (t. y. tik kartais), dalis per metus išliko tokia pati (7,9 proc.). Nors 2020 m. darbo iš namų mastas padidėjo visose amžiaus grupėse, jo lygis buvo didžiausias tarp darbingiausio amžiaus gyventojų (25–49 m. amžiaus; 11,6 proc.), toliau sekė vyresnio amžiaus darbuotojai (50–64 m. amžiaus; 10,4 proc.) ir galiausiai jaunesni darbuotojai (15–24 m. amžiaus; 5,8 proc.). Jis taip pat buvo didesnis tarp dirbančių moterų (11,7 proc.) nei tarp vyrų (9,9 proc.).

¹⁹⁶ *W. de Groen, Z. Kilhoffer, L. Westhoff, D. Postica and F. Shamsfakhr (2021). Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models.* Europos politikos studijų centras (CEPS).

2.3.3 pav.: Pandemija suaktyvino nuotolinį darbą visose valstybėse narėse

Darbuotojai, paprastai dirbę iš namų prieš pandemiją ir jos metu (proc., 2019 m. ir 2020 m., kairioji ašis), palyginti su potencialia nuotolinio darbo dalimi (remiantis profesinių užduočių analize, dešinioji ašis).

Pastaba. Darbuotojų, paprastai dirbančių iš namų, procentinė dalis pagal valstybes nares 2019 m. ir 2020 m.; taip pat potencialaus nuotolinio darbo dalis, remiantis profesinių užduočių analize.

Šaltinis: Eurostat, Labour Force Survey [lfsa_ehomp] and Eurofound and European Commission Joint Research Centre (2021), *What just happened? COVID-19 lockdowns and change in the labour market*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

3 intarpas. Darbo kokybė ir darbo sąlygų kokybė

Pažanga įvairiais darbo kokybės aspektais yra labai svarbi Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimui. Čia apsvarstomi ir įvertinami šeši platūs aspektai, t. y. darbo aplinka, uždarbis, darbo intensyvumas ir darbo laiko kokybė, lytis, įgūdžiai ir karjeros perspektyvos. 6 iš 20 ramsčio principų yra susiję su tinkamų darbo sąlygų užtikrinimu, tačiau ir kiti principai netiesiogiai prisideda prie darbo kokybės veiksnių (žr. 2.3.4 pav.). Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane Komisija pasiūlė konkrečias iniciatyvas, kad šioje srityje būtų daroma tolesnė pažanga.

2.3.4 pav.: 20 ramsčio principų ir darbo kokybės ryšys

The European Pillar of Social Rights				
Principle 1: Education, training and life-long learning	Principle 2: Gender equality	Principle 3: Equal opportunities	Principle 4: Active support to employment	Principle 5: Secure and adaptable employment
Principle 6: Wages	Principle 7: Information about employment conditions and protection in case of dismissals	Principle 8: Social dialogue and involvement of workers	Principle 9: Work-life balance	Principle 10: Healthy, safe and well adapted work environment and data protection
Principle 11: Childcare and support to children	Principle 12: Social protection	Principle 13: Unemployment benefits	Principle 14: Minimum income	Principle 15: Old age income and pensions
Principle 16: Health care	Principle 17: Inclusion of people with disabilities	Principle 18: Long-term care	Principle 19: Housing and assistance for the homeless	Principle 20: Access to essential services

Pastaba. Kuo tamsesnis mėlynos spalvos atspalvis, tuo stipresnis ryšys su darbo kokybės aspektais.

Šaltinis: Komisijos parengta remiantis 2001 m. Lakeno rodikliais¹⁹⁷ ir kitais šaltiniais.

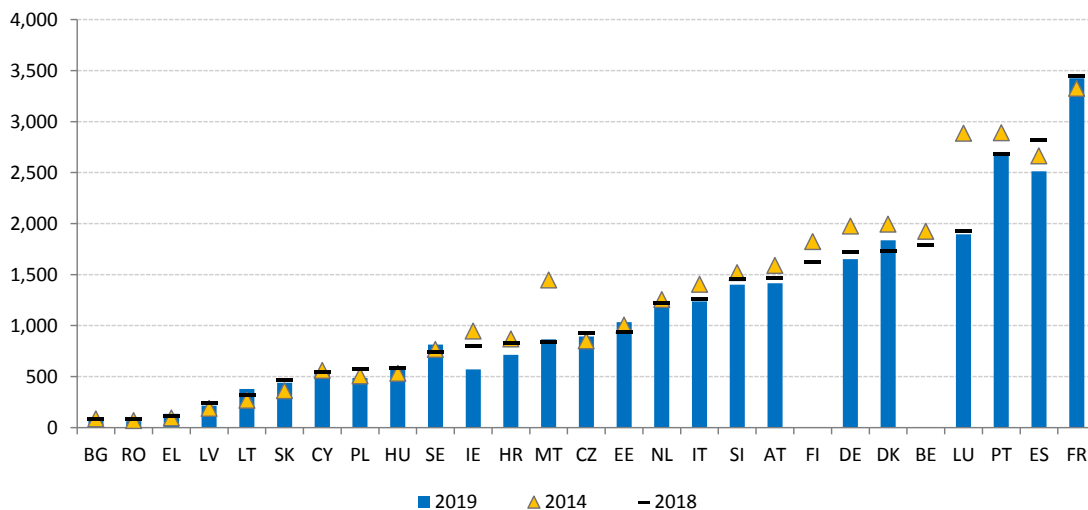
COVID-19 krizė paveikė daugelį darbo kokybės aspektų, visų pirma darbo sąlygas, sveikatą ir saugą darbe, taip pat darbo vietos garantiją.¹⁹⁸ Darbuotojai, teikiantys asmenines paslaugas, dirbantys daug kontaktų reikalaujančių profesijų darbą arba vadinamąjį pirminės grandies darbą¹⁹⁹, dažnai susidūrė su padidėjusia rizika sveikatai ir saugai darbe ir su viršvalandžiais. Jaunuoliai, žemos kvalifikacijos darbuotojai arba asmenys, dirbantys pagal terminuotas darbo sutartis arba dirbantys mažesnių pajamų profesijose, labiausiai nukentėjo dėl atleidimo iš darbo arba darbo sutarčių nepratęsimo ir mažesnio jų darbo sąlygų nuspėjamumo. Be to, pandemija moterų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą paveikė labiau nei vyrų (žr. 2.2.1 ir 2.3.1 skirsnius). Ji taip pat išryškino aspektų, susijusių su saugia darbo praktika ir saugiomis darbo vietomis, svarbą. Nuo 2014 m. 17 valstybių narių fiksuojamas nelaimingų atsitikimų darbe mažėjimas, tačiau padėtis gerėjo lėtai, o rodikliai tebėra aukšti (2.3.5 pav.). Nelaimingi atsitikimai darbe daro didelį poveikį darbuotojų ir jų šeimų gerovei, nes jie dažnai susiję su didele fizine ar psichine žala.

¹⁹⁷ Darbo kokybė tapo svarbiu aspektu nuo 2001 m. Lakene įvykusio Europos Vadovų Tarybos susitikimo. COM (2001) 313.

¹⁹⁸ European Commission (2020), Labour Market and Wage Developments in Europe: Annual Review 2020; ir *Eurofound (2021), Living, working and COVID-19, e-survey*.

¹⁹⁹ Europos ligų kontrolės ir prevencijos centras pirminės grandies darbuotoją apibrėžia kaip asmenį, kuris dirba darbą, dėl kurio jam kyla didesnis pavojus užsikrėsti COVID-19 dėl to, kad jis negali dirbti iš namų arba laikytis fizinio atstumo nuo kitų žmonių. Tai dažnai apima sveikatos priežiūros, ilgalaikės priežiūros, mažmeninės prekybos ir socialinių paslaugų sektoriaus darbuotojus.

2.3.5 pav.: Nelaimingi atsitikimai darbe – atvejų dažnumas (keturių dienų ar ilgesnis nebuvimas darbe)

Pastaba. Atvejų dažnumas – per metus įvykusių nelaimingų atsitikimų skaičius 100 000 dirbančių asmenų. Šie statistiniai duomenys rodo tam tikros šalies santykinį nelaimingų atsitikimų darbe dirbančių gyventojų grupėje mastą. BE ir FI 2019 m. duomenų nėra.

Šaltinis: nelaimingi atsitikimai darbe pagal sunkumą [hsw_mi08].

Pandemija sustiprino ryškių tendencijų, visų pirma skaitmenizacijos, dėl kurių gali labai pasikeisti darbo organizavimas ir sąlygos, poveikį. Skaitmenizacija, globalizacija, žaliaji pertvarka ir demografiniai pokyčiai yra vieni iš pagrindinių ES darbo rinkų pokyčius lemiančių veiksnių, darančių poveikį tiek esamų darbo vietų skaičiui ir kokybei, tiek tam, kaip ir kas jas užima. Nors vis didėjančios nuotolinio darbo ir lanksčių darbo sąlygų galimybės gali palengvinti dalyvavimą darbo rinkoje²⁰⁰, vis dar yra su lyčių lygybe susijusių iššūkių, o dėl nesubalansuotų priežiūros ir šeiminių pareigų kyla naujų iššūkių. Nors skaitmeninės platformos atveria naujų užimtumo galimybių, jų taikomas darbo organizavimo modelis taip pat gali lemti mažų garantijų darbo sąlygas. Galiausiai skaitmeninė automatizacija gali padidinti įmonių našumą ir lankstumą darbuotojams, tačiau ji taip pat lemia reikiamų užduočių ir įgūdžių pokyčius, o tai tam tikrų profesijų darbuotojams sukuria didesnę darbo vietų ir pajamų neuztikrintumą.²⁰¹

²⁰⁰ Žr. Eurofound (2020), *Telework and ICT-based mobile work: Flexible working in the digital age*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

²⁰¹ OECD (2020), *What happened to jobs at high risk of automation?* Politikos santrauka dėl darbo ateities.

Pereinant prie žaliosios ekonomikos gali reikėti toliau plėtoti keletą svarbių darbo kokybės aspektų.

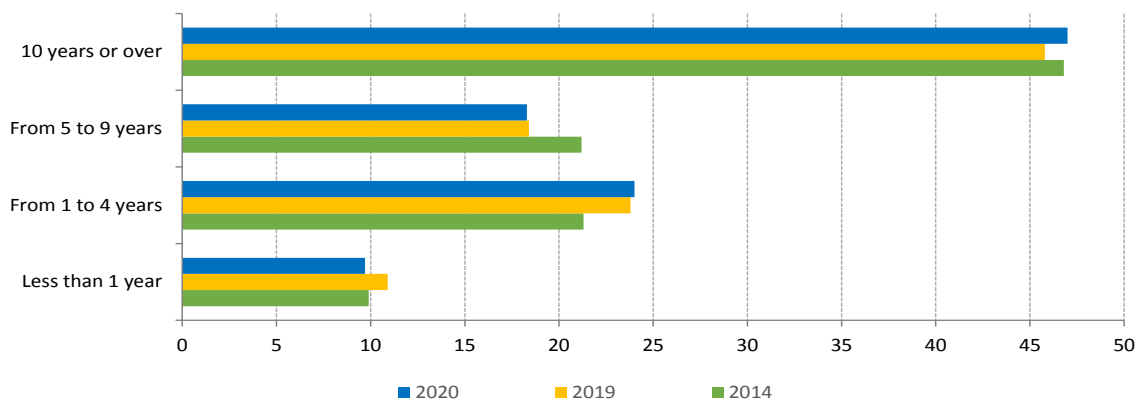
Tikimasi, kad perėjus prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos atsiras naujų darbo vietų įvairiuose sektoriuose (pavyzdžiui, švarios pramonės, ekologinio žemės ūkio, tvarios statybos, miškininkystės ir transporto, perdirbimo ir atsinaujinančiosios energijos). Tačiau tai taip pat gali turėti poveikį daugeliui ES darbo vietų, visų pirma srityse, kuriose išskiriama daug anglies dioksido. Priemonės, kuriomis siekiama gerinti darbo vietų išsaugojimą ir karjeros raidą, yra pagrindiniai veiksniai, kuriais veiksmingai remiamas būtinas perėjimas iš vieno darbo į kitą ir ribojamas darbo jėgos arba įgūdžių trūkumas. Be to, siekiant užtikrinti darbo jėgos ir socialinį prisitaikymą, labai svarbu veiksmingai valdyti perėjimo prie žaliosios ekonomikos paskirstomąjį poveikį. Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinys²⁰² suteikia didelių galimybių plėtoti ir diegti mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančias technologijas ir kurti žaliąsias darbo vietas. Kaip dalį šio rinkinio Komisija pateikė valstybėms narėms rekomendacijų, kaip geriausiai reaguoti į su klimato kaita susijusios pertvarkos socialinius ir darbo aspektus.

Tinkamas darbo užmokestis yra labai svarbus darbuotojų motyvacijos veiksnys ir atitinkamai yra labai svarbus lojalumui, našumui darbe ir socialinei sanglaudai. Uždarbis atlieka reikšmingą vaidmenį remiant darbo jėgos dalyvavimą, našumą ir ekonominius rezultatus (žr. 2.1.1 skirsnį) ir yra labai svarbus darbo kokybės elementas. Iš neseniai atliktos EUROFOUND apklausos²⁰³ matyti, kad 2005–2015 m. ES darbuotojų, manusių, kad jų darbo užmokestis yra tinkamas, dalis padidėjo nuo 43 proc. iki 51 proc.; tuo tarpu su šiuo teiginiu nesutinkančių asmenų dalis nepakito (apie 30 proc.). Tačiau tarp valstybių narių yra didelių skirtumų. Keliose Rytų Europos šalyse darbuotojų pasitenkinimas jų darbo užmokesčiu 2005–2015 m. padidėjo (kaip ir buvo galima tikėtis augant ekonomikai), o atvirkštinė tendencija (t. y. didesnis nepasitenkinimas) buvo stebima Ispanijoje (+14 proc. punktų), Airijoje (+7 proc. punktai) ir Prancūzijoje bei Liuksemburge (+6 proc. punktai). 2005–2015 m. Suomijoje ne tik pasitenkinimo lygis buvo didžiausias (62 proc.), bet ir padėtis pagerėjo daugiausia (26 proc. punktais).

²⁰² Žr., visų pirma, Komisijos komunikatą „55 % tikslas – pasiekiamas. ES 2030 m. klimato tikslo įgyvendinimas siekiant neutralizuoti poveikį klimatui“ [COM(2021) 550 final] ir Komisijos pasiūlymą dėl Socialinio klimato fondo [COM(2021) 568 final], taip pat pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos [2021/0421 (NLE)].

²⁰³ *Eurofound (2021), Working conditions and sustainable work: An analysis using the job quality framework, Publications Office of the European Union, Luxembourg.* Pastaba. Darbo užmokestis suprantamas kaip darbuotojo gaunamos pajamos, t. y. priklausomų darbuotojų darbo užmokestis ir savarankiškai dirbančių asmenų pajamos.

2.3.6 pav.: Darbo stažas ES, dirbantys asmenys, 25 m. amžiaus ir vyresni (proc.)

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsa_qoe_4a2].

Darbo stabilumas yra labai svarbus darbo kokybės aspektas, o (didelis) darbo nestabilumas paprastai siejamas su labiau ribotomis žmogiškojo kapitalo plėtros galimybėmis ir mažesnėmis galimybėmis naudotis socialine apsauga. 2014–2019 m. ES darbo stažo vidurkis (t. y. dabartiniame darbe praleistas laikas) mažėjo, darbo trukmė „trumpesnė nei vieni metai“ padidėjo 1 proc. punktu, o trukmė „nuo 5 iki 9 metų“ ir „nuo 10 metų ar daugiau“ sumažėjo atitinkamai 2,8 proc. punktu ir 1 proc. punktu.²⁰⁴ Tai, be kita ko, gali būti susiję su darbo jėgos pasiskirstymo ekonomikos sektoriuose pokyčiais (žr. 1 skirsnį) ir populiarėjančiomis naujomis užimtumo formomis (žr. 2.3.1 skirsnį). Vis dėlto darbuotojų profesinis statusas valstybėse narėse labai skiriasi.

²⁰⁴ Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsa_qoe_4a2].

Darbo aplinkos ir sąlygų kokybė yra susijusi su atliekamu darbu, darbo laiko tvarka ir santykiu darbo vietoje. Keliose tradicinėse gamybos profesijose (pavyzdžiui, automobilių surinkimo ir cheminių produktų pramonės įmonėse) dėl automatizavimo gerokai sumažėjo fizinių užduočių; tuo pačiu metu vis svarbesnės tampa protinio darbo reikalaujančios užduotys (pvz., kokybės užtikrinimas ir kontrolė). Tai gali reikšti, kad darbo kokybė ilgainiui gerės, jei tik darbo jėga bus aprūpinta tinkamais įgūdžiais, kad galėtų prisitaikyti prie pokyčių. Ir atvirkščiai, darbo vietos, kurioms būdingi dideli reikalavimai, pvz., laiko spaudimas arba fizinės sveikatos rizikos veiksniai (t. y. tam tikros darbo pagal iškvietimą ar darbo skaitmeninėse platformose rūšys), drauge su menka socialine parama darbe pareigoms atlikti, ilgainiui gali neigiamai paveikti darbuotojų gerovę²⁰⁵.

Kelios valstybės narės neseniai ėmėsi veiksmų kai kuriose pirmiau minėtose srityse. Pavyzdžiui, **Ispanijoje** priimtas įstatymas, kuriuo įtvirtinta teisinė prezumpcija, kad pristatymo platformų dviratininkai ir vairuotojai maisto ir siuntinių pristatymo sektoriuje teikia paslaugas pagal įprastus darbo santykius. Juo taip pat išplėstos esamos darbuotojų atstovų informavimo apie algoritmų naudojimą darbo aplinkoje teisės. Šie veiksmai gali būti geras pagrindas mažinti netikrumą dėl darbo ir pajamų perspektyvų – jos yra laikomos svarbiais darbo kokybės aspektais. **Prancūzijoje** buvo priimti teisės aktai, kuriais siekiama skatinti socialinį dialogą platformų ekonomikoje (išsamiau žr. 2.3.2 skirsnį). **Belgija** įvedė individualią teisę į mokymą pagal kolektyvines sutartis ir planuoja sukurti individualiąsias mokymosi sąskaitas. Kita vertus, ši šalis taip pat sušvelnino reikalavimus dėl specialios laiko kreditų schemos, pagal kurią vyresnio amžiaus darbuotojai, turintys ilgą stažą, dirbantys sudėtingose profesijose arba įmonėse, kurios turi finansinių sunkumų arba yra restruktūrizuojamos, gali dirbti iki pusės darbo laiko, siekiant užtikrinti jų poreikius atitinkančią darbo aplinką.

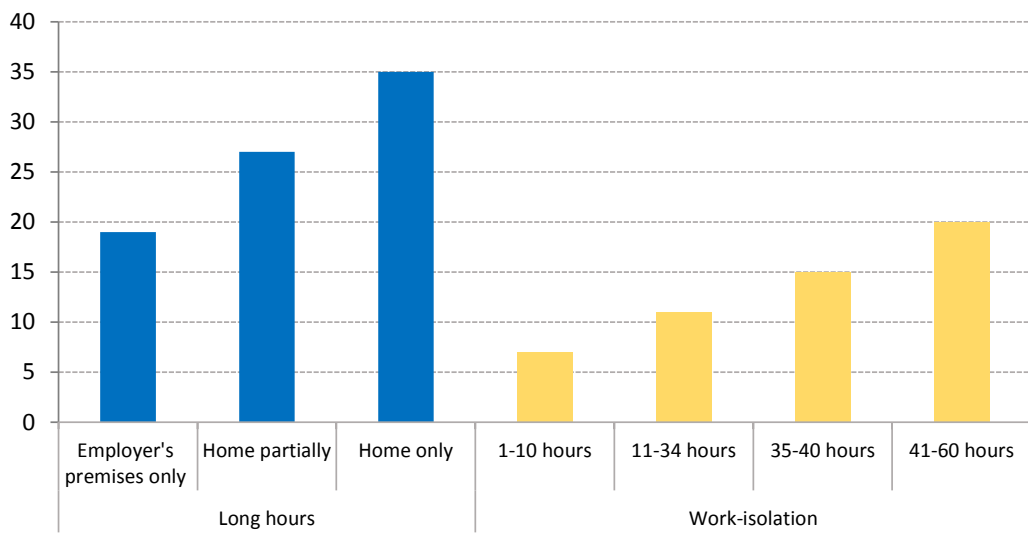
²⁰⁵ Eurofound (2018), *New tasks in old jobs: Drivers of change and implications for job quality*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Didelio masto perėjimas prie nuotolinio darbo parodė tiek jo potencialą, tiek spragas, dėl kurių kyla naujų iššūkių, susijusių su darbo laiku ir sąlygomis. Ekstremaliosios sveikatos situacijos metu nuotolinis darbas tapo svarbiu veiksmu daugeliui įmonių siekiant užtikrinti veiklos tęstinumą, apsaugoti darbuotojų sveikatą ir kartu užkirsti kelią darbuotojų pajamų praradimui. Įprastomis aplinkybėmis tai taip pat leidžia sutrumpinti važiavimo į darbą ir atgal laiką, darbuotojams suteikti daugiau lankstumo bei profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros galimybių, o įmonėms – padidinti našumą ir veiksmingumą. Nepaisant to, nuotolinis darbas taip pat ištrynė ribas tarp profesinio ir asmeninio gyvenimo, o darbuotojams, dirbantiems nuotolinį darbą pandemijos metu, išryškino didelius iššūkius, susijusius su darbo valandomis arba izoliacijos pojūčiu.²⁰⁶ Palyginti su tais, kurie iš namų dirba tik dalį laiko arba dirba tik iš darbdavio patalpų, tik iš namų dirbančių darbuotojų, nurodžiusių, kad dirba 41–60 valandas per savaitę, procentinė dalis buvo didesnė (žr. 2.3.7 pav., diagramos kairėje). Lyčių skirtumai taip pat buvo akivaizdūs, nes daugiau moterų buvo santykinai dažniau priverstos pertvarkyti savo darbo grafiką (be kita ko, dirbti laisvalaikiu), kad galėtų jį suderinti su šeimos pareigomis. Iš tų, kurie dirba tik iš namų ir dirba ne visą darbo laiką arba visą darbo laiką, ilgesnes nei įprasta darbo valandas dirba daugiau moterų (25 proc.) nei vyrų (19 proc.). Skirtumas tarp lyčių yra didesnis, kai vertinami darbuotojai, turintys vaikų (0–11 m. amžiaus) ir dirbantys tik iš namų (35 proc. moterų, palyginti su 23 proc. vyrų). Iš duomenų taip pat matyti, kad izoliacijos pojūtis didėjo drauge su iš namų dirbtų valandų skaičiumi (žr. 2.3.7 pav., diagramos dešinėje). Izoliuotais jautėsi maždaug 20 proc. darbuotojų, dirbusių 41–60 val. iš namų, palyginti su 14 proc. darbuotojų, kurie tiek pat valandų dirbo darbdavio patalpose. Tačiau skirtumai tarp įvairių sektorių ir įvairių profesijų buvo gana reikšmingi. Komisijos pastangos papildyti ir remti valstybių narių politiką psichikos sveikatos srityje gali padėti sumažinti kai kuriuos dėl pandemijos kilusius iššūkius.

²⁰⁶ Šaltinis: *Eurofound (2021), Living, working and COVID-19 e-survey, round 2*. Pastaba. Šis e. tyrimas buvo atliktas trimis etapais, 2020 m. balandžio mėn., 2020 m. liepos mėn. ir 2021 m. kovo mėn. Sąvoka „potenciali užimtumo, kai įmanoma dirbti nuotoliniu būdu, dalis“ pagal šalis grindžiama neseniai atliktu tyrimu Sostero M., et al., (2020), *Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide?*, Europos komisija, JRC121193.

2.3.7 pav.: Perėjimas prie nuotolinio darbo kai kuriems darbuotojams sukėlė iššūkių

Darbuotojų, dirbančių 41–60 val. per savaitę, procentinė dalis pagal darbo vietą (kairioji diagrama). Visą darbo laiką dirbančių darbuotojų, jaučiančių izoliaciją darbe, procentinė dalis pagal iš namų dirbtas valandas (ES 27, proc., diagramos dešinėje)

Šaltinis: Eurofound (2021) 'Living, working and COVID-19' e-survey, round II.

Darbo rinkos segmentacijos²⁰⁷ prižasčių šalinimas padeda gerinti darbo kokybę. 2021 m. bendroje užimtumo ataskaitoje pateikta išsami darbo rinkos segmentacijos analizė, įskaitant sutarčių tvarką (t. y. neterminuotas ir terminuotas darbo sutartis), valstybių narių užimtumo apsaugos teisės aktų pobūdį ir įvairovę (t. y. taisyklės, reglamentuojančias individualų ir kolektyvinį darbuotojų, dirbančių pagal terminuotas darbo sutartis, įdarbinimą ir atleidimą iš darbo), taip pat susijusių darbuotojų rūšis (pvz., be kita ko, laikinus ir ne visą darbo laiką ne savo valia dirbančius darbuotojus). Darbo rinkos segmentacijos didinimas padeda įgyvendinti Europos socialinių teisių ramsčio 5 (saugus ir lankstus užimtumas) ir 7 (informavimas apie įdarbinimo sąlygas ir apsauga atleidimo atveju) principus. Čia pateikta analize atnaujinama ir papildoma ankstesnė analizė.

²⁰⁷ Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) teigimu, tai darbo rinkos suskaidymas į atskiras rinkos dalis ar segmentus, kuriems būdingos skirtingos charakteristikos ir elgsenos taisyklės, kaip antai darbo sutarčių tvarka, vykdymo užtikrinimo lygis arba darbuotojų tipai.

Nuo pandemijos pradžios laikinojo įdarbinimo²⁰⁸ mastas sumažėjo, tačiau keliose valstybėse narėse jis tebėra didelis. Laikinių darbo sutarčių dalis visoje 20–64 m. amžiaus grupėje ES sumažėjo nuo vidutiniškai 13,7 proc. 2019 m. iki 12,4 proc. 2020 m., o tai rodo, kad laikinių darbuotojų darbo vietų mažėja daugiau nei nuolatinė darbuotojų darbo vietų (pastarieji yra palyginti geriau apsaugoti teisinėmis nuostatomis dėl samdos ir atleidimo iš darbo, taip pat sutrumpinto darbo laiko tvarka ir kitomis darbo vietų išsaugojimo priemonėmis). Skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios laikinojo įdarbinimo dalies valstybėse narėse tebėra didelis – 22,7 proc. punkto, nors mažesnis nei 2019 m. (24,6 proc. punkto). Vertinant ketvirtinius duomenis, laikinių darbuotojų dalis (20–64 m. amžiaus; pakoreguota pagal sezoną) 2021 m. III ketv. buvo 12,9 proc., t. y. nuo 2020 m. II ketv. žemo lygio išaugo 1,1 proc. punkto. Tai gali reikšti, kad pandemijos metu prarasta nemenka laikinojo darbo dalis jau yra atgauta. Tačiau skaičiai įvairiose šalyse yra labai skirtingi.²⁰⁹ Tokiose valstybėse narėse, kaip Ispanija, Lenkija, Portugalija, Italija, Kroatija ir Nyderlandai, 2019–2020 m. laikinių darbuotojų dalis sumažėjo maždaug 2 proc. punktais. Tačiau daugumoje šių šalių bendra tokių darbuotojų dalis vis dar gerokai viršija ES vidurkį, o Ispanijoje, Lenkijoje²¹⁰ ir Portugalijoje ji viršija 15 proc. Ir priešingai, mažiausia dalis – mažiau nei 3 proc. – užfiksuota Lietuvoje, Rumunijoje, Estijoje ir Latvijoje (žr. 2.3.8 pav.).

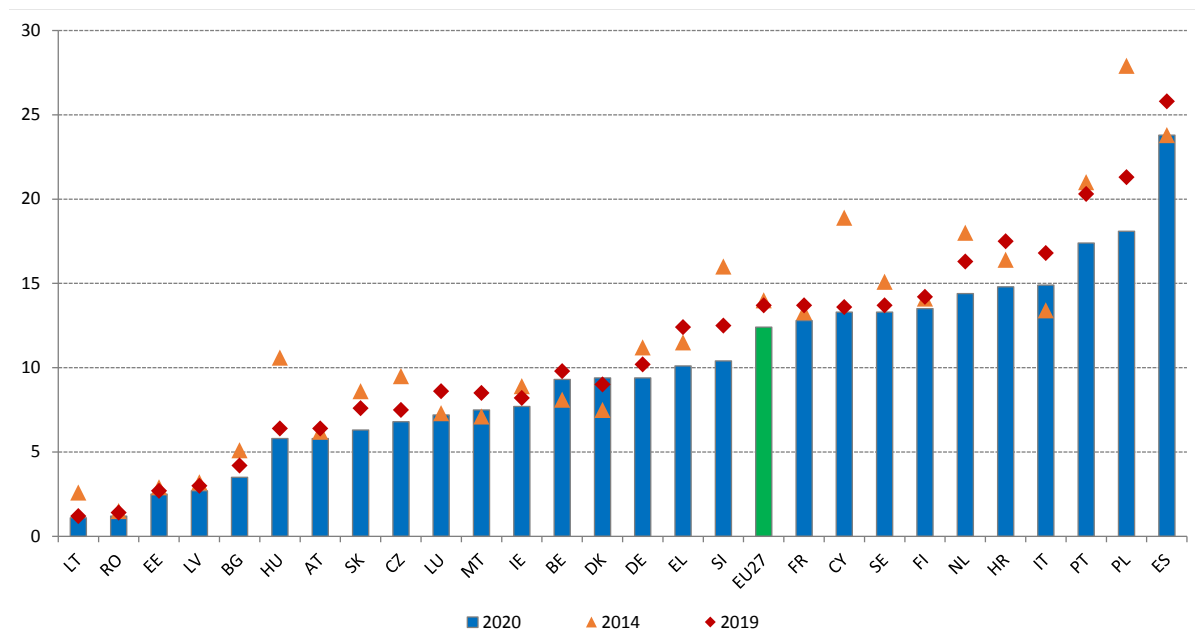
²⁰⁸ Ši sąvoka taikoma tiek nestandartinėms darbo sąlygoms (pvz., lanksčioms, terminuotoms, darbo pagal pareikalavimą ir nenustatytos apimties darbo sutartims), tiek darbo per laikinojo įdarbinimo įmones sutartims, išskyrus darbą ne visą darbo laiką ir savarankiškai dirbančius asmenis, kurie neturi samdomų darbuotojų.

²⁰⁹ *European Commission (2021), Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual review 2021. Luxembourg: Publications Office of the European Union (Catalog No. KE-BN-21-001-EN-N).*

²¹⁰ Lenkijos atveju dėmesys atkreipiamas į nuolatinį šios vertės mažėjimą (9.8 proc. punkto) laikotarpiu nuo 2014 m. iki 2020 m.

2.3.8 pav.: Laikinojo įdarbinimo mastas 2020 m. sumažėjo, tačiau keliose valstybėse narėse tebėra didelis

Laikinių darbuotojų dalis tarp visų darbuotojų (20–64 m. amžiaus grupėje), metiniai duomenys

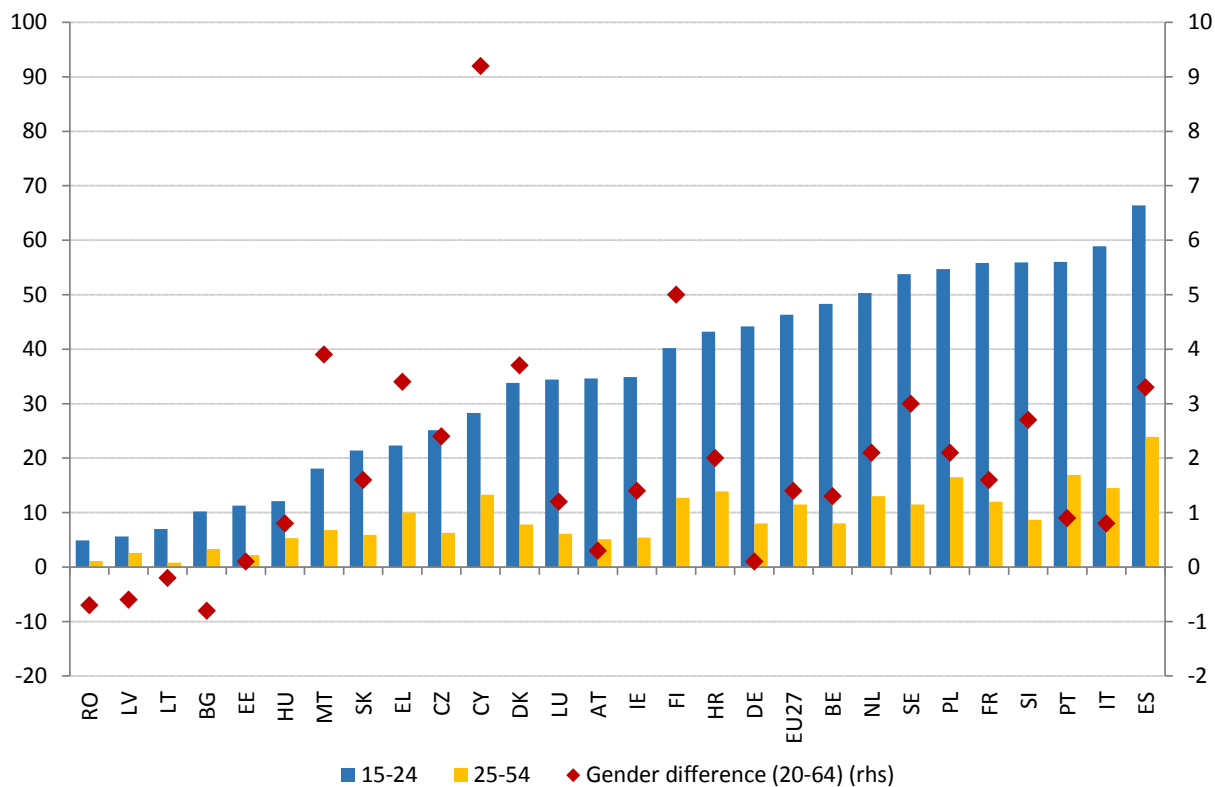

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsi_pt_a].

Nors 2020 m. vidutinė laikinųjų darbo sutarčių dalis sumažėjo, laikinojo darbo sutartis tebėra ypač plačiai paplitusios tarp moterų, jaunų ir ne ES gimusių darbuotojų. 2020 m. moterų darbuotojų (20–64 m. amžiaus), dirbančių pagal laikinas sutartis, dalis ES buvo 13,4 proc., palyginti su 11,8 proc. vyrų; 2019–2020 m. ji sumažėjo 1,3 proc. punkto (palyginti su 1,5proc. punkto vyrų atveju). Lyčių užimtumo skirtumas, kalbant apie laikinąjį įdarbinimą, šiek tiek padidėjo – nuo vidutiniškai 1,3 proc. punkto 2019 m. iki 1,6 proc. punkto 2020 m., nors šiuo metu tarp šalių jis labai įvairuoja (žr. 2.3.9 pav.). 2020 m. didžiausi lyčių skirtumai vertinant dirbančiuosius pagal laikinojo darbo sutartis buvo Kipre (9.2 proc. punkto), Suomijoje (5 proc. punkto), Maltoje (3.9 proc. punkto) ir Danijoje (3.7 proc. punkto). Ir priešingai, lyčių skirtumai vertinant dirbančiuosius pagal laikinojo darbo sutartis nesiekia 0,5 proc. punkto Vokietijoje, Estijoje ir Austrijoje; o Bulgarijoje, Rumunijoje, Latvijoje ir Lietuvoje yra atvirkštiniai lyčių skirtumai (t. y. pagal laikinojo darbo sutartis dirbančių vyrų procentinė dalis yra didesnė nei pagal tokias sutartis dirbančių moterų dalis). Be to, 2020 m. 15–24 m. amžiaus jaunų darbuotojų, dirbančių laikinąjį darbą, dalis buvo daug didesnė (46,3 proc.) nei 25–54 m. amžiaus asmenų (11,5 proc.) ir 55–64 m. amžiaus asmenų (6,1 proc.). Taip pat ne ES gimusių darbuotojų, dirbančių laikinąjį darbą, dalis 2020 m. buvo daug didesnė (20,9 proc.), palyginti su ES gimusiais darbuotojais (15,5 proc.); šis skirtumas ypač didelis (daugiau kaip 10 proc. punktų) Kipre, Švedijoje ir Portugalijoje, taip pat Prancūzijoje ir Ispanijoje (7–10 proc. punktų).

2.3.9 pav.: Laikinojo darbo sutartys daug dažnesnės tarp jaunimo (15–24 m. amžiaus) visose valstybėse narėse, o lyčių skirtumai paprastai yra reikšmingi

Laikinieji darbuotojai kaip bendro darbuotojų skaičiaus procentinė dalis pagal amžių (proc., kairioji ašis) ir lyčių skirtumas (procentiniais punktais, dešinioji ašis) vertinant pagal laikinojo darbo sutartis (2020 m.).

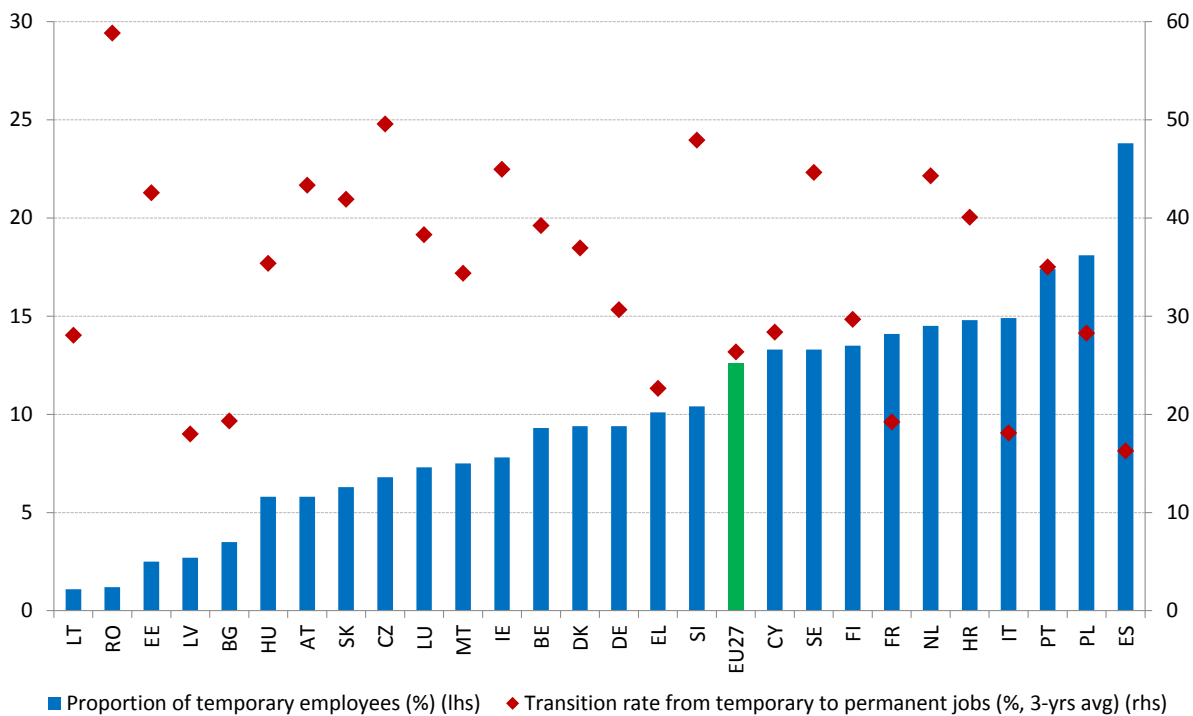
Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsa_etpgan] and [lfsi_pt_a].

Laikinojo darbo sutartys, kurios yra tramplinas į pastovesnes darbo vietas, yra labai svarbus bendros darbo kokybės gerinimo veiksnys. Darbo rinkos dualumą dažnai lemia didelė terminuotų darbo sutarčių dalis ir žemas perėjimo nuo šių sutarčių prie neterminuotų darbo santykių lygis.²¹¹ Kai kurios valstybės narės susiduria su dideliais iššūkiais šioje srityje. 2.3.10 pav. parodyti perėjimo nuo laikinojo darbo prie neterminuotų sutarčių lygiai (2018–2020 m. trejų metų vidurkiai, siekiant kontroliuoti galimus su ekonomikos ciklu susijusius iškraipymus), palyginti su laikinųjų darbuotojų skaičiumi kaip visų darbuotojų skaičiaus procentine dalimi (20–64 m. amžiaus grupė). Trijose valstybėse narėse (Ispanijoje, Italijoje ir Prancūzijoje) laikinojo įdarbinimo lygis yra aukštas ir kartu nedaug pereinama nuo terminuotų prie neterminuotų darbo sutarčių (mažiau nei 20 proc.). Kitose šalyse, tokiose kaip Kroatija, Nyderlandai ir Portugalija, laikinojo įdarbinimo lygiai vis dar yra gana aukšti (apie 15 proc. arba daugiau), tačiau prie neterminuoto darbo pereinama dažniau (daugiau nei 35 proc. Portugalijoje ir daugiau nei 40 proc. Nyderlanduose ir Kroatijoje). Ir priešingai, Čekijoje, Estijoje, Austrijoje ir Rumunijoje laikinojo darbo sutarčių sudaroma nedaug (mažiau nei 7 proc.) ir jose yra palyginti aukštas perėjimo prie darbo pagal nuolatinės darbo sutartis lygis (daugiau nei 40 proc.).

²¹¹ Eurofound (2019), *Labour market segmentation: Piloting new empirical and policy analyses*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

2.3.10 pav.: Laikinojo darbo sutarčių dalis ir perėjimas prie nuolatinio darbo valstybėse narėse labai įvairuoja

Laikinieji darbuotojai kaip procentinė bendro darbuotojų (20–64 m. amžiaus) skaičiaus dalis 2020 m. ir perėjimo prie nuolatinio darbo rodiklis (2018 m., 2019 m. ir 2020 m. vidurkis).

Pastaba. Kol kas nėra 2020 m. darbo jėgos perėjimo duomenų DE, IE, IT, LV ir SK atveju. LV vertė – 2017 m.; SK vertė – 2016 m.

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsq_etpga] ir ES SPGS [ilc_lvhl32].

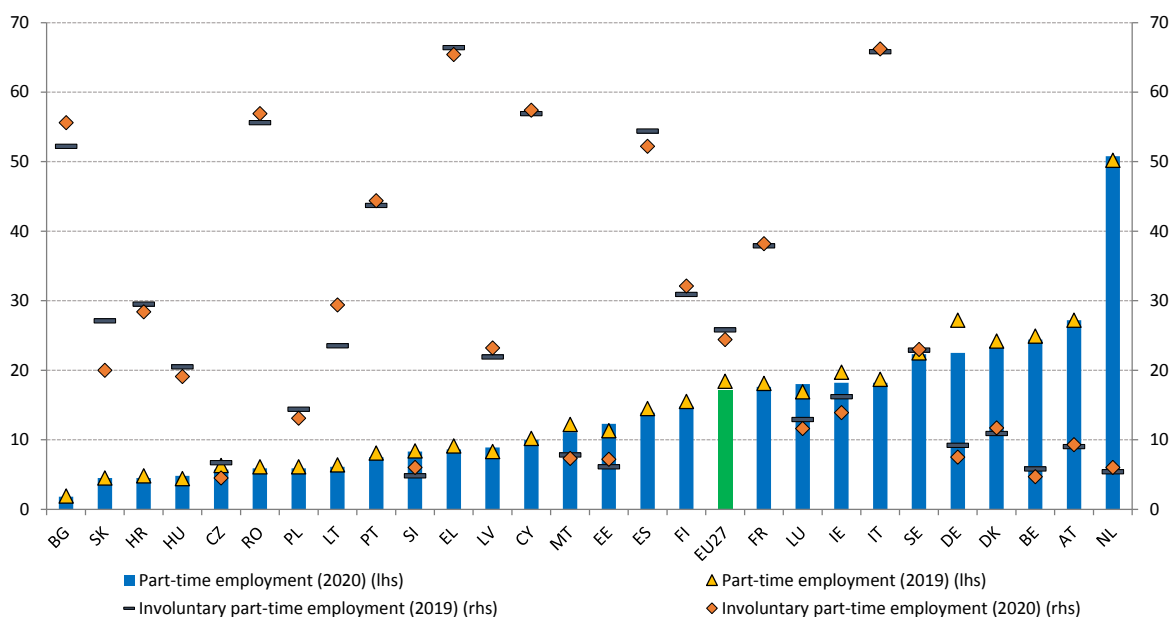
Kai kuriose valstybėse narėse vis dar fiksuojama didelė ne savo noru pagal laikinąją darbo sutartį dirbančių asmenų dalis. Ne savo noru pagal laikinojo darbo sutartis dirbančių asmenų (15–64 m. amžiaus) procentinė dalis ES 27 pastaraisiais metais lėtai, bet stabiliai mažėjo: nuo 8,8 proc. 2016 m. iki 7,9 proc. 2019 m. ir 6,8 proc. 2020 m. Kai kuriose valstybėse narėse darbuotojai pagal terminuotas sutartis dirba pirmiausia dėl to, kad sunku susirasti nuolatinį darbą. Darbuotojai, dirbantys pagal laikinojo darbo sutartis ne savo noru, dažnai skundžiasi žemesniu pasitenkinimo darbu lygiu, o tai gali turėti įtakos jų veiklos rezultatams, įgūdžių įgijimui ir karjeros perspektyvoms. Skirtumai tarp šalių tebėra dideli (iki 19 proc. punktų). Tokiose valstybėse narėse kaip Ispanija, Portugalija, Kipras, Kroatija ir Italija daugiau nei 12 proc. darbuotojų nurodė dirbantys pagal laikinojo darbo sutartis dėl to, kad jie negalėjo susirasti nuolatinio darbo. Italijoje ir Ispanijoje šis skaičius sutampa su žemu perėjimo nuo laikinojo prie nuolatinio užimtumo lygiu (žr. 2.3.10 pav.). Ir priešingai, mažiausia pagal laikinojo darbo sutartis ne savo noru dirbančių darbuotojų dalis (mažiau nei 1 proc.) nustatyta Estijoje, Austrijoje, Lietuvoje ir Vokietijoje.²¹²

²¹² Šaltinis: Eurostato duomenų bazė [tesem190].

Nors 2020 m. ES darbo ne visą darbo laiką dalis, palyginti su ankstesniais metais, sumažėjo, ne visą darbo laiką ne savo noru dirbančių darbuotojų procentinė dalis vis dar didelė. 15–64 m. amžiaus grupėje ne visą darbo laiką dirbančių darbuotojų procentinė dalis ES 2020 m. buvo 17,2 proc., t. y. 1,2 proc. punkto mažesnė nei 2019 m. Šešiose šalyse (Nyderlanduose, Austrijoje, Belgijoje, Danijoje, Vokietijoje ir Švedijoje) 2020 m. užfiksuotas didesnis nei 20 proc. rodiklis, o keturiose šalyse (Bulgarijoje, Slovakijoje, Kroatijoje ir Vengrijoje) – mažesnis nei 5 proc. rodiklis (žr. 2.3.11 pav.). Vokietijoje darbo ne visą darbo laiką procentinė dalis 2019–2020 m. sumažėjo labiausiai (4,7 proc. punkto), o Estijoje ir Liuksemburge ji per tą patį laikotarpį padidėjo (maždaug 1 proc. punktu). Pastaraisiais metais darbo ne visą darbo laiką ne savo noru dalis, palyginti su bendru dirbančiųjų ne visą darbo laiką skaičiumi (15–64 m. amžiaus grupėje), ES mažėjo ir 2020 m. sudarė 24,4 proc. (1,4 proc. punkto mažiau nei 2019 m. ir maždaug 8 proc. punktais mažiau nei 2014 m.). Šešiose valstybėse narėse (Italijoje, Graikijoje, Kipre, Rumunijoje, Bulgarijoje ir Ispanijoje) šis rodiklis viršija 50 proc., o kitose šalyse (pvz., Čekijoje, Belgijoje, Slovėnijoje ir Nyderlanduose) – 6 proc. arba mažiau. 2019–2020 m. Slovakijoje ne visą darbo laiką ne savo noru dirbančių darbuotojų dalis gerokai sumažėjo (7,1 proc. punkto). Tačiau per tą patį laikotarpį ji padidėjo Lietuvoje (5,9 proc. punkto) ir Bulgarijoje (3,4 proc. punkto). Kitose valstybėse narėse skirtumas buvo menkesnis (mažiau nei 2,5 proc. punkto).

2.3.11 pav.: Ne visą darbo laiką dirbančių asmenų dalis ir ne savo noru taip dirbančių asmenų dalis valstybėse narėse labai įvairuoja

Darbo ne visą darbo laiką dalis, palyginti su bendru užimtumu (15–64 m. amžiaus grupėje), ir darbo ne visą darbo laiką ne savo noru dalis, palyginti su bendru užimtumu ne visą darbo laiką (15–64 m. amžiaus grupėje), metiniai duomenys, procentinės dalys.

Pastaba. 2020 m. DE duomenys yra su laiko eilutės lūžiu.

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsi_pt_a] ir [lfsa_eppgai].

Savarankiškai dirbančių asmenų, neturinčių samdomų darbuotojų (vadinamųjų individualiai savarankiškai dirbančių asmenų), dalis tebėra didelė. Kai kuriais atvejais individualiai

savarankiškai dirbantys asmenys gali slėpti priklausomus darbo santykius arba fiktyvų savarankišką darbą. 2020 m. apie 15,8 mln. savarankiškai dirbančių asmenų (15–64 m. amžiaus grupėje) neturėjo samdomų darbuotojų. Nors šis skaičius, palyginti su 2019 m., padidėjo 0,8 mln., jis yra maždaug 1,2 mln. mažesnis už aukščiausią lygį 2014 m. Savarankiškai dirbančių asmenų (15–64 m. amžiaus grupėje), kurie neturi samdomų darbuotojų, dalis santykinai šiek tiek padidėjo (0,5 proc. punkto), palyginti su ankstesniais metais, ir pasiekė 8,2 proc. bendro užimtumo. Tačiau tarp valstybių narių ir sektorių yra didelių skirtumų. Keturiuose valstybėse narėse (Maltoje, Nyderlanduose, Belgijoje ir Ispanijoje) užfiksuotas aukščiausias individualiai savarankiškai dirbančių asmenų lygis (daugiau kaip 13 proc.), o Austrijoje, Švedijoje, Vokietijoje ir Danijoje jis nesiekė arba buvo artimas 5 proc.²¹³ Tebėra itin svarbu užtikrinti, kad visi, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis, turėtų galimybę naudotis socialine apsauga, be kita ko, siekiant sumažinti netikrumą pandemijos ir jos socialinių bei ekonominių padarinių nulemtame kontekste.

²¹³ Šaltinis: Eurostato duomenų bazė [tqoe4a3] ir Darbo jėgos tyrimas [lfsa_egaps].

COVID-19 krizė paveikė daugelį veiklos rūšių, kurioms labiau būdingas nedeklaruojamas darbas, o kai kuriuos sektorius ir tam tikrų kategorijų darbuotojus reikia atidžiai stebėti.

Daug veiklos rūšių, kuriose svarbų vaidmenį atlieka nedeklaruojamas darbas, yra susijusios su tiesioginiu ir intensyviu socialiniu kontaktu (t. y. apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos, meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla ir namų ūkių paslaugos). Be to, vis plačiau naudojamos informacinės ir ryšių technologijos (IRT) ir didesnis platformų ekonomikos vaidmuo padėjo suderinti darbo jėgos pasiūlą ir paklausą šiuose sektoriuose. Preliminarūs darbo inspekcijų 2020 m. duomenys rodo, kad, palyginti su 2019 m., daugelyje valstybių narių lygis gerokai nukrito. 19 šalių per metus patikrinama mažiau nei 10 proc. darbdavių.²¹⁴ Darbo inspekcijų gebėjimų stiprinimas ir paskatos skatinti nedeklaruojamo darbo transformavimą į oficialų laikomi pagrindiniais veiksniais siekiant spręsti šią problemą ir užtikrinti tinkamą darbuotojų saugą ir sveikatą bei socialinę apsaugą visiems. Nuo 2021 m. gegužės mėn. Europos kovos su nedeklaruojamu darbu platforma tapo Europos darbo institucijos (toliau – EDI) dalimi, todėl su tikrinimu ir vykdymo užtikrinimu susijusius klausimus bus galima spręsti labiau integruotai.²¹⁵

²¹⁴ COM(2021) 592 final. 2009 m. birželio 18 d. Komunikatas dėl Direktyvos 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai, taikymo.

²¹⁵ Daugiau informacijos pateikiama Europos darbo institucijos svetainėje.

Pranešama, kad 2021 m. šiek tiek padidėjo ilgalaikis nedarbas ir taip sustabdyta ankstesniais metais pasiekta pažanga. Ilgalaikio nedarbo lygis²¹⁶ ir jo raida paprastai yra geras aktyvios darbo rinkos politikos veiksmingumo rodiklis siekiant padėti žmonėms, kuriems to reikia, ir surandant jiems tinkamas darbo vietas.²¹⁷ Iki pandemijos vidutinis ilgalaikio nedarbo lygis ES pastoviai mažėjo nuo 5,3 proc. 2014 m. iki 2,4 proc. 2020 m. (0,2 proc. punkto mažiau nei 2019 m.). Nepaisant to, 2021 m. III ketv. šis lygis, palyginti su 2020 m. II ketv., daugumoje valstybių narių padidėjo; itin smarkiai padėtis pablogėjo Ispanijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Švedijoje (daugiau nei 1 proc. punktu). Skirtumai valstybėse narėse tebėra nemenki: 2020 m. šis lygis svyravo nuo 0,6 proc. Čekijoje ir Lenkijoje iki maždaug ES vidurkio (2,4 proc.) Bulgarijoje, Belgijoje, Portugalijoje ir Lietuvoje ir iki 4,7 proc. Italijoje, 5 proc. Ispanijoje ir 10,5 proc. Graikijoje. Ilgalaikio nedarbo lygis, vienas iš Socialinių rodiklių suvestinės pagrindinių rodiklių, rodo kritinę padėtį Ispanijoje: joje ilgalaikio nedarbo lygis yra aukštesnis nei vidutinis (5 proc. 2020 m.) ir per praėjusius metus sumažėjo labai nedaug (0,3 proc. punkto) (2.3.12 pav.). Austrija, Lietuva, Liuksemburgas ir Slovakija laikomi prastų rezultatų šalimis, nes, palyginti su praėjusiais metais, jų padėtis pablogėjo arba pagerėjimas buvo ribotas. Graikija ir Italija dėl teigiamų veiklos rezultatų (atitinkamai -0,8 proc. punkto ir -0,9 proc. punkto 2020 m., palyginti su 2019 m.) priskiriamos silpnos, bet gerėjančios padėties šalims. Čekijoje, Vokietijoje, Danijoje, Suomijoje, Vengrijoje, Maltoje, Nyderlanduose, Lenkijoje, Portugalijoje ir Švedijoje ilgalaikio nedarbo lygis 2020 m. išliko žemas ir iš esmės stabilus. Taip pat yra didelių ilgalaikio nedarbo lygio skirtumų tarp regionų (žr. 3 priedą). Didelis ir nuolatinis ilgalaikis nedarbas turi neigiamų pasekmių žmogiškajam kapitalui ir potencialiam augimui, todėl reikia imtis veiksmų, kad būtų padidintas aktyvios darbo rinkos politikos ir valstybinių užimtumo tarnybų veiksmingumas (be kita ko, pasitelkiant tikslingesnę informavimą, individualizuotą paramą ir glaudų bendradarbiavimą su darbdaviais ir socialinėmis tarnybomis).²¹⁸

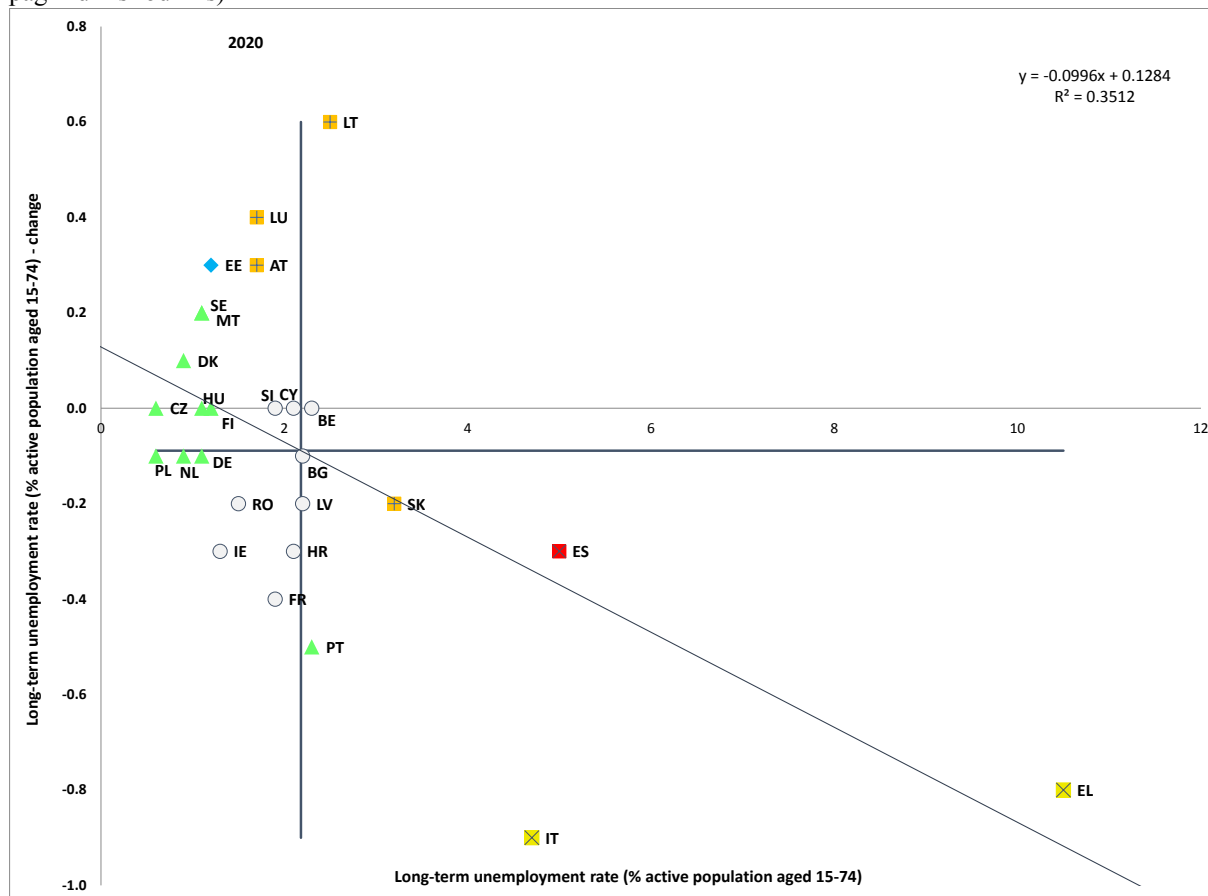
²¹⁶ Apibrėžiama kaip ilgiau nei vienus metus nedirbančių asmenų dalis, palyginti su visais aktyviais gyventojais.

²¹⁷ Užimtumo komitetas susitarė naudoti ilgalaikio nedarbo lygį kaip socialinių rodiklių suvestinės pagrindinį rodiklį, pagal kurį stebimas aktyvus užimtumo rėmimas.

²¹⁸ 2019 m. paskelbtame 2016 m. Tarybos rekomendacijos dėl ilgalaikių bedarbių integracijos vertinime pateikiamos svarbios ir vis dar aktualios išvados šiuo klausimu. Žr. COM(2019) 169 final ir SWD(2019) 154 final.

2.3.12 pav.: 2020 m. ilgalaikio nedarbo lygis keliose valstybėse narėse sumažėjo, nors visas COVID-19 krizės poveikis dar gali pasireikšti ateityje

Ilgalaikio nedarbo lygis, 2020 m. lygiai ir metiniai pokyčiai, palyginti su 2019 m. (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaiškinimas pateiktas priede.

Šaltinis: Eurostatas, darbo jėgos tyrimas [tesem130].

Dalyvavimas įgyvendinant aktyvios darbo rinkos politikos priemones valstybėse narėse labai įvairuoja ir skirtumai ne visada atspindi iššūkių mastą. Dalyvavimo įprastinės darbo rinkos politikos priemonėse lygis²¹⁹ 100 norinčių dirbti bedarbių suteikia svarbios informacijos apie valstybių narių pastangas reintegruoti neaktyvius asmenis į darbo rinką (žr. 2.3.13 pav.).²²⁰ 2014–2018 m. šie rodikliai didėjo, nors ir nevienodu mastu, 17 valstybių narių (Austrijoje, Belgijoje, Bulgarijoje, Kroatijoje, Danijoje, Estijoje, Vengrijoje, Italijoje, Maltoje, Nyderlanduose, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje, Ispanijoje ir Suomijoje). Visų pirma Estijoje, Ispanijoje ir Belgijoje, taip pat kiek mažesniu mastu Lenkijoje ir Slovakijoje 2014–2019 m. itin suaktyvėjo dalyvavimas aktyvinimo priemonėse. Kitose keturiose šalyse (t. y. Graikijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir Liuksemburge) per tą patį laikotarpį šie rodikliai sumažėjo. Kita vertus, kitose valstybėse narėse (t. y. Bulgarijoje, Kipre, Latvijoje, Lietuvoje, Kroatijoje, Maltoje, Rumunijoje ir Slovėnijoje) pokyčiai per šį laiką buvo nedideli. Tokiose šalyse, kaip Ispanija ir Belgija, palyginti didelėmis išlaidomis darbo rinkos rėmimo priemonėms siekiama išspręsti dideles ilgalaikio nedarbo problemas, o tokiose šalyse, kaip Graikija, Italija, Slovakija, Bulgarija ir tam tikru mastu Slovėnija, darbo ieškantiems asmenims teikiama parama yra santykinai maža (t. y. mažesnė nei 0,2 proc. BVP), palyginti su toms šalims kylančių iššūkių mastu (žr. 2.3.14 pav.). Valstybėse narėse, kuriose dalyvavimo aktyvios darbo rinkos priemonėse lygis yra žemas, labai svarbu stiprinti jų teikimą, kad būtų užkirstas kelias galimam ilgalaikiam žalingam poveikiui ir prisidedama prie įtraukaus atsigavimo. Be finansavimo, tradiciškai teikiamo iš Europos socialinio fondo ir kitų sanglaudos politikos finansavimo šaltinių (įskaitant REACT-EU ir CRII bei CRII +), didelis ES finansavimas teikiamas Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės²²¹ lėšomis siekiant remti šios srities priemones, kaip nustatyta Komisijos rekomendacijoje dėl EASE.

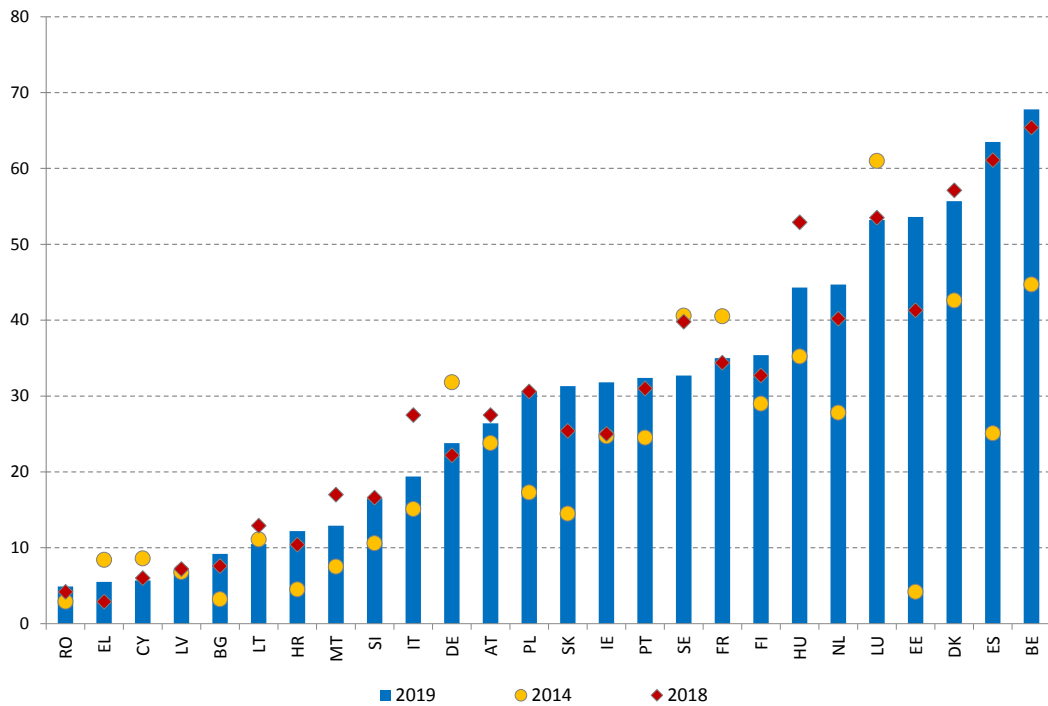
²¹⁹ Pagal darbo rinkos politikos priemonių klasifikaciją šios priemonės apima aktyvumo skatinimo priemones bedarbiams ir kitoms tikslinėms grupėms, įskaitant mokymo, darbo rotacijos ir darbo pasidalijimo, užimtumo skatinimo, remiamo užimtumo ir reabilitacijos, tiesioginių darbo vietų kūrimo ir paskatų pradėti veiklą kategorijas.

²²⁰ Vis dėlto šį rodiklį reikėtų aiškinti atsargiai, nes juo matuojamas tik pats dalyvavimas darbo rinkos politikos priemonėse, o ne jų veiksmingumas, be to, kai kuriose šalyse dėl duomenų rinkimo proceso ypatumų trūksta statistinio duomenų patikimumo.

²²¹ 2021 m. vasario 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė.

2.3.13 pav. Tarp valstybių narių yra skirtumų, susijusių su dalyvavimu aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse

Įprastinių darbo rinkos politikos intervencijų (2–7 kategorijos) dalyviai šimtui norinčių dirbti bedarbių

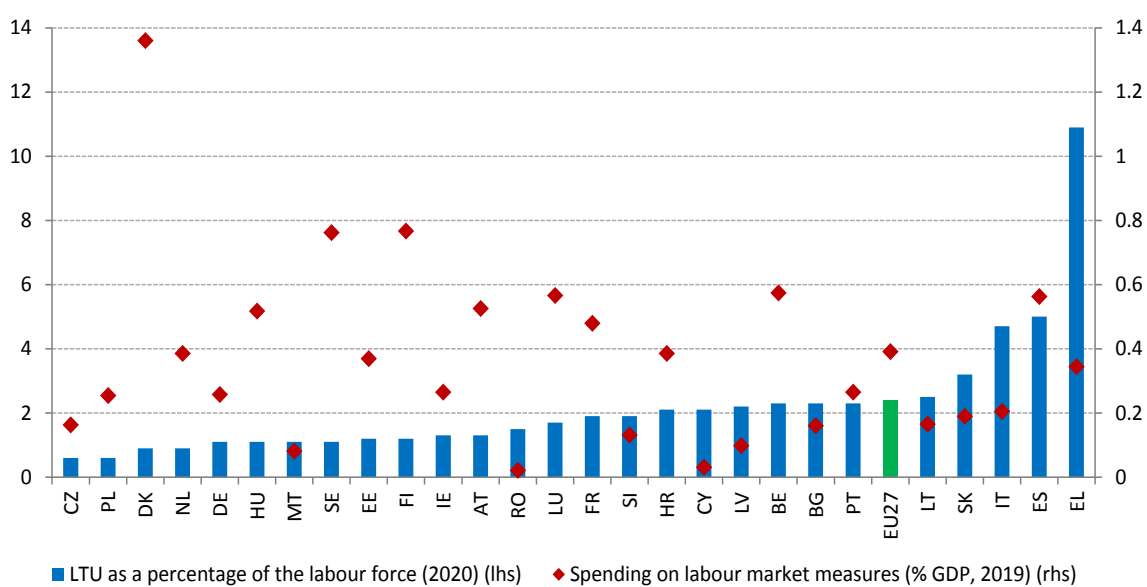

Pastaba. CZ duomenų nėra. 2019 m. FR ir LT duomenys mažo patikimumo.

Šaltinis: Eurostatas, darbo rinkos politikos (DRP) duomenų bazė [Imp_ind_actsup].

2.3.14 pav. Įvairiose valstybėse narėse išlaidos aktyvioms darbo rinkos priemonėms labai skiriasi ir ne visada yra susijusios su iššūkiais, su kuriais susiduriama.

Išlaidos aktyvioms darbo rinkos priemonėms (2–7 kategorijos, BVP procentinė dalis, 2019 m.) ir ilgalaikis nedarbas kaip darbo jėgos procentinė dalis (2020 m.)

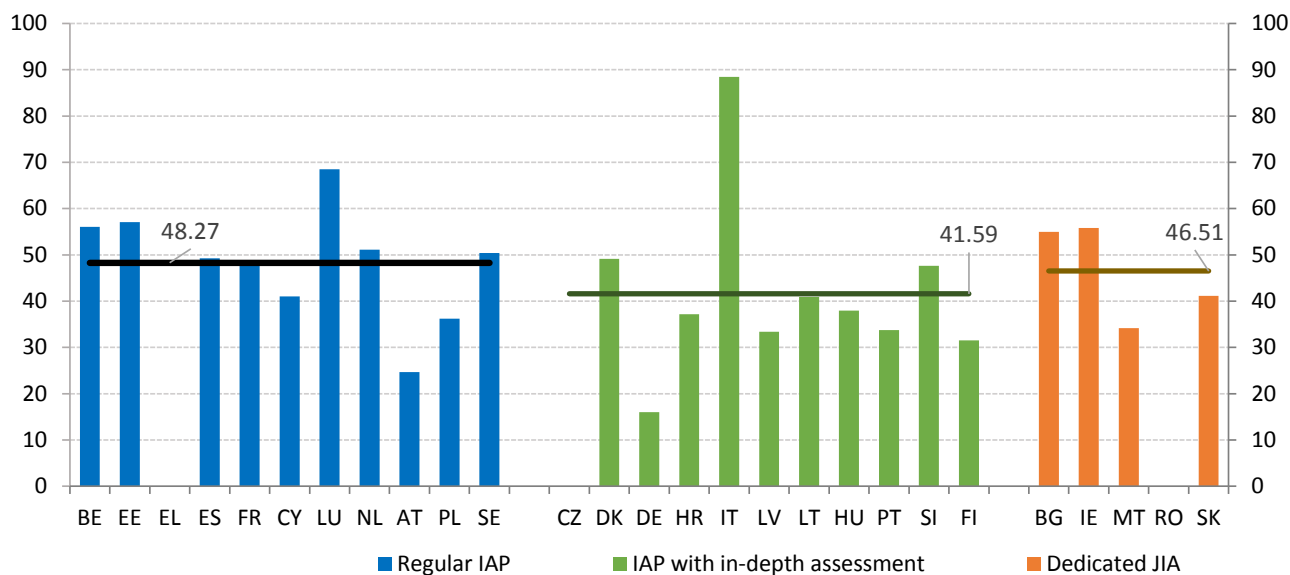
Šaltinis: Darbo rinkos politikos (DRP) duomenų bazė [Imp_expsumm] ir Darbo jėgos tyrimas [une_ltu_a].

Prie individualių poreikių pritaikytą integracijos į darbo rinką programų rengimas ir įgyvendinimas – esminis ilgalaikių bedarbių įsidarbinamumo veiksnys. Integracijos į darbo rinką susitarimuose numatyta prie individualių poreikių pritaikyta pagalba, kad ilgalaikiai bedarbiai galėtų grįžti į darbo rinką. Nors integracijos į darbo rinką susitarimai valstybėse narėse yra skirtingi, jie paprastai apima mentorystę, individualizuotą paramą ieškant darbo, tolesnį švietimą ir mokymą bei kitų rūšių socialinę paramą (pvz., būsto, transporto ar vaikų ir priežiūros paslaugas), kai jos reikia darbo ieškantiems asmenims, susiduriantiems su papildomais sunkumais. Integracijos į darbo rinką susitarimus sudaro darbo konsultantas ir darbo ieškantis asmuo, juose pateikiamas veiksmų ir priemonių planas, skirtas padėti ilgalaikiams bedarbiams rasti tinkamą darbą. Dažnai jie grindžiami individualiais išsamiais vertinimais, siekiant nustatyti konkrečius ir galimus kiekvieno registruoto ilgalaikio bedarbio poreikius ne vėliau kaip per 18 mėnesių nuo nedarbo laikotarpio pradžios. Atliekant išsamius vertinimus siekiama parengti individualius veiksmų planus, kuriuose būtų numatyti siūlomų tikslų įgyvendinimo tvarkaraštis ir veiksmai. 2019 m. į darbo rinką sugrįžo 46,5 proc. visų ilgalaikių bedarbių ES, kuriems buvo pasiūlytas specialiai jiems skirtas integracijos į darbo rinką susitarimas. Ilgalaikių bedarbių, su kuriais sudaryti individualūs veiksmų planai, yra dar daugiau – 48,3 proc. (žr. 2.3.15 pav.). Didelė dalis ilgalaikių bedarbių, kurie turėjo ir specialiai jiems skirtą integracijos į darbo rinką susitarimą, ir įprastą individualų veiksmų planą, dalyvavo įvairių formų kvalifikacijos kėlimo priemonėse²²².

²²² *European Commission (2019), Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2017.*

2.3.15 pav. Prie asmens poreikių pritaikytų aktyvumo skatinimo planų parengimas padeda didinti ilgalaikių bedarbių įsidarbinimo galimybes

Ilgalaikio nedarbo laikotarpių, po kurių įsidarbinama pagal įvairius integracijos į darbo rinką susitarimus, procentinė dalis (25–64 m. amžiaus grupė; 2019 m.).

Pastaba. CZ, EL ir RO duomenų nėra.

Šaltinis: Darbo rinkos politikos (DRP) duomenų bazė ir Darbo jėgos tyrimas.

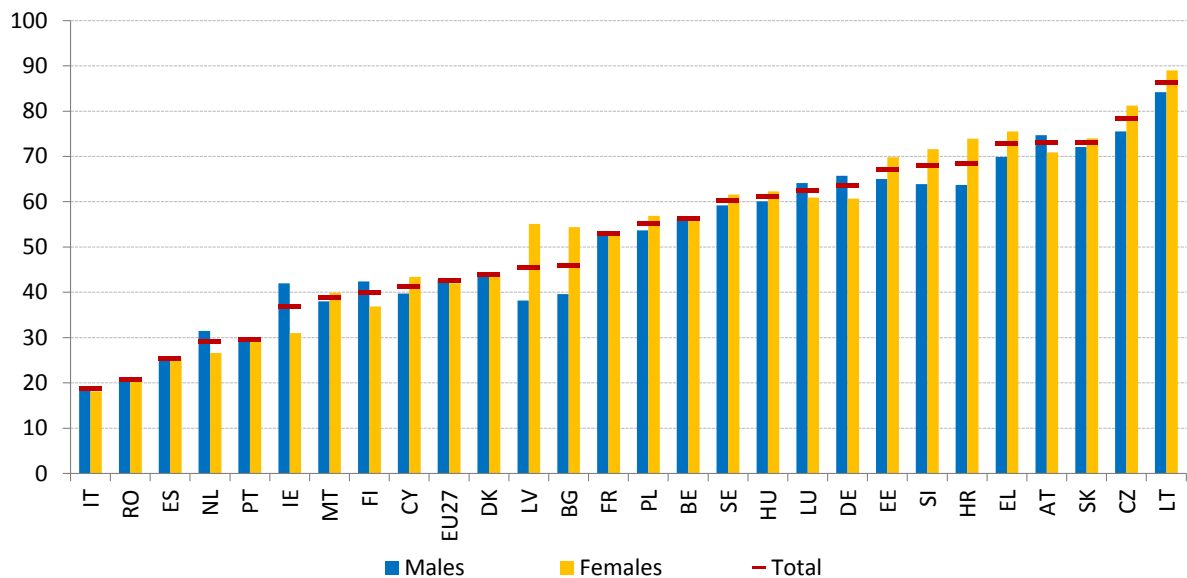
Valstybinėms užimtumo tarnyboms tenka pagrindinis vaidmuo remiant darbo ieškančius asmenis ir vadovaujant veiksams, kuriais siekiama užtikrinti sklandų perėjimą iš vienos darbo vietos į kitą, įskaitant perėjimą prie žalesnės ekonomikos. COVID-19 krizės sąlygomis daugelio žmonių padėtis ir perspektyvos darbo rinkoje labai pasikeitė, o didesnis poveikis daromas tiems, kurių padėtis jau anksčiau buvo pažeidžiama. Veiksmingos ir efektyvios valstybinės užimtumo tarnybos (VUT) yra labai svarbios siekiant pasiūlyti visiems darbo ieškantiems asmenims karjeros galimybę ir išvengti neigiamo (žalingo) nedarbo ar ankstesnio neaktyvumo poveikio. Be to, VUT gali atlikti lemiamą vaidmenį nustatant ir remiant struktūrinius pokyčius darbo rinkoje tokiomis priemonėmis kaip geresnis numatymas, žinios ir partnerystė²²³. Įrodytas VUT gebėjimas veiksmingai pritaikyti savo teikiamas paslaugas ir atlikti pagrindinį vaidmenį reaguojant į padėtį darbo rinkoje turėtų būti toliau remiamas skaitmenizacijos, gebėjimų stiprinimo ir modernizavimo pastangomis, taip pat stiprinant bendradarbiavimą su atitinkamais darbo rinkos suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant kitus užimtumo paslaugų teikėjus, socialines tarnybas ir socialinius partnerius.

²²³ Šaltiniai: *European Commission (2021). European Network of Public Employment Services, Work programme 2021*. Paskelbta 2021 m. birželio mėn. Europos Komisija (2020). *Metinė ataskaita*, 2020 m. sausio–gruodžio mėn.

Valstybinių užimtumo tarnybų paslaugomis naudojamasi skirtingu mastu, o darbo paieškos praktika valstybėse narėse yra nevienoda. Analizuojant 2020 m. darbo ieškančių asmenų, kurie teigia, kad ieškodami darbo naudojami valstybinių įdarbinimo tarnybų paslaugomis, procentinę dalį matyti, kad ji svyruoja nuo 20 proc. Italijoje ir Rumunijoje iki maždaug 60 proc. Belgijoje, Švedijoje, Vengrijoje, Liuksemburge ir Vokietijoje ir daugiau kaip 75 proc. Čekijoje ir Lietuvoje (žr. 2.3.16 pav.). Keliose valstybėse narėse (visų pirma Latvijoje, Bulgarijoje, Slovėnijoje, Airijoje ir Kroatijoje) taip pat pastebimi skirtumai pagal lytį. Apskritai ES pastaraisiais metais darbo ieškančių asmenų naudojimas valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) paslaugomis mažėjo: nuo 49,1 proc. 2014 m. iki 46,1 proc. 2017 m. ir 42,5 proc. 2020 m. (tai taip pat gali tam tikru mastu atspindėti palyginti didesni kitų metodų, visų pirma skaitmeninių, naudojimą darbo paieškai). Tai yra daugiau nei naudojimas privačių užimtumo tarnybų paslaugomis (21,3 proc.) ar skelbimais ir atsakymais į skelbimus (40,6 proc.), kurie nuo 2017 m. iš esmės nesikeitė. Nors galima naudotis įvairiomis alternatyvomis ir jokio aiškaus darbo paieškos metodų papildomumo ar pakeitimo modelio nenustatyta, 12 valstybių narių, teigiančių, kad naudojami VUT, procentinė dalis nesiekia 50 proc. 2017–2020 m. laikotarpiu kai kuriose valstybėse narėse, kaip antai Estijoje, Lietuvoje ir Bulgarijoje, naudojimas VUT labai padidėjo (daugiau nei 6 proc. punktais). O Vokietijoje, Kipre ir Rumunijoje – priešingai – darbo ieškančių asmenų naudojimas VUT per tą patį laikotarpį gerokai sumažėjo (maždaug 10 proc. punktu). Be to, pastaraisiais metais ES gerokai sumažėjo respondentų, teigiančių, kad ieškodami darbo pasitelkia savo socialinius ryšius (pvz., kreipiasi į draugus, giminaičius ir profesines sąjungas) (nuo 71 proc. 2017 m. iki 66 proc. 2020 m.), taip pat respondentų, kurie kreipiasi tiesiogiai į darbdavius (nuo maždaug 60 proc. iki 53 proc. per tą patį laikotarpį). VUT techniniai ir žmogiškieji pajėgumai, skaitmeninė integracija ir su darbdaviais plėtojamos partnerystės lygis tebėra svarbus veiksnys, lemiantis VUT paslaugų kokybę ir patrauklumą.

2.3.16 pav. Naudojimas valstybinių užimtumo tarnybų paslaugomis įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi, yra ir skirtumų pagal lytį

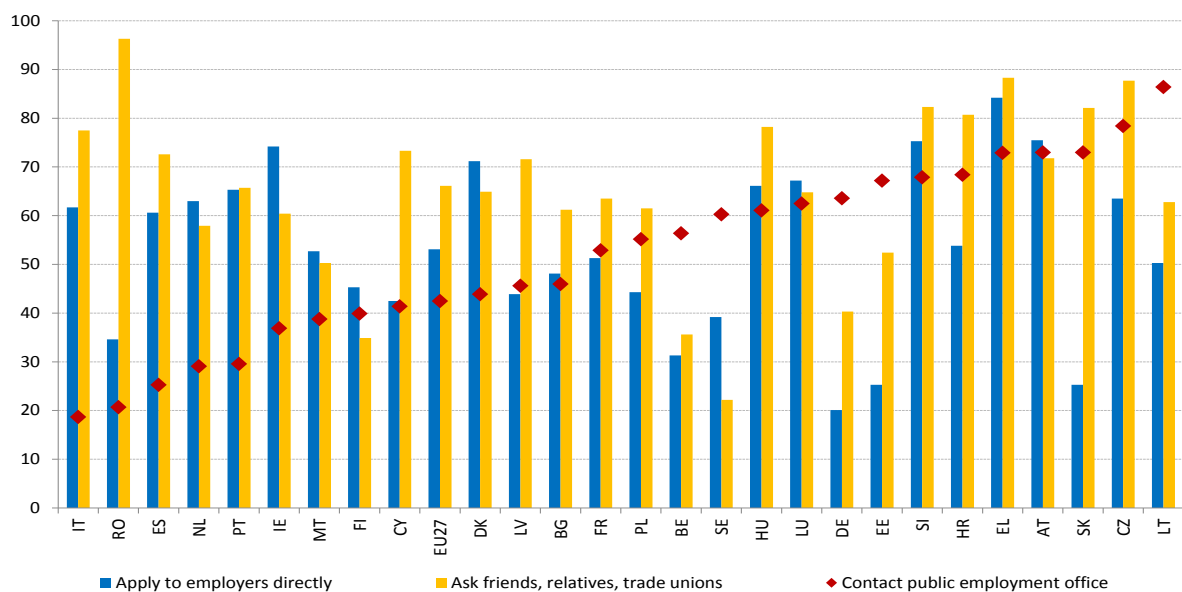
Bedarbių, besinaudojančių valstybinės užimtumo tarnybos paslaugomis darbo paieškos tikslais, procentinė dalis 2020 m., pagal lytį

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsa_ugmsw].

2.3.17 pav. Darbo ieškantys asmenys naudojami įvairiausiais paieškos metodais, dažnai – keliais vienu metu

Bedarbių, kurie teigia naudoję tam tikrą darbo paieškos metodą, proc. dalis (2020 m.)

Pastaba. Šalys yra išdėstytos didėjančia tvarka pagal naudojamą valstybinių įdarbinimo tarnybų paslaugomis.

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsa_ugmsw].

2020 m. trumpalaikių bedarbių, kuriems mokamos pašalpos, dalis daugumoje valstybių narių išaugo. Bendras COVID-19 krizės poveikis užimtumui buvo ribotas dėl plačiai taikytos sutrumpinto darbo laiko tvarkos ir panašių darbo vietų išsaugojimo priemonių (žr. 2.1 skirsnį). Tačiau asmenys, kurie prarado darbą arba kurie jau buvo bedarbiai, kai prasidėjo krizė, atsidūrė ypač sudėtingoje padėtyje²²⁴. 2021 m. bendroje užimtumo ataskaitoje pateikta išsami pagrindinių ES bedarbio pašalpų sistemų ypatumų analizė, pagrįsta su Užimtumo komitetu (EMCO) suderintos lyginamosios analizės, susijusios su bedarbio pašalpomis ir aktyvia darbo rinkos politika, rezultatais. Nors bendra analizė tebegalioja, pažymėtina, kad 2019–2020 m. bedarbio pašalpų išmokų sistemų aprėptis padidėjo daugumoje valstybių narių, o daugiausia – Bulgarijoje, Estijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Maltoje, Rumunijoje ir Slovakijoje (žr. 2.3.18 pav.). Valstybėse narėse, kurių duomenys naujesni²²⁵, kaip antai Estijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovakijoje ir Švedijoje, santykinis bedarbio pašalpų gavėjų skaičiaus prieaugis yra ypač didelis (40 proc. ar daugiau nuo 2020 m. vasario mėn. iki 2021 m. pavasario ar vasaros pradžios). Tačiau daugumoje valstybių narių bedarbio pašalpos gavėjų skaičius per pastaruosius mėnesius sumažėjo, nes gerėja darbo rinkos sąlygos arba baigiasi bedarbio pašalpų mokėjimo laikotarpis. 2020 m. 32,8 proc. ES užregistruotų bedarbių, kurie darbo neturėjo trumpiau nei metus, negavo išmokų, o Kroatijoje ir Slovakijoje šis procentas yra didesnis nei 50 proc.²²⁶

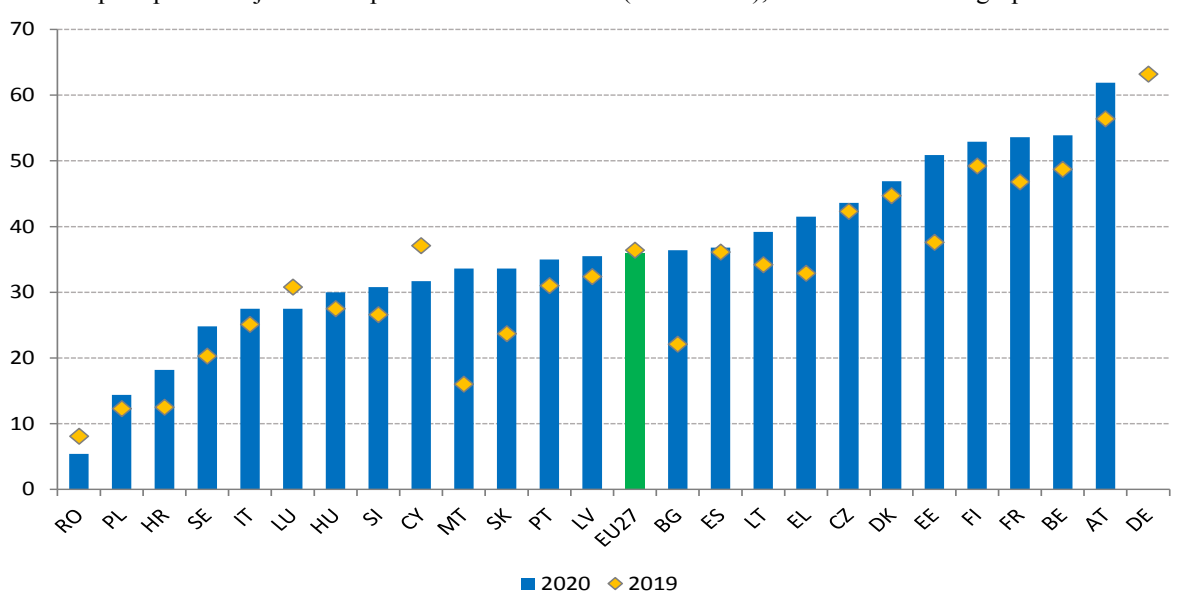
²²⁴ Daugiau informacijos pateikiama: *European Commission (2020) Employment and Social Developments in Europe. Quarterly review, June 2020. Luxembourg: Publications Office of the European Union.*

²²⁵ Žr. Socialinės apsaugos komiteto (SAK) 2021 m. metinę ataskaitą.

²²⁶ Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [[lfsa_ugadra](#)].

2.3.18 pav. Trumpalaikių bedarbių, kuriems mokamos bedarbio pašalpos, dalis daugumoje valstybių narių padidėjo

Bedarbio pašalpos mokėjimas trumpalaikiams bedarbiams (iki 12 mėn.), 15–64 m. amžiaus grupė

Pastaba. IE ir NL duomenų nėra. DE duomenys yra tik 2019 m.

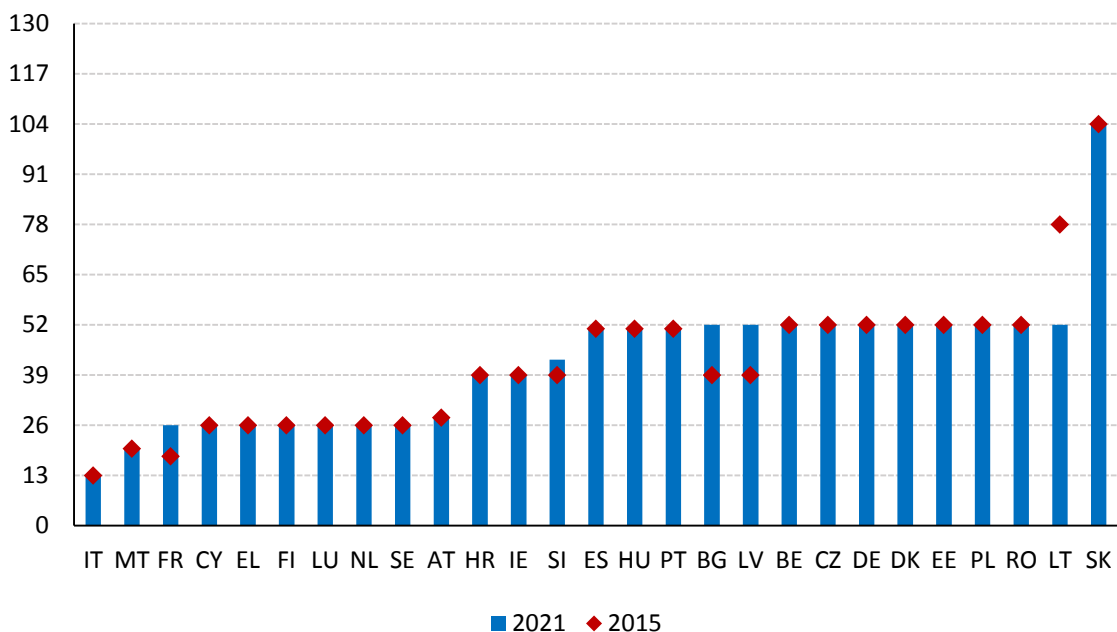
Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [lfsa_ugadra].

2021 m. darbo stažas, kurio reikia teisei į bedarbio pašalpą įgyti, ir laikotarpis, per kurį galima prašyti pašalpos, iš esmės išliko nepakitę.

Būtinojo stažo laikotarpis pasikeitė tik Slovėnijoje: nuo 9 mėnesių 2020 m. iki 10 mėnesių 2021 m. (žr. 2.3.19 pav.). Trumpiausias būtinojo stažo laikotarpis teisei į bedarbio pašalpą įgyti yra Italijoje, kur draudimo įmokas užtenka mokėti 13 savaitių. Šalis, kurioje teisės į išmokas įgijimo laikotarpis yra ilgiausias, yra Slovakija – 104 savaitės. Kaip parodyta 2.3.20 pav., po vieno metų darbo atleisti darbuotojai turi teisę gauti išmokas labai skirtingos trukmės laikotarpį, priklausomai nuo valstybės narės. 16 valstybių narių išmokas galima gauti ne ilgiau nei 6 mėnesius (24 savaites). Tačiau Danijoje ir Belgijoje teisė į išmokas galioja dvejus metus ar ilgiau. Liuksemburge ir Graikijoje ji galioja lygiai vienus metus, o Lietuvoje, Latvijoje ir Airijoje – apie 8 mėnesius.

2.3.19 pav. Įmokų mokėjimo laikotarpis, kad būtų galima gauti bedarbio pašalpas, valstybėse narėse įvairuoja

Teisę į išmokas suteikiančio laikotarpio trukmė savaitėmis, 2015 m. ir 2020 m. duomenys

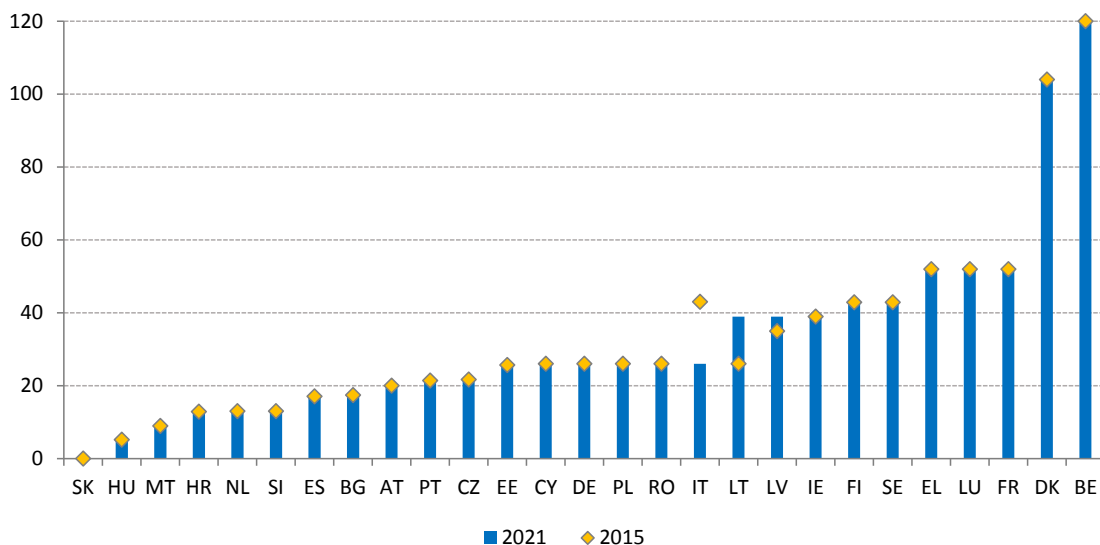

Pastaba. Maltoje (2016 ir 2021 m.) turi būti sumokėta bent 50 savaitinių įmokų nuo tada, kai pradėtas skaičiuoti asmens darbo stažas; Airijoje (2016 ir 2021 m.) turi būti sumokėtos bent 104 savaitinės įmokos nuo tada, kai pradėtas skaičiuoti asmens darbo stažas; Austrijoje (2021 m.) teikiant pirmą paraišką turi būti sumokėtos bent 52 savaitinės įmokos, o teikiant paskesnes paraiškas – bent 28 savaitinės įmokos.

Šaltinis: MISSOC duomenų bazė (2015 m. sausio mėn. ir 2021 m. sausio mėn.).

2.3.20 pav. Daugumoje valstybių narių sukaupus vienų metų darbo stažą bedarbio pašalpas galima gauti ne ilgiau nei 6 mėnesius

Ilgiausia pašalpų mokėjimo trukmė savaitėmis sukaupus vienų metų darbo stažą, 2021 m. ir 2015 m.

Pastaba. Belgijoje pašalpų mokėjimo laikotarpis yra neterminuotas. Kipre skaičiuojamos 6 darbo dienos per savaitę. Airijoje išmokos mokamos 39 savaites (234 dienas) tik asmenims, sumokėjusiems 260 arba daugiau savaitinių draudimo įmokų nuo atlyginimo. Slovakijoje vienų metų darbo stažą turintis asmuo negali gauti bedarbio pašalpos (norint ją gauti, privaloma per praėjusius ketverius metus būti sumokėjęs nedarbo draudimo įmokų bent už dvejus metus). Lenkijoje laikotarpio trukmė priklauso nuo regiono nedarbo lygio, palyginti su nacionaliniu vidurkiu. 2020 m. gruodžio mėn. Portugalija pratęsė teises į bedarbio pašalpas, kurių galiojimas turėjo baigtis 2021 m., dar šešioms mėnesiams.

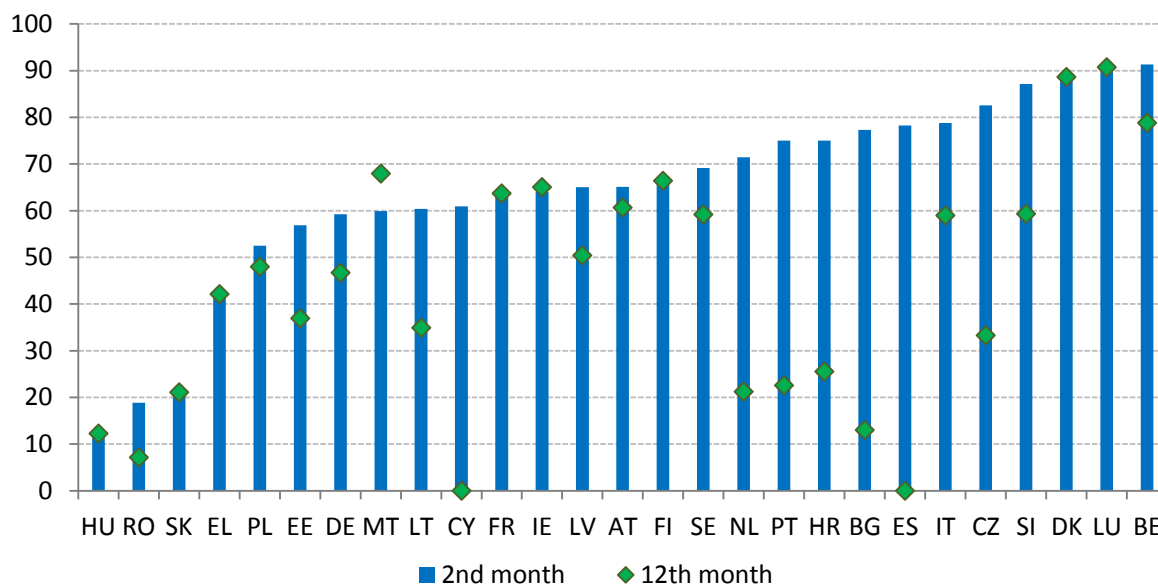
Šaltinis: MISSOC duomenų bazė (2015 m. sausio mėn. ir 2021 m. sausio mėn.) ir nacionalinės teisės aktai.

Bedarbių pakaitinės pajamos valstybėse narėse skiriasi ir priklauso nuo nedarbo laikotarpio trukmės.

2.3.21 pav. lyginamos nedidelį darbo užmokestį (67 proc. nacionalinių vidutinių pajamų) gaunančių asmenų ir trumpą darbo stažą (iki 12 mėnesių socialinio draudimo įmokų) turinčių asmenų pajamų pakeitimo normos visoje ES. Grynoji pajamų pakeitimo norma antrąjį nedarbo mėnesį svyruoja nuo 12,3 proc. ankstesnio (grynojo) uždarbio Vengrijoje arba 19 proc. Rumunijoje iki daugiau kaip 90 proc. Liuksemburge arba Belgijoje. Airijoje per nedarbo laikotarpį pajamų pakeitimo norma nesikeičia. Tačiau daugumoje valstybių narių pajamų pakeitimo normos ilgainiui mažėja. Dideli antrojo ir dvyliktojo nedarbo mėnesio skirtumai paprastai atsiranda dėl to, kad darbo ieškantys asmenys pereina nuo nedarbo draudimo prie nedarbo arba socialinės paramos, paprastai reiškiančios mažesnes išmokas.

2.3.21 pav. Bedarbio pašalpos ES labai įvairuoja

Grynoji pajamų pakeitimo norma antrą ir dvyliką nedarbo mėnesius, mokant bedarbio pašalpą nuo 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio (2020 m.)

Pastaba. Šis rodiklis skaičiuojamas pagal vieno vaikų neturinčio 20 m. amžiaus asmens, turinčio mažą (vienų metų) darbo stažą, padėtį. Įtrauktos įvairios pajamų sudedamosios dalys, bedarbio pašalpos ir kitos išmokos (pvz., socialinės paramos išmokos ir išmokos būstui).

Šaltinis: Europos Komisija pagal EBPO mokesčių ir išmokų modelį.

Kokybiškas ir veiksmingas socialinis dialogas yra būtina gero Europos socialinės rinkos ekonomikos veikimo sąlyga, užtikrinanti tvaresnius ir įtraukesnius politikos rezultatus.

Užimtumo gairėje Nr. 7 ir pagal Europos socialinių teisių ramstį valstybės narės raginamos užtikrinti, kad socialiniai partneriai būtų laiku ir prasmingai įtraukiami formuojant ir įgyvendinant užimtumo, socialines ir, kai aktualu, ekonomines reformas ir politiką, be kita ko, remiant jų pajėgumų didinimą. Remiantis nacionaline praktika ir institucinėmis sistemomis, bendradarbiaujant su socialiniais partneriais visais lygmenimis siekiama pagerinti pasiūlytų reformų struktūrą ir užtikrinti atsakomybę už jas. Tai taip pat mažina konfliktus ir padeda valdyti struktūrinius pokyčius bei stiprinti socialinę sanglaudą. Tai ypač svarbu šiuo metu, kai reikia tvirto sutarimo, kad būtų užtikrintas patikimas atsigavimas po krizės ir parama žaliajai ir skaitmeninei pertvarkoms. Socialiniai partneriai atliko svarbų vaidmenį COVID-19 krizės kontekste: nuo pandemijos pradžios buvo įgyvendinta daugiau kaip pusė visų aktyvios darbo rinkos politikos ir pajamų apsaugos priemonių, dėl kurių buvo susitarta ar derėtasi su socialinių partnerių organizacijomis. Apskritai socialinių partnerių dalyvavimas formuojant ir įgyvendinant nacionalinę užimtumo ir socialinę politiką per pastaruosius kelerius metus išliko stabilus arba šiek tiek pagerėjo. Tačiau valstybėse narėse jis vis dar labai įvairuoja.²²⁷Nuo 2016 m. Užimtumo komitetas (EMCO) kasmet atlieka ES valstybių narių socialinių partnerių dalyvavimo daugiašalio stebėjimo apžvalgą, kad įvertintų su tuo susijusius sunkumus ir gerąją patirtį.

²²⁷ *Eurofound (2021), Involvement of social partners in policymaking during the COVID-19 outbreak, Publications Office of the European Union, Luxembourg.* Daugiau informacijos apie kolektyvines derybas pateikiama šios ataskaitos 2.1 skirsnyje ir 2021 m. Europos užimtumo ir socialinės raidos metinėje apžvalgoje.

Remiantis reglamentu, kuriuo nustatoma Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė²²⁸, valstybių narių paprašyta į savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtraukti konsultacijų su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant socialinius partnerius, proceso santrauką ir nurodyti, kaip buvo atsižvelgta į jų indėlių.

Remiantis Komisijos gairėmis dėl ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų rengimo²²⁹, santraukoje turėtų būti nurodyta konsultacijų aprėptis, rūšis ir laikas. Preliminarūs EUROFOUND nacionalinių korespondentų tinklo atlikto tyrimo rezultatai²³⁰ rodo, kad įsitraukimo mastas valstybėse narėse skiriasi. Kai kuriais atvejais tiek darbdavių organizacijos, tiek profesinės sąjungos praneša, kad 2021 m. jos turėjo pakankamai laiko dalyvauti rengiant arba vertinant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą iki jo oficialaus pateikimo. Tačiau kitais atvejais socialiniai partneriai nurodė, kad konsultacijoms buvo skirta mažai laiko. Kalbant apie galimybę prisidėti prie ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano plėtojimo, dauguma socialinių partnerių nurodė, kad nėra patenkinti iš vyriausybės atstovų gautais atsiliepimais ir atsakymais. Jų dalyvavimas iš esmės buvo skirtas labiau informavimui nei konsultavimuisi. Ateityje adekvatus socialinių partnerių dalyvavimas įgyvendinant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą bus svarbus, jei norima užtikrinti sėkmingą planuojamų priemonių įgyvendinimą.

²²⁸ 2021 m. vasario 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė.

²²⁹ *European Commission SWD(2021), 12 final. Guidance to Member States, Recovery and Resilience Plans.*

²³⁰ Šaltinis: *Eurofound (2022), Tripartite social dialogue and policy formation: Measures to promote recovery in the aftermath of the COVID-19 crisis* (dar nepaskelbta). Pastaba. preliminarūs šiuo metu vykdomo EUROFOUND tyrimo dėl nacionalinių socialinių partnerių dalyvavimo rengiant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus rezultatai, kuriuos valstybės narės pateikė 2021 m. EUROFOUND nacionalinių korespondentų tinklas parengė 24 ataskaitas, pagrįstas socialinių partnerių ir tam tikru mastu vyriausybių atstovų nuomonėmis. DK ir MT ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planai nebuvo įtraukti į šią preliminarą analizę. BG atveju gauta grįžtamoji informacija yra preliminari ir buvo viešai paskelbta prieš oficialų pateikimą.

Pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas taip pat yra būtinas norint užtikrinti nacionalinę atsakomybę už reformas bei investicijas ir jų ilgalaikį poveikį. Remdamosi esama nacionaline praktika ir atsižvelgdamos į tai, kas nurodyta reglamente, kuriuo nustatoma Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, daugelis valstybių narių, rengdamos savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus, konsultavosi su pilietinės visuomenės organizacijomis ir kitais atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais. Tai dera su 2021 m. Užimtumo gairėmis²³¹ ir 2021 m. sausio mėn. paskelbtomis Europos Komisijos gairėmis valstybėms narėms. Remiantis Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija (pagrįsta jo narių ir suinteresuotųjų subjektų atstovų valstybėse narėse konsultacijomis), ribotas konsultacijų ir mainų laikas buvo kliūtis veiksmingam ir prasmingam pilietinės visuomenės organizacijų įsitraukimui²³². Ateityje pilietinės visuomenės organizacijų patirtis užimtumo ir socialinės politikos srityse, be kita ko, susijusi su vietos lygmens projektais, bus svarbus pranašumas siekiant užtikrinti veiksmingą ir sklandžią atitinkamų reformų ir investicijų įgyvendinimo pažangą.

²³¹ Europos Sąjungos Taryba, 2021 m. spalio mėn., OL L 379, 2021 10 26, p. 1–5.

²³² Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (2021 m.), rezoliucija *Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų procesuose. Kas veiksminga, o kas ne?*, 2021 m. vasario mėn.

2.3.2 Politinis atsakas

Dėl naujausių pokyčių kai kurioms valstybėms narėms teko iš dalies pakeisti nacionalines taisykles, susijusias su naujomis užimtumo formomis ir lanksčiomis darbo sąlygomis, įskaitant nuotolinį darbą. 2020 m. liepos mėn. **Portugalija** pradėjo įgyvendinti programą, skirtą paskatinti, valstybės tarnautojus likti retai apgyvendintose teritorijose, be kita ko, užtikrinant jiems nuotolinio darbo ir dalijimosi darbo vietomis galimybes, ir kartu ėmėsi skatinamųjų priemonių darbuotojų judumui į tokias teritorijas paskatinti. Tuo tarpu buvo patvirtintas naujas platesnis reglamentavimas, kuriuo skatinamas nuotolinis darbas. 2020 m. lapkričio mėn. **Rumunija** iš dalies pakeitė galiojančią nuotolinio darbo reglamentavimo teisinę sistemą, įskaitant sąlygas darbdaviams, kad nuotolinis darbas taptų norma, ir reikalavimą, kad darbuotojai gautų visą informaciją ir įrangą, reikalingą nuotoliniam darbui atlikti. **Slovakija** iš dalies pakeitė savo darbo kodeksą, kad pagal dvišalę arba kolektyvinę sutartį būtų reglamentuojami namų biuro sukūrimas ir darbdavio teikiamas finansinis įnašas. Teisės aktų pakeitimai įsigaliojo 2021 m. kovo mėn. Vykdydama platesnio masto reformą **Ispanija** nustatė naują nuotolinio darbo privačiajame ir viešajame sektoriuose reguliavimo sistemą. Naujoji teisinė sistema palanki mišrioms užimtumo formoms, nes užtikrina tokias pačias darbo sąlygas nuotoliniu būdu ir vietoje dirbantiems asmenims, vėliau iš dalies pakeista, be kita ko, siekiant, kad reikalavimų nesilaikymo atveju darbo inspekcijos privačiajam sektoriui taikytų sankcijas. 2020 m. spalio mėn. **Slovėnija** iš dalies pakeitė Prokuratūros įstatymą, kad būtų patikslinta darbo laiko tvarka, susijusi su prokuratūros valstybės tarnautojų parengties ir budėjimo pareigomis. Savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane **Kipras** planuoja reglamentuoti lanksčią darbo tvarką ir reformuoti socialinės apsaugos sistemą, kad būtų integruota nauja skaitmeninių operacijų sistema, taip pat peržiūrėti galiojančius teisės aktus, kad socialinė apsauga būtų taikoma visiems, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis ir darbuotojus, dirbančius pagal nestandartines sutartis (daugiau informacijos pateikiama 2.1.2 skirsnyje). 2021 m. birželio mėn. **Graikija**, vykdydama platesnio masto darbo teisės reformą, į savo teisinę sistemą įtraukė lankstų darbo grafiką ir nuotolinį darbą.

Kai kurios valstybės narės, atsižvelgdamos į didėjančią platformų ekonomikos svarbą, ėmėsi priemonių jai reguliuoti. Be priemonių, pateiktų interpe dėl darbo kokybės, nuo 2020 m. liepos 1 d. **Nyderlandai** atnaujino galiojančią teisinę sistemą, pagal kurią maisto pristatymo veikla savarankiškai ir komerciniais pagrindais gali verstis tik vyresni nei 16 m. amžiaus asmenys. 2020 m. spalio mėn. **Prancūzija** priėmė tikslinę priemonę, skirtą jaunimo iki 16 m. amžiaus veiklai interneto platformose reguliuoti. 2021 m. balandžio mėn. ji priėmė reformą, kuria siekiama reguliuoti platformų ekonomiką transporto srityje. Vykdydama šią platesnio masto reformą **Prancūzija** taip pat nustatė priemonę, kuria siekiama užtikrinti tinkamą savarankiškai dirbančių asmenų atstovavimą transporto platformose ir skatinti socialinį dialogą, be kita ko, įsteigiant naują viešąją užimtumo platformų socialinių santykių instituciją (ARPE).

Kelios valstybės narės, laikydamosi 10 ramsčio principo (sveika, saugi ir gerai pritaikyta darbo aplinka), persvarstė savo taisykles, kuriomis siekiama užtikrinti adekvačią darbuotojų sveikatą ir saugą. 2020 m. liepos mėn. įsigaliojo **Latvijos** darbuotojų apsaugos įstatymo pakeitimas. Jo tikslas buvo apibrėžti nuotolinį darbą ir išplėsti esamų sveikatos ir saugos taisyklių aprėptį, kad jos apimtų tokio pobūdžio darbą, ir suvienodinti požiūrį tiek į standartinius, tiek į nestandartinius darbuotojus. 2020 m. gruodžio mėn. **Prancūzija** peržiūrėjo sveikatos priežiūros sektoriaus darbo sąlygas, kad sustiprintų prevenciją darbe ir paskatintų darbuotojus tirtis ir skiepytis. **Prancūzija** taip pat planuoja sukurti prevencijos pasą, į kurią būtų įtraukti visi darbuotojų mokymai, susiję su rizikos prevencija darbe. 2020 m. gruodžio mėn. **Rumunija** atnaujino galiojančią sistemą, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo rizikos, susijusios su biologinių veiksnių poveikiu darbe, įskaitant COVID-19.

Kai kurios valstybės narės iš dalies pakeitė savo teisės aktus dėl atleidimo iš darbo, kad sušvelnintų COVID-19 krizės poveikį darbo rinkai. Ispanija iki 2022 m. vasario mėn. pratęsė reaguojant į pandemiją nustatytą laikiną draudimą nutraukti sutartį dėl *force majeure* aplinkybių ir atleisti iš darbo dėl objektyvių priežasčių (ekonominių, techninių, organizacinių ir gamybos), susijusių su COVID-19. **Italija** pratęsė 2020 m. kovo mėn. priimto draudimo laikinai atleisti iš darbo galiojimą iki 2021 m. birželio mėn. pabaigos bendrovėms, kuriose taikoma sutrumpinto darbo laiko tvarka.

Keliose valstybėse narėse siūlomos naujos ar iš dalies pakeistos darbo pagal terminuotą sutartį taisyklės siekiant reaguoti į esamus ir naujus sunkumus darbo rinkoje. Po priėmimo 2020 m. kovo mėn. **Ispanija** pratęsė atleidimo iš darbo pagal terminuotas ir neterminuotas sutartis sustabdymą iki 2021 m. rugsėjo mėn. pabaigos. Terminuotoms sutartims draudimas buvo dar kartą pratęstas iki 2022 m. vasario mėn. Be to, savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane **Ispanija** numatė supaprastinti ir pertvarkyti darbo sutarčių spektrą, įskaitant mokymo ir (arba) pameistrystės sutartis ir sezoninio darbo sutartis naudojimo peržiūrą, ir reikalauti dar geriau pagrįsti, kodėl sudaroma laikinojo darbo sutartis, kad neterminuotos sutartys galiausiai taptų įprastinėmis. **Italija** atnaujino įstatymą, kuriuo leidžiama pratęsti arba atnaujinti terminuotas sutartis ne ilgesniam kaip dvylikos mėnesių laikotarpiui, nedarant poveikio bendrai ilgiausiai dvidešimt keturių mėnesių trukmei. 2020 m. birželio mėn. **Slovakija** priėmė pereinamojo laikotarpio nuostatą, kuria darbdaviams leidžiama pratęsti terminuotas sutartis, kurios turėjo būti nutrauktos, ir iš naujo dėl jų derėtis, ne ilgiau kaip du mėnesius nuo nepaprastosios padėties pabaigos. To nepadarius, darbo santykiai virsta neterminuotais. 2020 m. rugpjūčio mėn. **Lietuva** nustatė kriterijus, kuriuos turi atitikti laikinojo įdarbinimo agentūros, visų pirma dėl jų statuso ir galimybių vykdyti laikinojo įdarbinimo veiklą. 2020 m. gruodžio mėn. **Prancūzija** iš dalies pakeitė galiojančią mokamų atostogų sistemą ir pasiūlė naujas taisykles dėl tam tikrų laikinojo darbo sutarčių pratęsimo pagal kolektyvines sutartis. Įgyvendinus 2019 m. reformas, skirtas darbo rinkos segmentacijos problemai spręsti ir kolektyvinėms deryboms skatinti, **Portugalijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatomos priemonės fiktyvaus savarankiško darbo, plataus terminuotų ir darbo per laikinojo įdarbinimo įmones sutarčių naudojimo ir nedeklaruojamo ar nepakankamai deklaruojamo darbo problemai spręsti.

Pagal 5 ramsčio principą (saugus ir lankstus užimtumas) **kai kuriose valstybėse narėse taip pat buvo įdiegtos tikslinės perėjimo prie neterminuoto darbo skatinimo priemonės**. 2021 m. liepos mėn. **Ispanija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą iš dalies pakeitė bazinį valstybės tarnautojo statutą, kad sumažintų pagal terminuotas darbo sutartis dirbančių asmenų skaičių viešajame sektoriuje ir užkirstų kelią piktnaudžiavimui tokio pobūdžio užimtumu. 2022 m. gruodžio mėn. numatytos papildomos laikinųjų darbuotojų padėties stabilizavimo procedūros ir atitinkamai bus pakeisti konkrečioms sektoriams (kaip antai sveikatos priežiūros ir švietimo) skirti statutai. Siekdama skatinti laikinojo darbo sutarčių, kurioms buvo taikomos samdos paskatos, pavertimą neterminuotomis, 2020 m. rugpjūčio mėn. **Portugalija** patvirtino priemonę, kurios vertė du kartus viršija sutartyje numatytą bazinį mėnesinį darbo užmokestį (iki maždaug 2 200 EUR ribos). 2021 m. gegužės mėn. **Italija** priėmė naują pakartotinio įdarbinimo sutartį, kuria siekiama remti laikinojo darbo sutarčių keitimą ir skatinti asmenų statuso pokyčius darbo rinkoje. Šia priemone siekiama skatinti neterminuotą užimtumą laikinai atleidžiant darbdavius nuo socialinio draudimo įmokų mokėjimo.

Keliose valstybėse narėse toliau dedamos pastangos kovoti su nedeklaruojamu darbu ir imamasi papildomų priemonių, įskaitant darbo inspekcijų gebėjimų stiprinimą. Graikija planuoja keisti mokesčių ir socialinės apsaugos tvarką kultūros ir meno sektoriuje, kad paskatintų dirbti deklaruojamą darbą. 2021 m. vasario mėn. **Ispanija** priėmė veiksmų planą, kuriuo siekiama sureguliuoti namų ūkio priežiūros sektoriaus darbuotojų darbo užmokestį ir socialinio draudimo įmokas per darbo inspekcijas, informuotumo didinimo kampanijas ir techninę pagalbą. Iki 2021 m. kovo mėn. **Ispanijos** darbo inspekcija išsiuntė darbdaviams daugiau kaip 45 000 laiškų. Dėl to buvo įteisintas apie 30 000 namų ūkio darbuotojų statusas. Vykdydama platesnio masto reformą **Kroatija** priėmė 2021–2024 m. nacionalinį kovos su nedeklaruojamu darbu planą, į kurį įtrauktos kelios teisėkūros ir su teisėkūra nesusijusios priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią piktnaudžiavimui netipinėmis darbo formomis, didinti informuotumą apie teisėto darbo naudą ir skatinti sąžiningą konkurenciją. **Lietuva** priėmė naują tikslinę priemonę, skirtą kovai su nedeklaruojamu darbu statybos sektoriuje. Pagal šią priemonę, kuri turėtų įsigalioti nuo 2022 m. sausio mėn., bus reikalaujama, kad visi statybose dirbantys asmenys turėtų statytojo tapatybės kortelę ir kad darbdaviai visus būtinus duomenis siųstų į centralizuotą identifikavimo sistemą.

Be to, **Lietuva** iš dalies pakeitė savo darbo teisę, siekdama užtikrinti darbo užmokesčio ir kitų darbo teisių (be kita ko, dienpinigių ir komandiruočių išlaidų) mokėjimo skaidrumą visiems darbuotojams. Numatoma, kad pakeitimai įsigalios nuo 2022 m. sausio mėn. Vykdydama platesnio masto reformą **Rumunija** planuoja formaliai įtvirtinti namų ūkio darbą įvesdama paslaugų kvitus; numatoma, kad ši nuostata įsigalios 2022 m. pradžioje.

Kelios valstybės narės šiek tiek pakeitė savo valstybines užimtumo tarnybas, kad jos geriau reaguotų į naujausius darbo rinkos pokyčius. 2020 m. lapkričio mėn. **Estija** priėmė naują 2021–2023 m. užimtumo programą, kuria siekiama geriau remti asmenis, susiduriančius su užimtumo kliūtimis, visų pirma ilgalaikius bedarbius. 2020 m. gruodžio mėn. **Graikija** sukūrė platformą „myOAEDlive“, per kurią bedarbiams ir įmonėms internetu teikiamos konsultavimo paslaugos, prireikus įskaitant vertimą žodžiu iš užsienio kalbų ir į jas. 2020 m. gruodžio mėn. **Suomija** patvirtino bandomąjį projektą, kuriuo siekiama sustiprinti užimtumo paslaugų teikimą vietos lygmeniu. Dalyvaujant 25 bandomiesiems rajonams, kuriuos sudaro 118 savivaldybių, vietos valdžios bandomosiomis programomis siekiama padidinti darbo ieškančių asmenų, visų pirma ilgalaikių bedarbių ir pažeidžiamų asmenų, užimtumą ir juos mokyti, kad būtų užtikrintas kvalifikuotos darbo jėgos prieinamumas. Projektas pradėtas 2021 m. kovo mėn. ir turėtų būti baigtas 2023 m. birželio mėn. 2020 m. gruodžio mėn. **Vengrija** pristatė naują darbo vietos parinkimo portalą „KarrierM“ („MyCareer“), kuriame teikiama informacija tiek darbo ieškantiems asmenims, tiek darbdaviams. Portale, kurio bendras biudžetas yra 2,8 mlrd. HUF (7,6 mln. EUR), taip pat teikiamos individualios konsultacijos ir parama darbo ieškantiems asmenims. Vykdydant platesnę reformą, 2021 m. vasario mėn. buvo pertvarkyta **Vengrijos** darbo rinkos mokymų sistema. Kol bus patvirtinta metodika, darbo ieškantys asmenys galės gauti 70–150 proc. minimaliojo darbo užmokesčio (383–822 EUR 2022 m.) paramą, kuri turėtų apimti mokymo mokesťį, transporto ir pragyvenimo išlaidas, o darbdaviai galės gauti subsidiją darbo užmokesčiui su atidėjiniais mokymui. Dėl šio pakeitimo gali sumažėti darbo ieškančių asmenų paskatos dalyvauti mokymuose.

Valstybės narės ėmėsi priemonių siekdamas pagerinti valstybinių užimtumo tarnybų teikiamą paramą ir pasiekti labiau pažeidžiamas gyventojų grupes. Liuksemburgas pradėjo projektą „eADEM“, kuriuo siekiama skaitmenizuoti valstybines užimtumo tarnybas ir didinti veiksmingumą atnaujinant IT įrangą. Remiantis Liuksemburgo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planu, projektą buvo numatyta pradėti 2021 m. vasario mėn. ir užbaigti iki 2024 m. pabaigos arba 2025 m. pradžios. 2021 m. balandžio mėn. pradėta taikyti priemonė, kuria siekiama padidinti VUT teikiamų skaitmeninių paslaugų skaičių, o darbo pasiūlymai nuo šiol bus prieinami ne tik užsiregistravusiems bedarbiams, bet visiems darbo ieškantiems asmenims. Tai įvyko po atnaujintos verslo federacijos ir VUT partnerystės (2020 m. gruodžio mėn.) ir 2020 m. lapkričio mėn. įsigaliojusios profesinio perklasifikavimo sistemos reformos. 2020 m. gruodžio mėn. **Rumunija** pradėjo Europos socialinio fondo finansuojamą projektą, skirtą valstybinių užimtumo tarnybų struktūroms modernizuoti, plėtojant darbo ieškančių asmenų, įskaitant priklausančius pažeidžiamoms grupėms, bylų valdymo paslaugas. **Rumunija** taip pat planuoja naują platformą, skirtą gerinti valstybinių užimtumo tarnybų paslaugas darbdaviams, įskaitant 900 darbuotojų mokymą ir bendradarbiavimo su teritorinėmis užimtumo agentūromis skatinimo veiksmus. 2020 m. liepos mėn. **Airija** priėmė laikiną priemonę, kuria siekiama padidinti valstybinių užimtumo tarnybų gebėjimus remti darbo ieškančius asmenis teikiant pagalbą ieškant darbo, be kita ko, pasitelkiant kitas tarnybas, su kuriomis sudarytos sutartys, ir vietos įdarbinimo agentūras. 2019 m. **Bulgarija** pradėjo teikti naują paslaugą – mobilųjį darbo jėgos biurą, kad galėtų teikti įdarbinimo paslaugas atokiose vietovėse, kuriose nėra nuolatinio biuro. Dėl COVID-19 pandemijos sustabdytas mobiliųjų darbo biurų darbas vėl atnaujintas 2021 m. liepos mėn.: daugiau kaip 1 400 darbo ieškančių asmenų buvo suteiktos konsultacijos ir parama. Į **Belgijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtrauktos priemonės, kuriomis siekiama skatinti įvairių valdžios lygmenų keitimąsi duomenimis apie trumpalaikius bedarbius. Tikslas – geriau remti VUT, kad jos pasiektų šią konkrečią grupę, imantis papildomų veiksmų, kuriuos rengia regioninės valstybinės užimtumo tarnybos (pvz., Flandrijos regione). 2022 m. sausio mėn. **Belgijos** Valonijos regione bus įgyvendintos priemonės, kuriomis darbo ieškantiems asmenims bus teikiamos labiau individualizuotos orientavimo paslaugos. Tai apima skaitmeninių priemonių diegimą ir geresnius darbo vietos parinkimo veiksmus, skirtus pažeidžiamiausiems darbo ieškantiems asmenims. 2021 m. rugsėjo mėn. **Graikija** priėmė teisės aktus dėl valstybinės užimtumo tarnybos naujos valdymo sistemos ir planuoja investuoti į vietos filialų modernizavimą, įskaitant veiksmus, kuriais siekiama gerinti įvaizdį, komunikaciją ir konsultavimą.

Kai kurios valstybės narės, laikydamosi 4 ramsčio principo (aktyvi parama užimtumui), **nustatė laikinas priemones, kuriomis siekiama padidinti esamų aktyvios darbo rinkos politikos sistemų veiksmingumą, visų pirma sprendžiant ilgalaikio nedarbo problemą.** 2020 m. liepos mėn. **Airija** patvirtino laikiną priemonę, pagal kurią šešis mėnesius ar ilgiau darbo neturintiems asmenims būtų numatyta 10 000 papildomų darbo vietų ir profesinės patirties programų. 2020 m. spalio mėn. **Graikija** priėmė naują užimtumo subsidijų programą, skirtą 100 000 naujų darbo vietų privačiame sektoriuje. Valstybė dengia naujai įdarbintų darbuotojų socialinio draudimo įmokas šešis mėnesius ir suteikia papildomą 200 EUR dydžio mėnesinę subsidiją už asmenis, kurie anksčiau buvo ilgalaikiai bedarbiai, o nuo 2021 m. birželio mėn. ir tam tikromis sąlygomis – ir už sezoninius turizmo ir maisto sektoriaus darbuotojus. Nuo 2022 m. sausio mėn. programa bus išplėsta sukuriant 50 000 naujų vietų. 2020 m. gruodžio mėn. **Belgijos** Valonijos regione įvesta nauja laikina samdos subsidija, skirta ilgalaikiams bedarbiams sektoriuose, kuriuos labai paveikė COVID-19 krizė. Naujosios priemonės vertė – 1 000 EUR per mėnesį ne ilgiau kaip 24 mėnesius ir ji taikoma papildomai prie kitos samdos išmokos, kuri ilgainiui sumažinama. 2020 m. gruodžio mėn. **Prancūzija** išplėtė bandomąjį projektą *territoires zéro chômeurs*, kuriuo siekiama dar labiau integruoti ilgalaikius bedarbius. Įgyvendinant šį projektą, priemonė „CDI inclusion“ konkrečiai skirta vyresniems nei 57 m. amžiaus darbuotojams, su kuriais sudaromos pritaikytos neterminuotos sutartys. Projektas buvo išplėstas aprėpiant 50 naujų regionų dar penkerius metus. **Austrija** patvirtino naują finansinį asignavimą, skirtą ilgalaikių bedarbių integracijai į darbo rinką remti ir geresnėms valstybinės užimtumo tarnybos orientavimo paslaugoms bei paramai teikti, įskaitant pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą finansuojamas priemones įgūdžiams gerinti. 2021 m. gegužės mėn. **Danija** susitarė skirti 159 mln. DKK (apie 21 mln. EUR) ilgalaikiam nedarbui mažinti ir nukentėjusių asmenų, visų pirma vyresnių nei 50 m. amžiaus darbo ieškančių asmenų, integracijai į darbo rinką remti.

Valstybės narės, laikydamosi 13 ramsčio principo dėl bedarbio pašalpų, ėmėsi naujų priemonių (daugiausia laikinų) arba išplėtė esamas, kad sustiprintų savo nedarbo išmokų sistemas.

2020 m. rugpjūčio mėn. **Danija** įgyvendino laikiną priemonę, pagal kurią žemos kvalifikacijos darbo ieškantiems asmenims, pradantiems profesinio mokymo kursus, mokamos didesnės bedarbio pašalpos (iki 110 proc.). 2020 m. lapkričio mėn. **Portugalija**, taikydama laikinąsias pandemijos poveikio mažinimo priemones, pakoregavo bedarbio pašalpų apskaičiavimo formulę tais atvejais, kai sumažinamas garantijos gauti išmokas laikotarpis, ir laikinai sustabdė išimtinės teisės pareigą (taigi gaunant bedarbio pašalpas galima imtis savarankiško darbo). 2020 m. gruodžio mėn. **Portugalija** pratęsė teises į bedarbio pašalpas, kurios galiojimas turėjo baigtis 2021 m., dar šešioms mėnesiams. **Belgija** sustabdė proporcingą bedarbio pašalpų mažinimą iki 2021 m. rugsėjo mėn. pabaigos ir išaldė jas tokia lygyje, į kurią gavėjas turėjo teisę 2020 m. balandžio mėn. 2021 m. gegužės mėn. **Ispanija** priėmė laikiną (laikotarpiui iki 2021 m. rugsėjo mėn.) bedarbio pašalpų programą (776 EUR vertės), skirtą menininkams, anksčiau mokėjusiems nedarbo draudimo įmokas (4–6 mėnesiams, jei 2019 m. sumokėta bent 20–55 dienų įmoka). **Estija** patvirtino reformą, pagal kurią nuo 2021 m. gerokai padidinamas bedarbio pašalpos dydis. Nuo 2020 m. rugpjūčio 1 d. draudimo nuo nedarbo išmokos grynoji pajamų pakeitimo norma padidėjo nuo 50 proc. iki 60 proc. ankstesnio uždarbio per pirmąsias 100 nedarbo dienų. Be to, ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytas mechanizmas, kaip padidinti maksimalią bedarbio pašalpų mokėjimo trukmę didelio nedarbo atveju. **Lietuvoje** darbuotojams, kurie nustoja gauti išmokas grįžę į darbą, tapo lengviau vėl prašyti bedarbio pašalpų, jei jie vėl tampa bedarbiais. **Slovakija** du kartus pratęsė ilgiausią bedarbio pašalpų gavimo trukmę – nuo 2020 m. balandžio 4 d. iki rugpjūčio 31 d. ir nuo 2021 m. kovo 19 d. iki gegužės 31 d.

Kai kuriomis priemonėmis, priimtomis dėl bedarbio pašalpų sistemų, siekiama pagerinti konkrečių gyventojų grupių padėtį. Atsižvelgdamas į COVID-19 krizę, **Liuksemburgas** priėmė laikiną priemonę, pagal kurią speciali sutrumpinto darbo laiko tvarka pratęsta iki 2021 m. birželio mėn. Kompensacijos už dalinį nedarbą dydis pagal darbo kodeksą negali būti mažesnis už nustatytą minimalų socialinį darbo užmokestį nekvalifikuotiems darbuotojams. 2020 ir 2021 m.

Italija patvirtino laikinąsias nuostatas, kuriomis sustabdomas laipsniškas bedarbio pašalpų mažinimas ir išplečiamos potencialių paramos gavėjų kategorijos. 2020 m. gruodžio mėn. ji taip pat patvirtino laikiną pajamų rėmimą mėnesine 500 EUR suma bedarbėms arba vienišoms moterims, turinčioms išlaikomų vaikų. Priemonė galios iki 2023 m., jos bendros išlaidos neviršys 5 mln. EUR per metus. 2021 m. balandžio mėn. **Latvija** nuo 4 iki 6 mėnesių pratęsė 2020 m. kovo mėn. nustatytą laikiną 180 EUR paramą bedarbio pašalpą gaunantiems asmenims. Be to, 2020 m. gruodžio mėn. **Latvija** patvirtino laikiną bedarbio pašalpą (500 EUR pirmuosius du mėnesius ir 375 EUR kitus du mėnesius), skirtą jauniems absolventams, užsiregistravusiems kaip bedarbiai. Abi šios priemonės nustojo galioti 2021 m. birželio 30 d. Be to, laikinąją išmoką papildė nuolatinė priemonė, pagal kurią iki dviejų kartų atnaujinamas bedarbio pašalpų mokėjimas ir visiškai kitų (t. y. neįgalumo) pašalpų padengimas. Abi potencialių paramos gavėjų grupės turėjo būti registruotos VUT ir dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos programose. **Austrija** iš dalies pakeitė draudimo nuo nedarbo įstatymą, kad suteiktų laikiną paramą dirbantiems tėvams, auginantiems vaikus iki 14 m. amžiaus arba vaikus su negalia (amžius neribojamas). Priemonė, kurios galiojimas pratęstas iki 2021 m. liepos mėn., taip pat taikoma vyresnio amžiaus žmones prižiūrintiems asmenims. **Austrija** taip pat priėmė laikinas priemones, skirtas kultūros ir kūrybos sektoriaus darbuotojams, kurie prarado pajamas, remti vienkartinėmis 1 000–3 500 EUR subsidijomis, atsižvelgiant į konkretų atvejį. 2020 m. rugpjūčio mėn. **Airija** iš dalies pakeitė galiojančią reguliavimo sistemą, kad laikinos bedarbio pašalpos būtų mokamos dėl pandemijos darbo netekusiems asmenims, o pašalpų dydžiai būtų perskaičiuojami atskirais etapais.

Valstybės narės pakoregavo savo reglamentavimo sistemas, kad užtikrintų bedarbio pašalpų adekvatumą ir aprėptį, taip pat atsižvelgdamos į atitikties reikalavimus sąlygas. 2020 m. balandžio mėn. **Suomija** nustatė priemonę, kuria siekiama supaprastinti bedarbio pašalpų skyrimo sąlygas, visų pirma trumpalaikėse švietimo programose dalyvaujantiems darbo ieškantiems asmenims. Taip pat tikimasi, kad priemone bus sumažintas VUT darbo krūvis ir bus užtikrinta, kad išteklių būtų skiriami tiems, kuriems jų labiausiai reikia. Daugelis šių sušvelninimo priemonių baigė galioti 2021 m. sausio mėn., tačiau kai kurių išimčių taikymo trukmė 2021 m. buvo pratęsta, be kita ko, kai kuriais atvejais – iki 2022 m. pabaigos. **Italija** finansavo laikinas pajamų išmokas sezoniniams darbuotojams, nenuolatiniams darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims. **Estija** iš dalies pakeitė galiojantį reglamentą, kad nuo 2021 m. sausio mėn. bedarbio pašalpos dydis būtų padidintas nuo 35 proc. iki 50 proc. minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio. **Graikija**, 2021 m. gegužės mėn. nutraukusi nuolatinių bedarbio pašalpų mokėjimo laikiną pratęsimą, planuoja platesnę esamų bedarbio pašalpų sistemų reformą. Tikslas – didinti adekvatumą ir aprėptį, skatinti spartesnę grįžimą į darbo rinką ir šalinti kliūtis, trukdančias ugdyti įgūdžius. **Malta** vykdo paskutinius viešųjų pirkimų, kurių tikslas – atlikti nacionalinį tyrimą, kuriame būtų įvertintas bedarbio pašalpų adekvatumas bei aprėptis, etapus; šį tyrimą numatoma užbaigti 2022 m. II ketv.

Kai kurios valstybės narės priėmė naujas taisykles arba iš dalies pakeitė esamas, siekdamas skatinti laisvą darbuotojų judėjimą ir kartu užtikrinti darbuotojų teisių apsaugą. 2021 m. balandžio mėn. **Rumunija** patvirtino naujas teisės aktų nuostatas, kuriomis siekiama padidinti užsienyje dirbančių Rumunijos piliečių, neatsižvelgiant į jų kilmę (iš Rumunijos ar kitos valstybės narės), apsaugos lygį nustatant naujas pareigas įdarbinimo agentūroms. 2021 m. balandžio mėn. **Suomija** iš dalies pakeitė galiojančią teisinę sistemą dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sezoninio darbo tikslais sąlygų. Šia priemone siekiama sumažinti darbdaviams ir sezoniniams darbuotojams iš užsienio tenkančią administracinę našta, be to, ji papildyta 2021 m. spalio mėn. įsigaliojusiais papildomais pakeitimais, kuriais siekiama užkirsti kelią nesąžiningai darbo praktikai ir ją nustatyti. 2021 m. birželio mėn. **Liuksemburgas** pratęsė mokesčių susitarimų su **Belgija** ir **Prancūzija** galiojimą šalyje įdarbintiems, bet šiuo metu nuotoliniu būdu dirbantiems darbuotojams; vėliau jų galiojimas buvo pratęstas dar kartą atitinkamai iki gruodžio 31 d. ir lapkričio 15 d. **Liuksemburgo** ir **Vokietijos** susitarimas pratęsiamas kas mėnesį.

Kelios valstybės narės pritaikė savo socialinių partnerių dalyvavimo ir kolektyvinių derybų sistemas pagal 8 ramsčio principą (socialinis dialogas ir darbuotojų dalyvavimas). 2021 m. vasario mėn. **Prancūzija** priėmė naują kolektyvinių derybų viešajame sektoriuje teisinę sistemą, įskaitant derybų objekto, kaip antai pameistrystės, apibrėžtį ir kompensavimo politikos įgyvendinimą. 2021 m. balandžio mėn. **Prancūzija** priėmė reformą, kuria siekiama stiprinti platformų ekonomikos socialinį dialogą rengiant rinkimus ir skiriant atstovus bei nacionalinį organą, atsakingą už rinkimų organizavimą. 2021 m. liepos mėn. **Kipras** organizavo Darbo patarimosios tarybos konvenciją, kad su socialiniais partneriais aptartų kelias svarbias reformas šalyje siekiant užtikrinti veiksmingą kolektyvinių derybų, savitarpio susitarimų ir darbo ginčų prevencijos bei sprendimo mechanizmų veikimą. **Graikija** atnaujino kolektyvinės darbo teisės sistemą, sukurdama skaitmeninį profesinių sąjungų registrą, reglamentuodama teisę streikuoti ir iki 33 proc. padidindama streikuojančių viešųjų paslaugų įmonių teikiamų būtiniausių paslaugų dalį. Pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą **Ispanija** planuoja pagerinti kolektyvinių derybų veikimą iš dalies pakeisdama atitinkamas teises taisykles ir įtraukdama derybų struktūros pakeitimus, kad sustiprintų derybų šalių atstovavimą, praturtintų dialogo turinį ir padidintų teisinį tikrumą dėl jo įgyvendinimo ir poveikio. Be to, vykdydama ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane pasiūlytas reformas, **Rumunija** planuoja iš dalies pakeisti teisinę sistemą, kad pagerintų socialinio dialogo veikimą. **Portugalijoje**, siekiant išvengti kolektyvinių derybų aprėpties spragų, su kolektyvinių sutarčių išlikimu susijusių terminų skaičiavimas buvo laikinai ir išimties tvarka sustabdytas dvejais metams. Be to, šalies ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytos kelios priemonės kolektyvinėms deryboms skatinti pagal deramo darbo darbotvarkę.

2.4. 8 gairė. Lygių galimybių visiems skatinimas, socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu

Šiame skirsnyje apžvelgiama, kaip įgyvendinama 8 užimtumo gairė, pagal kurią valstybėms narėms rekomenduojama skatinti lygias galimybes visiems, socialinę įtrauktį ir kovoti su skurdu laikantis 2 (lyčių lygybės), 3 (lygių galimybių), 11 (vaikų priežiūros ir paramos vaikams), 12 (socialinės apsaugos), 14 (minimalių pajamų), 15 (senatvės pajamų ir pensijų), 16 (sveikatos priežiūros), 17 (asmenų su negalia įtraukties), 18 (ilgalaikės priežiūros), 19 (būsto ir paramos benamiams) ir 20 (galimybės naudotis pagrindinėmis paslaugomis) ramsčio principų. 2.4.1 skirsnyje pateikiama pagrindinių rodiklių analizė, o 2.4.2 skirsnyje pateikiama informacijos apie valstybių narių politikos priemonės, susijusias su socialinės apsaugos sistemomis ir socialine įtrauktimi.

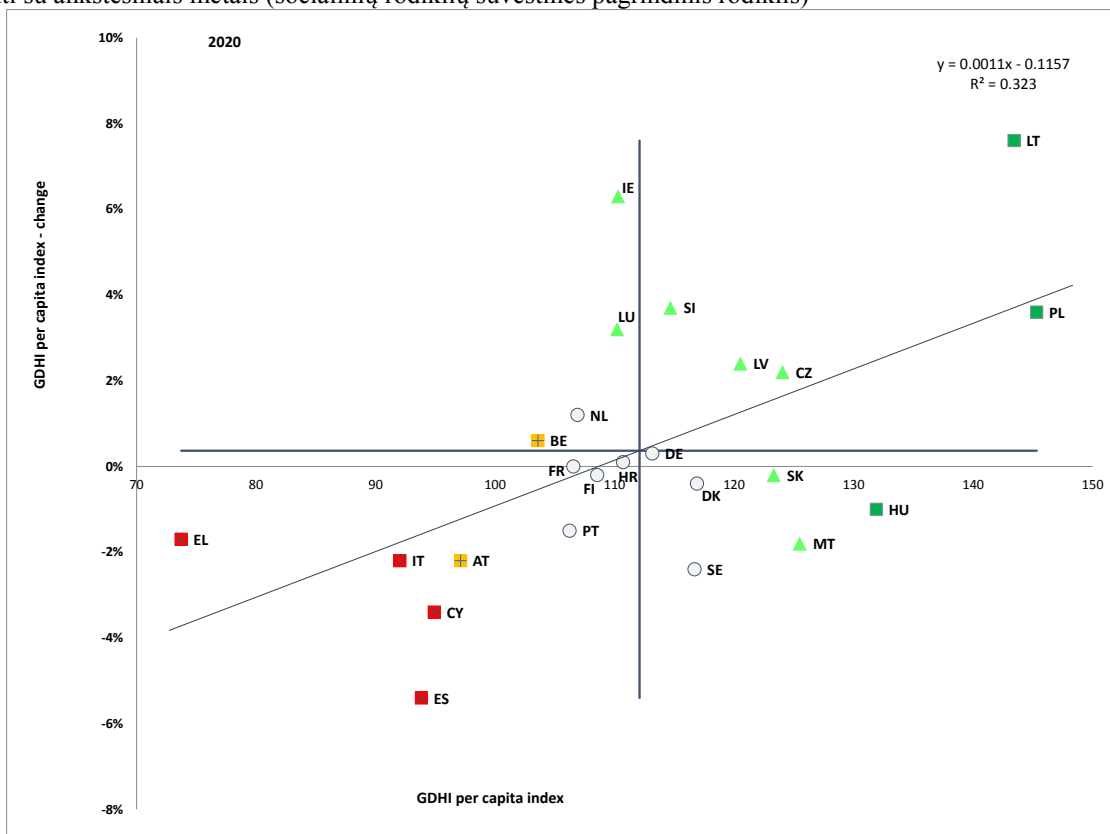
2.4.1 Pagrindiniai rodikliai

Nepaisant COVID-19 krizės, bendrosios namų ūkių disponuojamosios pajamos (GDHI) vienam gyventojui 2020 m. valstybėse narėse iš esmės išliko stabilios. Labiausiai jos padidėjo Lietuvoje, po to – Airijoje ir Lenkijoje – žr. 2.4.1 pav. Labiausiai jos sumažėjo Ispanijoje, po jos – Kipre ir Švedijoje. Vis dėlto didžiajai daugumai ES šalių buvo būdingi daug mažesni skirtumai. Kaip aptarta 2.1.1 skirsnyje, šio rodiklio skirtumai valstybėse narėse, be kita ko, atspindi sektorinius skirtumus, susijusius su COVID-19 krizės poveikiu, taip pat skirtingą pajamų rėmimo sistemų taikymo aprėptį ir automatinių stabilizatorių veikimą. Kai kuriose valstybėse narėse realiosios bendrosios disponuojamosios pajamos vienam gyventojui vis dar nesiekia 2008 m. verčių, taigi, tai yra prasti rezultatai (Austrija²³³) arba kritinė padėtis (Graikija, Italija, Ispanija ir Kipras).

²³³ Belgija taip pat yra prastų rezultatų šalis, tačiau GDHI vienam gyventojui viršija 2008 m. lygį.

2.4.1 pav. Nepaisant COVID-19 krizės, bendrosios namų ūkių disponuojamosios pajamos (GDHI) vienam gyventojui 2020 m. valstybėse narėse iš esmės išliko stabilios.

Realiosios bendrosios disponuojamosios namų ūkių pajamos vienam gyventojui (2008 m. = 100) 2020 m. ir pokytis, palyginti su ankstesniais metais (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaiškinimas pateiktas priede. BG, EE ir RO duomenų nėra.

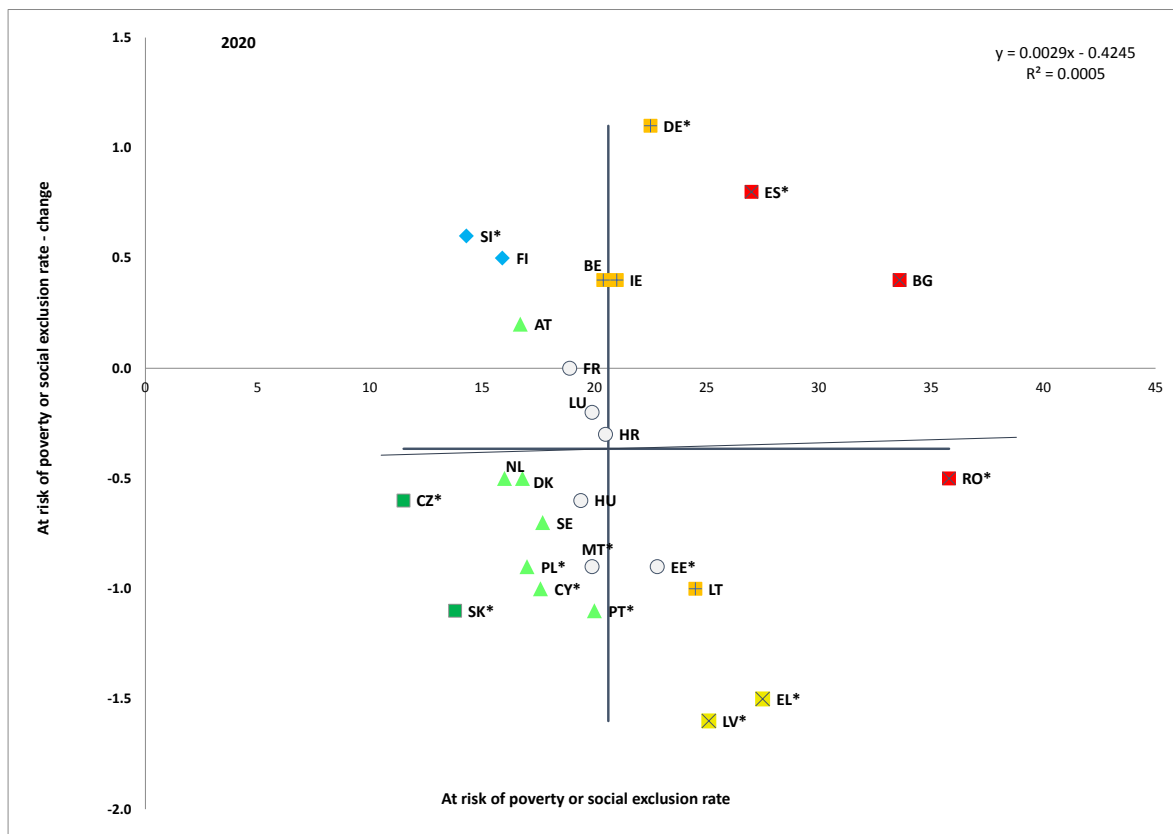
Šaltinis: Eurostatas, [tepsr_wc310].

Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROPE) 2020 m. daugumoje valstybių narių iš esmės nepakito arba sumažėjo, tačiau vis dar yra didelių skirtumų. Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane Komisija nustatė 2030 m. pagrindinį tikslą – sumažinti AROPE asmenų skaičių 15 mln. 2020 m. didžiausi AROPE rodikliai buvo Rumunijoje, Bulgarijoje, Graikijoje ir Ispanijoje (atitinkamai 35,8 proc., 33,6 proc., 27,5 proc. ir 27 proc.), o mažiausi – Čekijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Suomijoje (11,5 proc., 13,8 proc., 14,3 proc. ir 15,9 proc.). Iš šalių, kuriose šis lygis aukštas, Rumunijoje užfiksuotas nedidelis (0,5 proc. punkto) sumažėjimas iki 35,8 proc., o Bulgarijoje ir Ispanijoje užfiksuotas nedidelis padidėjimas (atitinkamai 0,4 proc. punkto ir 0,8 proc. punkto), tačiau, remiantis socialinių rodiklių suvestinės metodika, padėtis visose tose šalyse vis dar yra kritinė. Prastų rezultatų šalis yra Lietuva – joje lygis palyginti aukštas, taip pat Vokietija, Belgija ir Airija – dėl palyginti didelių rodiklio pokyčių (žr. 2.4.2 pav.).²³⁴ Didžiausias AROPE lygio kritimas užfiksuotas Latvijoje (1,6 proc. punkto iki 25,1 proc.), toliau tęsiant buvusią mažėjimo tendenciją, nors lygis vis dar lieka aukštas. Tarp šalių, kuriose AROPE lygis žemiausias, padėtis dar labiau pagerėjo Slovakijoje – 1,1 proc. punkto iki 13,8 proc., ir Čekijoje – 0,6 proc. punkto iki 11,5 proc. AROPE rodikliai įvairiuose Europos regionuose įvairuoja labiau nei tarp valstybių narių. Didžiuliai skirtumai gali atsirasti vienoje valstybėje narėje, pavyzdžiui, Ispanijoje ir Italijoje – žr. 3 priedo 8 pav.

²³⁴ Nuo 2020 m. Vokietija perduoda ES SPGS skirtus duomenis apie AROPE rodiklį remdamasi apklausos (*Mikrozensus*), kuri skiriasi nuo ankstesnio tyrimo, rezultatais; taip siekiama pagerinti pagrindinių duomenų kokybę po AROPE rodiklio pasikeitimo 2021 m. Šis pokytis taip pat parodė, kad AROPE, jį skaičiuojant pagal ankstesnę metodiką, buvo įvertinamas nepakankamai; dėl to atsiranda duomenų laiko eilučių lūžis. Šis pokytis lemia laiko eilutės lūžį, todėl Eurostatas paskelbė apskaičiuotą 2019 m. Vokietijos AROPE vertę, palyginamą su 2020 m. verte – ja grindžiama dabartinė analizė.

2.4.2 pav. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis daugumoje valstybių narių iš esmės nepakito arba sumažėjo, tačiau vis dar yra didelių skirtumų

Skurdo ar socialinės atskirties riziką patiriančių gyventojų dalis (proc.) 2020 m. ir pokyčiai, palyginti su ankstesniais metais (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaškinimas pateiktas priede. IT duomenų nėra, o FR, LV ir PL duomenys yra preliminarūs. BE, IE ir LU duomenų eilutės yra su lūžiais. Nuo 2020 m. Vokietija perduoda ES SPGS skirtus duomenis apie AROPE rodiklį remdamasi apklausos (*Mikrozensus*), kuri skiriasi nuo ankstesnio tyrimo, rezultatais. Šis pokytis lemia laiko eilutės lūžį, todėl Eurostatas paskelbė apskaičiuotąją 2019 m. Vokietijos AROPE vertę, palyginamą su 2020 m. verte – ja grindžiama dabartinė analizė. Po 2021 m. atliktos pagrindinio rodiklio peržiūros jo apibrėžtis šiek tiek skiriasi nuo ankstesnės [[ilc_peps01](#)] apibrėžties.²³⁵ Statistiškai reikšmingi pokyčiai pažymėti žvaigždute (*).

Šaltinis: Eurostatas, [[tepsr_lm410](#)].

²³⁵ Dabartinis didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus lygio rodiklis pakeitė ankstesnį didelio materialinio nepritekliaus lygio rodiklį. Išsami informacija pateikiama atitinkamoje [Eurostato svetainėje](#). Be to, 2019 m. rodiklis „Labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose gyvenantys asmenys“ taikytas 0–59 m. amžiaus grupei, o nuo 2020 m. – 0–64 m. amžiaus grupei.

Skubios vyriausybių intervencinės priemonės padėjo sumažinti pandemijos poveikį pajamų skurdo rizikai, dideliame materialiniame ir socialiniame nepritekliui ir žmonių, gyvenančių namų ūkiuose, kuriuose beveik nė vienas narys neturi darbo, daliai. 2020 m. skurdo rizikos lygio rodiklis (AROP) (remiantis ES SPGS ir 2019 m. pajamų lygiu) visose valstybėse narėse išliko gana stabilus (žr. 2.4.3 pav. viršutinę dalį). Eurostato išankstiniais įverčiais (susijusiais su 2020 m. pajamomis)²³⁶, palyginti su 2019 m., jo didėjimas buvo suvaldytas bent pusėje valstybių narių (o Estijoje, Lietuvoje, Suomijoje, Rumunijoje ir Čekijoje šiek tiek sumažėjo). Vis dėlto numatoma, kad Graikijoje, Ispanijoje, Kroatijoje, Slovėnijoje ir mažesniu mastu Italijoje šis rodiklis kiek išsaugos. Didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis²³⁷ 2020 m. iš esmės išliko stabilus, nors konvergencija buvo nedidelė. Keliose šalyse (Lietuvoje, Slovakijoje, Lenkijoje ir Graikijoje) užfiksuotas nedidelis sumažėjimas, o kitose šalyse (Ispanijoje, Bulgarijoje ir Rumunijoje) – išlaikytas stabilumas arba nedidelis padidėjimas. Žmonių, gyvenančių namų ūkyje, kuriame beveik nė vienas narys neturi darbo (remiantis užimtumu 2019 m.)²³⁸, dalis taip pat išliko stabili, ir tai atspindi strategines pastangas apriboti darbo vietų praradimą. Vertos dėmesio teigiamos išimtys – Slovakija, Kipras ir Portugalija (atitinkamai 2, 1,3 ir 1,2 proc. punkto sumažėjimas), o Prancūzijoje ir Vokietijoje nustatytas padidėjimas (atitinkamai 1,7 ir 1,2 proc. punkto).

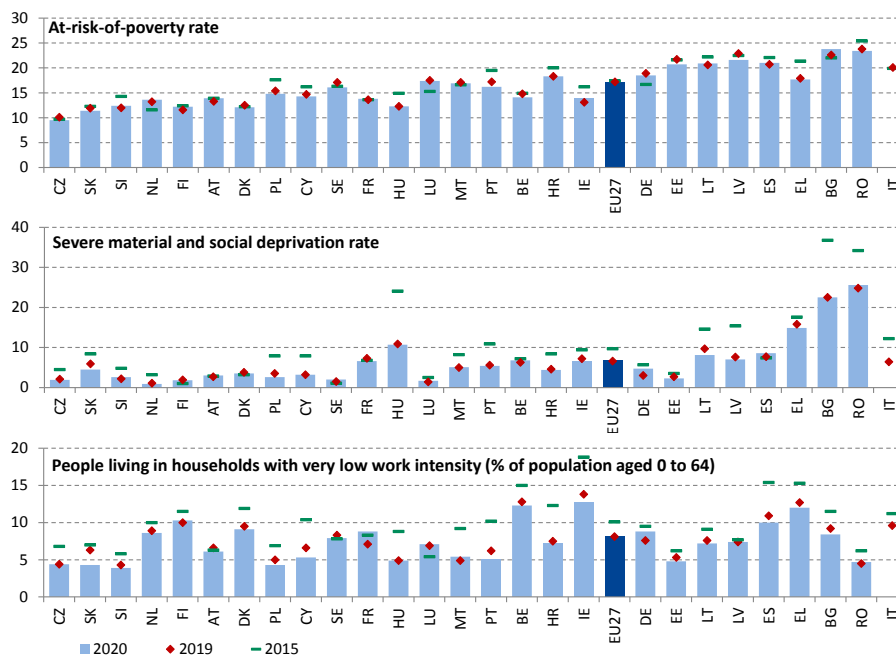
²³⁶ Paskelbta 2021 m. liepos mėn. [Eurostato svetainėje](#). Prisijungta 2021 m. rugsėjo 16 d. Aptariami tik statistiškai reikšmingi pokyčiai. Maltos įverčių nėra, o Prancūzijos ir Rumunijos įverčiai neišskaidyti.

²³⁷ Rodiklis „didelis materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis“ pakeičia rodiklį „didelis materialinio nepritekliaus lygis“ kaip AROPE lygio sudedamąją dalį, išplečiant nepritekliaus sąvoką – naują nepritekliaus aspektų sąrašą žr. [susijusiame Eurostato žodynėlio tinklalapyje](#), o išsamesnę informaciją [Socialinės apsaugos komiteto rodiklių pogrupio rašte](#).

²³⁸ Namų ūkiai, kuriuose suaugusieji (18–64 m. amžiaus asmenys, išskyrus 18–24 m. amžiaus studentus ir asmenis, išėjusius į pensiją pagal jų pačių nurodomą dabartinę ekonominę padėtį arba gaunančius bet kokią pensiją (išskyrus maitintojo netekimo pensiją), taip pat 60–64 m. amžiaus asmenys, kurie yra neaktyvūs ir gyvena namų ūkyje, kurio pagrindinės pajamos yra pensijos) per praėjusius 12 mėnesių dirbo mažiau nei 20 proc. viso savo bendro darbo laiko potencialo.

2.4.3 pav. Nuo 2015 m. gerėję AROPE sudedamųjų dalių rezultatai beveik visose valstybėse narėse išlaikyti net per krizę įgyvendinus politines intervencines priemones

Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygio pagrindinio rodiklio sudedamosios dalys (proc., 2015 m., 2019 m., 2020 m.)

Pastaba. Rodikliai išdėstyti eilės tvarka pagal 2020 m. AROPE lygį. IT duomenų nėra. Rodiklis „Didelis materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis“ pakeičia ankstesnę sudedamąją dalį „Didelis materialinio nepritekliaus lygis“. 2019–2020 m. rodiklis „Labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose gyvenantys asmenys“ anksčiau apėmęs 0–59 m. amžiaus grupę, dabar apima 0–64 m. amžiaus grupę. Nuo 2020 m. Vokietija pateikia ES SPGS skirtus duomenis apie AROPE rodiklį ir jo sudedamąsias dalis remdamasi apklausos (Mikrozensus), kuri skiriasi nuo ankstesnio tyrimo, rezultatais. Šis pokytis lemia laiko eilutės lūžį, todėl Eurostatas paskelbė apskaičiuotą 2019 m. Vokietijos AROP vertę, palyginamą su 2020 m. verte – ja grindžiama dabartinė analizė.

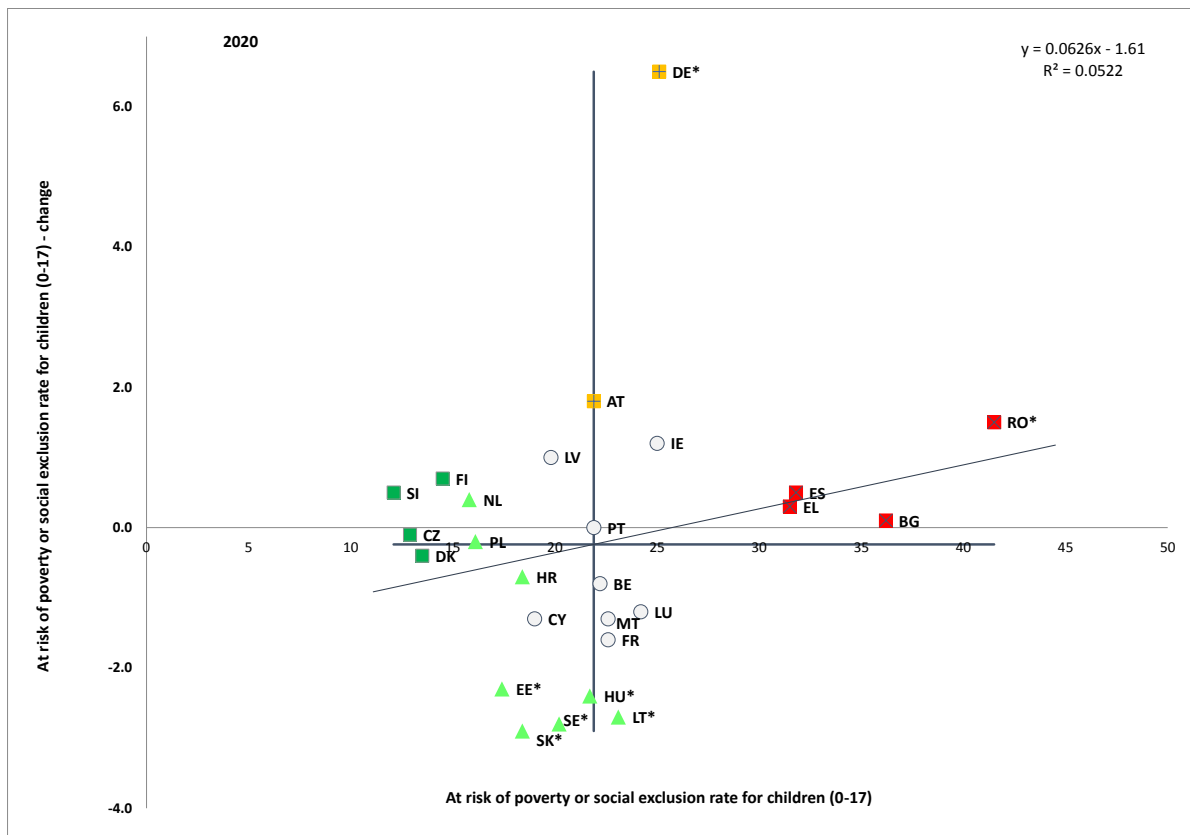
Šaltinis: Eurostatas, [[tessi010](#), [tepsr_lm420](#), [tepsr_lm430](#)].

Vaikų (0–17 m. amžiaus) skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis 2020 m. vidutiniškai išliko stabilus, bet skirtingose šalyse vis dar yra labai nevienodas. Tiek tyrimo duomenys, tiek Eurostato išankstiniai įverčiai rodo, kad 2020 m. vaikų AROPE lygis ir jo sudedamosios dalys buvo palyginti stabilūs. 2019–2020 m. vaikų AROPE lygis nukrito daugiau nei 0,5 proc. punkto 11 valstybių narių, o didžiausias sumažėjimas užregistruotas Slovakijoje, Švedijoje ir Lietuvoje (maždaug 3 proc. punktais). Tačiau 11 valstybių narių šis lygis padidėjo: labiausiai – Vokietijoje, Austrijoje ir Rumunijoje (atitinkamai 6,5 proc. punkto, 1,8 proc. punkto ir 1,5 proc. punkto). Socialinių rodiklių suvestinėje Rumunija, Graikija, Ispanija ir Bulgarija laikomos šalimis, esančiomis kritinėje padėtyje. Be to, Rumunijoje, Austrijoje ir Ispanijoje vaikų skurdo lygis yra gerokai aukštesnis nei visų gyventojų (atitinkamai 5,7, 5,2 ir 4,8 proc. punkto). Skurstantys ar socialiai atskirti vaikai dažnai prasčiau mokosi, jų sveikatos būklė yra blogesnė, o suaugus jiems sunkiau save realizuoti. Kaip pabrėžiama vaikų priežiūros ir paramos vaikams lyginamosios analizės sistemoje, nuolatinis vaikų skurdo lygis išlieka aukštesnis nei kitų gyventojų, o socialinių pervedimų poveikis vaikų skurdui kai kuriose valstybėse narėse (pvz., Ispanijoje, Rumunijoje, Maltoje, Italijoje, Bulgarijoje ir Portugalijoje) yra gerokai mažesnis nei vidutiniškai ES²³⁹. Kai kuriose valstybėse narėse vaikų, kuriuos augina vienas iš tėvų ar kurie auga šeimose, turinčiose daugiau nei tris vaikus, arba kurie yra migrantų ar romų kilmės, AROPE lygis yra iki trijų kartų didesnis nei kitų vaikų.

²³⁹ Šioje analizėje neatsižvelgiama į socialinius pervedimus natūra, įskaitant, be kita ko, nemokamą ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą, nemokamą švietimą ir nemokamą sveikatos priežiūrą.

2.4.4 pav. Vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis iš esmės nekito, tačiau ES šalyse labai įvairavo

Skurdo ar socialinės atskirties riziką patiriančių vaikų (17 m. amžiaus arba jaunesnių asmenų) dalis (proc.) 2020 m. ir pokytis, palyginti su ankstesniais metais (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaškinimas pateiktas priede. IT duomenų nėra, o FR, LV ir PL duomenys yra preliminarūs. BE, IE ir LU duomenų eilutės yra su lūžiais. Nuo 2020 m. Vokietija pateikia ES SPGS skirtus duomenis apie AROPE rodiklį remdamasi apklausos (*Mikrozensus*), kuri skiriasi nuo ankstesnio tyrimo, rezultatais. Šis pokytis lemia laiko eilutės lūžį, todėl Eurostatas paskelbė apskaičiuotą 2019 m. Vokietijos vaikų AROPE vertę, palyginamą su 2020 m. verte – ja grindžiama dabartinė analizė. Statistiškai reikšmingi pokyčiai pažymėti žvaigždute (*).

Šaltinis: Eurostatas, [[tepsr_lm412](#)].

4 intarpas. Kova su socialine atskirtimi ir paramos vaikams teikimas

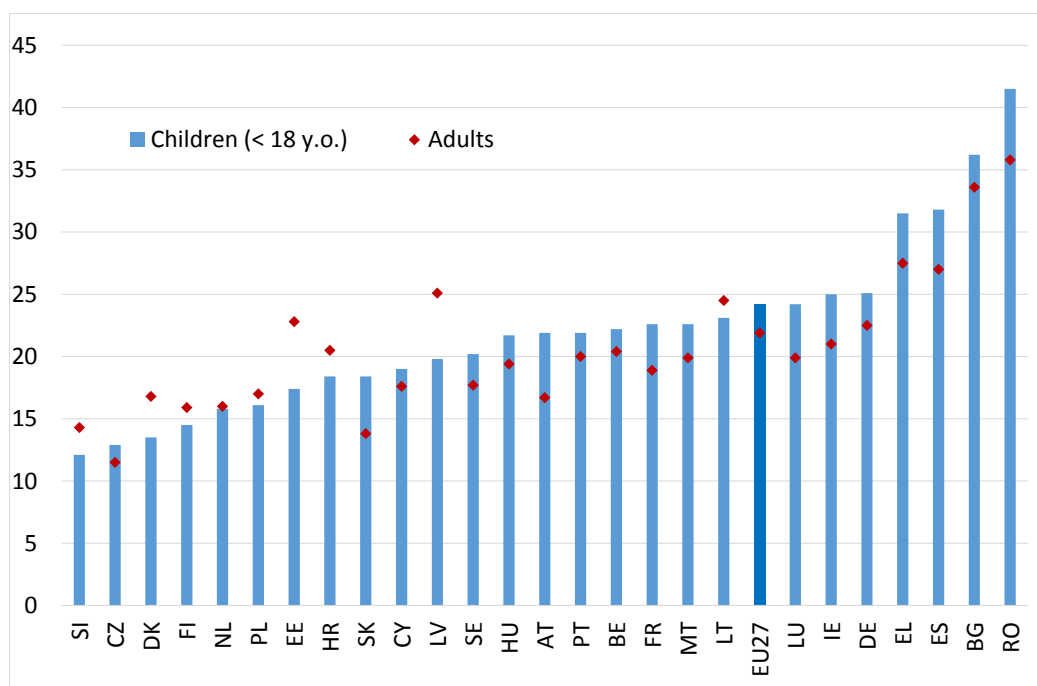
Europos socialinių teisių ramstyje nustatyti keli vaikų gerovei ir vystymuisi svarbūs principai.

11 principu (vaikų priežiūra ir parama vaikams) teigiama, kad vaikai turi teisę į kokybišką ankstyvąjį ugdymą ir priežiūrą už prieinamą kainą, taip pat į apsaugą nuo skurdo. Vaikai iš socialiai remtinės aplinkos turi teisę į specialias lygių galimybių skatinimo priemones. Pagal 1 principą (švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą) patvirtinama teisė į kokybišką ir integracinį švietimą, o pagal 3 principą (lygios galimybės) – į vienodą požiūrį ir galimybes, susijusias su socialine apsauga, švietimu ir visuomenei prieinamomis prekėmis ir paslaugomis.

Vis dėlto vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius ES vis dar didelis. 2020 m.

tokioje padėtyje ES buvo 19,6 mln. vaikų (24,2 proc.). Daugumoje valstybių narių vaikai patiria didesnę skurdą nei suaugusieji (žr. pav.). Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane siūloma iki 2030 m. bent 5 mln. sumažinti vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičių.

Vaikų (0–17 m. amžiaus), kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROE), palyginti su suaugusiaisiais (18+) (proc., 2020 m.)

Pastaba. IT duomenų nėra. Nuo 2020 m. Vokietija perduoda ES SPGS skirtus duomenis apie AROPE rodiklį remdamasi apklausos (*Mikrozensus*), kuri skiriasi nuo ankstesnio tyrimo, rezultatais. Šis pokytis lemia laiko eilutės lūžį, todėl Eurostatas paskelbė apskaičiuotą 2019 m. Vokietijos vaikų AROPE vertę, palyginamą su 2020 m. verte – ja grindžiama dabartinė analizė.

Šaltinis: Eurostato rodiklis [[ilc_peps01n](#)].

Kokybiškas ankstyvasis ugdymas ir priežiūra yra ypač svarbūs siekiant sumažinti nepalankioje padėtyje esančių vaikų išsilavinimo lygio atotrūkį ir sudaryti sąlygas jų tėvams dalyvauti darbo rinkoje, taip padidinant namų ūkių pajamas. 2019 m. ES institucinės vaikų priežiūros paslaugas vidutiniškai gavo 35,3 proc. jaunesnių nei 3 metų vaikų ir 89,6 proc. vaikų nuo trejų metų iki minimalaus privalomojo mokyklinio amžiaus. Tačiau kai kuriose valstybėse narėse šių dviejų grupių duomenys buvo atitinkamai mažesni nei 10 proc. ir 60 proc. (žr. 2.2.1 skyrių).

2021 m. birželio 14 d. Tarybos rekomendacijoje nustatyta Europos vaiko garantijų sistema, skirta užkirsti kelią socialinei vaikų atskirčiai ir su ja kovoti, užtikrinant galimybę naudotis tam tikromis pagrindinėmis paslaugomis. Joje valstybės narės raginamos suteikti AROPE vaikams galimybę nemokamai ir veiksmingai naudotis sveikatos priežiūros, ankstyvojo ugdymo ir priežiūros (žr. 2.2.1 skirsnį), švietimo ir mokyklinės veiklos paslaugomis ir bent vieną kartą per dieną mokykloje gauti sveiką maistą, taip pat užtikrinti veiksmingas sveikos mitybos ir adekvataus būsto galimybes. Europos vaiko garantijų sistema yra pagrindinis visapusiškos ES vaiko teisių strategijos elementas²⁴⁰. Iki 2022 m. kovo 15 d. valstybės narės pateiks Komisijai nacionalinius veiksmų planus (apimančius laikotarpį iki 2030 m.), kaip įgyvendinti rekomendaciją. Rekomendacijoje numatytos griežtos valdymo ir stebėsenos procedūros, įskaitant kas dvejus metus teikiamas valstybių narių ataskaitas ir Komisijos ataskaitą Tarybai, kuri bus pateikta praėjus penkeriems metams nuo rekomendacijos priėmimo. 2021 m. spalio mėn. Socialinės apsaugos komitetas susitarė dėl vaikų priežiūros ir paramos vaikams srities lyginamosios analizės sistemos, pagal kurią nustatomi rezultatų ir veiklos rodikliai, taip pat gaunama įvairios kontekstinės informacijos (daugiau informacijos žr. 1.4 skirsnyje).

²⁴⁰ Priimta 2021 m. kovo 24 d. (pateikiama [internete](#)). Be socialinės ir ekonominės įtraukties, sveikatos ir švietimo aspektų, kuriuos apima Europos vaiko garantijų sistema, strategijoje numatytos dar penkios teminės sritys: vaikų dalyvavimas politiniame ir demokratiname gyvenime, kova su smurtu prieš vaikus ir vaikų apsaugos užtikrinimas, vaiko interesus atitinkantis teisingumas, skaitmeninė ir informacinė visuomenė ir pasaulinis aspektas.

Vaiko garantijos sistemos parengiamųjų veiksmų III etapas baigėsi UNICEF bandomosiomis politikos intervencinėmis priemonėmis keturiuose valstybėse narėse. Bulgarijoje pagal lankymosi namuose programą nuo 2020 m. spalio mėn. iki 2021 m. liepos mėn. paramą gavo daugiau kaip 2 600 šeimų su mažais vaikais. Siekta užtikrinti vaikų iki trejų metų ir nėščiųjų priežiūrą. Namuose besilankantys darbuotojai buvo apmokyti ankstyvojo ugdymo ir tėvo įtraukimo klausimais. **Graikijoje** konsultacijos su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant vaikus, padėjo parengti nacionalinį vaikų priežiūros reformos veiksmų planą. Atikos regione bandomuoju projektu bus remiami vaikai penkiose institucijose, kad jie būtų reintegruoti į savo gimtąsias šeimas arba jiems būtų suteiktos alternatyvios šeiminės ir bendruomeninės priežiūros paslaugos. **Italijoje** vidurinėse mokyklose surengta 13 nuotolinių skaitmenizuotų naujovių ir kūrybiškumo stovyklų; jose dalyvavo daugiau kaip 1 400 moksleivių. **Kroatijoje** socialinės rūpybos centras gavo paramą, kad išplėstų paramos tėvams programą, kurioje dalyvavo daugiau nei 100 paramos gavėjų.

Skurdo gylis 2019 m., palyginti su 2018 m., šiek tiek padidėjo. Skurdo gylis²⁴¹ nepagerėjo, o kartais net šiek tiek padidėjo (2020 m. SPGS). Didžiausias skurdo gylis (daugiau kaip 25 proc.) buvo Vengrijoje, Rumunijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Latvijoje, Bulgarijoje, Kroatijoje ir Graikijoje. Vengrijoje jis didėjo antrus metus iš eilės ir reikšmingai (7,4 proc. punkto). Padidėjimas taip pat užfiksuotas šalyse, kuriose jis neviršija vidurkio (Prancūzijoje – 5 proc. punktais, Portugalijoje – 2 proc. punktais). Kitose valstybėse narėse jis iš esmės išliko stabilus, nors bendra socialinė ekonominė padėtis iki pandemijos gerėjo (išskyrus Liuksemburgą ir Lietuvą, kur jis sumažėjo atitinkamai 6,9 proc. punkto ir 2,8 proc. punkto). Skurdas yra gilesnis tarp žmonių, gyvenančių namų ūkyje, kuriame beveik nė vienas narys neturi darbo²⁴², o 2019 m. ES 18–64 m. amžiaus gyventojų skurdo gylis buvo apie 40 proc. Šioje grupėje didžiausias skurdo gylis užregistruotas Rumunijoje, Italijoje, Bulgarijoje, Latvijoje ir Slovakijoje (daugiau nei 50 proc.); daugumoje šių šalių padėtis šiek tiek pablogėjo. Nyderlanduose ir Suomijoje šis rodiklis yra mažesnis nei 20 proc. Didžiausias padidėjimas nustatytas Vengrijoje (+14,9 proc. punkto). Aukštas lygis rodo, kad kyla sunkumų dėl išmokų adekvatumo ir aprėpties.

²⁴¹ Skurdo gylis – asmenų, kuriems gresia skurdas, pajamų medianos nuotolis nuo skurdo ribos. Eurostatas, rodiklis [[ilc_li11](#)]. Amžiaus grupė: Iš viso. Rodiklyje naudojama praėjusių metų pajamų informacija, todėl 2020 m. vertės apibūdina 2019 m. situaciją.

²⁴² Šis rodiklis apskaičiuojamas Eurostato (neskelbiamas) kaip skurdo rizikos ribos procentine dalimi išreiškiamas skirtumas tarp asmenų, kurių ekvivalentinės disponuojamosios pajamos yra žemiau skurdo rizikos ribos ir kurie gyvena labai mažo darbo intensyvumo namų ūkyje, ekvivalentinių bendrų grynujų pajamų medianos ir pačios skurdo rizikos ribos. Ši riba yra 60 proc. visų šalies, o ne visos ES, gyventojų ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų medianos.

2020 m. daug dažniau skurdo ar socialinės atskirties riziką galėjo patirti asmenys su negalia, ypač moterys ir darbingo amžiaus asmenys. ES skurdas ar socialinė atskirtis 2020 m. grėsė 28,9 proc. asmenų su negalia, palyginti su 19 proc. negalios neturinčių asmenų.²⁴³ 2019 m. šis rodiklis buvo 28,4 proc. Didžiausias rodiklis nustatytas Bulgarijoje (52,3 proc.), Estijoje (40,4 proc.), Latvijoje (39,3 proc.), Lietuvoje (38,7 proc.), Kroatijoje (38,2 proc.), o mažiausias – Slovakijoje, Danijoje, Suomijoje ir Austrijoje (20,3–22,3 proc.). Kalbant apie asmenis su negalia, didesnė rizika gresia moterims (29,9 proc., palyginti su 27,7 proc. vyrų), kaip ir 16–64 m. amžiaus žmonėms (34,3 proc., palyginti su 23,2 proc. vyresnių nei 65 m. amžiaus asmenų). COVID-19 krizė padarė neproporcingą poveikį asmenims su negalia ir padidino anksčiau buvusią atskirties riziką²⁴⁴, visų pirma susijusių su galimybe naudotis sveikatos priežiūros, švietimo, užimtumo ir internetinėmis paramos paslaugomis, visų pirma globos įstaigose gyvenantiems asmenims²⁴⁵.

Migrantų kilmės asmenų ir romų, patiriančių skurdą ir socialinę atskirtį, dalis gerokai viršija vidurkį. 2020 m. AROPE lygis ne ES gimusių asmenų grupėje buvo daug (maždaug dvigubai) didesnis nei tose valstybėse narėse gimusių piliečių grupėje²⁴⁶ (53 proc., palyginti su 26,9 proc., Graikijoje, 52,6 proc., palyginti su 21,3 proc., Ispanijoje, 45,2 proc., palyginti su 20,4 proc. Vokietijoje ir 44,6 proc., palyginti su 15 proc., Belgijoje). 72–80 proc. romų visoje ES gyvena iš pajamų, nesiekiančių nacionalinės skurdo rizikos ribos – jų padėtį dar labiau pablogino darbo vietų praradimas pandemijos metu. Dar blogesnė romų vaikų padėtis²⁴⁷.

²⁴³ Eurostato rodiklis [[hlth_dpe010](#)], pagrįstas ES SPGS ir apimantis 16 m. amžiaus ir vyresnius asmenis. Remiantis bendro riboto aktyvumo indekso (GALI) koncepcija, žmonės laikomi turinčiais negalią, jei jų aktyvumas šiek tiek arba labai apribotas.

²⁴⁴ Europos Komisija, *2021 m. Europos užimtumo ir socialinės tendencijos (angl. [Employment and Social Developments in Europe 2021](#))*, 2021 m. birželio mėn.

²⁴⁵ *World Health Organisation, [Policy Brief: A Disability-Inclusive Response to COVID-19](#), May 2020*

²⁴⁶ Kaip matyti iš Eurostato rodiklių [[ilc_peps06](#)], [[ilc_li33](#)] ir [[ilc_iw16](#)], AROPE, AROP ir dirbančiųjų AROP.

²⁴⁷ Išsamesnė informacija ir nuorodos pateikiamos ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginės programoje (angl. *EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation*), SWD(2020) 530 final.

Energijos nepriteklis toliau mažėjo visoje ES, tačiau žmonių, gyvenančių žemiau skurdo ribos, padėtis tebėra kritiška. Asmenų, negalinčių tinkamai šildyti savo namų, dalis 2020 m. pasiekė 8,2 proc.²⁴⁸ Žmonių, kurių pajamos viršija skurdo ribą, atveju ta dalis buvo vos 5,8 proc. Įperkamas yra problema, ypač kai kuriose Pietų ir Rytų Europos valstybėse narėse, visų pirma Bulgarijoje, Lietuvoje, Kipre, Portugalijoje ir Graikijoje. Dėl didesnių energijos kainų kyla pavojus, kad padidės energijos nepriteklis. 2021 m. spalio 13 d. Komisija priėmė komunikatą „*Augančių energijos kainų problemos sprendimas*“²⁴⁹, kuriame pristatė priemonių rinkinį, skirtą (dabartinio) staigaus kainų kilimo tiesioginiam poveikiui šalinti ir atsparumui būsimiems sukrėtimams toliau stiprinti. Kaip paskelbta Pasirengimo įgyvendinti 55 proc. tikslą priemonių rinkinyje, siekdama užtikrinti teisingą perėjimą prie poveikio klimatui neutralumo, Komisija ketina iki 2021 m. pabaigos pateikti pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos, kurioje valstybėms narėms būtų pateiktos tolesnės gairės, kaip spręsti su žaliaja pertvarka susijusius socialinius ir darbo aspektus²⁵⁰. Reikia atidžiai stebėti kintančias energijos kainas ir jų pasiskirstymo poveikį, galiausiai sukuriant kompensavimo mechanizmus.

²⁴⁸ Pagal Eurostato rodiklį [[ilc_mdcs01](#)]. Pastaba. Eilučių lūžis nurodomas ES vidurkiui, taip pat Belgijai, Vokietijai, Airijai ir Liuksemburgui 2020 m.

²⁴⁹ Komisijos komunikatas „Augančių energijos kainų problemos sprendimas: veiksmų ir paramos priemonių rinkinys“, COM(2021) 660 final.

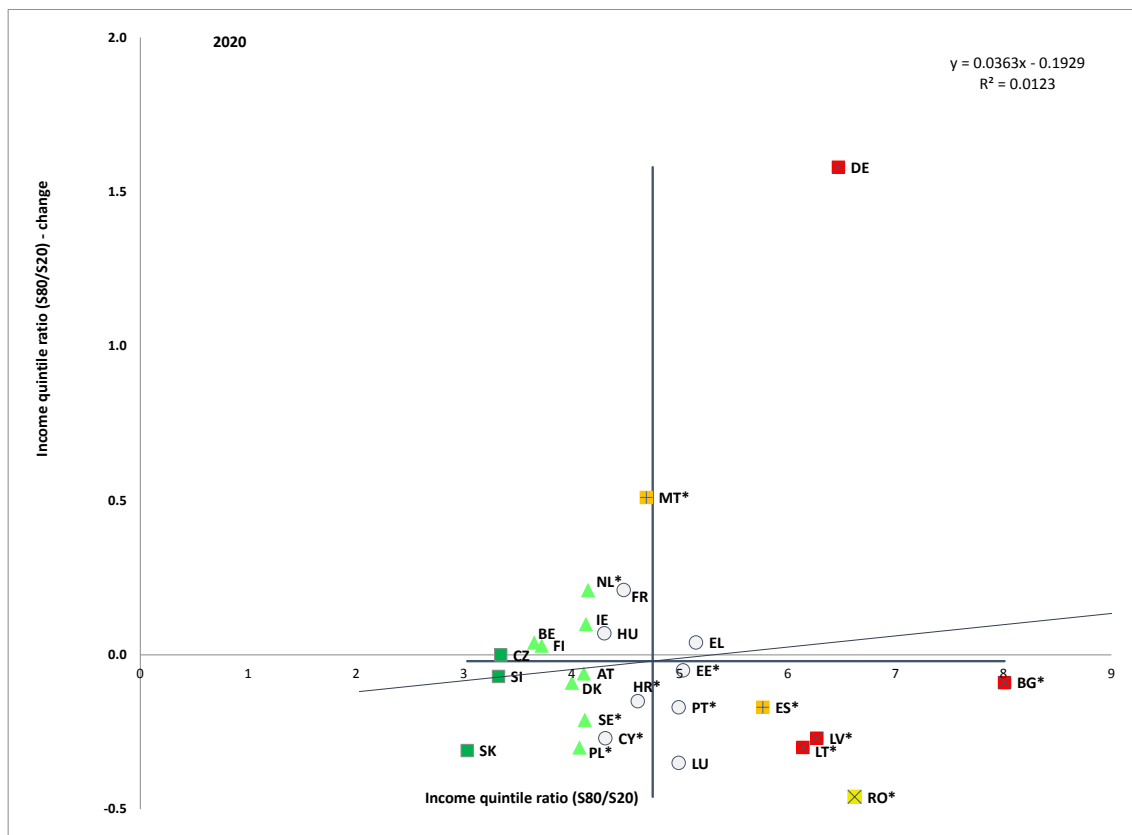
²⁵⁰ Inicijatyva paskelbta Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio įžanginiame komunikate (COM/2021/550 final) ir pasiūlymo dėl Socialinio klimato fondo įsteigimo (COM/2021/568 final) 18 konstatuojamojoje dalyje.

Pajamų nelygė daugumoje valstybių narių prieš COVID-19 krizę buvo stabili arba net mažėjo. Apklausos duomenys rodo, kad 2019 m. (šio rodiklio pajamų ataskaitiniai metai) 20 proc. daugiausiai uždirbančių asmenų pajamos ES vidutiniškai buvo beveik penkis kartus didesnės nei 20 proc. mažiausiai uždirbančiųjų (žr. 2.4.5 pav.). Pajamų nelygė iki pandemijos labiausiai sumažėjo Rumunijoje, Liuksemburge, Slovakijoje, Lenkijoje, Lietuvoje, Kipre ir Latvijoje. Ypač didelis bendros nelygės padidėjimas buvo nustatytas Maltoje, Prancūzijoje ir Vokietijoje (pastarosios atvejis vis dėlto yra susijęs su eilutės lūžiu). Vokietija, Bulgarija, Latvija ir Lietuva yra kritinėje padėtyje dėl to, kad jose užfiksuotas aukštas nelygės lygis ir didėjimas arba palyginti nedidelis nelygės sumažėjimas. Regioniniai skirtumai Europos šalyse yra dideli ir, kaip ir AROPE lygio atveju, vienoje valstybėje narėje jie gali labai įvairuoti – žr. 3 priedo 4 pav. Kaip aptarta 1 skyriuje, Eurostato išankstiniai vertinimai rodo, kad 2020 m. visos ES pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20) išliko stabilus²⁵¹, nors apskaičiuota, kad pirmojo pajamų kvintilio darbo (rinkos) pajamos sumažėjo 10 proc., o penktojo kvintilio – 2 proc. Tokį rezultatą didele dalimi nulėmė įdiegta viešoji parama, įskaitant sutrumpintą darbo laiką ir kitas darbo vietų išsaugojimo programas (žr. 2.1.1 skyrių), taip pat mokesčių ir išmokų sistemų automatinį stabilizatorių veikimas. Daugeliu atvejų šie mechanizmai buvo sustiprinti siekiant sušvelninti COVID-19 krizės padarinius, visų pirma pažeidžiamoms grupėms. Apskaičiuota, kad poveikis disponuojamosioms pajamoms bus beveik toks pat visame pajamų pasiskirstymo diapazone: pirmajame kvintilyje disponuojamųjų pajamų padidėjimas bus 2 proc., o penktajame – nepasikeis.

²⁵¹ Daugumoje valstybių narių apskaičiuotas pokytis neatrodė statistiškai reikšmingas.

2.4.5 pav. Daugumoje valstybių narių pajamų nelygybė sumažėjo arba išliko stabili dėl didelės viešosios paramos ir automatinųjų stabilizatorių

Pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20), 2020 m. lygis ir pokytis, palyginti su ankstesniais metais (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

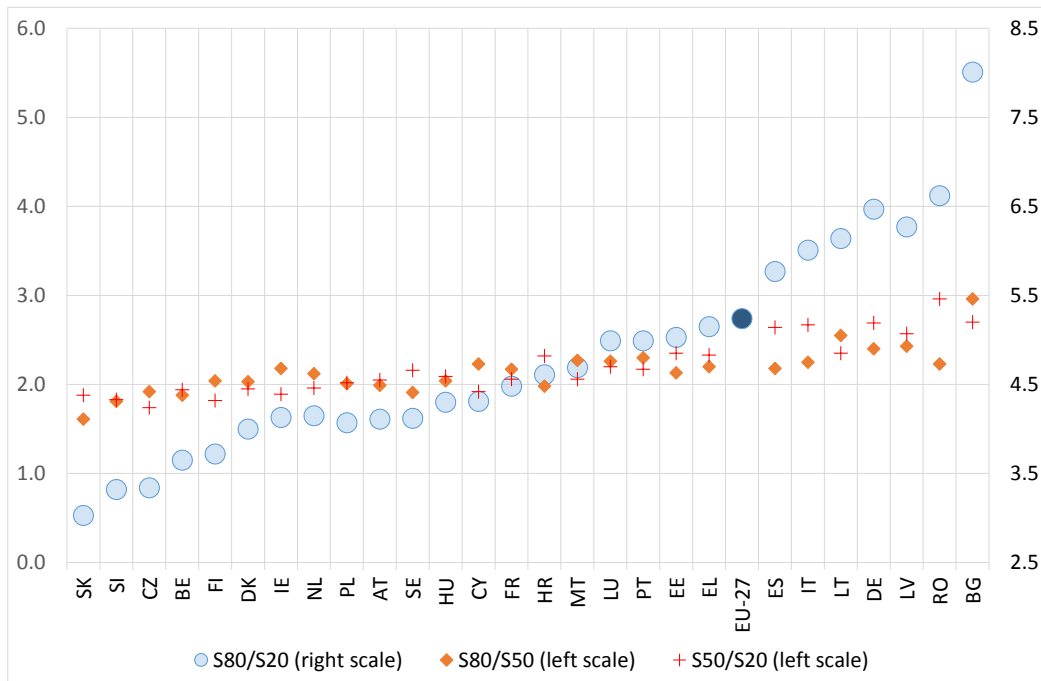

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaiškinimas pateiktas priede. IT duomenų nėra, o FR, LV, NL, PL ir SK duomenys yra preliminarūs. BE, DK, DE, IE ir LU duomenų eilutės yra su lūžiais. Nuo 2020 m. Vokietija perduoda ES SPGS skirtus duomenis remdamasi apklausos (*Mikrozensus*), kuri skiriasi nuo ankstesnio tyrimo, rezultatais. Dėl to skirtingų metų duomenys nebėra palyginami. Statistiškai reikšmingi pokyčiai pažymėti žvaigždute (*).

Šaltinis: Eurostatas, [tessi180].

Pajamų nelygybė pajamų pasiskirstymo diapazone ES valstybėse narėse labai įvairuoja. Per pastarąjį dešimtmetį nelygybės padidėjimą iš esmės lėmė nelygybės padidėjimas tarp mažiausiai uždirbančių asmenų (žr. 2021 m. bendrą užimtumo ataskaitą). Valstybėse narėse, kuriose bendra pajamų nelygybė yra didesnė (S80/S20) nei ES vidurkis, nelygybė taip pat paprastai yra didesnė pajamų pasiskirstymo apatinėje ir viršutinėje dalyse, kaip rodo atitinkami kvintilio dalies santykiai (S50/S20 ir S80/S50) – žr. 2.4.6 pav. Tačiau nelygybė ryškesnė apatinėje dalyje (S50/S20): taip yra Rumunijoje, Latvijoje, Vokietijoje, Italijoje ir Ispanijoje. Didesnė nelygybė apatinėje pajamų pasiskirstymo dalyje lemia bendrą nelygybę šalyse, kur nepasiekiamas ES vidurkis, pavyzdžiui, Kroatijoje, Estijoje, Slovakijoje ir Švedijoje. Kitose valstybėse narėse (Bulgarijoje, Kipre, Airijoje, Lietuvoje, Maltoje ir Portugalijoje) bendrą nelygybę daugiau lemia didesnė S80/S50 nelygybė.

2.4.6 pav. Pajamų nelygė pajamų paskirstymo atžvilgiu valstybėse narėse labai įvairuoja
Kvantilio dalių santykiai S80/S20, S80/S50 ir S50/S20 (2020 m.)

Pastaba. IT 2020 m. duomenų nėra, naudojamos 2019 m. vertės.

Šaltinis: Eurostatas [[tessi180](#)], [[ilc_di11d](#)], [[ilc_di11e](#)]

Dėl COVID-19 pandemijos 20 valstybių narių²⁵² atveju socialinės apsaugos išlaidų 2020 m. išankstiniai įverčiai rodo precedento neturinčius lygius ir didelį padidėjimą, palyginti su 2019 m. Apskritai socialinės apsaugos išlaidos per 2019 m. padidėjo 237 mlrd. EUR (maždaug +8 proc.). Padidėjimas valstybėse narėse svyruoja nuo mažiau nei 5 proc. Švedijoje, Danijoje ir Kroatijoje iki daugiau nei 20 proc. Airijoje ir Maltoje. 2019–2020 m. padidėjimas daugiausia susijęs su didesnėmis išlaidomis bedarbio pašalpoms, įskaitant išmokas, mokamas pagal sutrumpinto darbo laiko tvarką (+101 mlrd. EUR arba +75 proc.). Taip pat išaugo išlaidos, susijusios su socialine atskirtimi (+14 proc.), būstu (+7 proc.), su šeima / vaikais susijusiomis išmokomis (+6 proc.), liga / sveikatos priežiūra (+6 proc.) ir senatvės išmokomis (+3 proc.). Santykinė išraiška iš 20 ataskaitas pateikusių valstybių narių išlaidos bedarbio pašalpoms padidėjo²⁵³ daugiau nei 100 proc. Austrijoje, Čekijoje, Portugalijoje, Airijoje, Estijoje ir Maltoje. Belgijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Danijoje, Airijoje, Latvijoje, Kipre, Vengrijoje, Maltoje ir Portugalijoje išlaidos sveikatos priežiūrai padidėjo daugiau nei 10 proc. Labai išaugo išlaidos socialinei apsaugai kaip BVP dalis – nuo 27,6 proc. 2019 m. iki 31,1 proc. 2020 m. (+3,5 proc. punkto), be kita ko, iš dalies dėl bendro BVP lygio sumažėjimo 2020 m.

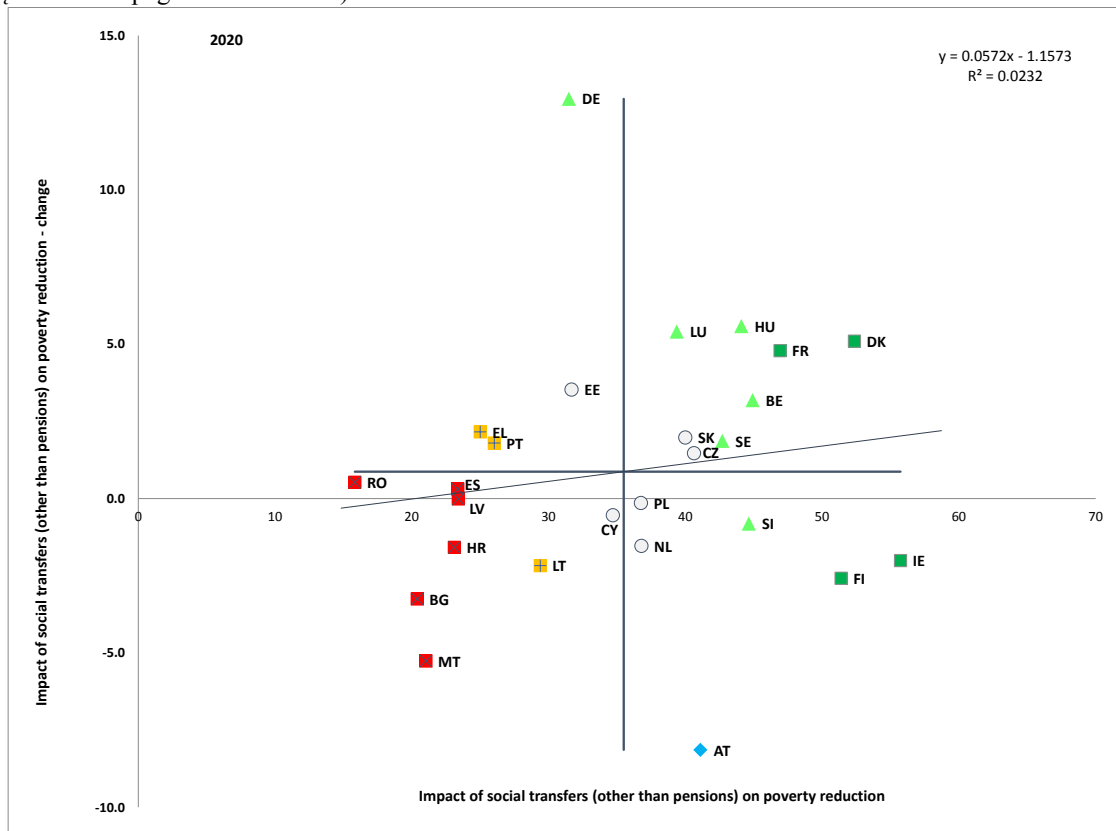
²⁵² Šaltinis: Eurostatas, [Išankstiniai įverčiai - Socialinė apsauga - Eurostatas \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1); apimamos valstybės narės: BE, BG, CZ, DE, DK, EE, IE, FR, HR, IT, CY, LV, LT, HU, MT, AT, PL, PT, SI ir SE. 2019 m. šių 20 valstybių narių BVP sudarė apie 79 proc. ES 27 BVP (ir 82 proc. socialinės apsaugos išlaidų).

²⁵³ Įskaitant kompensacijas už sutrumpinto darbo laiko tvarką.

Socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui ES 27 nuo 2015 m. buvo stabilus, tačiau valstybėse narėse buvo skirtumų. Vidutiniškai ES socialiniais pervedimais (išskyrus pensijas) skurdo rizikos lygis 2020 m. sumažintas maždaug trečdaliu (32,7 proc.) (pagal 2019 m. pajamas). Tačiau tarp valstybių narių buvo didelių skirtumų – nuo maždaug 16 proc. Rumunijoje iki daugiau kaip 50 proc. Danijoje, Suomijoje ir Airijoje. 2020 m. (pagal 2019 m. pajamas) penkiose valstybėse narėse vertės buvo didelės ir dar labiau padidėjo: Prancūzijoje ir Danijoje (geriausi rezultatai), taip pat Belgijoje, Vengrijoje ir Liuksemburge (nors ir buvo eilučių lūžių). Per tą patį laikotarpį skurdo mažinimo poveikis buvo mažesnis už vidutinį ir išliko santykinai stabilus Rumunijoje, Ispanijoje ir Latvijoje, tačiau labai sumažėjo Bulgarijoje, Maltoje ir Kroatijoje – visų šešių šalių padėtis buvo kritinė. Rodiklis rodo valstybių narių divergencijos tendenciją. Skirtumai tarp ES šalių regionų taip pat dideli: ypač maži rodikliai užfiksuoti pietiniuose Italijos regionuose, daugumoje Rumunijos regionų ir tam tikruose Graikijos ir Kroatijos regionuose – žr. 3 priedo 9 pav.

2.4.7 pav. Socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui valstybėse narėse įvairuoja

Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui, 2020 m. lygiai ir metinis pokytis (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaiškinimas pateiktas priede. IT duomenų nėra, o FR, LV ir PL duomenys yra preliminarūs. BE, DK, DE, IE ir LU duomenų eilutės yra su lūžiais. Nuo 2020 m. Vokietija perduoda ES SPGS skirtus duomenis remdamasi apklausos (*Mikrozensus*), kuri skiriasi nuo ankstesnio tyrimo, rezultatais. Šis pokytis lemia laiko eilutės lūžį, todėl Eurostatas paskelbė apskaičiuotą 2019 m. Vokietijos rodiklio vertę, palyginamą su 2020 m. verte – ja grindžiama dabartinė analizė.

Šaltinis: Eurostatas, [[tespm050](#)].

Socialinės apsaugos aprėptis labai skiriasi, ypač tarp nestandartinių užimtumo formų darbuotojų. Skurdo riziką patiriančių darbingo amžiaus (16–64 m. amžiaus) asmenų, gaunančių socialines išmokas (individualiu lygmeniu²⁵⁴), dalis vidutiniškai yra didesnė tarp darbuotojų, dirbančių pagal laikinojo darbo sutartį (41 proc.), nei tarp asmenų, dirbančių pagal nuolatinę darbo sutartį (26 proc.). Tačiau valstybėse narėse yra didelių skirtumų: aprėptis Kroatijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Maltoje, Vengrijoje, Slovakijoje ir Graikijoje nesiekia 25 proc. – kai kuriose iš šių šalių (pvz., Lenkijoje, Portugalijoje ir Kroatijoje) taip pat vyrauja laikinojo darbo sutartys. Savarankiškai dirbančių asmenų atveju socialinės apsaugos aprėptis yra menka (12,9 proc.), palyginti su samdomais darbuotojais (31 proc.), o tai rodo, kad savarankiškai dirbančių asmenų galimybės naudotis socialine apsauga yra mažesnės. Galiausiai, nors ES socialines išmokas gavo maždaug pusė (52 proc.) bedarbių, Kroatijoje, Graikijoje, Rumunijoje, Lenkijoje, Slovakijoje ir Bulgarijoje ši dalis nesiekė 15 proc. Nors pastaruoju metu labai išaugo bedarbio pašalpos gavėjų skaičius²⁵⁵, daugumoje valstybių narių kitų socialinės paramos išmokų gavėjų skaičius nepadidėjo. Tačiau keliose valstybėse narėse (Belgijoje, Čekijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Portugalijoje ir Slovėnijoje) 2020 m. šių išmokų gavėjų skaičius pastebimai išaugo²⁵⁶.

²⁵⁴ Remiantis veiksmingos prieigos rodikliu, patvirtintu atsižvelgiant į galimybės naudotis socialine apsauga stebėsenos sistemą (gyventojų, kuriems gresia skurdas, išmokų gavimo rodiklis prieš socialinius pervedimus).

²⁵⁵ Žr. 2.3.1 skyrių dėl bedarbio pašalpų įplaukų.

²⁵⁶ Žr. 7 lentelę, sudarytą remiantis SAK duomenimis, [2021 m. SAK metinėje socialinės apsaugos rodiklių \(SARA\) ir socialinės apsaugos politikos pokyčių apžvalgoje](#).

5 intarpas. **Galimybė naudotis adekvačia socialine apsauga**

2019 m. Taryba priėmė rekomendaciją dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių²⁵⁷, kad būtų įgyvendintas Europos socialinių teisių ramsčio 12 principas (socialinė apsauga) ir socialinės apsaugos sistemos būtų pritaikytos prie sparčiai kintančių darbo rinkų.

Valstybės narės įsipareigojo užtikrinti: 1) socialinės apsaugos galimybes; 2) veiksmingą aprėptį visiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims, nepriklausomai nuo darbo santykių pobūdžio²⁵⁸; 3) tinkamo lygio apsaugą (deramą gyvenimo lygį, tinkamas pakaitines pajamas) ir 4) sąlygų bei taisyklių skaidrumą ir administracinį supaprastinimą. Valstybių narių paprašyta iki 2021 m. gegužės 15 d. pateikti planą, kuriame būtų nustatytos atitinkamos priemonės, kurių planuojama imtis nacionaliniu lygmeniu. Iki 2021 m. spalio mėn. vidurio savo nacionalinius planus pateikė 25 valstybės narės²⁵⁹.

²⁵⁷ [2019 m. lapkričio 8 d. Tarybos rekomendacija 2019/C 387/01.](#)

²⁵⁸ Taip siekiama išvengti, kad taisyklės užkirstų kelią asmenims kausti arba gauti išmokas, ir užtikrinti, kad teises į išmokas būtų galima išsaugoti, kausti ir (arba) perkelti.

²⁵⁹ Savo planus dar turi pateikti Liuksemburgas ir Slovėnija. Planai pateikiami [internete](#).

Daugumoje nacionalinių planų numatytos priemonės, skirtos bent vienai iš keturių rekomendacijos sričių, nors jų mastas, aprėptis²⁶⁰ ir terminai labai skiriasi²⁶¹. 21 plane (iš 25) numatytos priemonės, kuriomis siekiama pagerinti prieigą prie socialinės apsaugos, tačiau apskritai jais nesiekama pašalinti visų stebėsenos sistemoje²⁶² arba konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose, paskelbtose per 2020 m. Europos semestro ciklą²⁶³, nustatytų trūkumų. Dauguma priemonių (įgyvendintų ar numatytų) yra susijusios su oficialia nestandartinių užimtumo formų darbuotojų ar savarankiškai dirbančių asmenų apsauga (15 valstybių narių) ir adekvatumo didinimu (13 valstybių narių), daugiausia dėmesio skiriant pensijoms, bedarbio pašalpoms ir ligos išmokoms. Numatoma mažiau priemonių, susijusių su veiksminga prieiga prie išmokų, jų išsaugojimu ir perkėlimu bei skaidrumu ir supaprastinimu.

Beveik visuose planuose buvo nurodytos politikos priemonės, kurių imtasi reaguojant į COVID-19 krizę. Tokios priemonės apima taisyklių sušvelninimą, trukmės pratęsimą ir (arba) išmokų (pvz., bedarbio ir ligos) sumų padidinimą. Be to, kai kurioms grupėms (pagal mažų garantijų darbo sutartis dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims) arba sektoriams ir (arba) profesijoms (kultūros, sveikatos priežiūros, namų ūkio ir t. t.) teikta speciali parama²⁶⁴. Iš esmės išimtinės priemonės padėjo išplėsti socialinę apsaugą anksčiau neįtrauktoms arba iš dalies įtrauktoms grupėms. Tačiau dauguma priemonių, kurių buvo imtasi 2020 m. ir 2021 m. pradžioje, yra laikinos, o tai reiškia, kad jos greičiausiai netaps nuolatine socialinės apsaugos sistemų dalimi²⁶⁵. Todėl Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimo veiksmų planu valstybės narės skatinamos toliau plėsti galimybes naudotis socialine apsauga, pasinaudojant išskirtinėmis COVID-19 priemonėmis kaip įkvėpimo šaltiniu struktūrinėms reformoms, kuriomis siekiama pagerinti bedarbių, nestandartinių užimtumo formų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų apsaugą.

²⁶⁰ Devyniuose planuose (DK, ES, DE, EL, HR, IE, LT, FI, LV) numatyta viena pagrindinė politikos (arba teisėkūros) priemonė, o kituose devyniuose (CY, CZ, EE, FR, IT, MT, NL, PT ir RO) – 3–6 priemonės. Belgija pasiūlė daugiau kaip 30 priemonių, apimančių įvairius Rekomendacijos aspektus.

²⁶¹ 14 valstybių narių nurodo priemones, kurių imtasi nuo Rekomendacijos priėmimo (2019 m. lapkričio mėn.), o ateityje planuojamos priemonės įtrauktos į 17 nacionalinių planų.

²⁶² Darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų prieigos prie socialinės apsaugos stebėsenos sistema, pateikiama [internete](#).

²⁶³ 2020 m. šešiolikai valstybių narių (BG, CY, EE, ES, HU, HR, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI ir SK) buvo paskelbtos konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos dėl socialinės apsaugos, dažnai labai aiškiai siekiant pagerinti nestandartinių užimtumo formų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų teisę į socialinę apsaugą (CY, EE, ES, IT, LT, NL, PL, PT ir SI atveju). 2021 m. spalio mėn. į 17 valstybių narių patvirtintus ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtrauktos su socialine apsauga susijusios priemonės, iš kurių 14 susijusios su 2019 m. arba 2020 m. konkrečioms šalims skirtomis rekomendacijomis. Dauguma šių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų apima susijusias konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas, tačiau tik nedaugelyje į jas visapusiškai atsižvelgiama.

²⁶⁴ Žr. 2.4.2 skirsnį ir 2021 m. bendrą užimtumo ataskaitą.

²⁶⁵ Taip pat žr. [ESPN \(2021 m.\)](#).

Naujausios nacionalinės priemonės, kuriomis siekiama pašalinti oficialios aprėpties spragas, daugiausia susijusios su savarankiškai dirbančiais asmenimis ir nestandartinį darbą dirbančiais asmenimis. **Prancūzija** nustatė nuolatinį ligos išmokų taikymo išplėtimą visiems savarankiškai dirbantiems asmenims, įskaitant *professions libérales* (pagal 2020 m. pabaigoje priimtą socialinės apsaugos įstatymą). **Airijos** vyriausybė pasiūlė naują įstatymu nustatytą ligos pašalpą, kad būtų užtikrinta darbuotojų, kurie pagal darbo sutartį neturi teisės į laikinojo nedarbingumo atostogas, apsauga. **Belgija** planuoja pagerinti tam tikrų kategorijų (menininkų, skaitmeninių platformų darbuotojų, neformaliųjų slaugytojų, sekso paslaugas teikiančių asmenų) oficialią aprėptį ir įvertinti bei pritaikyti teisę į išmokas, kuriomis remiamos savarankiškai dirbančių asmenų pajamos. **Rumunija** planuoja išplėsti tėvystės atostogas, kad tokia teisė būtų teikiama ir savarankiškai dirbantiems asmenims, ir užtikrinti, kad sezoniniai ir padieniai darbuotojai, taip pat skaitmeninių platformų darbuotojai galėtų oficialiai naudotis visomis socialinės apsaugos galimybėmis. **Čekija** ketina pagerinti nestandartinių užimtumo formų darbuotojų socialinę apsaugą ligos ir kitos susijusios rizikos (įskaitant motinystę) atveju. **Kipras** planuoja užtikrinti visišką socialinę apsaugą savarankiškai dirbantiems asmenims, t. y. taikyti jiems bedarbio pašalpas ir nelaimingų atsitikimų darbe bei profesinių ligų išmokas. **Lenkija** ėmėsi reformos, kuria išplečiamas privalomojo draudimo, visų pirma pagal pensijų sistemas, taikymas civilinės teisės sutartims, ir pradėjo privalomą konkrečių užduočių sutarčių registravimą užtikrinant, kad būtų užkirstas kelias netinkamam tokių sutarčių naudojimui. Ir galiausiai **Graikija** planuoja galimybę išplėsti teisės gauti ligos išmokas aprėptį taip, kad tokią teisę turėtų ir savarankiškai dirbantys asmenys.

Kalbant apie adekvatumą, į planus įtrauktos kelios nacionalinės priemonės, skirtos pensijų, ypač savarankiškai dirbančių asmenų pensijų, klausimui spręsti. Pavyzdžiui, **Latvija** nusprendė patikslinti savarankiškai dirbančių asmenų įmokų apskaičiavimą, visų pirma siekdama užtikrinti būsimų pensijų adekvatumą, **Belgija** planuoja perkainoti valstybines savarankiškai dirbančių asmenų pensijas, o **Ispanija** planuoja imtis veiksmų abiejose šiose srityse. **Austrija**, **Vokietija**²⁶⁶ ir **Estija** ėmėsi priemonių pensijų (visų pirma pačių mažiausių) adekvatumui didinti, o **Čekija** pristatė pensijų reformą, kuria siekiama didinti pensijų sistemos teisingumą (įskaitant lyčių atotrūkio mažinimą).

²⁶⁶ Vokietija nustatė individualiai apskaičiuojamą papildomą pensijų išmoką ilgalaikiams valstybinių pensijų draudimo įmokų mokėtojams, remiantis mažomis pajamomis (*Grundrente*).

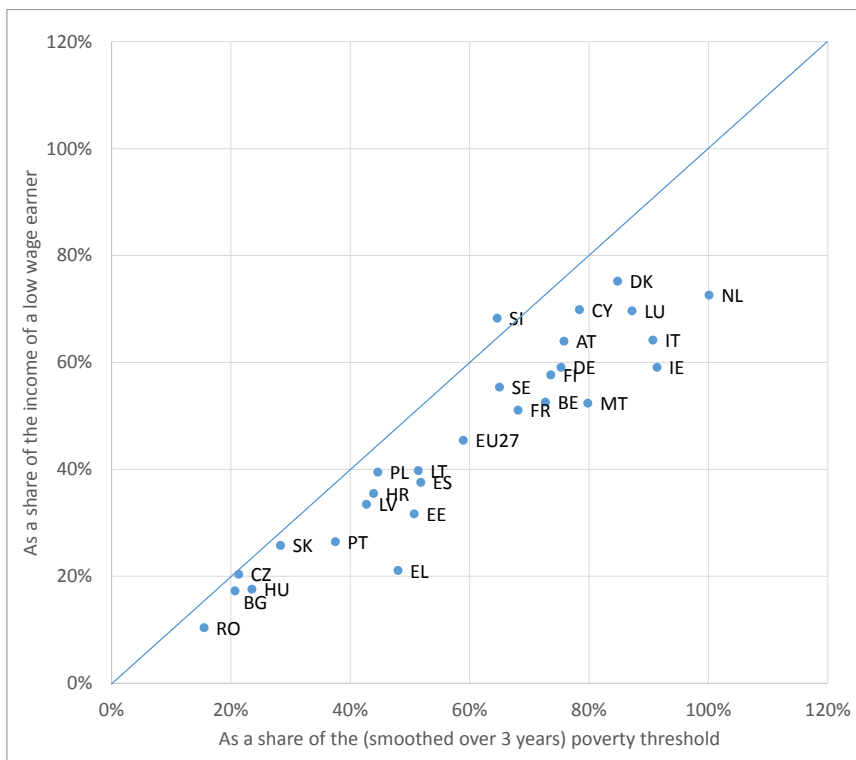
2019 m. minimalių pajamų sistemų adekvatumas sumažėjo beveik visose valstybėse narėse.

Minimalių pajamų išmokų adekvatumą galima stebėti²⁶⁷ palyginant išmokų gavėjų pajamas su nacionaline skurdo riba ir su mažą darbo užmokestį uždirbančio asmens pajamomis. Toks palyginimas atitinkamai parodo pajamų poveikį skurdo mažinimui, aktyvumo skatinimo aspektą ir galimą atgrasomąjį sistemų poveikį. Remiantis naujausiais turimais pajamų duomenimis (2019 m.), minimalių pajamų sistemų adekvatumas sumažėjo visoje ES ir tai reiškia, kad minimalių pajamų išmokų gavėjų pajamos atsiliko nuo bendros pajamų raidos dar iki COVID-19 krizės. Kai kuriose šalyse šis sumažėjimas buvo didesnis, palyginti su mažą darbo užmokestį uždirbančio asmens pajamomis (Maltoje -5,8 proc. punkto, Kroatijoje -3,2 proc. punkto, Rumunijoje -2,9 proc. punkto) arba su skurdo riba (Prancūzijoje -6,3 proc. punkto, Graikijoje -6 proc. punktai). Kita vertus, minimalių pajamų adekvatumas gerokai padidėjo Italijoje po 2019 m. reformos, kiek mažesniu mastu – Lietuvoje (13,6 proc. punkto) ir Slovėnijoje (15,2 proc. punkto). Keliose šalyse (Nyderlanduose, Airijoje ir Italijoje) minimalių pajamų adekvatumas yra artimas skurdo ribai, o Rumunijoje, Bulgarijoje, Vengrijoje, Čekijoje ir Slovakijoje jis sudaro mažiau nei trečdalį skurdo ribos (žr. 2.4.8 pav.).

²⁶⁷ Remiantis suderinta minimalių pajamų [lyginamosios analizės sistemos](#) metodika, žr. 2019 m., 2020 m. ir 2021 m. bendras užimtumo ataskaitas.

2.4.8 pav. Paramos, kuria garantuojamos minimalios pajamos, adekvatumas įvairiose valstybėse narėse gerokai įvairuoja

Garantuotų minimalių pajamų gavėjų grynosios pajamos, išreikštos kaip skurdo rizikos ribos procentinė dalis (trejų metų vidurkis) ir mažą darbo užmokestį uždirbančio asmens pajamų procentinė dalis (2019 pajamų metais)

Pastaba. Duomenys šiame pav. parodo vieno asmens, neturinčio vaikų, padėtį. Minimalių pajamų gavėjo grynosios pajamos gali apimti ne tik minimalias pajamas, bet ir kitų rūšių išmokas (pvz., būsto pašalpas). Mažą darbo užmokestį uždirbančiu asmeniu laikomas 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio uždirbantis ir visą darbo laiką dirbantis asmuo.

Šaltinis: EMPL GD skaičiavimai remiantis ES SPGS mikroduomenimis.

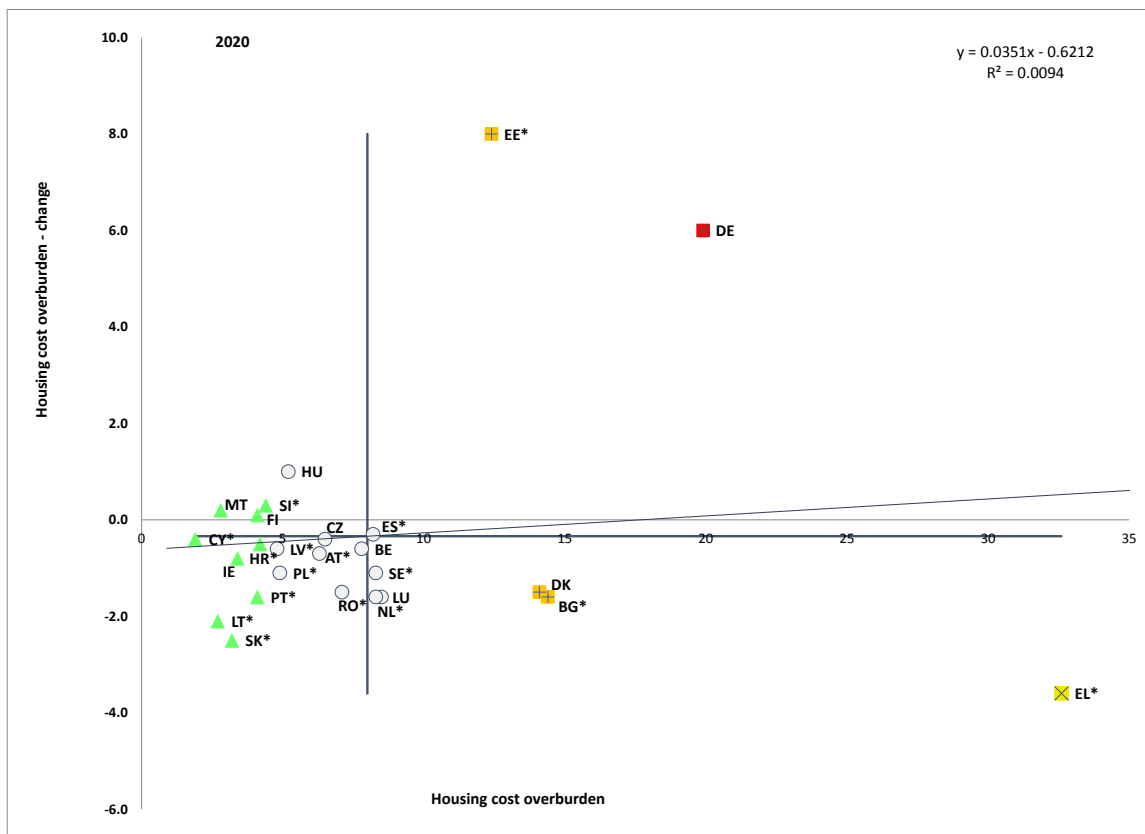
Per didelių išlaidų būstui rodiklis²⁶⁸ iki krizės toliau šiek tiek mažėjo. 2019 m. (2020 m. rodiklio pajamų metai) maždaug dešimtadalis ES gyventojų gyveno namų ūkiuose, kuriuose 40 proc. ar daugiau (ekvivalentinių) disponuojamųjų pajamų išleidžiama būstui. Šis rodiklis buvo didžiausias Graikijoje (32,6 proc.), po jos – Vokietija, Bulgarija ir Danija (maždaug 15 proc. arba daugiau), o mažiausias šis rodiklis buvo Slovakijoje, Kipre, Lietuvoje ir Maltoje (mažiau nei 3 proc.) (žr. 2.4.9 pav.). Ir absoliutūs skaičiai, ir šalių išsidėstymas yra santykinai panašūs tiek vertinant jaunesnių nei 30 m. amžiaus asmenų grupę, tiek likusius gyventojus. Gyventojų, kuriems gresia skurdas, grupėje per didelių išlaidų būstui rodiklis buvo gerokai didesnis (37,8 proc. 2020 m.); tarp valstybių narių yra nemenkų skirtumų. Graikijoje per dideles išlaidas būstui patiria 82,5 proc. gyventojų, kuriems gresia skurdas, Danijoje ir Vokietijoje – maždaug du trečdaliai. Lietuvoje, Maltoje, Kipre ir Slovakijoje ši dalis sudarė apie 10 proc. ar mažiau. Apskritai nuomininkai, kurie būstą nuomoja privačiojoje arba mažesnių kainų rinkoje, yra labiau priklausomi nuo būsto įperkamumo (25,2 proc.) nei hipoteką turintys savininkai (6,2 proc.)²⁶⁹.

²⁶⁸ Šis rodiklis rodo gyventojų, gyvenančių namų ūkiuose, kuriuose bendros būsto išlaidos sudaro daugiau kaip 40 proc. disponuojamųjų pajamų (abiem atvejais atėmus būsto pašalpas), dalį. [Metodinėse gairėse ir ES SPGS kintamųjų aprašyme \(2020 m. balandžio mėn. redakcija\)](#) nurodyta, kad išmokos (įskaitant tik materialine padėtimi grindžiamas išmokas) apima nuomos išmokas ir išmokas būste gyvenantiems būsto savininkams, bet neapima mokesčių lengvatų ir kapitalo pervedimų. Dokumente būsto išlaidos apibrėžiamos kaip mėnesinės ir faktiškai sumokėtos išlaidos, susijusios su namų ūkio teise gyventi būste. Jos apima struktūrinį draudimą (nuomininkams, jei mokama), paslaugas ir mokesčius (kanalizacijos, šiukšlių išvežimo ir kt.; savininkams privaloma, nuomininkams, jei mokama), reguliarią priežiūrą ir remontą, mokesčius (nuomininkams – už būstą, jei taikytina) ir komunalinių paslaugų (vandens, elektros energijos, dujų ir šildymo) išlaidas. Hipoteką mokantiems savininkams įtraukiami hipotekos palūkanų mokėjimai (išskaičiuojamos visos mokesčių lengvatos, bet neišskaičiuojamos išmokos būstui). Nuomininkams, mokantiems rinkos kainą arba sumažintą kainą, taip pat įtraukiamas nuomos mokestis. Nuomininkams, kurie už nuomą nemoka, išmokos už būstą neturėtų būti atimamos iš visų būsto išlaidų.

²⁶⁹ Eurostato rodiklis [[ilc_lvho07c](#)].

2.4.9 pav. Per didelių išlaidų būstui rodiklis prieš krizę vidutiniškai sumažėjo, tačiau skirtumai tarp valstybių narių yra dideli

Asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, kuriuose patiriamos pernelyg didelės išlaidos būstui, dalis (proc.), 2020 m. lygiai ir pokyčiai, palyginti su ankstesniais metais (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaškinimas pateiktas priede. FR ir IT duomenų nėra, LV ir PL duomenys yra preliminarūs. BE, DK, DE, IE ir LU duomenų eilutės yra su lūžiais. Nuo 2020 m. Vokietija teikia ES SPGS skirtus duomenis remdamasi apklausos (*Mikrozensus*), kuri skiriasi nuo ankstesnio tyrimo, rezultatais. Dėl to skirtingų metų duomenys nebėra palyginami. Statistiškai reikšmingi pokyčiai pažymėti žvaigždute (*).

Šaltinis: Eurostatas, [[tespm140](#)].

Šeimos su vaikais ir vienišų tėvų namų ūkiai jau iki krizės patyrė didesnių su būstu susijusių sunkumų. 2019 m. labai prastomis būsto sąlygomis gyveno 6,5 proc. namų ūkių, kuriuos sudaro vienas iš tėvų su išlaikomais vaikais, palyginti su 4 proc. visų gyventojų.²⁷⁰ Didesni rodikliai užfiksuoti Graikijoje, Ispanijoje, Rumunijoje, Švedijoje ir Danijoje. Iš 2019 m. EUROFOUND surinktų apklausos duomenų²⁷¹ matyti, kad namų ūkių, turinčių vaikų, būsto nesaugumas buvo didesnis nei neturinčių vaikų (6,6 proc., palyginti su 4,1 proc.). Be to, benamiai dažniau patyrė sveikatos problemų ir buvo paveikti paslaugų teikimo pertrūkių izoliavimo laikotarpiais. Apskritai dėl COVID-19 krizės padaugėjo ilgalaikių būsto problemų ir jau anksčiau egzistavusios nelygybės nuosavybės ir būsto sąlygų srityje, be kita ko, tiems asmenims, kurie būsto neturėjo ir anksčiau²⁷².

²⁷⁰ Eurostato rodiklis [[ilc_mdho06](#)].

²⁷¹ Žr. [Eurofound \(2021\), Education, healthcare and housing: How access changed for children and families in 2020, COVID-19 series, Publications Office of the European Union, Luxembourg.](#)

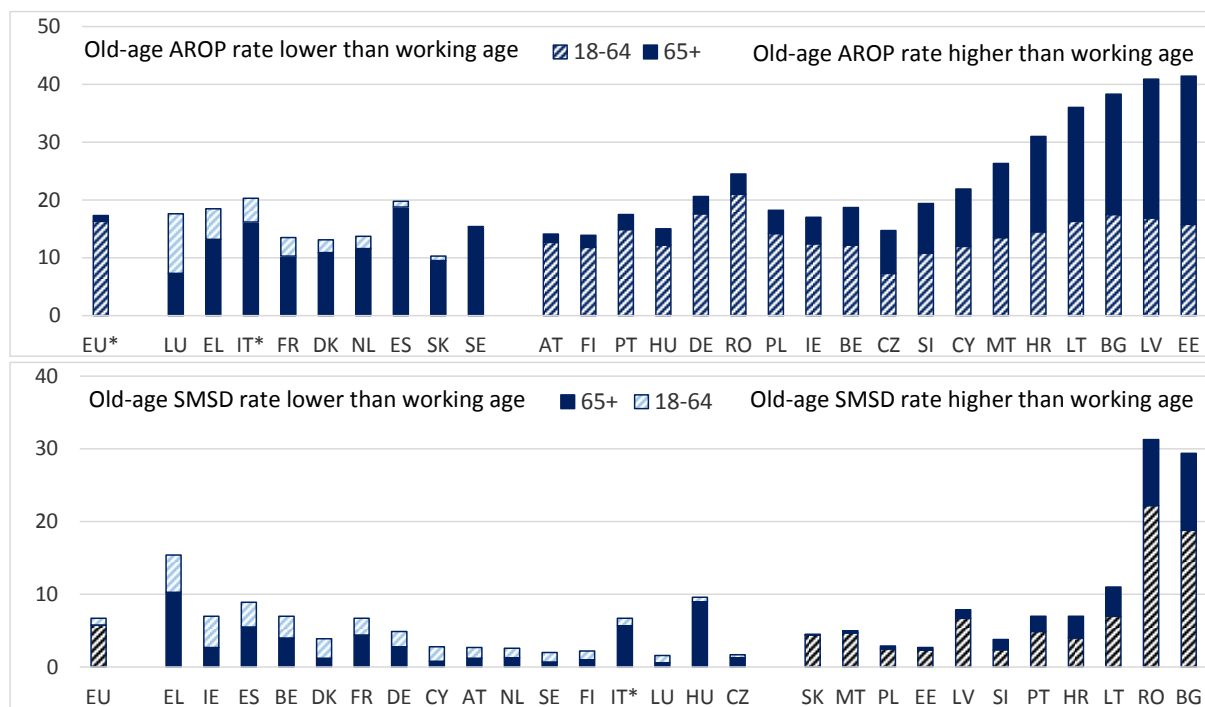
²⁷² Žr., pavyzdžiui, preliminarią EBPO analizę, kaip COVID-19 pandemija gali paveikti būsto įperkamumą ateityje: [‘Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable’, Employment, Labour and Social Affairs Policy Briefs, OECD, Paris](#)

Vyresnio amžiaus asmenų (65 m. amžiaus ir vyresnių) skurdo ar socialinės atskirties rizika apskritai išliko stabili, be kita ko, dėl pensijų sistemų veiksmingumo. 2020 m. 65 m. amžiaus ir vyresnių asmenų AROPE lygis ES buvo 20,3 proc., išliko lyčių skirtumas (moterų – 23 proc., o vyrų – 16,9 proc.). Be to, abi senatvės AROPE sudedamosios dalys²⁷³ pasižymi prieštaringomis tendencijomis, o tarp valstybių narių tebėra didelių skirtumų. 2020 m. 65 m. amžiaus ir vyresnių asmenų skurdo rizikos (AROP) lygis ES buvo 17,3 proc., t. y. didesnis nei 18–64 m. amžiaus asmenų grupėje (16,3 proc.). Tai pokytis, palyginti su praėjusiu dešimtmečiu, kai dėl krizės darbo pajamos sumažėjo, o pensijų vertė išliko nepakitusi. Šešiose valstybėse narėse skurdas gresia daugiau nei vienam iš keturių vyresnio amžiaus asmenų (žr. 2.4.10 pav. viršutinę dalį). Tuo tarpu didelis vyresnio amžiaus asmenų materialinis ir socialinis nepriteklis toliau mažėjo ir ES lygmeniu yra mažesnis nei darbingo amžiaus žmonių (5,8 proc., palyginti su 6,8 proc. 2020 m.). Tačiau kai kuriose valstybėse narėse yra priešingai; dviejose šalyse didelį materialinį ir socialinį nepriteklių patiria daugiau nei vienas iš keturių vyresnio amžiaus asmenų (žr. 2.4.10 pav. apatinę dalį).

²⁷³ 65 m. amžiaus ir vyresnių asmenų skurdo arba socialinės atskirties rizikos lygio rodiklį sudaro tik dvi sudedamosios dalys (skurdžios pajamos ir didelis materialinis bei socialinis nepriteklis), nes mažas darbo intensyvumas vyresnio amžiaus asmenims netaikomas.

2.4.10 pav. Vyresni nei 65 m. amžiaus žmonės šiuo metu vidutiniškai yra mažiau apsaugoti nuo skurdo nei darbingo amžiaus žmonės, tačiau daugumoje valstybių narių jie rečiau susiduria su dideliu materialiniu ir socialiniu nepriteklumi

Skurdo rizikos lygis (viršutinė dalis) ir didelis materialinis ir socialinis nepriteklus (apatinė dalis) pagal amžiaus grupes (proc., 2020 m.)

Pastaba. Kairėje pusėje 18–64 m. amžiaus grupės stulpelis yra prijungtas prie 65 m. ir vyresnio amžiaus grupės stulpelio; dešinėje pusėje 65 m. ir vyresnio amžiaus grupės stulpelis yra prijungtas prie 18–64 m. amžiaus grupės stulpelio. Nuo 2020 m. Vokietija perduoda ES SPGS skirtus duomenis apie AROPE rodiklį remdamasi apklausos (*Mikrozensus*), kuri skiriasi nuo ankstesnio tyrimo, duomenimis. Šis pokytis lemia laiko eilutės lūžį, todėl Eurostatas paskelbė apskaičiuotąją 2019 m. Vokietijos AROPE vertę, palyginamą su 2020 m. verte – ja grindžiama dabartinė analizė.

Šaltinis: Eurostatas [[ilc_li02](#)] ir [[ilc_md11](#)]. Italija: 2019 m. duomenys.

Pensijos vidutiniškai sudaro daugiau nei pusę paskutinių stažo metų pajamų. ES 27 65–74 m. amžiaus asmenų vidutinė pensija 2019 m. sudarė 57 proc. 50–59 m. amžiaus asmenų darbo pajamų.²⁷⁴ Šis skaičius auga nuo 2010 m. (tada buvo 53 proc.). Kai kuriose šalyse, visų pirma Liuksemburge, Graikijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Ispanijoje, šis bendras pajamų pakeitimo pensijomis santykis gerokai viršija 70 proc. Todėl šios šalys taip pat yra tarp šalių, kuriose senatvės skurdas yra mažesnis nei darbingo amžiaus asmenų skurdas.²⁷⁵ Kita vertus, 14 šalių šis santykis nesiekia 50 proc., o trijose šalyse (Airijoje, Kroatijoje ir Bulgarijoje) – nesiekia 40 proc. Daugumoje šalių šis rodiklis yra mažesnis moterų atveju, tačiau 11 valstybių narių, visų pirma Čekijoje, Estijoje, Danijoje ir Slovakijoje, moterų pakaitinių pajamų santykis yra gerokai didesnis nei vyrų.

COVID-19 poveikis pakeitė gyvenimo trukmės ilgėjimo ES tendenciją. Manoma, kad prasidėjus pandemijai tikėtinos gyvenimo trukmės gimus rodiklis, kuris yra geras poveikio sveikatai rodiklis, daugumoje ES valstybių narių sumažėjo (žr. 2.4.11 pav.²⁷⁶). Tai reiškia, kad nukrypta nuo dešimtmetį trukusios tikėtinos gyvenimo trukmės ilgėjimo tendencijos. Didžiausias sumažėjimas, palyginti su 2019 m., užfiksuotas Ispanijoje (-1,6 metų) ir Bulgarijoje (-1,5 metų), taip pat Lietuvoje, Lenkijoje ir Rumunijoje (visose apie -1,4 metų). Tikėtinos gyvenimo trukmės sumažėjimas palankių sąlygų neturinčius asmenis galėjo paveikti skaudžiau nei kitus. Pavyzdžiui, jau prieš krizę romų tikėtina gyvenimo trukmė buvo vidutiniškai 10 metų trumpesnė nei visų kitų gyventojų²⁷⁷.

²⁷⁴ Žr. [2021 m. pensijų adekvatumo ataskaitą](#), p. 40.

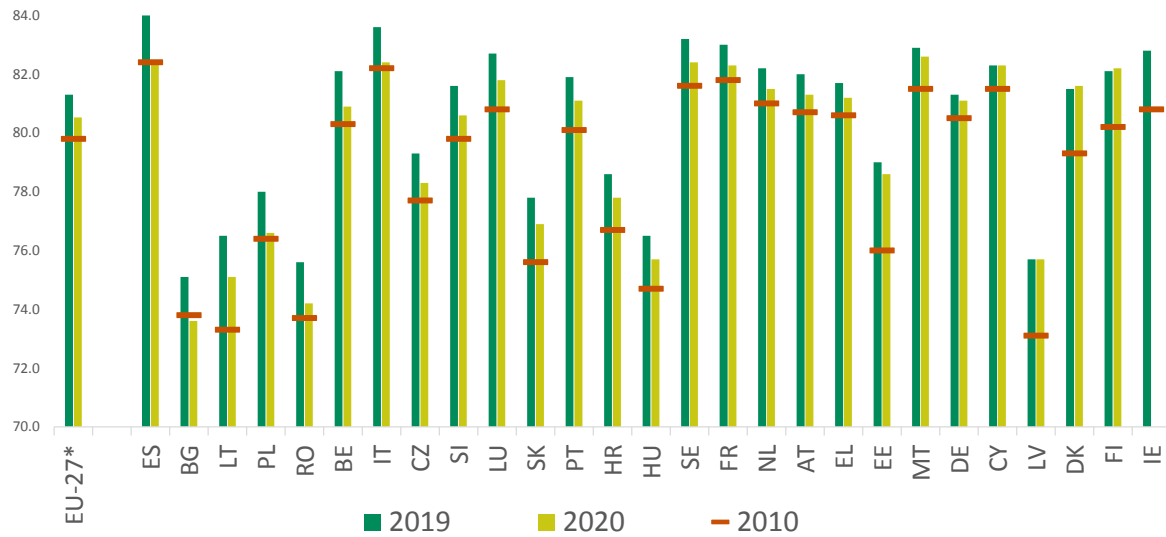
²⁷⁵ Kaip rodo Eurostato rodiklis [[ilc_pnp3](#)]. Rodiklis rodo 65–74 m. amžiaus asmenų individualių pensijų neatskaičius mokesčių medianos ir 50–59 m. amžiaus asmenų individualaus darbo užmokesčio neatskaičius mokesčių medianos santykį, neįtraukiant kitų socialinių išmokų.

²⁷⁶ Tikėtina gyvenimo trukmė yra *laikotarpio mirtingumo rodiklis*, rodantis vidutinę gyvenimo trukmę gyventojų grupėje, kuriai būdingas tam tikro laikotarpio mirtingumo lygis, veikiamas tiek neigiamų, tiek teigiamų pokyčių per tuos metus. Alternatyvus vertinimas gali būti grindžiamas mirčių perviršio rodikliu, kaip nurodyta [Employment and social developments in Europe 2021](#) 33–34 puslapiuose.

²⁷⁷ Žr. *Vincze et al. (2019), Prevalence of Chronic Diseases and Activity-Limiting Disability among Roma and Non-Roma People: A Cross-Sectional, Census-Based Investigation. International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19), p. 3620.

2.4.11 pav. COVID-19 pandemija nutraukė pastarojo meto tikėtinos gyvenimo trukmės ilgėjimo tendenciją

Tikėtina gyvenimo trukmė gimus (metais) valstybėse narėse pagal tikėtinos gyvenimo trukmės sumažėjimą, palyginti su 2019 m.

Pastaba. 2020 m. visų valstybių narių duomenys yra preliminarūs, IE duomenų nėra. ES 27 vidurkis apskaičiuotas be IE.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [[demo_mlexpec](#)].

Nepaisant pandemijos, 2020 m. pačių asmenų nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių lygis daugumoje valstybių narių iš esmės nekito, tačiau skirtumai tarp jų yra dideli (žr. 2.4.12 pav.²⁷⁸). Lenkijoje, Prancūzijoje, Latvijoje ir Suomijoje užfiksuotas didžiausias padidėjimas (atitinkamai 8,5 proc. punkto, 1,4 proc. punkto, 1 proc. punkto ir 0,7 proc. punkto), o Lenkijoje nustatytas gana didelis nepatenkintų poreikių lygis – 12,7 proc. Šios šalies padėtis yra pažymėta kaip kritinė.²⁷⁹ Estijoje ir Graikijoje, priešingai, užfiksuotas didelis sumažėjimas (atitinkamai 2,5 proc. punkto ir 1,7 proc. punkto), nors 2020 m. nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių lygis buvo gana aukštas (13 proc. ir 6,4 proc.). Gana didelėje šalių grupėje (Maltoje, Austrijoje, Vokietijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose, Kipre, Ispanijoje ir Vengrijoje), nepaisant pandemijos, žmonių su nepatenkintais medicininės priežiūros poreikiais dalis išliko labai nedidelė (mažesnė nei 1 proc.), o Kipre ir Vengrijoje, kurios prie šios grupės prisijungė 2020 m., ji gerokai sumažėjo. Be kita ko²⁸⁰, tikėtina, kad mažas pajamas gaunančiuose namų ūkiuose gyvenantys asmenys bus labiau pažeidžiami dėl nepatenkintų medicininių poreikių, nors atotrūkis nuo visų gyventojų valstybėse narėse įvairuoja²⁸¹. Skirtumai tarp pačių asmenų nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių daugiausia pastebimi valstybių narių lygmeniu, tačiau nemenkų skirtumų nustatyta ir tarp Graikijos, Rumunijos, Švedijos ir Vengrijos regionų – žr. 3 priedo 10 pav.

²⁷⁸ Dešimties šalių duomenys yra arba preliminarūs, arba eilutės yra su lūžiais, arba duomenų nėra. Žr. pav. pastabą.

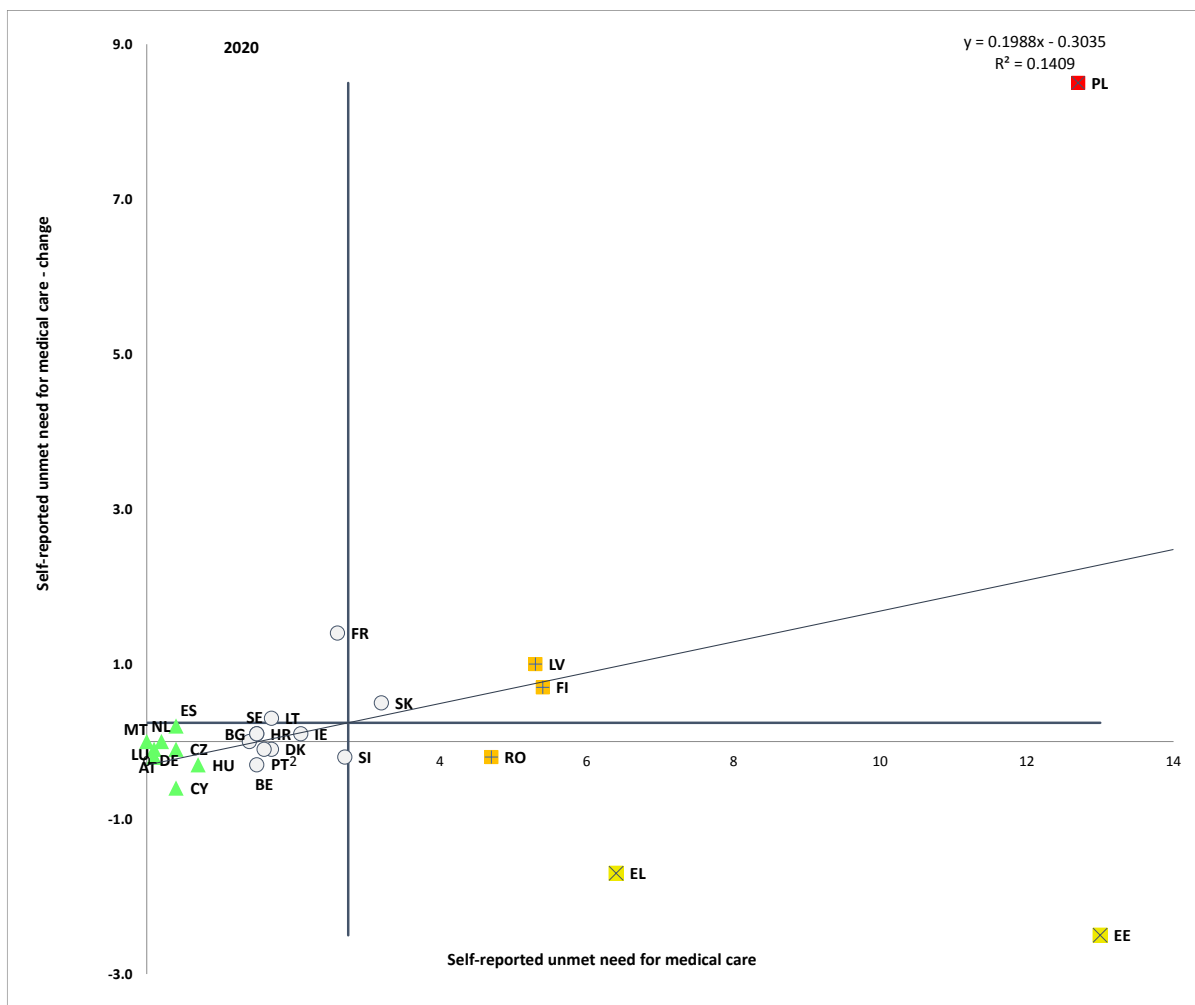
²⁷⁹ EUROFOUND tyrimas *Living, working and COVID-19*, apimantis maždaug tą patį laikotarpį, parodė, kad pandemijos metu turį nepatenkintų medicininių poreikių nurodė 18 proc. respondentų visoje ES.

²⁸⁰ Visų pirma globos įstaigose gyvenantys žmonės, asmenys su negalia, romai ir klajokliai, pabėgėliai ir imigrantai arba benamiai (FRA, *2021 m. Pagrindinių teisių ataskaita* (angl. *Fundamental rights report 2021*)).

²⁸¹ Žr. Eurostato rodiklius [[hlth_silc_29](#)] ir [[hlth_silc_31](#)] dėl pačių asmenų nurodytų nepatenkintų medicininių poreikių suskirstymo.

2.4.12 pav. COVID-19 krizės metu valstybėse narėse nustatyta pačių asmenų nurodytų nepatenkintų medicininių poreikių didelių skirtumų

Asmenys, kurie nurodo turį nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių, 2020 m. rodikliai ir pokyčiai, palyginti su ankstesniais metais (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Paaškinimas pateiktas priede. IT duomenų nėra, o FR, LV ir PL duomenys yra preliminarūs. BE, DE, IE ir LU duomenų eilutės yra su lūžiais. Nuo 2020 m. Vokietija perduoda ES SPGS skirtus duomenis apie šį rodiklį remdamasi apklausos (*Mikrozensus*), kuri skiriasi nuo ankstesnio tyrimo, duomenimis. Dėl to skirtingų metų duomenys nebėra palyginami.

Šaltinis: Eurostatas, [tespm_110].

2.4.2 Politinis atsakas

2020 m. ir 2021 m., atsižvelgiant į COVID-19 krizę, valstybės narės pradėjo taikyti įvairias laikinas ir nuolatinės pajamų rėmimo priemones. Per šiuos dvejus metus išryškėjo socialinės apsaugos sistemų spragos, visų pirma darančios poveikį pažeidžiamiems asmenims (pvz., mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams, neturintiems su darbu susijusių pajamų, arba asmenims, dirbantiems mažų garantijų darbą). Todėl vyriausybės ėmėsi ir neatidėliotinių, ir nuolatinių priemonių, nustatydamos naujas schemas arba pritaikydamos esamas ir užtikrindamos išmokų adekvatumą ir aprėptį visiems, įskaitant kraštutinio atvejo išmokas.

Atsižvelgiant į poreikius, atsiradusius dėl COVID-19 krizės, buvo įvestos arba pritaikytos skubios pajamų rėmimo priemonės. Pavyzdžiui, per visą pandemijos laikotarpį **Graikija** trimis mėnesiais pratęsė teisę į garantuotas minimalias pajamas ir būsto išmokas, kad nereikėtų fiziškai atvykti teikti naujos paraiškos. **Italijoje** vyriausybė iki 2021 m. rugsėjo mėn. atnaujino *Reddito di Emergenza* (ekstremaliųjų situacijų pajamas), kurios 2020 m. gegužės mėn. buvo įvestos kaip laikina priemonė, susijusi su ekstremaliosios situacijos pajamomis namų ūkiams, neturintiems galimybės pasinaudoti minimalių pajamų schema. **Slovakijoje** asmenys, dėl pandemijos praradę darbą, kuriame dirbo iki 2020 m. kovo 12 d., kurie negavo pajamų ar išmokų, turėjo teisę gauti mėnesinę „SOS subsidiją“, kuri galiojo iki 2021 m. liepos 1 d. **Nyderlanduose** vyriausybė savivaldybėms skyrė laikinų papildomų lėšų, siekdama nuo 2021 m. sausio mėn. suteikti papildomą socialinę paramą pajamų dėl krizės netekusiems asmenims, kad padengtų būsto išlaidas, pvz., nuomos ar hipotekos mokėjimus, mokesčius už komunalines paslaugas (elektrą, vandenį, dujas), savivaldybių mokesčius. **Belgijoje** vyriausybė padidino laikinąsias minimalias pajamas 50 EUR per mėnesį (iki 2021 m. gruodžio mėn. pabaigos).

Be skubių priemonių, siekiant ilgesniam laikui sustiprinti socialinį atsparumą, pagal 12 (socialinė apsauga) ir 14 (minimalios pajamos) ramsčio principus **buvo priimti nuolatiniai jau veikiančių schemų pakeitimai.** Pagal EGADP šiam tikslui skirta nemažai papildomo ES finansavimo. **Ispanijoje** pagal priemonę bus remiami bandomieji projektai, susiję su veiksmingais integracijos būdais, skirtais neseniai įdiegtos nacionalinės minimalių pajamų sistemos naudos gavėjams. Be to, minimalių būtinų pajamų įstatymu padaryti pakeitimai, kuriais siekiama pagerinti naudojimą, pavyzdžiui, pareiškėjo prašymu atsižvelgiama į einamųjų metų (o ne ankstesnių metų) pajamas. Juo taip pat leidžiama trečiojo sektoriaus subjektams sertifikuoti kai kuriuos reikalavimus, susijusius su paraiškos dėl minimalių būtinų pajamų teikėjų gyvenamąja vieta, namų ūkio sudėtimi ir pažeidžiamumu. Vienas iš **Latvijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano etapų – 2022–2024 m. minimalių pajamų reformos atnaujinimas, apimantis vieningą ir įrodymais pagrįstą bendrųjų minimalių pajamų apskaičiavimo metodiką ir metinį indeksavimą, suderintą su bendra pajamų raida. Iki 2022 m. pabaigos **Rumunija** planuoja užbaigti minimalių įtraukties pajamų reformą, be kita ko, padidindama išmokų ir užimtumo paskatų adekvatumą, tikslingumą ir aprėptį. Kelios valstybės narės atnaujino savo minimalių pajamų sistemas, padidindamos išmokas, visų pirma pažeidžiamiausių asmenų atveju. Nuo 2021 m. liepos mėn. **Lietuva** skiria papildomą išmoką vyresniems nei 65 m. amžiaus vienišiams asmenims ir asmenims su negalia, neturintiems teisės į maitintojo netekimo pensiją. **Malta** padidino maksimalų papildomos pagalbos mažas pajamas gaunančioms poroms ir vienišiams asmenims dydį. Priedas prie šios pagalbos, nustatytas dar 2020 m. 65 m. amžiaus ir vyresniems asmenims, kuriems gresia skurdas, 2021 m. pradėtas taikyti visiems šios amžiaus grupės asmenims, neatsižvelgiant į tai, ar jiems gresia skurdas, ar ne. Malta taip pat nustatė skubias išmokas: 1) tėvams, negalėjusiems dirbti nuotoliniu būdu, kol vaikai nelankė mokyklos, 2) asmenims su negalia, 3) pažeidžiamiems asmenims ir 4) darbo netekusiems asmenims. Malta Enterprise taip pat įvedė darbo užmokesčio priedą, kad padėtų darbdaviams išsaugoti savo darbuotojų darbo vietas.

Valstybėse narėse taip pat pradėtos taikyti laikinos priemonės, kuriomis siekiama padėti šeimoms COVID-19 ekstremaliosios situacijos metu. Italijoje buvo sukurtas 500 mln. EUR fondas, skirtas solidarumo intervencijoms maisto skyrimo srityje finansuoti ir pažeidžiamoms šeimoms remti, padedant joms sumokėti už nuomą ir mokesčius už komunalines paslaugas. **Čekijoje** dėl pandemijos iš namų besimokančių vaikų tėvai nuo 2020 m. spalio mėn. iki 2021 m. birželio mėn. galėjo prašyti apmokamų priežiūros atostogų. **Latvijoje** kiekvienam vaikui buvo mokama vienkartinė 500 EUR išmoka. **Belgijos** Briuselio regione pažeidžiami namų ūkiai gavo vienkartinę 100 EUR išmoką už kiekvieną vaiką 2020–2021 mokslo metais, o Flandrijoje laikinai padidintos išmokos už vaikus pažeidžiamiems namų ūkiams. **Bulgarija** mokėjo tikslinę mėnesinę išmoką mažas pajamas gaunantiems tėvams, auginantiems vaikus iki 14 m. amžiaus, kurie, uždarius švietimo įstaigas, turėjo likti namuose, kad galėtų rūpintis savo vaikais, ir negalėjo dirbti nuotoliniu būdu ar gauti apmokamų atostogų. Išmoka sudarė 100–150 proc. minimaliojo darbo užmokesčio (atitinkamai vieno ir dviejų ar daugiau vaikų atveju, jei švietimo įstaigos buvo uždarytos daugiau kaip 10 dienų).

Keliose valstybėse narėse padidėjo išmokų tėvams, vaikams ir šeimai dydžiai, tapo palankesni jų apskaičiavimo metodai ir laikotarpiai. Estijoje ir Lietuvoje buvo peržiūrėti šeimos, motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokų apskaičiavimo pagrindai, kad tėvai galėtų gauti sumas, atspindinčias jų pajamas iki pandemijos (t. y. paprastai didesnes). **Latvijoje** žmonės, kurių vaiko priežiūros atostogos baigėsi per COVID-19 nepaprastą padėtį ir kurie negalėjo grįžti į darbą, iki 2021 m. birželio mėn. kas mėnesį gaudavo iki 700 EUR dydžio išmoką. **Briuselio regione (Belgija)** jaunuoliai iki 21 m. amžiaus, priskiriami patekimo į darbo rinką kategorijai, įgijo teisę į išmokas vaikams, net jei jie nebuvo įgiję vidurinio išsilavinimo. **Latvijoje** 2022 m. planuojama iš esmės ir visam laikui padidinti išmokas šeimai, daugiausia naudos suteiksiančias daugiavaikėms šeimoms. **Lietuvoje** universalios išmokos vaikui dydis padidintas iki 70 EUR per mėnesį, o papildomos išmokos (vaikams su negalia arba palankių sąlygų neturinčioms ar daugiavaikėms šeimoms) – iki 111,20 EUR. **Vengrijoje** 2021 m. liepos mėn. kūdikių priežiūros išmoka buvo padidinta nuo 70 proc. iki 100 proc. ankstesnio bruto darbo užmokesčio, nenustatant viršutinės ribos. Kadangi šiai išmokai netaikomas socialinio draudimo ir pensijų įmokų atskaitymas, ji yra didesnė nei ankstesnis grynasis darbo užmokestis ir, kadangi ji neturi viršutinės ribos, ji yra naudingiausia labiau pasiturintiems namų ūkiams. Numatoma, kad 2022 m. sausio 1 d. **Rumunijoje** išmokos vaikams padidės 20 proc.

Ispanijoje 2022 m. įvestas priedas šeimų, gaunančių minimalias būtinas pajamas, vaikams. Taip minimalių būtinų pajamų suma bus padidinta fiksuota suma už kiekvieną nepilnametį vaiką, atsižvelgiant į amžių, ir bus taikoma ir šeimoms, kurios neturi teisės gauti minimalių būtinų pajamų, tačiau kurių pajamos tris kartus mažesnės, o turto vertė 1,5 karto mažesnė nei atitinkamos minimalioms būtinoms pajamoms nustatytos ribos. **Slovakijos** vyriausybė įvedė „pandeminę vaiko priežiūros išmoką“, kad slaugymo išmokų negaunantys arba mažesnes nei vaiko priežiūros išmoka slaugymo išmokas gaunantys tėvai gautų pajamų, kad krizės metu jie galėtų tinkamai pasirūpinti vaiku. Ši suma atitinka įprastą vaiko priežiūros išmoką. Nuo 2022 m. sausio 1 d. pandeminės vaiko priežiūros išmokos mokėjimas bus sustabdytas. 2021 m. spalio mėn. šeimoms, turinčioms išlaikomų vaikų iki 18 m. amžiaus, buvo mokama vienkartinė pandeminė išmoka vaikui, iš viso 100 EUR vienam vaikui. Nuo 2021 m. balandžio mėn. Slovakija taip pat skiria naują nėštumo išmoką nuo 27-osios nėštumo savaitės, kurios mėnesinė suma 2021 m. buvo nuo 215,5 EUR iki 333,9 EUR.

Taip pat imtasi konkrečių politikos priemonių, kuriomis sprendžiama vaikų skurdo problema ir remiama pažeidžiamų vaikų socialinė įtrauktis, laikantis 11 ramsčio principo (vaikų priežiūra ir parama vaikams). **Čekijoje** nuo 2021 m. liepos mėn. vaikų tėvai, kuriems kitas iš tėvų nemoka alimentų, gali kreiptis dėl pakaitinių alimentų iš VUT pagal teismo nutartį (bet ne daugiau kaip 3 000 CZK, t. y. maždaug 118 EUR per mėnesį). **Lietuvoje** nuo 2021 m. rugsėjo mėn. nemokamas maitinimas buvo teikiamas ir antrų klasių mokiniams. **Prancūzijoje** valstybės globojamų vaikų gerovės apsaugos įstatymo projektu modernizuojama globėjų šeimų sistema ir nacionalinis vaikų apsaugos valdymas.

2020–2021 m. valstybės narės, laikydamosi Ramsčio 12 principo (dėl socialinės apsaugos) ir 13 principo (dėl nedarbo išmokų), **toliau ėmėsi priemonių nuo krizės nukentėjusiems žmonėms, kuriems neužtikrinama adekvati socialinė apsauga, pavyzdžiui, nestandartinių užimtumo formų darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenimis, remti**, tačiau dauguma šių priemonių buvo laikinos²⁸², nors kai kurios šalys taip pat ėmėsi daugiau struktūrinių reformų, kad išplėstų savo socialinės apsaugos sistemų aprėptį ar adekvatumą. Pavyzdžiui, **Suomija** mažiau griežtomis sąlygomis leido laikinai gauti darbo rinkos subsidijas savarankiškai dirbantiems verslininkams ir laisvai samdomiems darbuotojams, o **Vokietija, Austrija ir Ispanija** palengvino menininkų galimybes gauti bedarbio pašalpą. **Nyderlandai** priėmė kelis laikinos pajamų paramos (TOZO) paketus, daugiausia skirtus savarankiškai dirbantiems asmenims, neturintiems samdomų darbuotojų. **Belgija** išplėtė „pereinamojo laikotarpio teisę“ (išmoką bankroto atveju) savarankiškai dirbantiems asmenims, kurių apyvarta labai sumažėjo arba kurie buvo priversti sustabdyti savo veiklą. **Ispanija** parėmė nuo krizės nukentėjusius savarankiškai dirbančius asmenis, skirdama jiems specialias išmokas ir atleisdama nuo įmokų mokėjimo. **Lietuva** rėmė savarankiškai dirbančių asmenų, kurių veikla nukentėjo dėl karantino ir kurių pajamos sumažėjo bent 30 proc., pajamas, o **Graikija** teikė specialią paramą pajamoms savarankiškai dirbantiems asmenims žemės ūkio, turizmo ir pakrančių žvejybos srityse.

Valstybės narės palengvino galimybes gauti ligos pašalpas ir taip pat ėmėsi tam tikrų priemonių, kad pagerintų galimybes gauti sveikatos priežiūros paslaugas, visų pirma susijusias su COVID-19. Lietuvoje išplėstas asmenų, turinčių teisę gauti ligos išmokas, susijusias su COVID-19, sąrašas. **Rumunija** patvirtino naują atostogų kategoriją, kad asmenys, kuriems nurodyta laikytis karantino, gautų visas nedarbingumo atostogas. COVID-19 krizės metu **Slovakija** sukūrė pandemijos laikotarpio ligos išmoką (palyginti su „įprasta“ ligos išmoka ši suma yra dosnesnė, o darbdavys nemoka ligos pašalpos), jei pagal darbo sutartį dirbantis asmuo arba savarankiškai dirbantis asmuo yra laikinai nedarbingas dėl karantino priemonių arba izoliacijos (panaikinta nuo 2021 m. gruodžio 1 d.).

²⁸² Žr. [ESPN \(2021\)](#) *Social protection and inclusion policy responses to the COVID-19 crisis. An analysis of policies in 35 countries.*

Ji taip pat padidino galimybes gauti išmoką dėl nelaimingo atsitikimo darbe darbuotojams, pripažintiems laikinai nedarbingais dėl COVID-19 ligos, tiesiogiai susijusios su darbuotojo darbu. Be to, **Estija** laikinai finansavo išmokų mokėjimą nuo antrosios ligos dienos, **Latvija** finansavo ligos išmokų mokėjimą ilgesnį laikotarpį su COVID-19 susijusiais atvejais ir įvedė laikinąją pašalpą, o **Belgija** laikinai padidino išmokų lygį tiek darbuotojams, tiek savarankiškai dirbantiems asmenims. **Estija** ėmėsi priemonių, kad neapdraustiems asmenims būtų sudarytos palankesnės sąlygos naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, susijusiomis su COVID-19. **Vengrija**, priešingai, panaikino neapdraustųjų teisę į nemokamas sveikatos priežiūros paslaugas, kuriomis visų pirma siekiama sumažinti nedeklaruojamo darbo mastą. **Prancūzijoje** viešojo sektoriaus darbdaviai finansuos 50 proc. papildomo viešojo sektoriaus darbuotojų sveikatos draudimo.

Valstybės narės ėmėsi tiek laikinų, tiek nuolatinių priemonių, kad pagerintų su negalia susijusių išmokų ir paslaugų tinkamumą ir adekvatumą, laikydamosi 17 ramsčio principo (dėl asmenų su negalia įtraukties). **Italijoje** 2021 m., 2022 m. ir 2023 m. bedarbės arba vienišos motinos, turinčios išlaikomų vaikų, turinčių pripažintą negalią, gaus iki 500 EUR dydžio mėnesines išmokas. **Latvija** skyrė vienkartinę 200 EUR išmoką asmenų su negalia priežiūros pašalpos arba pašalpos asmenims su negalia, kuriems reikia priežiūros, gavėjams (be tų, kurie gauna senatvės, neįgalumo ar maitintojo netekimo pensijas). **Maltoje** įvesta nuolatinė 300 EUR metinė išmoka tėvams, kurie turi nutraukti darbą, kad galėtų prižiūrėti vyresnį nei 16 m. amžiaus vaiką, turintį teisę gauti didesnę pagalbą dėl sunkios negalios. Po 2017 m. inicijuotos pagalbos asmenims su negalia sistemos reformos ir pastaraisiais metais pradėjus taikyti naujas išmokas ir padidinus aprėptį, **Malta** taip pat išplėtė asmenų, turinčių teisę gauti sunkios negalios pašalpą dėl protinės negalios, grupę. Nuo 2021 m. liepos mėn. **Lietuvoje** visiems asmenims su negalia gali padėti asmeninis padėjėjas. Jei asmens su negalia pajamos yra mažesnės nei 256 EUR, pagalba yra nemokama, o jei didesnės, už asmeninį padėjėją mokama suma neturi viršyti 20 proc. asmens su negalia pajamų.

Portugalija padidino socialines išmokas asmenims, kurių negalia atsirado dėl tam tikrų nelaimingų atsitikimų, ir numatė kaupimą su neformaliojo slaugytojo pašalpa arba mokėjimą įstaigai, kurioje teikiama priežiūra. Nuo 2021 m. sausio 1 d. **Liuksemburgas** 2,8 proc. padidino įplaukas REVIS (*revenu d'inclusion sociale*) ir išmoką asmenims su sunkiomis sveikatos problemomis (RPGH). **Rumunijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatyta, kad paramą, skirtą deinstitutionalizacijai ir savarankiško gyvenimo būdo įgyvendinimui, gaus bent 8 455 globos įstaigose gyvenantys asmenys su negalia.

Kai kuriose valstybėse narėse, atsižvelgiant į ribotus asmeninius kontaktus pandemijos metu, pagerintas socialinių paslaugų prieinamumas, ypač nuotoliniu būdu, laikantis 20 ramsčio principo (dėl galimybės naudotis pagrindinėmis paslaugomis). Prasidėjus pandemijai daugelis paslaugų ar specialių funkcijų, kurioms atlikti reikalingi asmeniniai ryšiai, pvz., konsultavimas ar vizitai namuose, buvo sustabdytos. Šis pokytis išryškino būtinybę modernizuoti socialines paslaugas, be kita ko, plačiau naudojant skaitmenines technologijas. Įgyvendinant **Bulgarijoje** vykdomą reformą, bendradarbiaujant su savivaldybėmis, numatoma parengti nacionalinį socialinių paslaugų žemėlapi. Specialiu ESF projektu bus remiamas metodinės sistemos sukūrimas, kokybės standartų atnaujinimas ir naujos agentūros, atliekančios priežiūros funkciją, darbuotojų kvalifikacijos kėlimas. Pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą **Ispanijos** planuojama reforma siekiama apibrėžti minimalų bendrą socialinių paslaugų portfelį ir susijusius standartus visoje šalyje. Kai kurios valstybės narės sutelkė dėmesį į socialinių paslaugų prieinamumo didinimą. **Lietuvoje** atsirado galimybė prašymus dėl socialinių paslaugų teikti elektroniniu būdu. Siekdama užtikrinti paslaugų tęstinumą, **Portugalija** nustatė laikiną garantuotą finansinį įnašą socialiniame ir solidarumo sektoriuje.

Daugelis valstybių narių 2021 m. toliau taikė priemones, kuriomis siekė remti namų ūkių, visų pirma priklausančių pažeidžiamoms grupėms, būsto išlaikymą, o kai kurios, laikydamosi 19 ramsčio principo (dėl būsto ir paramos benamiams), patvirtino ilgalaikes priemones, kuriomis ilgainiui siekiama pagerinti būsto įperkamumą. Dažniausiai ES vyriausybės taikė laikinąsias priemones – atleidimą nuo hipotekos ar nuomos mokesčių (**Airija, Austrija, Belgija, Čekija, Graikija, Ispanija, Italija, Lietuva, Portugalija, Slovakija, Vengrija ir Vokietija**) ir išskeldinimo moratoriumą (**Airija, Austrija, Belgija, Ispanija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija, Portugalija, Suomija, Vengrija ir Vokietija**).²⁸³ Be to, **Airija** priėmė įperkamo būsto įstatymo projektą, kuriame pirmenybė teikiama didesnei įperkamu būstu pasiūlai. **Lietuva** įdiegė būsto nuomos kompensacijų adekvatumo sistemą, kad būtų galima kontroliuoti nuomos lygio didėjimą. **Malta** priėmė priemones, kuriomis remiami pirmąjį būstą įsigyjantys asmenys, ir sumažino nuosavybės mokesčius, jei tą nuosavybę vaikai paveldi iš savo tėvų ir ja naudojasi kaip gyvenamąją vietą. **Ispanija** savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numato priimti Karališkąjį dekretą, kuriuo nustatoma efektyviai energiją vartojančių nuomojamų socialinių gyvenamųjų patalpų programos, atitinkančios efektyvaus energijos vartojimo kriterijus, įgyvendinimo reguliavimo sistema. **Liuksemburgas** iš dalies pakeitė galiojantį Būsto paktą, kad sustiprintų viešojo sektoriaus pajėgumus didinti viešųjų įperkamu ir tvarių būstu, visų pirma skirtų nuomai, skaičių. Šiuo metu svarstoma reforma siūlytų savivaldybėms paramą ir paskatas drauge su centrine valdžia rengti žemės naudojimo planus. **Slovėnija** iš dalies pakeitė nacionalinį būsto įstatymą, siekdama skatinti veiksmingą ir subalansuotą požiūrį į aprūpinimą būstu, be kita ko, galimybę aktyvuoti esamą neužimtų būstu fondą, kad jį būtų galima naudoti nuomojamam viešajam būstui. Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane paskelbta, kad pradėdama įperkamo būsto iniciatyva. Bus bandoma renovuoti 100 rajonų ir sukurti tvirtesnio bendradarbiavimo kovojant su benamyste Europos platformą.

²⁸³ Žr. [EBPO \(2020\), *Housing Amid COVID-19: Policy Responses and Challenges*](#).

Kai kurios valstybės narės, laikydamosi 20 ramsčio principo (dėl galimybės naudotis pagrindinėmis paslaugomis), **neseniai įdiegė arba išplėtė tikslines priemones, kuriomis siekiama remti prieigą prie energijos kaip pagrindinės paslaugos pažeidžiamiausiems asmenims.** Pavyzdžiui, **Ispanija**, laikydamosi savo 2019–2024 m. kovos su energijos nepriteklumi strategijos, priėmė priemones, kuriomis siekiama remti mažas pajamas gaunančių asmenų prieigą prie energijos, o **Latvija** padidino paramą saugomiems prekybos elektros energija paslaugų vartotojams, pavyzdžiui, mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams, asmenims su negalia, taip pat šeimoms, turinčioms tris ir daugiau vaikų. **Kipras**, kaip ir kitos šalys, įgyvendins efektyvaus energijos vartojimo priemones pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, siekdamas sumažinti energijos nepriteklį. Komisija, įgyvendindama žaliąjį kursą, pateikė išsamų priemonių, kuriomis bus padedama mažinti energijos nepriteklį ir gerinti būsto kokybę, visų pirma vidutines ir mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams, rinkinį.²⁸⁴ Naujausiose iniciatyvose, kaip antai Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinyje arba rekomendacijoje dėl energijos nepritekliaus²⁸⁵, atkreipiamas dėmesys į būtinybę atlikti tokį struktūrinį koregavimą.

Daugelis valstybių narių ėmėsi reformų, kad pagerintų sveikatos priežiūros sistemų atsparumą ir prieinamumą pagal 16 ramsčio principą (galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis). Į iki šiol patvirtintus ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtrauktos įvairios šios srities priemonės. Kilus COVID-19 pandemijai sveikatos priežiūros darbuotojų trūkumo problemos sprendimas tapo itin svarbiu klausimu ir valstybės narės savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose ėmėsi visapusiškų reformų šiai problemai spręsti. Pavyzdžiui, **Ispanija, Airija, Lietuva, Malta ir Liuksemburgas** pasiūlė visapusiškų priemonių, skirtų spręsti medicinos specialistų trūkumo problemą, didinti medicinos profesijų patrauklumą ir gerinti darbo sąlygas. **Portugalija** siekia gerinti sveikatos priežiūros darbuotojų įgūdžius, stiprinti daugiadalykį komandinį darbą ir didinti pirminės sveikatos priežiūros įstaigų sveikatos priežiūros specialistų skaičių.

²⁸⁴ Tai visų pirma: iniciatyva „Renovacijos banga“ ([COM\(2020\) 662 final, 2020 m. rugsėjo 17 d.](#)), Komisijos rekomendacija dėl energijos nepritekliaus ([2020 m. spalio 14 d. Komisijos rekomendacija \(ES\) 2020/1563](#)), būsima Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos ([2012 m. spalio 25 d. direktyva 2012/27/ES](#)) peržiūra ir [ES energijos nepritekliaus stebėjimo centro](#) vietos veiksmų kryptis ir gairės.

²⁸⁵ [Rekomendacija](#) ir informaciją apie susijusias pagrindines iniciatyvas, pavyzdžiui, siūlomą [Socialinį klimato fondą](#) ir [komunikatą „Augančių energijos kainų problemos sprendimas: veiksmų ir paramos priemonių rinkinys“](#), galima rasti internete.

Italijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytas nacionalinės sveikatos tarnybos darbuotojų mokymas. Krizė taip pat privertė sutelkti pastangas ir permąstyti sveikatos priežiūros finansavimo būdus, kad būtų galima spręsti struktūrinio nepakankamo finansavimo ir ilgalaikės pajamų bazės tvarumo problemas. **Liuksemburgas ir Lietuva** paskelbė reformas šiam iššūkiui įveikti.

Valstybės narės, laikydamosi 16 ramsčio principo (galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis), **toliau stengėsi kurti atsparesnes sveikatos priežiūros sistemas, kad paslaugos būtų pritaikytos prie gyventojų poreikių**. Viena iš prioritetinių sričių buvo pirminės sveikatos priežiūros, kaip pirmojo kontaktinio punkto pacientams, vaidmens didinimas, potencialiai palengvinant ligoninėms tenkančią naštą, kurią sukelia tokie sukrėtimai, kaip COVID-19 pandemija arba ilgalaikis spaudimas, susijęs su visuomenės senėjimu. Šia prasme **Lietuva** siūlė stiprinti šeimos mediciną, o **Liuksemburgas** – gerinti pirminės sveikatos priežiūros integraciją su ligoninėmis. **Portugalija** pasiūlė visapusišką reformą, kuria siekiama pirminės sveikatos priežiūros centrus paversti aktyvesniais subjektais, turinčiais išplėstą bendruomeninių paslaugų portfelį; susijusios reformos yra įtrauktos į jos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą. Taip pat buvo šalinami prieigos prie stacionarios sveikatos priežiūros trūkumai, o reformos daugiausia buvo susijusios su ligoninių sektoriaus pertvarka, kuri buvo būtina reaguojant į sukrėtimą. **Lietuva** pasiūlė reformą, kuria siekiama sukurti infekcinių ligų ligoninių ir pagrindinių skubios pagalbos centrų grupę. Kai kurios valstybės narės taip pat nustatė priemones, kuriomis siekiama gerinti sveikatos priežiūros aprėptį ir galimybes naudotis tam tikromis paslaugomis. Pavyzdžiui, **Ispanija** daugiausia dėmesio skyrė odontologijai, ankstyvajai vaikų priežiūrai ir genominei medicinai, o **Portugalija** – psichikos sveikatos priežiūrai. **Portugalijoje** bus įgyvendinamas išsamus reformų rinkinys, kuriuo siekiama didinti psichikos sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą bendruomenėse. Dėl COVID-19 paspartėjo skaitmeninė sveikatos sistemų transformacija. **Liuksemburgas** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą siekia 2022 m. išplėsti telemedicinos priemonės taikymą lėtinėmis ligomis sergantiems pacientams. **Ispanija** pasiūlė naują e. sveikatos sistemą, įskaitant geresnį junglumą ir sveikatos srities duomenų „ežero“ sukūrimą, kad būtų kaupiami visų regionų ir įvairių informacinių sistemų duomenys. **Lietuva** pasiūlė gerokai išplėsti e. sveikatos infrastruktūrą ir jos diegimą. Siekdama sumažinti spaudimą tiek šeimos gydytojų kabinetams, tiek ligoninių skubios pagalbos skyriams, **Italija** įsteigė naujus specialius skyrius priežiūros tęstinumui užtikrinti ir įvedė šeimos ir bendruomeninio slaugytojo profilį – naują pažangios praktikos slaugytojo tipą, skirtą stiprinti slaugą namuose. **Italija** taip pat renovuos ligonines.

Kelios valstybės narės toliau reformavo savo pensijų sistemas, kad pagerintų jų adekvatumą ir fiskalinį tvarumą, visų pirma atsižvelgdamos į darbingo amžiaus trukmę ir pensinį amžių, laikydamosi 15 ramsčio principo (dėl senatvės pajamų ir pensijų). **Belgija** planuoja naudoti EGADP lėšas tolesnėms pensijų reformoms, kuriomis siekiama remti ilgesnį profesinį gyvenimą ir didesnį tvarumą, vykdyti. **Ispanijos** vyriausybė parengė reformų programą, kuria siekiama atkurti pensijų indeksavimą ir padidinti papildomų pensijų įsisavinimą, kartu numatant priemones fiskaliniam tvarumui išsaugoti, be kita ko, nustatant paskatas mažinti ankstyvą išėjimą į pensiją ir prailginti profesinį gyvenimą viršijant teisės aktais nustatytą pensinį amžių. **Rumunijoje** tęsiamos diskusijos dėl neišmokėtų specialiųjų pensijų (po to, kai per pastarąjį dešimtmetį daugelis jų buvo sujungtos į bendrąją sistemą), daugiausia dėl kariuomenės ir policijos, atsižvelgiant į pernelyg dideles jų išlaidas²⁸⁶. Be to, **Rumunijoje**²⁸⁷ ir **Slovakijoje**²⁸⁸ į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtraukta valstybinės pensijų sistemos reforma pagal naują teisės aktų sistemą, kuria siekiama užtikrinti fiskalinį tvarumą atsižvelgiant į gyventojų senėjimą ir panaikinti nelygybę. **Danijoje** pagal naują nuostatą nuo 2020 m. rugpjūčio mėn. leidžiama anksti išeiti į pensiją asmenims, kurie iki 61 m. amžiaus buvo darbo rinkoje ne mažiau kaip 44 metus, 3 metais anksčiau, nei teisės aktais nustatytas pensinis amžius (šiuo metu 66,5 metų). Be to, asmenys, esantys darbo rinkoje 42 ir 43 metus, sulaukę 61 m. amžiaus gali išeiti į pensiją atitinkamai 1 ir 2 metais anksčiau.²⁸⁹ 2020 m. kovo mėn. **Vokietijos** pensijų komisija²⁹⁰ paskelbė ataskaitą, kurioje pateikiamos rekomendacijos dėl dabartinės sistemos koregavimo, kad būtų sprendžiami tiek adekvatumo, tiek fiskalinio tvarumo uždaviniai. **Bulgarija** ėmėsi priemonių pensijoms didinti, nustatydamą naujus skaičiavimo metodus, kuriais siekiama, kad nė vienas pensininkas negyventų žemiau skurdo ribos.

²⁸⁶ *ESPN Flash report on Romania*, 2020 m. kovo mėn.

²⁸⁷ *ESPN Flash report on Romania*, 2020 m. liepos mėn.

²⁸⁸ [SWD\(2021\) 161 final](#).

²⁸⁹ *ESPN Flash report on Denmark*, 2021 m. sausio mėn.

²⁹⁰ *Rentenkommission „Verlässlicher Generationenvertrag“*.

Kai kurios šalys ėmėsi papildomų priemonių savo pensijų sistemų finansuojamoms pakopoms reformuoti. Estijoje 2020 m. spalio mėn. priėmus reformą teisės aktais nustatytos pensijų kaupimo sistemos dalyviams leidžiama iš sistemos išsiimti savo santaupas, o tai gali sumažinti būsimą adekvatumą. **Lenkijoje** 2021 m. viduryje vyriausybė pasiūlė likviduoti privalomus atvirusius pensijų fondus, o nariai turės pasirinkti, ar atlikti pervedimus į privačias sąskaitas, ar į nominaliąją valstybinių pensijų sąskaitą. Tai paliestų per 15 mln. žmonių. Be to, taip pat **Lenkijoje** (2021 m. kovo mėn.) buvo laipsniškai pradėti taikyti darbuotojų profesinio kapitalo planai, kurie apėmė apie 3 mln. darbuotojų²⁹¹. **Nyderlanduose** 2020 m. viduryje profesinių pensijų sistema buvo dar labiau reformuota, sąvoką „teisė į pensiją“ pakeičiant sąvoka „pensijos lūkestis“, kuria dar labiau nukrypstama nuo nustatytų išmokų principo²⁹².

6 intarpas. Ilgalaikė priežiūra ES valstybėse narėse

Manoma, kad dėl gyventojų senėjimo labai padidės ilgalaikės priežiūros paslaugų paklausa, nes ilgiau gyvenant padidėja pažeidžiamumas ir ilgalaikės priežiūros poreikis; todėl būtina užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų prieinamumą ir įperkamumą pagal Europos socialinių teisių ramsčio 18 principą (ilgalaikė priežiūra). Numatoma, kad asmenų, kuriems gali reikėti ilgalaikės priežiūros, skaičius ES 27 padidės nuo 30,8 mln. 2019 m. iki 33,7 mln. 2030 m. ir toliau pakils iki 38,1 mln. 2050 m. Siekiant užtikrinti socialinį teisingumą ir lyčių lygybę²⁹³, taip pat suteikti galimybę kurti darbo vietas, svarbu, taip pat šiame kontekste, didinti galimybes naudotis oficialios ilgalaikės priežiūros paslaugomis. Investicijos į kokybišką priežiūrą namuose ir bendruomenines ilgalaikės priežiūros paslaugas yra svarbios, kad stacionariosios globos alternatyva būtų visiems prieinama.

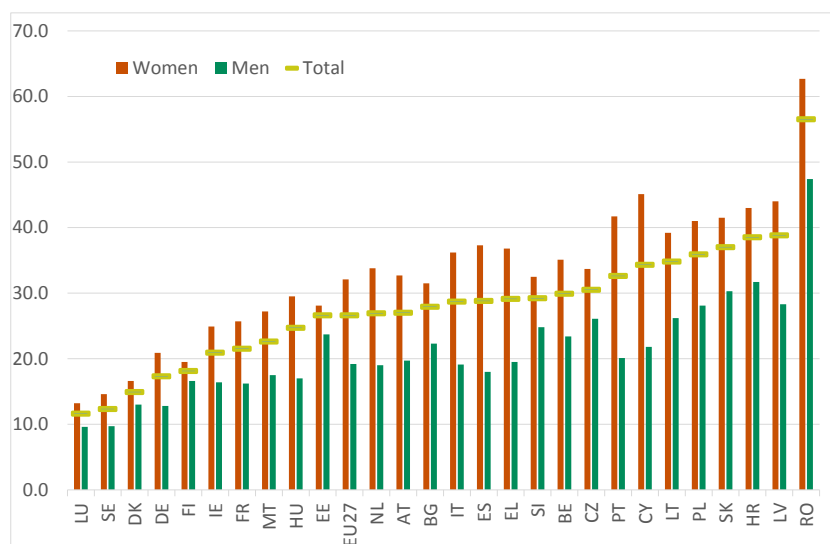
²⁹¹ *ESPN Flash report on Poland*, 2021 m. liepos mėn.

²⁹² Žr. Ed Westerhout, Eduard Ponds, Peter Zwaneveld (2021), *Completing Dutch pension reform*, CPB informacinis dokumentas.

²⁹³ Priežiūros pareigos daro didelį neigiamą poveikį moterų dalyvavimui darbo rinkoje, kaip nagrinėjama 2.2.1 skirsnyje.

Vyresnio amžiaus žmonių, kuriems reikia priežiūros, dalis įvairiose valstybėse narėse labai įvairuoja, o lyčių aspektas yra labai svarbus. 2019 m. ES 27 ilgalaikės priežiūros reikėjo vidutiniškai 26,6 proc. privačiuose namų ūkiuose gyvenančių 65 m. amžiaus ar vyresnių asmenų. Privačiuose namų ūkiuose gyvenančių vyresnio amžiaus žmonių ilgalaikės priežiūros poreikiai, apie kuriuos praneša patys namų ūkiai²⁹⁴, svyravo nuo 11,6 proc. Liuksemburge iki 56,5 proc. Rumunijoje (žr. 1 pav.). 2019 m. ES 27 65 m. amžiaus ir vyresnių asmenų grupėje ilgalaikės priežiūros dažniau reikia moterims, t. y. 32,1 proc., palyginti su 19,2 proc. tos pačios amžiaus grupės vyrų. Taip yra todėl, kad vidutinis moterų amžius toje pačioje amžiaus grupėje yra didesnis, bet taip pat dėl to, kad vyresnio amžiaus moterys mažiau metų praleidžia būdamos geros sveikatos²⁹⁵. Rumunijoje priežiūros poreikių turinčiųjų dalis sudarė 62,7 proc. vyresnio amžiaus moterų ir 47,4 proc. vyresnio amžiaus vyrų, Liuksemburge – 13,2 proc. vyresnio amžiaus moterų ir 9,6 proc. vyresnio amžiaus vyrų.

65 m. amžiaus ir vyresnių asmenų, gyvenančių privačiuose namų ūkiuose, kuriems labai sunku rūpintis savimi ar užsiimti namų ūkio veikla arba abiejų rūšių veikla, dalis 2019 m.

Pastaba. Apskaičiuota iš 100 proc. atėmus tų, kuriems nekyla didelių sunkumų, dalį.

Šaltinis: [European Health Interview Survey](#), 3 banga, 2019 m., Eurostato rodiklis [[hlth_ehis_tadle](#)].

²⁹⁴ Dideli sunkumai, susiję su kasdienio gyvenimo veikla ir (arba) būtinaja kasdienio gyvenimo veikla, apie kuriuos asmenys praneša patys, laikomi ilgalaikės priežiūros poreikio įverčiu (artiniu), atitinkančiu Socialinės apsaugos komiteto vartojamą apibrėžtį.

²⁹⁵ 2019 m. ES 27 moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė gimus buvo 84 metai, t. y. daugiau nei 5 metais ilgesnė nei vyrų (žr. Eurostato rodiklį [[demo_mlexpec](#)]), o moterų ir vyrų sveiko gyvenimo trukmė atitinkamai buvo 65,1 ir 64,2 metų, t. y. skyrėsi daug mažiau (žr. Eurostato rodiklį [[hlth_hlye](#)]).

Namų ūkiai, kuriems reikia ilgalaikės priežiūros paslaugų, neretai turi ribotas galimybes gauti oficialias priežiūros namuose paslaugas, nes jos yra neįperkamos arba paprasčiausiai neteikiamos.

2019 m. 46,5 proc. ES gyvenančių 65 m. amžiaus ir vyresnių žmonių, patiriančių didelių su asmenine priežiūra ar namų ūkiu susijusių sunkumų, pažymėjo, kad tokios pagalbos poreikis nėra tenkinamas. Ši pagalbos trūkumą gerokai dažniau patiria tie, kurie priklauso mažiausių pajamų kvintiliui (51,2 proc.), palyginti su priklausančiais didžiausių pajamų kvintiliui (39,9 proc.). Dėl nepakankamų galimybių naudotis oficialia priežiūra gali būti nepatenkinami priežiūros poreikiai arba užkraunama našta neformaliesiems slaugytojams, kurie teikia didžiausią priežiūros dalį. Dauguma (59 proc.) ilgalaikės priežiūros paslaugų teikėjų ES yra moterys²⁹⁶.

Ilgalaikės priežiūros aprėptis socialinės apsaugos sistemoje yra ribota ir priklauso nuo išmokų natūra ir pinigais derinio, kuris valstybėse narėse skiriasi. Septyniolikoje šalių ilgalaikė valstybės parama natūra teikiama 11 proc. ar mažiau visų 65 m. amžiaus ar vyresnių asmenų. Išmokų pinigais aprėptis svyruoja nuo 0 iki 37,2 proc., jie pakeičia arba dažnai papildo išmokas natūra²⁹⁷. Vidutiniškai 2019 m. ES priežiūra buvo reikalinga 26,6 proc. 65 m. amžiaus ir vyresnių gyventojų, tačiau priežiūros namuose ar institucijose paslaugas gavo 9,4 proc., o išmokas pinigais – 8,8 proc. šių gyventojų. Apskritai socialinės apsaugos adekvatumas ilgalaikės priežiūros poreikiams patenkinti valstybėse narėse labai įvairuoja, o asmenims, kuriems reikia tokios priežiūros, net ir gavus socialines išmokas gali tekti savo lėšomis apmokėti labai dideles sumas už oficialią ilgalaikę priežiūrą²⁹⁸.

²⁹⁶ Remiantis bendrais tyrimų *European Quality of Life Survey* (2016 m.) ir *European Health Interview Survey* (2013–2015 m.) duomenimis. Žr. Eurostato rodiklius [[hlth_ehis_tadlh](#)], [[hlth_ehis_tadlhi](#)] ir Ecorys (2021) *Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas.

²⁹⁷ 65 m. amžiaus ir vyresnių asmenų, gaunančių ilgalaikės išmokas natūra ir pinigais, dalis 2019 m. (proc.). Ekonomikos ir finansų reikalų GD skaičiavimai, grindžiami Europos Komisijos ir EPK (2021) *Ageing Report* duomenimis, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas.

²⁹⁸ Remiantis EBPO atlikta 19 jurisdikciją turinčių subjektų analize, apimančia mažus, vidutinius ir didelius poreikius. Žr. [2021 Long-term care report](#) 2.3.2 skirsnį ir 2 intarpą.

Kai kurios valstybės narės įgyvendina plataus masto ilgalaikės priežiūros reformas, o kitos sutelkė dėmesį į neformaliųjų slaugytojų padėties gerinimą. Prancūzija ir Slovėnija įtvirtina ilgalaikę priežiūrą kaip naują socialinės apsaugos šaką. **Slovėnija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą taip pat planuoja priimti Ilgalaikės priežiūros aktą ir ilgalaikės priežiūros paslaugų teikėjų įstaigų kokybės rodiklių nacionalinį stebėsenos modelį. Savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane **Čekija** numato, kad įsigalios įstatymas dėl ilgalaikės priežiūros. **Latvijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatyta 852 pensinio amžiaus asmenims sukurti naujas ilgalaikės priežiūros paslaugų, artimų šeimos aplinkai, teikimo vietas. **Ispanija** priėmė išsamų ilgalaikės priežiūros planą ir padidino finansavimą, siekdama sutrumpinti laukiančiųjų eilę, pagerinti darbo sąlygas ir patobulinti paslaugas bei išmokas, kad būtų užtikrinta adekvati priežiūra. Siekdama atkurti socialinių ilgalaikės priežiūros paslaugų funkcionavimą, **Portugalija** priėmė programą, apimančią paskatų sistemą, kuria siekiama sumažinti papildomas išlaidas, atsiradusias dėl COVID-19 pandemijos. Ji apima darbuotojų ir naudotojų asmeninių apsaugos priemonių įsigijimo, sanitarijos priemonių, dezinfekcijos sutarčių, darbuotojų mokymo ir darbo vietų reorganizavimo išlaidas. Reaguodama į COVID-19 pandemiją **Vokietija** priėmė reglamentus, pagal kuriuos įdarbintiems neformaliesiems slaugytojams suteikiama daugiau lankstumo sutrumpinant jų darbo laiką neformaliosios priežiūros tikslais. Kai kurios valstybės narės, pvz., **Ispanija** ir **Slovakija**, padidino priežiūros pašalpą neformaliesiems slaugytojams, o **Malta** išplėtė tinkamumo kriterijų taikymą, kad apimtų į pensiją išėjusius asmenis, jei prižiūrimas asmuo nėra sutuoktinis.

PRIEDAI

1 priedas. Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai ir jų lygiai

	Lygios galimybės														
	Mokyklos nebaigę asmenys (18–24 m. amžiaus gyventojų proc.)			Gyventojų skaitmeninių įgūdžių lygis		NEET jaunimas (15–29 m. amžiaus gyventojų proc.)			Lyčių užimtumo skirtumas (p. p.)			Pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20)			
Metai	2018	2019	2020	2017	2019	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	
ES 27	10,5	10,2	9,9	55,0	56,0	13,1	12,6	13,7	11,5	11,4	11,0	5,0 e	5,0 e	5,2 be	
EZ 19	11,0	10,6	10,2	:	:	13,2	12,7	13,9	11,0	10,8	10,1	5,1	5,0	5,4 be	
ESnesv	9,0	8,8	8,6	56,8	55,9	12,0	11,6	12,7	10,5	10,4	10,0	4,9	4,8	4,7	
EZnesv	8,9	8,7	8,5	59,7	57,9	11,7	11,3	12,5	10,2	9,9	9,3	4,8	4,7	4,7	
BE	8,6	8,4	8,1	61,0	61,0	12,0	11,8	12,0	8,4	8,0	8,2	3,8	3,6 b	3,6 b	
BG	12,7	13,9	12,8	29,0	29,0	18,1	16,7	18,1	8,6	9,0	9,2	7,7	8,1	8,0	
CZ	6,2	6,7	7,6	60,0	62,0 b	9,5	9,8	11,0	15,2	15,0	15,3	3,3	3,3	3,3	
DK	10,4	9,9	9,3	71,0	70,0	9,6	9,6	10,2	7,0	7,2	7,0	4,1	4,1	4,0 b	
DE	10,3	10,3	10,1 bp	68,0	70,0	7,9	7,6	8,6 bp	8,1	8,0	6,2 bp	5,1	4,9	6,5 b	
EE	11,3	9,8	7,5	60,0	62,0	11,7	9,8	11,2	7,8	7,7	6,0	5,1	5,1	5,0	
IE	5,0	5,1	5,0	48,0	53,0	11,6	11,4	14,2	12,2	12,4	12,1	4,2	4,0	4,1 b	
EL	4,7	4,1	3,8	46,0	51,0	19,5	17,7	18,7	21,6	20,7	19,4	5,5	5,1	5,2	
ES	17,9	17,3	16,0	55,0	57,0	15,3	14,9	17,3	12,1	11,9	11,4	6,0	5,9	5,8	
FR	8,7	8,2	8,0	57,0	57,0	13,6	13,0	14,0	6,4	5,9	5,7	4,2	4,3	4,5 p	
HR	3,3	3,0 u	2,2 u	41,0	53,0	15,6	14,2	14,6	10,2	10,5	11,2	5,0	4,8	4,6	
IT	14,5	13,5	13,1	: u	42,0 b	23,4	22,2	23,3	19,8	19,6	19,9	6,1	6,0	:	
CY	7,8	9,2	11,5	50,0	45,0	14,9	14,1	15,3	10,4	11,6	12,0	4,3	4,6	4,3	
LV	8,3	8,7	7,2	48,0	43,0 b	11,6	10,3	11,9	4,3	3,7	3,8	6,8	6,5	6,3 p	
LT	4,6	4,0	5,6	55,0	56,0	9,3	10,9	13,0	2,3	1,6	1,7	7,1	6,4	6,1	
LU	6,3	7,2	8,2	85,0	65,0 b	7,5	6,5	7,7	8,0	9,1	7,1	5,2	5,3	5,0 b	
HU	12,5	11,8	12,1	50,0	49,0	12,9	13,2	14,7	10,7	11,0	11,2	4,4	4,2	4,3	
MT	14,0	13,9	12,6	57,0	56,0	7,3	7,9	9,5	21,9	20,7	17,8	4,3	4,2	4,7	
NL	7,3	7,5 b	7,0	79,0	79,0	5,7	5,7	5,7	10,1	9,3	8,9	4,1	3,9	4,2	
AT	7,3	7,8	8,1	67,0	66,0	8,4	8,3	9,5	9,0	8,8	8,4	4,0	4,2	4,1	
PL	4,8 b	5,2	5,4	46,0	44,0	12,1 b	12,0	12,9	14,4	15,4	15,7	4,3	4,4	4,1 p	
PT	11,8	10,6	8,9	50,0	52,0	9,6	9,2	11,0	6,6	6,9	5,7	5,2	5,2	5,0	
RO	16,4	15,3	15,6	29,0	31,0	17,0	16,8	16,6	18,3	19,0	19,3	7,2	7,1	6,6	
SI	4,2	4,6	4,1	54,0	55,0	8,8	8,8	9,2	7,3	6,8	6,2	3,4	3,4	3,3	
SK	8,6	8,3	7,6	59,0	54,0	14,6	14,5	15,2	13,7	13,0	12,6	3,0	3,3	3,0	
FI	8,3	7,3	8,2	76,0	76,0	10,1	9,5	10,3	3,7	2,7	2,9	3,7	3,7	3,7	
SE	7,5 b	6,5	7,7	77,0	72,0 u	6,9 b	6,3	7,2	4,2 b	4,7	4,9	4,1	4,3	4,1	

Pastaba. „ESnesv“ ir „EZnesv“ – nesvertiniai ES ir euro zonos vidurkiai.

Žymos: b – laiko eilutės lūžis; e – prognozuojami įverčiai; p – preliminarūs duomenys; u – mažo patikimumo duomenys (mažas atvejų skaičius).

Šaltinis: Eurostatas.

1 priedas (tęsinys). Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai ir jų lygiai

	Tinkamos darbo sąlygos											
	Užimtumo lygis (20–64 m. amžiaus gyventojų proc.)			Nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus aktyvių gyventojų proc.)			Ilgalaikio nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus aktyvių gyventojų proc.)			Bendrų disponuojamųjų namų ūkio pajamų vienam gyventojui augimas (2008 m. = 100)		
Metai	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ES 27	72,4	73,2	72,4	7,3	6,7	7,1	3,1	2,6	2,4	105,6	107,7	107,3
EZ 19	72,0	72,7	71,7	8,2	7,6	7,9	3,6	3,1	2,8	102,9	104,5	103,9
ESnesv	73,7	74,6	73,8	6,7	6,1	6,9	2,7	2,3	2,2	109,9	113,4	112,1
EZnesv	73,4	74,3	73,3	7,5	6,8	7,6	3,2	2,7	2,6	105,5	108,6	108,0
BE	69,7	70,5	70,0	6,0	5,4	5,6	2,9	2,3	2,3	100,8	102,9	103,6
BG	72,1	74,7	73,1	5,3	4,3	5,2	2,9	2,3	2,2	:	:	:
CZ	79,9	80,3	79,7	2,2	2,0	2,6	0,7	0,6	0,6	117,5	121,3	124,1
DK	77,5	78,3	77,8	5,1	5,0	5,6	1,0	0,8	0,9	115,0	117,4	116,9
DE	79,9	80,6	80,0 bp	3,4	3,1	3,8 bp	1,4	1,2	1,1 bp	111,9	112,9	113,2
EE	79,5	80,2	78,8	5,4	4,4	6,8	1,3	0,9	1,2	121,1	129,4	
IE	74,1	75,1	73,4	5,8	5,0	5,7	2,1	1,6	1,3	101,5	103,7	110,3
EL	59,0	60,8	58,3	19,7	17,9	17,6	12,5	11,3	10,5	72,1	75,0	73,7
ES	67,0	68,0	65,7	15,3	14,1	15,5	6,4	5,3	5,0	96,2	99,2	93,8
FR	72,0	72,3	72,1	9,0	8,4	8,0	2,5	2,3	1,9	104,3	106,5	106,5
HR	65,2	66,7	66,9	8,5	6,6	7,5	3,4	2,4	2,1	106,0	110,6	110,7
IT	63,0	63,5	62,6	10,6	10,0	9,2	6,2	5,6	4,7	93,8	94,1	92,0
CY	73,9	75,7	74,9	8,4	7,1	7,6	2,7	2,1	2,1	93,0	98,3	94,9
LV	76,8	77,3	76,9	7,4	6,3	8,1	3,1	2,4	2,2	114,3	117,7	120,5
LT	77,8	78,2	76,7	6,2	6,3	8,5	2,0	1,9	2,5	124,5	133,3	143,4
LU	72,1	72,8	72,1	5,6	5,6	6,8	1,4	1,3	1,7	105,2	106,8	110,2
HU	76,7	77,6	77,5	3,6	3,3	4,1	1,4	1,1	1,1	127,0	133,2	131,9
MT	75,5	76,8	77,3	3,7	3,6	4,4	1,8	0,9	1,1	124,1	127,8	125,5
NL	79,2	80,1	80,0	3,8	3,4	3,8	1,4	1,0	0,9	104,5	105,7	106,9
AT	76,2	76,8	74,8	5,2	4,8	6,0	1,7	1,4	1,7	98,2	99,3	97,1
PL	72,2	73,0	73,6	3,9	3,3	3,2	1,0	0,7	0,6	133,3	140,3	145,3
PT	74,7	75,5	74,2	7,2	6,7	7,0	3,2	2,8	2,3	104,0	107,8	106,2
RO	69,9	70,9	70,8	4,2	3,9	5,0	1,8	1,7	1,5	136,8	142,6	:
SI	75,4	76,4	75,6	5,1	4,5	5,0	2,2	1,9	1,9	106,6	110,6	114,7
SK	72,4	73,4	72,5	6,5	5,8	6,7	4,0	3,4	3,2	121,1	123,6	123,3
FI	76,3	77,2	76,5	7,4	6,7	7,8	1,6	1,2	1,2	106,6	108,8	108,5
SE	82,4 b	82,1	80,8	6,4 b	6,8	8,3	1,1 b	0,9	1,1	118,2	119,6	116,7

Pastaba. „ESnesv“ ir „EZnesv“ – nesvertiniai ES ir euro zonos vidurkiai. Realiosios bendros disponuojamosios namų ūkio pajamos vienam gyventojui apskaičiuojamos remiantis nekoreguotomis pajamomis (t. y. neatsižvelgiant į socialinius pervedimus natūra) ir nekoreguojant pagal perkamosios galios standartus.

Žymos: b – laiko eilutės lūžis; e – prognozuojami įverčiai; p – preliminarūs duomenys; u – mažo patikimumo duomenys (mažas atvejų skaičius).

Šaltinis: Eurostatas.

1 priedas (tęsinys). Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai ir jų lygiai

Metai	Socialinė apsauga ir įtrauktis											
	Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis			Vaikų (0–17 m. amžiaus) skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis			Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui			Asmenų su negalia užimtumo skirtumas		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ES 27	21,7 e	21,9 be	21,9 e	24,0 e	23,4 be	24,2 e	32,8 e	29,5 be	32,7 be	23,5	24,4	24,5 e
EZ 19	21,4	21,8 be	22,0 e	23,8	23,5 be	24,7 e	31,7	28,7 be	32,7 e	22,1	23,4	23,4 e
ESnesv	21,6	21,1	20,6	23,2	22,3	21,9	34,2	34,1	35,5	25,5	25,6	26,0
EZnesv	21,2	20,7	20,2	22,8	22,0	21,6	33,7	34,4	35,9	23,6	24,5	24,8
BE	20,5	20,0 b	20,4 b	23,5	23,0 b	22,2 b	35,2	41,7 b	44,9 b	32,0	33,1	36,3 b
BG	33,2	33,2	33,6	34,4	36,1	36,2	25,4	23,7	20,4	38,0	34,8	33,0
CZ	11,8	12,1	11,5	13,0	13,0	12,9	38,5	39,2	40,6	28,4	26,3	25,6
DK	17,5	17,3	16,8	15,4	13,9	13,5	47,3	47,3	52,4 b	18,2	16,6	18,1
DE	18,5	21,4 be	22,5	17,5	18,6 be	25,1	33,3	18,5 be	31,5 b	29,5	26,5	32,4 b
EE	23,6	23,7	22,8	17,0	19,7	17,4	26,8	28,2	31,7	18,3	21,2	20,6
IE	20,8	20,6	21,0 b	24,8	23,8	25,0 b	51,8	57,7	55,7 b	40,0	44,0	39,9
EL	30,3	29,0	27,5	34,1	31,2	31,5	20,3	22,8	25,0	29,8	29,0	28,2
ES	27,3	26,2	27,0	30,6	31,3	31,8	22,9	23,1	23,4	26,5	30,1	21,6
FR	18,0	18,9	18,9 p	24,0	24,2	22,6 p	44,4	42,1	46,9 p	15,7	18,9	22,8 p
HR	22,1	20,8	20,5	22,2	19,1	18,4	24,9	24,7	23,1	32,7	33,5	32,9
IT	25,7	24,6	:	29,6	27,1	:	21,6	20,2	:	14,9	16,9	:
CY	19,1	18,6	17,6	20,5	20,3	19,0	36,4	35,2	34,7	23,5	22,0	23,5
LV	28,5	26,7	25,1 p	23,8	18,8	19,8 p	19,1	23,4	23,4 p	19,3	19,0	16,7 p
LT	28,5	25,5	24,5	28,8	25,8	23,1	22,9	31,6	29,4	30,7	26,0	22,7
LU	20,1	20,1	19,9 b	23,4	25,4	24,2 b	40,4	34,0	39,4 b	18,3	20,1	22,1 b
HU	20,6	20,0	19,4	26,6	24,1	21,7	48,8	38,5	44,1	28,5	28,6	31,2
MT	19,2	20,8	19,9	23,3	23,9	22,6	30,6	26,3	21,0	31,2	28,1	29,4
NL	16,5	16,5	16,0	15,1	15,4	15,8	39,0	38,3	36,8	22,4	26,5	25,4
AT	16,8	16,5	16,7	21,6	20,1	21,9	43,3	49,2	41,1	20,1	21,9	20,5
PL	18,2	17,9	17,0 p	16,9	16,3	16,1 p	40,3	36,9	36,7 p	33,5	33,4	31,3 p
PT	21,6	21,1	20,0	22,4	21,9	21,9	23,8	24,2	26,0	18,3	19,2	18,2
RO	38,9	36,3	35,8	45,3	40,0	41,5	16,1	15,3	15,8	30,4	29,2	30,4
SI	15,4	13,7	14,3	13,1	11,6	12,1	43,2	45,5	44,6	17,3	18,5	21,7
SK	15,2	14,9	13,8	23,3	21,3	18,4	31,1	38,0	40,0	23,1	23,1	23,6
FI	16,6	15,4	15,9	15,9	13,8	14,5	53,7	54,0	51,4	17,8	20,6	19,9
SE	17,7	18,4	17,7	20,5	23,0	20,2	43,3	40,8	42,7	30,1	24,9	28,9

Pastaba. „ESnesv“ ir „EZnesv“ – nesvertiniai ES ir euro zonos vidurkiai.

Žymos: b – laiko eilutės lūžis; e – prognozuojami įverčiai; p – preliminarūs duomenys; u – mažo patikimumo duomenys (mažas atvejų skaičius).

Šaltinis: Eurostatas.

1 priedas (tęsinys). Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai ir jų lygiai

	Socialinė apsauga ir įtrauktis (tęsinys)								
	Per didelės išlaidos būstui			Vaikai iki 3 m. amžiaus, kuriems teikiamos oficialios priežiūros paslaugos			Asmenys, kurie nurodo turį nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių		
Metai	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ES 27	9,6 e	9,4 e	9,9 be	34,7 e	35,3 e	:	1,8 e	1,7 e	:
EZ 19	9,8	9,8	10,8 be	39,2	41,0	:	1,4	1,3	:
ESnesv	8,6	8,3	8,0	33,2	35,0	31,6	2,7	2,5	2,7
EZnesv	8,0	8,0	8,0	36,9	39,1	35,0	3,0	2,6	2,6
BE	8,9	8,4 b	7,8 b	54,4	55,5 b	54,6 b	1,8	1,8 b	1,5 b
BG	17,9	16,0	14,4	16,2	19,7	15,0	1,9	1,4	1,4
CZ	7,8	6,9	6,5	9,0	6,3	4,8	0,3	0,5	0,4
DK	14,7	15,6	14,1 b	63,2	66,0	67,7	1,3	1,8	1,7
DE	14,2	13,9	19,9 b	29,8	31,3	16,4 b	0,2	0,3	0,1 b
EE	4,0	4,4	12,4	28,3	31,8	26,7	16,4	15,5	13,0
IE	3,4	4,2	3,4 b	37,7	40,8	23,2 b	2,0	2,0	2,1 b
EL	39,5	36,2	32,6	40,9	32,4	20,5	8,8	8,1	6,4
ES	8,9	8,5	8,2	50,5	57,4	45,5	0,2	0,2	0,4
FR	4,7	5,5	:	50,0	50,8	57,2 p	1,2	1,2	2,6 p
HR	5,1	4,7	4,2	17,8	15,7	20,4	1,4	1,4	1,5
IT	8,2	8,7	:	25,7	26,3	:	2,4	1,8	:
CY	2,0	2,3	1,9	31,4	31,1	20,7	1,4	1,0	0,4
LV	6,7	5,4	4,8 p	27,4	28,3	26,3 p	6,2	4,3	5,3 p
LT	5,6	4,8	2,7	20,8	26,6	16,2	2,2	1,4	1,7
LU	9,3	10,1	8,5 b	60,5	60,0	63,2 b	0,3	0,2	0,1 b
HU	9,6	4,2	5,2	16,5	16,9	10,5	0,8	1,0	0,7
MT	1,7	2,6	2,8	32,1	38,3	29,7	0,2	0,0 n	0,0 n
NL	9,4	9,9	8,3	56,8	64,8	67,6	0,2	0,2	0,2
AT	6,8	7,0	6,3	20,0	22,7	21,1	0,1	0,3	0,1
PL	6,2	6,0	4,9 p	10,9	10,2	11,2 p	4,2	4,2	12,7 p
PT	5,7	5,7	4,1	50,2	52,9	53,0	2,1	1,7	1,6
RO	10,3	8,6	7,1	13,2	14,1	6,8	4,9	4,9	4,7
SI	4,9	4,1	4,4	46,3	46,9	44,3	3,3	2,9	2,7
SK	4,1	5,7	3,2	1,4	6,6	4,8	2,6	2,7	3,2
FI	4,3	4,0	4,1	37,2	38,2	39,6	4,7	4,7	5,4
SE	8,3	9,4	8,3	49,4	53,1	54,1	1,5	1,4	1,5

Pastaba. „ESnesv“ ir „EZnesv“ – nesvertiniai ES ir euro zonos vidurkiai.

Žymos: b – laiko eilutės lūžis; e – prognozuojami įverčiai; p – preliminarūs duomenys; u – mažo patikimumo duomenys (mažas atvejų skaičius).

Šaltinis: Eurostatas.

2 priedas. Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai, pokyčiai ir atotrūkis nuo ES vidurkio

Metai	Lygios galimybės														
	Mokyklos nebaigę asmenys (18–24 m. amžiaus gyventojų proc.)			Gyventojų skaitmeninių įgūdžių lygis			NEET jaunimas (15–29 m. amžiaus gyventojų proc.)			Lyčių užimtumo skirtumas (p. p.)			Pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20)		
	2020			2019			2020			2020			2020		
	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES
ES 27	-0,3	1,3	-0,1	1,0	0,1	1,4	1,1	1,0	0,0	-0,4	1,0	0,0	0,3	0,5	0,3
EZ 19	-0,4	1,6	-0,2				1,2	1,2	0,1	-0,7	0,1	-0,3	0,4	0,6	0,4
ESnesv	-0,2	0,0	0,0	-0,4	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
EZnesv	-0,3	-0,2	-0,1	-0,9	2,0	-0,6	1,2	-0,2	0,1	-0,7	-0,7	-0,3	0,0	-0,1	0,1
BE	-0,3	-0,5	-0,1	0,0	5,1	0,4	0,2	-0,7	-0,9	0,2	-1,8	0,6	0,0	-1,1	0,1
BG	-1,1	4,2	-0,9	0,0	-26,9	0,4	1,4	5,4	0,3	0,2	-0,8	0,6	-0,1	3,3	-0,1
CZ	0,9	-1,0	1,1	2,0	6,1	2,4	1,2	-1,7	0,1	0,3	5,3	0,7	0,0	-1,4	0,0
DK	-0,6	0,7	-0,4	-1,0	14,1	-0,6	0,6	-2,5	-0,5	-0,2	-3,0	0,2	-0,1	-0,7	-0,1
DE	-0,2	1,5	0,0	2,0	14,1	2,4	1,0	-4,1	-0,1	-1,8	-3,8	-1,4	1,6	1,7	1,6
EE	-2,3	-1,1	-2,1	2,0	6,1	2,4	1,4	-1,5	0,3	-1,7	-4,0	-1,3	-0,1	0,3	0,0
IE	-0,1	-3,6	0,1	5,0	-2,9	5,4	2,8	1,5	1,7	-0,3	2,1	0,1	0,1	-0,6	0,1
EL	-0,3	-4,8	-0,1	5,0	-4,9	5,4	1,0	6,0	-0,1	-1,3	9,4	-0,9	0,0	0,4	0,1
ES	-1,3	7,4	-1,1	2,0	1,1	2,4	2,4	4,6	1,3	-0,5	1,4	-0,1	-0,2	1,0	-0,2
FR	-0,2	-0,6	0,0	0,0	1,1	0,4	1,0	1,3	-0,1	-0,2	-4,3	0,2	0,2	-0,3	0,2
HR	-0,8	-6,4	-0,6	12,0	-2,9	12,4	0,4	1,9	-0,7	0,7	1,2	1,1	-0,2	-0,1	-0,1
IT	-0,4	4,5	-0,2		-13,9		1,1	10,6	0,0	0,3	9,9	0,7	:	:	:
CY	2,3	2,9	2,5	-5,0	-10,9	-4,6	1,2	2,6	0,1	0,4	2,0	0,8	-0,3	-0,4	-0,3
LV	-1,5	-1,4	-1,3	-5,0	-12,9	-4,6	1,6	-0,8	0,5	0,1	-6,2	0,5	-0,3	1,5	-0,3
LT	1,6	-3,0	1,8	1,0	0,1	1,4	2,1	0,3	1,0	0,1	-8,3	0,5	-0,3	1,4	-0,3
LU	1,0	-0,4	1,2	-20,0	9,1	-19,6	1,2	-5,0	0,1	-2,0	-2,9	-1,6	-0,4	0,2	-0,3
HU	0,3	3,5	0,5	-1,0	-6,9	-0,6	1,5	2,0	0,4	0,2	1,2	0,6	0,1	-0,4	0,1
MT	-1,3	4,0	-1,1	-1,0	0,1	-0,6	1,6	-3,2	0,5	-2,9	7,8	-2,5	0,5	-0,1	0,5
NL	-0,5	-1,6	-0,3	0,0	23,1	0,4	0,0	-7,0	-1,1	-0,4	-1,1	0,0	0,2	-0,6	0,2
AT	0,3	-0,5	0,5	-1,0	10,1	-0,6	1,2	-3,2	0,1	-0,4	-1,6	0,0	-0,1	-0,6	0,0
PL	0,2	-3,2	0,4	-2,0	-11,9	-1,6	0,9	0,2	-0,2	0,3	5,7	0,7	-0,3	-0,7	-0,3
PT	-1,7	0,3	-1,5	2,0	-3,9	2,4	1,8	-1,7	0,7	-1,2	-4,3	-0,8	-0,2	0,2	-0,2
RO	0,3	7,0	0,5	2,0	-24,9	2,4	-0,2	3,9	-1,3	0,3	9,3	0,7	-0,5	1,9	-0,4
SI	-0,5	-4,5	-0,3	1,0	-0,9	1,4	0,4	-3,5	-0,7	-0,6	-3,8	-0,2	-0,1	-1,4	-0,1
SK	-0,7	-1,0	-0,5	-5,0	-1,9	-4,6	0,7	2,5	-0,4	-0,4	2,6	0,0	-0,3	-1,7	-0,3
FI	0,9	-0,4	1,1	0,0	20,1	0,4	0,8	-2,4	-0,3	0,2	-7,1	0,6	0,0	-1,0	0,1
SE	1,2	-0,9	1,4	-5,0	16,1	-4,6	0,9	-5,5	-0,2	0,2	-5,1	0,6	-0,2	-0,6	-0,2

Pastaba. „ESnesv“ ir „EZnesv“ – nesvertiniai ES ir euro zonos vidurkiai. Atotrūkis nuo ES vidurkio apskaičiuojamas pagal nesvertinį vidurkį. Individualaus skaitmeninių įgūdžių lygio pokytis apskaičiuotas remiantis 2017 m. duomenimis (2018 m. duomenų nėra).

Žymos: b – laiko eilutės lūžis; e – prognozuojami įverčiai; p – preliminarūs duomenys; u – mažo patikimumo duomenys (mažas atvejų skaičius).

Šaltinis: Eurostatas.

2 priedas (tęsinys). Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai, pokyčiai ir atotrūkis nuo ES vidurkio

Metai	Tinkamos darbo sąlygos											
	Užimtumo lygis (20–64 m. amžiaus gyventojų proc.)			Nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus aktyvių gyventojų proc.)			Ilgalaikio nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus aktyvių gyventojų proc.)			Bendrų disponuojamųjų namų ūkio pajamų vienam gyventojui augimas (2008 m. = 100)		
	2020			2020			2020			2020		
	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES
ES 27	-0,8	-1,4	0,0	0,4	0,2	-0,4	-0,2	0,2	-0,1	-0,3	-4,8	-0,7
EZ 19	-1,0	-2,1	-0,2	0,3	1,0	-0,5	-0,3	0,6	-0,2	-0,6	-8,2	-1,0
ESnesv	-0,8	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
EZnesv	-1,0	-0,5	-0,2	0,8	0,7	0,0	-0,1	0,4	0,0	0,4	-4,1	0,0
BE	-0,5	-3,8	0,3	0,2	-1,3	-0,6	0,0	0,1	0,1	0,6	-8,5	0,3
BG	-1,6	-0,7	-0,8	0,9	-1,7	0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0		-0,3
CZ	-0,6	5,9	0,2	0,6	-4,3	-0,2	0,0	-1,6	0,1	2,2	12,0	1,9
DK	-0,5	4,0	0,3	0,6	-1,3	-0,2	0,1	-1,3	0,2	-0,4	4,8	-0,7
DE	-0,6	6,2	0,2	0,7	-3,1	-0,1	-0,1	-1,1	0,0	0,3	1,1	-0,1
EE	-1,4	5,0	-0,6	2,4	-0,1	1,6	0,3	-1,0	0,4	0,0		-0,3
IE	-1,7	-0,4	-0,9	0,7	-1,2	-0,1	-0,3	-0,9	-0,2	6,3	-1,8	6,0
EL	-2,5	-15,5	-1,7	-0,3	10,7	-1,1	-0,8	8,3	-0,7	-1,7	-38,4	-2,0
ES	-2,3	-8,1	-1,5	1,4	8,6	0,6	-0,3	2,8	-0,2	-5,4	-18,3	-5,7
FR	-0,2	-1,7	0,6	-0,4	1,1	-1,2	-0,4	-0,3	-0,3	0,0	-5,5	-0,3
HR	0,2	-6,9	1,0	0,9	0,6	0,1	-0,3	-0,1	-0,2	0,1	-1,4	-0,2
IT	-0,9	-11,2	-0,1	-0,8	2,3	-1,6	-0,9	2,5	-0,8	-2,2	-20,1	-2,5
CY	-0,8	1,1	0,0	0,5	0,7	-0,3	0,0	-0,1	0,1	-3,4	-17,2	-3,8
LV	-0,4	3,1	0,4	1,8	1,2	1,0	-0,2	0,0	-0,1	2,4	8,4	2,1
LT	-1,5	2,9	-0,7	2,2	1,6	1,4	0,6	0,3	0,7	7,6	31,3	7,3
LU	-0,7	-1,7	0,1	1,2	-0,1	0,4	0,4	-0,5	0,5	3,2	-1,9	2,9
HU	-0,1	3,7	0,7	0,8	-2,8	0,0	0,0	-1,1	0,1	-1,0	19,8	-1,3
MT	0,5	3,5	1,3	0,8	-2,5	0,0	0,2	-1,1	0,3	-1,8	13,4	-2,1
NL	-0,1	6,2	0,7	0,4	-3,1	-0,4	-0,1	-1,3	0,0	1,2	-5,2	0,8
AT	-2,0	1,0	-1,2	1,2	-0,9	0,4	0,3	-0,5	0,4	-2,2	-15,0	-2,5
PL	0,6	-0,2	1,4	-0,1	-3,7	-0,9	-0,1	-1,6	0,0	3,6	33,2	3,2
PT	-1,3	0,4	-0,5	0,3	0,1	-0,5	-0,5	0,1	-0,4	-1,5	-5,9	-1,8
RO	-0,1	-3,0	0,7	1,1	-1,9	0,3	-0,2	-0,7	-0,1	0,0		-0,3
SI	-0,8	1,8	0,0	0,5	-1,9	-0,3	0,0	-0,3	0,1	3,7	2,6	3,4
SK	-0,9	-1,3	-0,1	0,9	-0,2	0,1	-0,2	1,0	-0,1	-0,2	11,2	-0,5
FI	-0,7	2,7	0,1	1,1	0,9	0,3	0,0	-1,0	0,1	-0,2	-3,5	-0,6
SE	-1,3	7,0	-0,5	1,5	1,4	0,7	0,2	-1,1	0,3	-2,4	4,6	-2,7

Pastaba. „ESnesv“ ir „EZnesv“ – nesvertiniai ES ir euro zonos vidurkiai. Atotrūkis nuo ES vidurkio apskaičiuojamas pagal nesvertinį vidurkį. Realiosios bendros disponuojamosios namų ūkio pajamos vienam gyventojui apskaičiuojamos remiantis nekoreguotomis pajamomis (t. y. neatsižvelgiant į socialinius pervedimus natūra) ir nekoreguojant pagal perkamosios galios standartus.

Žymos: b – laiko eilutės lūžis; e – prognozuojami įverčiai; p – preliminarūs duomenys; u – mažo patikimumo duomenys (mažas atvejų skaičius).

Šaltinis: Eurostatas, EBPO.

2 priedas (tęsinys). Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai, pokyčiai ir atotrūkis nuo ES vidurkio

Metai	Socialinė apsauga ir įtrauktis											
	Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis			Vaikų (0–17 m. amžiaus) skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis			Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui			Asmenų su negalia užimtumo skirtumas		
	2020			2020			2020			2020		
	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES
	ES 27	0,0	1,3	0,4	0,8	2,3	1,0	3,2	-2,8	2,3	0,1	-1,5
EZ 19	0,2	1,4	0,6	1,2	2,8	1,4	4,0	-2,8	3,1	0,0	-2,6	-0,1
ESnes v	-0,4	0,0	0,0	-0,2	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
EZnesv	-0,3	-0,4	0,0	-0,1	-0,3	0,2	0,7	0,4	-0,1	-0,1	-1,3	-0,2
BE	0,4	-0,2	0,8	-0,8	0,3	-0,6	3,2	9,4	2,3	3,2	10,3	3,1
BG	0,4	13,0	0,8	0,1	14,3	0,3	-3,3	-15,1	-4,1	-1,8	7,0	-1,9
CZ	-0,6	-9,1	-0,2	-0,1	-9,0	0,1	1,5	5,1	0,6	-0,7	-0,4	-0,8
DK	-0,5	-3,8	-0,1	-0,4	-8,4	-0,2	5,1	16,9	4,2	1,5	-7,9	1,4
DE	1,1	1,9	1,5	6,5	3,2	6,7	13,0	-4,0	12,1	5,9	6,4	5,8
EE	-0,9	2,2	-0,5	-2,3	-4,5	-2,1	3,5	-3,8	2,7	-0,6	-5,4	-0,7
IE	0,4	0,4	0,8	1,2	3,1	1,4	-2,0	20,2	-2,9	-4,1	13,9	-4,2
EL	-1,5	6,9	-1,1	0,3	9,6	0,5	2,2	-10,5	1,3	-0,8	2,2	-0,9
ES	0,8	6,4	1,2	0,5	9,9	0,7	0,3	-12,1	-0,6	-8,5	-4,4	-8,6
FR	0,0	-1,7	0,4	-1,6	0,7	-1,4	4,8	11,4	3,9	3,9	-3,2	3,8
HR	-0,3	-0,1	0,1	-0,7	-3,5	-0,5	-1,6	-12,4	-2,5	-0,6	6,9	-0,7
IT	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
CY	-1,0	-3,0	-0,6	-1,3	-2,9	-1,1	-0,5	-0,8	-1,4	1,5	-2,5	1,4
LV	-1,6	4,5	-1,2	1,0	-2,1	1,2	0,0	-12,1	-0,9	-2,3	-9,3	-2,4
LT	-1,0	3,9	-0,6	-2,7	1,2	-2,5	-2,2	-6,1	-3,0	-3,3	-3,3	-3,4
LU	-0,2	-0,7	0,2	-1,2	2,3	-1,0	5,4	3,9	4,5	2,0	-3,9	1,9
HU	-0,6	-1,2	-0,2	-2,4	-0,2	-2,2	5,6	8,6	4,7	2,6	5,2	2,5
MT	-0,9	-0,7	-0,5	-1,3	0,7	-1,1	-5,3	-14,5	-6,1	1,3	3,4	1,2
NL	-0,5	-4,6	-0,1	0,4	-6,1	0,6	-1,5	1,3	-2,4	-1,1	-0,6	-1,2
AT	0,2	-3,9	0,6	1,8	0,0	2,0	-8,1	5,6	-9,0	-1,4	-5,5	-1,5
PL	-0,9	-3,6	-0,5	-0,2	-5,8	0,0	-0,1	1,3	-1,0	-2,1	5,3	-2,2
PT	-1,1	-0,6	-0,7	0,0	0,0	0,2	1,8	-9,5	0,9	-1,0	-7,8	-1,1
RO	-0,5	15,2	-0,1	1,5	19,6	1,7	0,5	-19,7	-0,3	1,2	4,4	1,1
SI	0,6	-6,3	1,0	0,5	-9,8	0,7	-0,8	9,1	-1,7	3,2	-4,3	3,1
SK	-1,1	-6,8	-0,7	-2,9	-3,5	-2,7	2,0	4,5	1,1	0,5	-2,4	0,4
FI	0,5	-4,7	0,9	0,7	-7,4	0,9	-2,6	15,9	-3,5	-0,7	-6,1	-0,8
SE	-0,7	-2,9	-0,3	-2,8	-1,7	-2,6	1,9	7,2	1,0	4,0	2,9	3,9

Pastaba. „ESnes“ ir „EZnesv“ – nesvertiniai ES ir euro zonos vidurkiai. Atotrūkis nuo ES vidurkio apskaičiuojamas pagal nesvertinį vidurkį.

Žymos: b – laiko eilutės lūžis; e – prognozuojami įverčiai; p – preliminarūs duomenys; u – mažo patikimumo duomenys (mažas atvejų skaičius).

Šaltinis: Eurostatas.

2 priedas (tęsinys). Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai, pokyčiai ir atotrūkis nuo ES vidurkio

Metai	Socialinė apsauga ir įtrauktis (tęsinys)								
	Per didelės išlaidos būstui			Vaikai iki 3 m. amžiaus, kuriems teikiamos oficialios priežiūros paslaugos			Asmenys, kurie nurodo turį nepatenkintų medicinines priežiūros poreikių		
	2020			2020			2020		
	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES	Metinis pokytis	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Metinis pokytis VN / metinis pokytis ES
ES 27	0,5	1,9	0,8	:	:	:	:	:	:
EZ 19	1,0	2,8	1,3						
ESnes v	-0,3	0,0	0,0	-3,7	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
EZnes v	-0,1	0,0	0,2	-4,8	3,5	-1,0	-0,1	-0,1	-0,3
BE	-0,6	-0,2	-0,3	-0,9	23,0	2,8	-0,3	-1,2	-0,5
BG	-1,6	6,4	-1,3	-4,7	-16,6	-1,0	0,0	-1,3	-0,2
CZ	-0,4	-1,5	-0,1	-1,5	-26,8	2,2	-0,1	-2,3	-0,3
DK	-1,5	6,1	-1,2	1,7	36,1	5,4	-0,1	-1,0	-0,3
DE	6,0	11,9	6,3	-14,9	-15,2	-11,2	-0,2	-2,6	-0,4
EE	8,0	4,4	8,3	-5,1	-4,9	-1,4	-2,5	10,3	-2,7
IE	-0,8	-4,6	-0,5	-17,6	-8,4	-13,9	0,1	-0,6	-0,1
EL	-3,6	24,6	-3,3	-11,9	-11,1	-8,2	-1,7	3,7	-1,9
ES	-0,3	0,2	0,0	-11,9	13,9	-8,2	0,2	-2,3	0,0
FR	:	:	:	6,4	25,6	10,1	1,4	-0,1	1,2
HR	-0,5	-3,8	-0,2	4,7	-11,2	8,4	0,1	-1,2	-0,1
IT	:	:	:	:	:	:	:	:	:
CY	-0,4	-6,1	-0,1	-10,4	-10,9	-6,7	-0,6	-2,3	-0,8
LV	-0,6	-3,2	-0,3	-2,0	-5,3	1,7	1,0	2,6	0,8
LT	-2,1	-5,3	-1,8	-10,4	-15,4	-6,7	0,3	-1,0	0,1
LU	-1,6	0,5	-1,3	3,2	31,6	6,9	-0,1	-2,6	-0,3
HU	1,0	-2,8	1,3	-6,4	-21,1	-2,7	-0,3	-2,0	-0,5
MT	0,2	-5,2	0,5	-8,6	-1,9	-4,9	0,0	-2,7	-0,2
NL	-1,6	0,3	-1,3	2,8	36,0	6,5	0,0	-2,5	-0,2
AT	-0,7	-1,7	-0,4	-1,6	-10,5	2,1	-0,2	-2,6	-0,4
PL	-1,1	-3,1	-0,8	1,0	-20,4	4,7	8,5	10,0	8,3
PT	-1,6	-3,9	-1,3	0,1	21,4	3,8	-0,1	-1,1	-0,3
RO	-1,5	-0,9	-1,2	-7,3	-24,8	-3,6	-0,2	2,0	-0,4
SI	0,3	-3,6	0,6	-2,6	12,7	1,1	-0,2	0,0	-0,4
SK	-2,5	-4,8	-2,2	-1,8	-26,8	1,9	0,5	0,5	0,3
FI	0,1	-3,9	0,4	1,4	8,0	5,1	0,7	2,7	0,5
SE	-1,1	0,3	-0,8	1,0	22,5	4,7	0,1	-1,2	-0,1

Pastabos. „ESnesv“ ir „EZnesv“ – nesvertiniai ES ir euro zonos vidurkiai. Atotrūkis nuo ES vidurkio apskaičiuojamas pagal nesvertinį vidurkį.

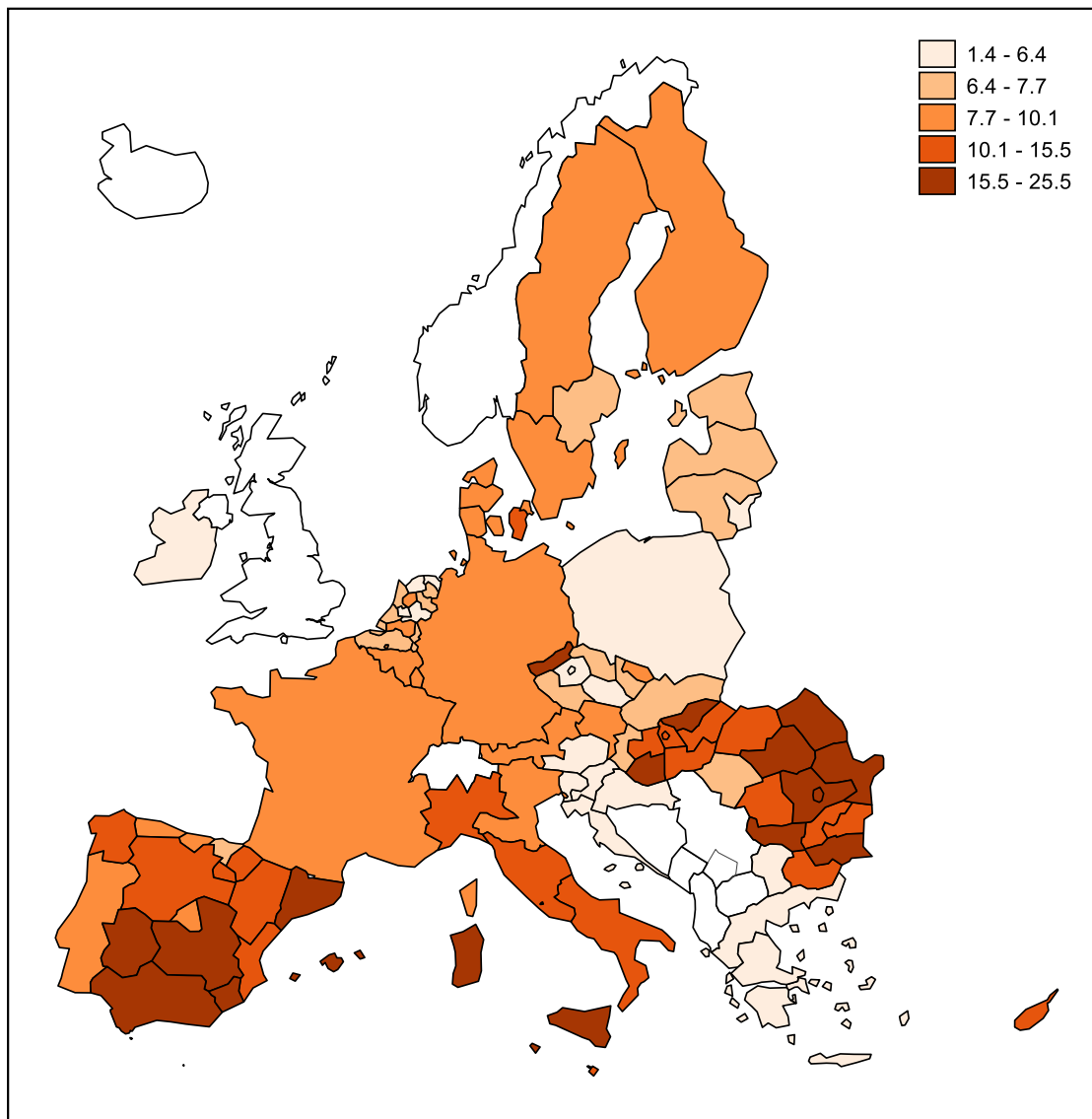
Žymos: b – laiko eilutės lūžis; e – prognozuojami įverčiai; p – preliminarūs duomenys; u – mažo patikimumo duomenys (mažas atvejų skaičius); n – statistiškai beveik nesiskiria nuo nulio.

Šaltinis: Eurostatas.

3 priedas. Atrinkti socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai pagal regionus²⁹⁹

1 pav. Mokyklos nebaigę asmenys, 2020 m.

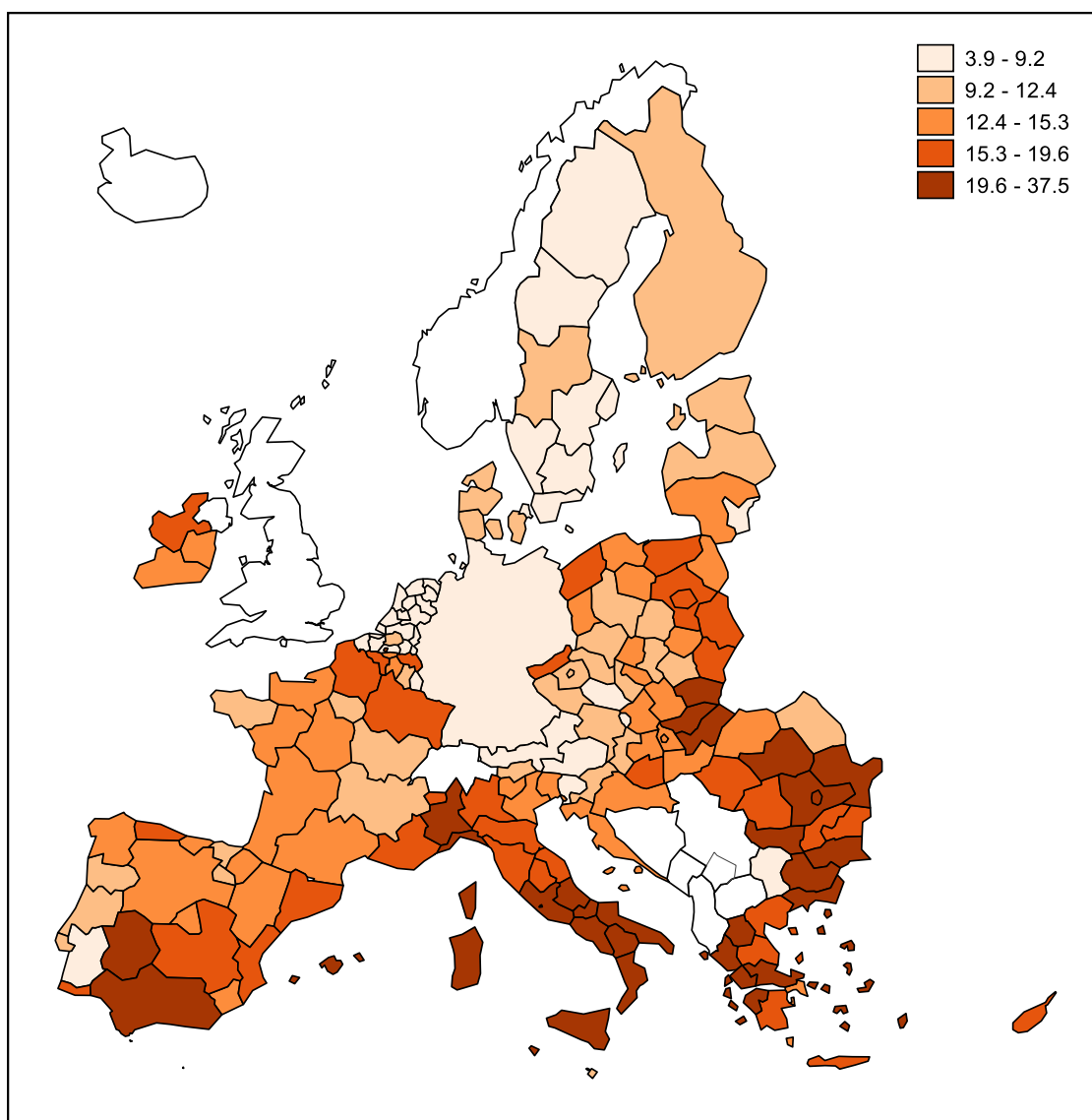
(18–24 m. amžiaus asmenų proc. dalis pagal NUTS 2 lygmens regionus; ES vidurkis: 9,9 proc.)

Pastaba. Kai kurios salos ir atokiausi regionai neįtraukti. Suomijos, Prancūzijos, Vokietijos, Lenkijos ir Portugalijos duomenys – nacionaliniai. Austrijos, Belgijos, Graikijos, Airijos, Italijos, Slovakijos ir Švedijos duomenys – NUTS 1 lygmens. Mažo patikimumo duomenys – Bulgarijos (šiaurės vidurio, šiaurės rytų, šiaurės vakarų ir pietvakarių regionų); Kroatijos (Adrijos jūros pakrantės regiono); Čekijos (Prahos); Vengrijos (Budapešto ir Vakarų Padunojaus regiono); Lietuvos (sostinės regiono); Nyderlandų (Zelandijos); Rumunijos (Bukarešto-Ilfovo ir vakarų Rumunijos regiono); Slovėnijos (rytų ir vakarų Slovėnijos regiono) ir Ispanijos (Kantabrijos, Seutos miesto, Meliljos miesto, La Riochos ir Astūrijos kunigaikštystės). Vokietijos duomenys su laiko eilutės lūžiu. Vokietijos duomenys preliminarūs. Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [edat_lfse_16]. © EuroGeographics (administracinės ribos).

²⁹⁹ Pastaba. Suskirstymas regioniniu (NUTS 2) lygmeniu. Jeigu suskirstymo regioniniu (NUTS 2) lygmeniu nėra, žemėlapiuose pateikiama NUTS 1 arba nacionalinio lygmens duomenys.

2 pav. Nesimokantis, nedirbantis ir mokymuose nedalyvaujantis jaunimas (NEET), 2020 m.
 (15–29 m. amžiaus asmenų proc. dalis pagal NUTS 2 lygmens regionus; ES vidurkis: 13,7 proc.)

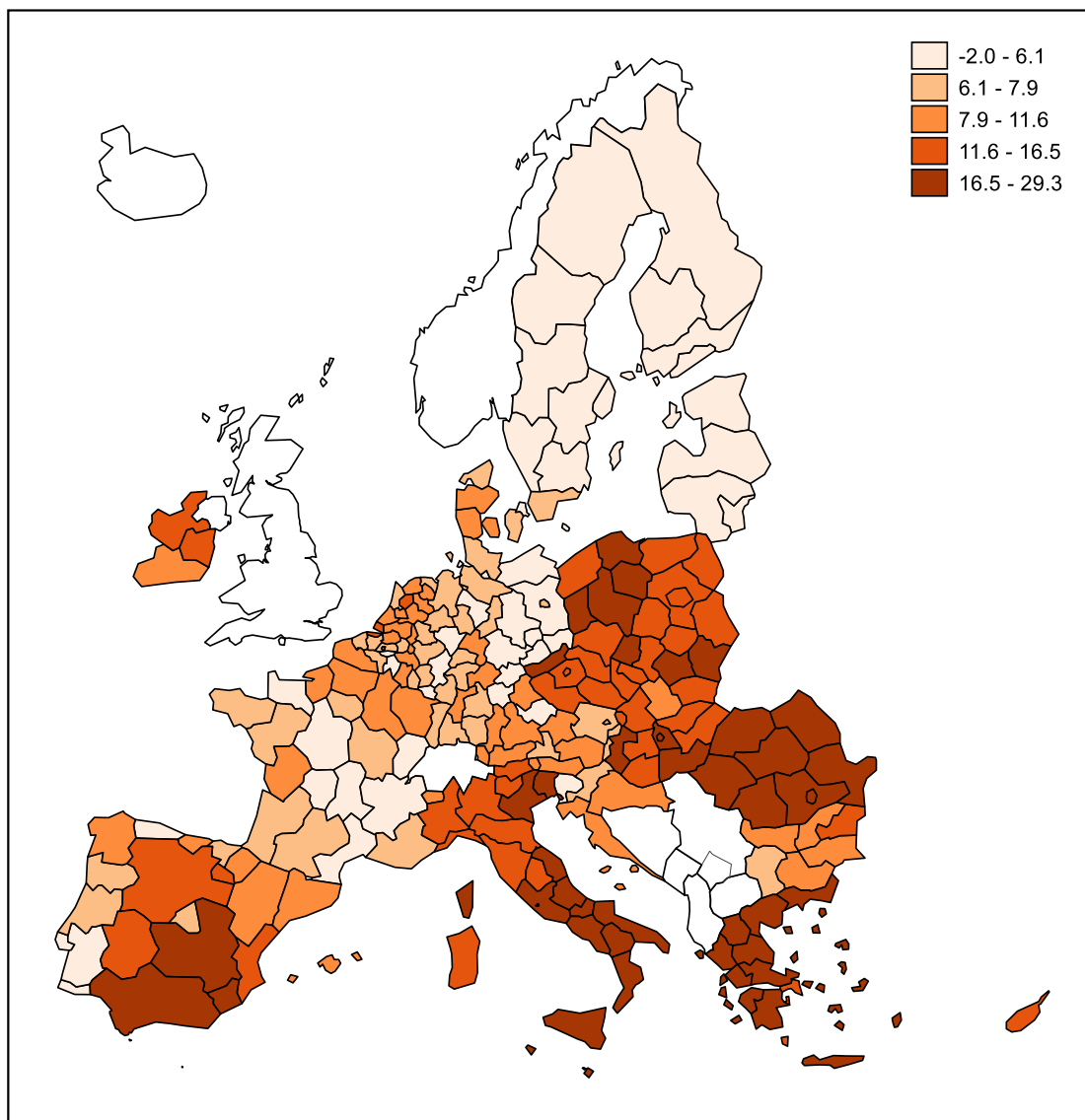

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiuose regionuose neįtraukti. Suomijos ir Vokietijos duomenys – nacionaliniai. Austrijos ir Prancūzijos duomenys – NUTS 1 lygmens. Mažo patikimumo duomenys – Prancūzijos (Korsikos); Nyderlandų (Zelandijos); Lenkijos (Opolės vaivadijos); Ispanijos (Seutos miesto ir Meliljos miesto) ir Švedijos (Vidurio Norlando ir Aukštutinio Norlando). Vokietijos duomenys su laiko eilutės lūžiu. Vokietijos duomenys preliminarūs.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [edat_lfse_22]. © EuroGeographics (administracinės ribos).

3 pav. Lyčių užimtumo skirtumas, 2020 m.

(skirtumas proc. punktais, vyrų užimtumo lygio ir moterų užimtumo lygio skirtumas, 20–64 m. amžiaus grupėje, pagal NUTS 2 lygmens regionus; ES vidurkis: 11,0 proc. p.)

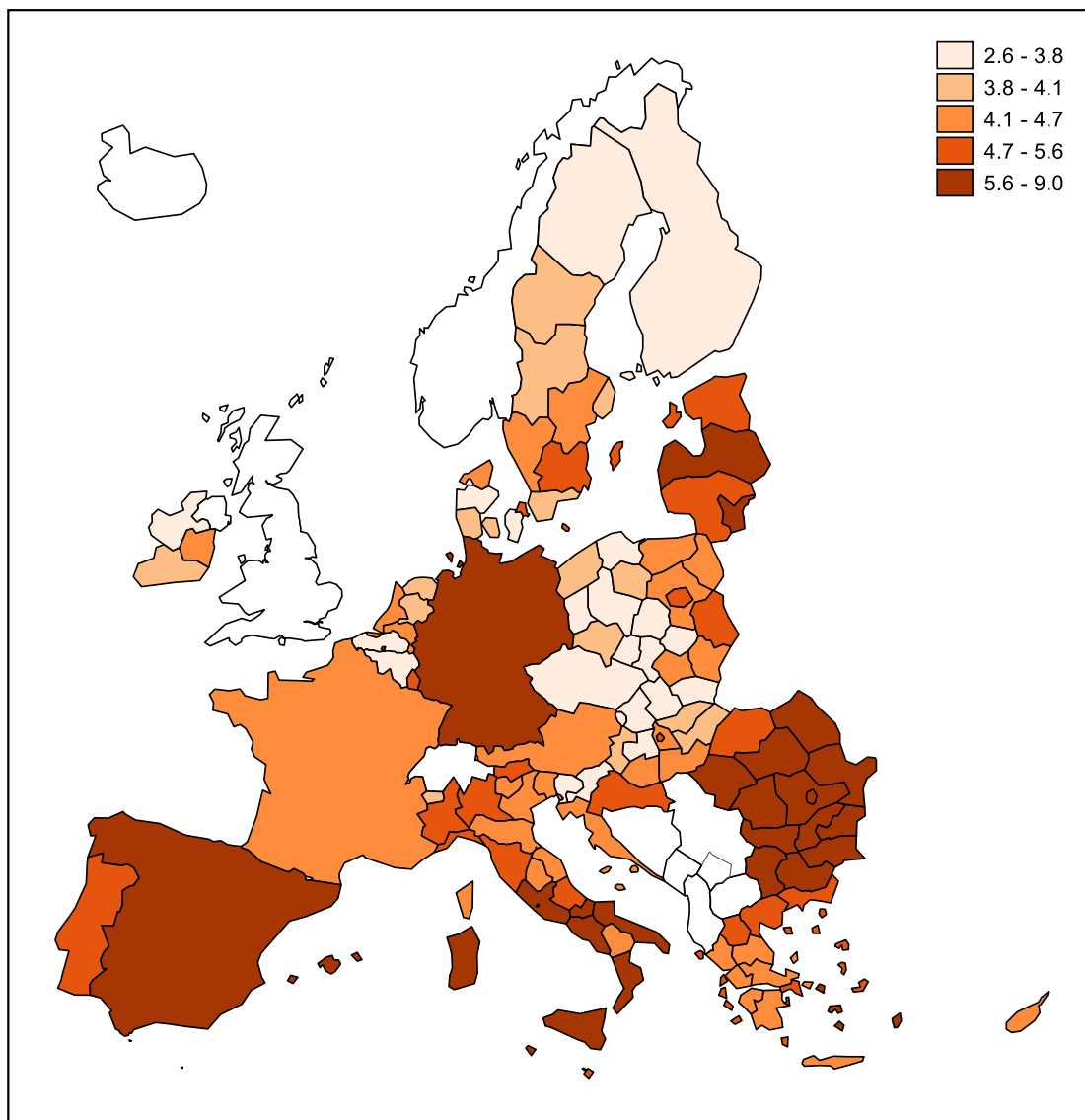

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiuose regionuose neįtraukti. Mažo patikimumo duomenys – Prancūzijos (Korsikos ir Majoto). Vokietijos duomenys su laiko eilutės lūžiu. Vokietijos duomenys preliminarūs.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [tepsr_lm220]. © EuroGeographics (administracinės ribos).

4 pav. Pajamų nelygybė kaip kvintilio dalies santykis (S80/S20), 2020 m.

(indeksas pagal NUTS 2 lygmens regionus; ES vidurkis: 5,2)

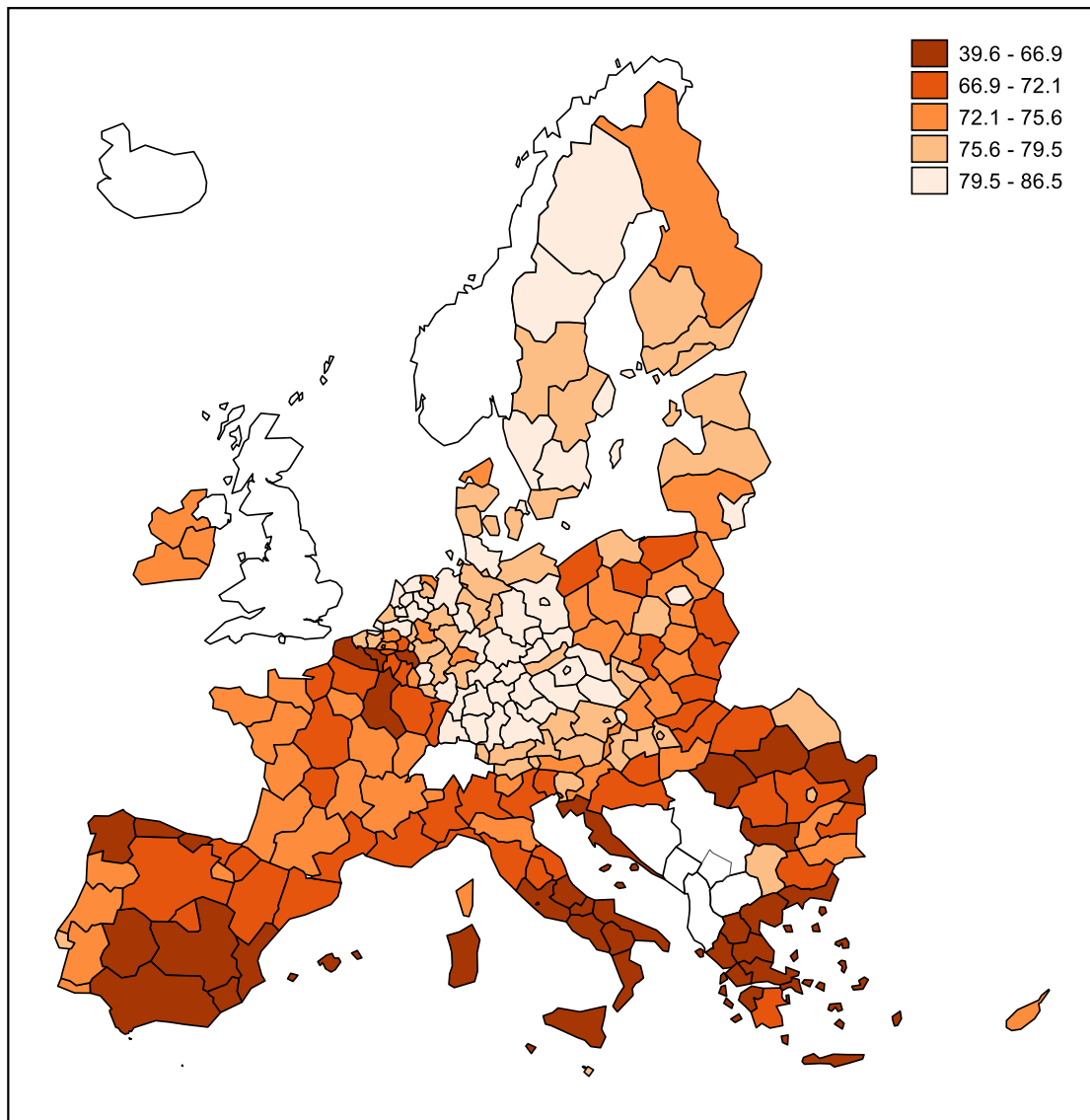

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiuose regionuose neįtraukti. Italijos duomenys – 2019 m. (nes nėra jokio lygmens 2020 m. duomenų). Austrijos, Kipro, Čekijos, Estijos, Suomijos, Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Liuksemburgo, Maltos, Portugalijos ir Ispanijos duomenys – nacionaliniai. Belgijos ir Nyderlandų duomenys – NUTS 1 lygmens. Belgijos, Danijos, Vokietijos, Airijos ir Liuksemburgo duomenys – su laiko eilutės lūžiu. Prancūzijos, Latvijos ir Lenkijos duomenys preliminarūs.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [ilc_di11_r]. © EuroGeographics (administracinės ribos).

5 pav. Užimtumo lygis, 2020 m.

(20–64 m. amžiaus asmenų proc. dalis pagal NUTS 2 lygmens regionus; ES vidurkis: 72,5 proc.)

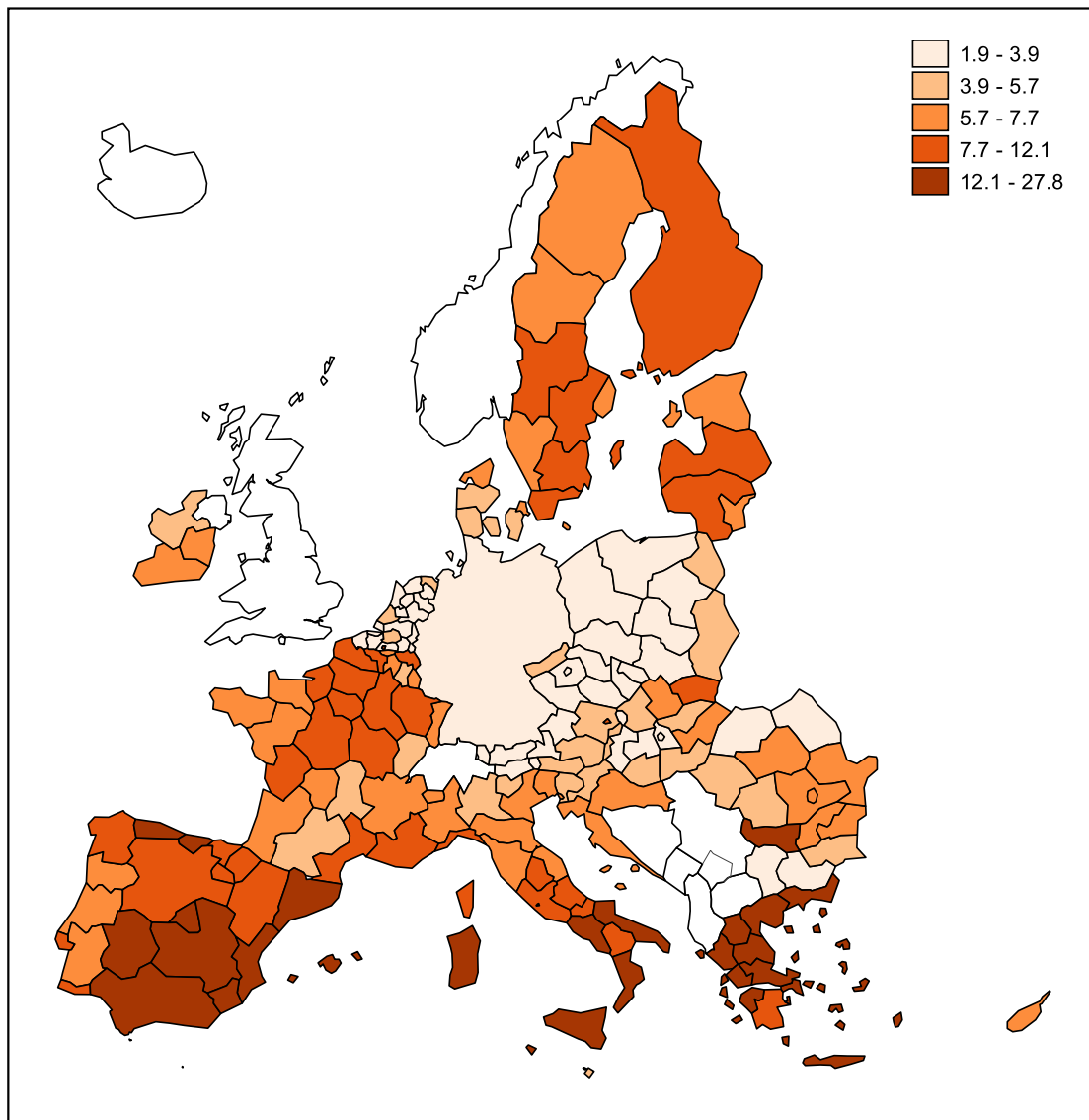

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiuose regionuose neįtraukti. Mažo patikimumo duomenys – Prancūzijos (Korsikos ir Majoto). Vokietijos duomenys su laiko eilutės lūžiu. Vokietijos duomenys preliminarūs.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [lfst_r_lfe2emprrt]. © EuroGeographics (administracinės ribos).

6 pav. Nedarbo lygis, 2020 m.

(15–74 m. amžiaus aktyvių gyventojų proc. dalis pagal NUTS 2 lygmens regionus; ES vidurkis: 7,1 proc.)

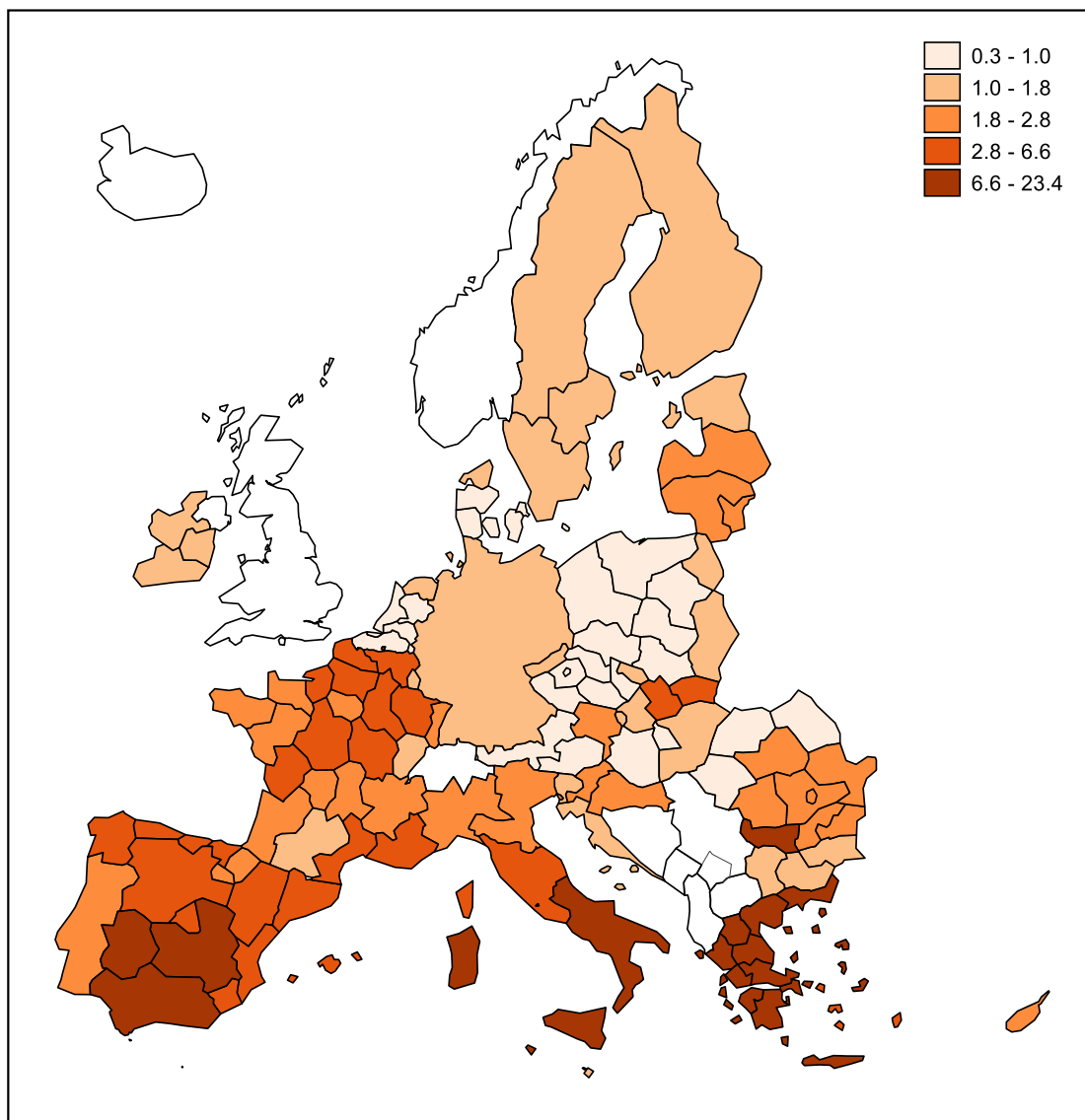

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiuose regionuose neįtraukti. Suomijos ir Vokietijos duomenys – nacionaliniai. Lenkijos duomenys – NUTS 1 lygmens. Mažo patikimumo duomenys – Prancūzijos (Korsikos ir Majoto). Vokietijos duomenys su laiko eilutės lūžiu. Vokietijos duomenys preliminarūs.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [lfst_r_lfu3rt]. © EuroGeographics (administracinės ribos).

7 pav. Ilgalaikio nedarbo lygis (12 mėn. ar ilgiau), 2020 m.

(15–74 m. amžiaus aktyvių gyventojų proc. dalis pagal NUTS 2 lygmens regionus; ES vidurkis: 2,4 proc.)

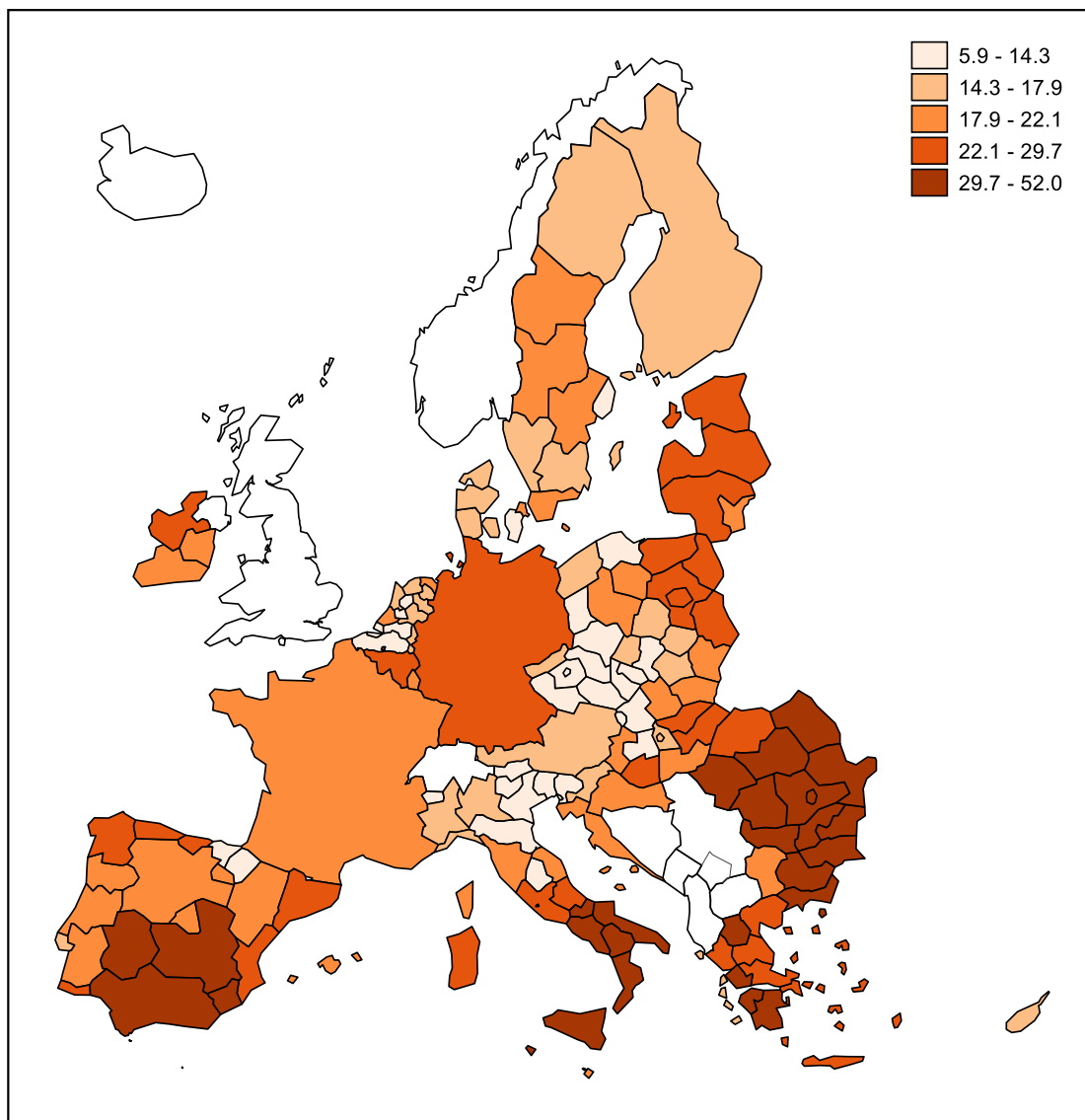

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiuose regionuose neįtraukti. Suomijos, Vokietijos ir Portugalijos duomenys – nacionaliniai. Austrijos, Belgijos, Vengrijos, Italijos, Nyderlandų, Lenkijos ir Švedijos duomenys – NUTS 1 lygmens. Mažo patikimumo duomenys – Bulgarijos (pietryčių regiono); Kroatijos (Adrijos jūros pakrantės regiono); Čekijos (pietvakarių regiono, Prahos, šiaurės rytų regiono, Vidurio Moravijos ir Vidurio Bohemijos); Danijos (Šiaurės Jutlandijos ir Zelandijos); Prancūzijos (Korsikos, Franš Kontė, Limuzeno ir Majoto); Airijos (šiaurės ir vakarų); Lenkijos (Centrinio makroregiono, Pietvakarių makroregiono, Pietų makroregiono, Šiaurės vakarų makroregiono, Šiaurės makroregiono ir Mazovijos vaivadijos makroregiono); Rumunijos (Bukarešto-Ilfovo, šiaurės vakarų ir vakarų Rumunijos regiono) ir Ispanijos (La Riochos). Vokietijos duomenys su laiko eilutės lūžiu. Vokietijos duomenys preliminarūs.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [lfst_r_lfu2ltu]. © EuroGeographics (administracinės ribos).

8 pav. Asmenys, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, 2020 m.

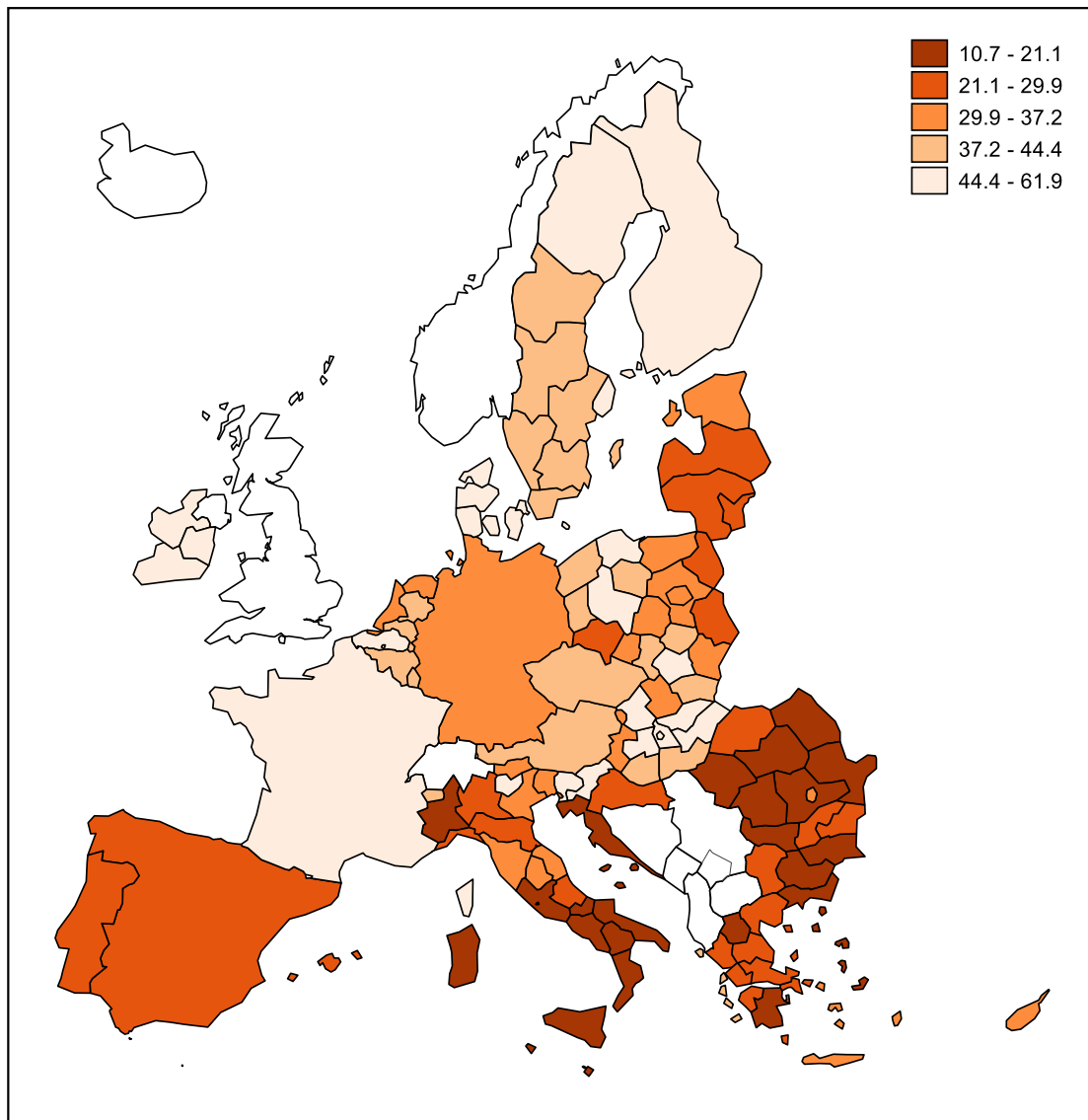
(proc. pagal NUTS 2 lygmens regionus; ES vidurkis: 21,9 proc.)

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiuose regionuose neįtraukti. Italijos duomenys – 2019 m. (nes nėra jokio lygmens 2020 m. duomenų). Austrijos, Kipro, Estijos, Suomijos, Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Liuksemburgo ir Maltos duomenys – nacionaliniai. Belgijos duomenys – NUTS 1 lygmens. Belgijos, Danijos, Vokietijos, Airijos ir Liuksemburgo duomenys – su laiko eilutės lūžiu. Prancūzijos, Latvijos ir Lenkijos duomenys preliminarūs.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [ilc_peps11n]. © EuroGeographics (administracinės ribos).

9 pav. Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui, 2020 m.
(proc. pagal NUTS 2 lygmens regionus; ES vidurkis: 32,7 proc.)

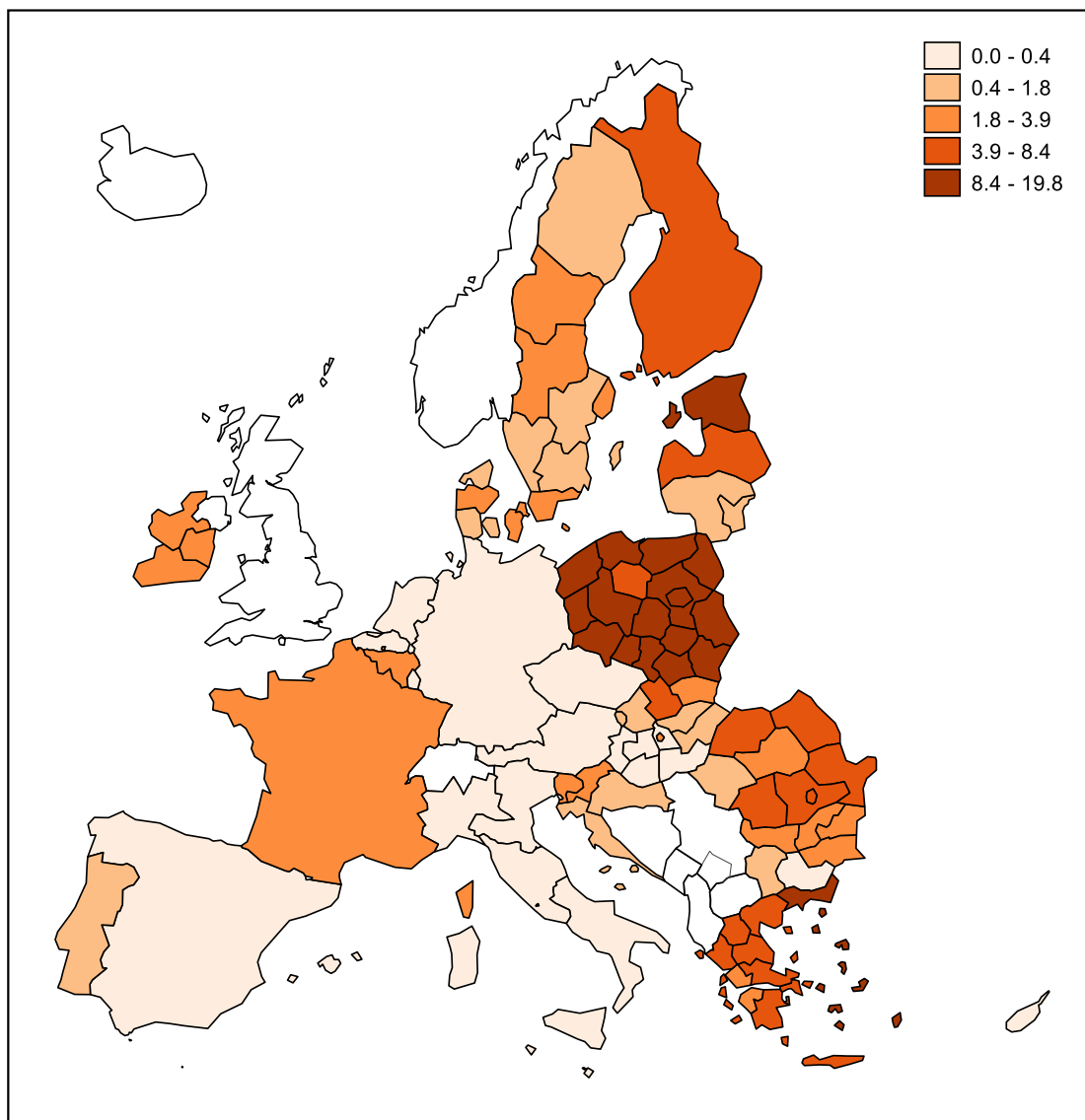

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiuose regionuose neįtraukti. Italijos duomenys – 2019 m. (nes nėra jokio lygmens 2020 m. duomenų). Austrijos, Kipro, Čekijos, Estijos, Suomijos, Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Liuksemburgo, Maltos, Portugalijos ir Ispanijos duomenys – nacionaliniai. Belgijos ir Nyderlandų duomenys – NUTS 1 lygmens. Belgijos, Danijos, Vokietijos, Airijos ir Liuksemburgo duomenys – su laiko eilutės lūžiu. Prancūzijos, Latvijos ir Lenkijos duomenys preliminarūs.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [tespm050_r]. © EuroGeographics (administracinės ribos).

10 pav. Asmenys, kurie nurodo turį nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių, 2020 m.

(asmensų, kurie nurodo turį nepatenkintų poreikių dėl finansinių priežasčių, ilgo laukimo ar per didelio atstumo, proc. pagal NUTS 2 lygmens regionus; ES vidurkis: neprieinama)

Pastaba. Kai kurie administraciniai vienetai salose ir atokiausiuose regionuose neįtraukti. Austrijos, Kipro, Čekijos, Estijos, Suomijos, Prancūzijos, Vokietijos, Latvijos, Liuksemburgo, Maltos, Nyderlandų, Portugalijos ir Ispanijos duomenys – nacionaliniai. Belgijos ir Italijos duomenys – NUTS 1 lygmens.

Šaltinis: Eurostatas, rodiklis [hlth_silc_08_r]. © EuroGeographics (administracinės ribos).

4 priedas. Metodinės pastabos apie tendencijų ir lygio nustatymą rodiklių suvestinėje

2015 m. viduryje Europos Komisija, Užimtumo komitetas ir Socialinės apsaugos komitetas susitarė dėl valstybių narių veiklos vertinimo metodikos rengiant Pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę. Susitarta, kad remiantis taikytina metodika turėtų būti galima pagal kiekvieną rodiklį nustatyti santykinę kiekvienos valstybės narės padėties vertę, atsižvelgiant į rodiklio reikšmių (rezultatų) pasiskirstymą ES. Metodika taikoma tiek metų lygmenims (lygiai), tiek pokyčiams per vienerius metus (pokyčiai), tokiu būdu sudarant sąlygas holistiškai įvertinti valstybių narių veiklą.

2017 m. Komisija, sutarusi su Užimtumo komitetu ir Socialinės apsaugos komitetu, nutarė taikyti šią metodiką Socialinių rodiklių suvestinės, papildančios Europos socialinių teisių ramstį, pagrindiniams rodikliams.

Siekiant įvertinti santykinę valstybių narių padėtį, kiekvienas rodiklis, lygiai ir pokyčiai yra paversti standartiniais balais (dar vadinamais z balais), kad visiems rodikliams būtų taikoma tokia pati matų sistema. Tai atliekama standartizuojant tiek lygių, tiek pokyčių pirmines reikšmes pagal formulę:

$$VN\ z\ balai_X = \frac{[VN_X\ rodiklis - vidurkis (VN\ rodiklis)]}{standartinis\ nuokrypis (VN\ rodiklis)}$$

kai VN_X rodiklis yra X valstybės narės rodiklio vertė.

Taikant šį metodą galima kiekvienos valstybės narės pirminę rodiklio vertę išreikšti pagal tai, keliais standartiniais nuokrypiais ji skiriasi nuo (nesvertinio) vidurkio. Kiekvienos valstybės narės veiklos rezultatai įvertinami ir suklasifikuojami remiantis gautais z balų rezultatais, atsižvelgiant į iš anksto nustatytas ribines vertes, išreikštas standartinio nuokrypio kartotiniais.

Svarbiausias klausimas taikant šį metodą – kaip nustatyti ribines vertes. Atsižvelgiant į tai, kad apie stebimų pirminių reikšmių pasiskirstymą³⁰⁰ negalima patikimai daryti jokių parametrinių prielaidų, pasirenkant ribines vertes vadovaujamosi sveiko proto nuostatomis. Atsižvelgiant į rodiklių suvestinėje naudojamų pagrindinių rodiklių analizę, kai žema vertė reiškia gerus rezultatus, susitarta, kad:

1. Rodiklis mažesnis už -1 – labai geri veiklos rezultatai
2. Rodiklis nuo -1 iki -0,5 – geri veiklos rezultatai
3. Rodiklis nuo -0,5 iki 0,5 – neutralūs veiklos rezultatai
4. Rodiklis nuo 0,5 iki 1 – blogi veiklos rezultatai
5. Rodiklis didesnis už 1 – labai blogi veiklos rezultatai³⁰¹

1 lentelė. Z balų ribinės vertės

Z balų ribinės vertės					
	-1,0	-0,5	0	0,5	1,0
	<i>(mažiau nei)</i>	<i>(mažiau nei)</i>	<i>(nuo... iki...)</i>	<i>(daugiau nei)</i>	<i>(daugiau nei)</i>
	Įvertinimas				
Lygiai	Labai žemas	Žemas	Vidutinis	Aukštas	Labai aukštas
Pokyčiai	Daug mažesni už vidurkį	Mažesni už vidurkį	Vidutiniai	Didesni už vidurkį	Daug didesni už vidurkį

³⁰⁰ Buvo atlikti normaliojo pasiskirstymo ir T pasiskirstymo testai, po kurių panašumo į tokį pasiskirstymą hipotezė atmesta.

³⁰¹ Pasirinkus normalųjį pasiskirstymą, atskyrimo reikšmės apytikriai atitinka 15 proc., 30 proc., 50 proc., 70 proc. ir 85 proc. kumuliacinio pasiskirstymo.

Derinant lygių ir pokyčių vertinimą bendrus šalies veiklos rezultatus galima pagal kiekvieną rodiklį priskirti vienai iš šių septynių kategorijų. Spalvų kodai atspindėti atitinkamuose šios ataskaitos paveiksluose. Atsižvelgiant į valstybės narės priskyrimo tam tikrai kategorijai nepastovumą, būtina turėti omenyje šio priskyrimo reliatyvumą. Šalis gali būti priskirta žemesnei kategorijai nei prieš metus, net jei jos rodikliai pagerėjo – jei kitų šalių rodikliai pagerėjo dar labiau, tos šalies santykinė padėtis pablogėjo.

Toliau pateikiamose lentelėse tų rodiklių, kurių žema vertė rodo gerus rezultatus (kaip antai, nedarbo lygio, AROPE ir pan.), klasifikacija yra grindžiama z balais.

Geriausi rezultatai	Lygio rezultatas mažesnis už -1,0, pokyčių rezultatas mažesnis už 1,0.	Valstybės narės, kurių lygis daug aukštesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis gerėja daug greičiau, arba blogėja daug lėčiau, negu ES vidurkis.
Geresni už vidurkį rezultatai	Lygio rezultatas nuo -1,0 iki -0,5, pokyčių rezultatas mažesnis už 1 arba lygio rezultatas nuo -0,5 iki 0,5, pokyčių rezultatas mažesnis už -1,0.	Valstybės narės, kurių lygis aukštesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis gerėja arba neblogėja daug greičiau negu ES vidurkis.
Gerai rezultatai, bet reikia stebėti padėtį	Lygio rezultatas mažesnis už -0,5, pokyčių rezultatas didesnis už 1,0 ir pokyčių rezultatas didesnis už 0 ³⁰² .	Valstybės narės, kurių lygis aukštesnis arba daug aukštesnis už ES vidurkį, tačiau jų padėtis blogėja daug greičiau negu ES vidurkis.
Vidutiniški (neutralūs) rezultatai	Lygio rezultatas nuo -0,5 iki 0,5, pokyčių rezultatas nuo -1,0 iki 1,0.	Valstybės narės, kurių lygis vidutinis ir kurių padėtis nei gerėja, nei blogėja daug greičiau negu ES vidurkis.
Prastų, bet gerėjančių rezultatų pasiekusios šalys	Lygio rezultatas didesnis už 0,5, pokyčių rezultatas mažesnis už -1,0.	Valstybės narės, kurių lygis žemesnis arba daug žemesnis už ES vidurkį, tačiau jų padėtis gerėja daug greičiau negu ES vidurkis.

³⁰² Dėl pastarosios sąlygos valstybės narės, kurios lygio rezultatas yra „žemas“ arba „labai žemas“, padėties negalima pavadinti blogėjančia, jei pokyčiai yra „daug didesni už vidurkį“, bet tebe gerėja.

Padėtį reikia stebėti	Lygio rezultatas nuo 0,5 iki 1,0, pokyčių rezultatas didesnis už -1,0 arba lygio rezultatas nuo -0,5 iki 0,5, pokyčių rezultatas didesnis už 1,0 (ir pokyčių rezultatas didesnis už 0 ³⁰³).	Ši kategorija apima du skirtingus atvejus: i) valstybės narės, kurių lygis mažesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis blogėja arba nepakankamai greitai gerėja; ii) valstybės narės, kurių lygis atitinka ES vidurkį, tačiau padėtis blogėja daug greičiau negu ES vidurkis.
Kritinė padėtis	Lygio rezultatas didesnis už 1,0, pokyčių rezultatas didesnis už -1,0.	Valstybės narės, kurių lygis daug žemesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis blogėja arba nepakankamai greitai gerėja.

Lygis	Pokytis				
	Daug mažesnis už vidurkį	Mažesnis už vidurkį	Vidutinis	Didesnis už vidurkį	Daug didesnis už vidurkį
Labai žemas					
Žemas					
Vidutinis					
Aukštas					
Labai aukštas					

Toliau pateikiamose lentelėse tų rodiklių, kurių aukšta vertė rodo gerus rezultatus (kaip antai, užimtumo lygio, naudojimosi vaikų priežiūros paslaugomis ir pan.), klasifikacija yra grindžiama z balais.

Geriausi rezultatai	Lygio rezultatas didesnis už 1,0, pokyčių rezultatas didesnis už -1,0.	Valstybės narės, kurių lygis daug aukštesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis gerėja arba neblogėja daug greičiau negu ES vidurkis.
Geresni už vidurkį rezultatai	Lygio rezultatas nuo 1,0 iki 0,5, pokyčių rezultatas didesnis už -1,0 arba lygio rezultatas nuo -0,5 iki 0,5, pokyčių rezultatas didesnis už 1,0.	Valstybės narės, kurių lygis aukštesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis gerėja arba neblogėja daug greičiau negu ES vidurkis.

³⁰³ Dėl pastarosios sąlygos valstybės narės, kurios lygio rezultatas yra „vidutinis“, negalima priskirti kategorijai „padėtį reikia stebėti“, jei pokyčiai yra „daug didesni už vidurkį“, bet tebe gerėja.

Gerai rezultatai, bet reikia stebėti padėti	Lygio rezultatas didesnis už 0,5 ir pokyčių rezultatas mažesnis už -1,0 <i>ir</i> pokyčių rezultatas mažesnis už 0 ³⁰⁴ .	Valstybės narės, kurių lygis aukštesnis arba daug aukštesnis už ES vidurkį, tačiau jų padėtis blogėja daug greičiau negu ES vidurkis.
Vidutiniški (neutralūs) rezultatai	Lygio rezultatas nuo -0,5 iki 0,5, pokyčių rezultatas nuo -1,0 iki 1,0.	Valstybės narės, kurių lygis vidutinis ir kurių padėtis nei gerėja, nei blogėja daug greičiau negu ES vidurkis.
Prastų, bet gerėjančių rezultatų pasiekusios šalys	Lygio rezultatas mažesnis už -0,5, pokyčių rezultatas didesnis už 1,0.	Valstybės narės, kurių lygis žemesnis arba daug žemesnis už ES vidurkį, tačiau jų padėtis gerėja daug greičiau negu ES vidurkis.
Padėti reikia stebėti	Lygio rezultatas nuo -0,5 iki -1,0, pokyčių rezultatas mažesnis už 1,0 <u>arba</u> lygio rezultatas nuo -0,5 iki 0,5, pokyčių rezultatas mažesnis už -1,0 (<i>ir</i> pokyčių rezultatas mažesnis už 0 ³⁰⁵).	Ši kategorija apima du skirtingus atvejus: i) valstybės narės, kurių lygis mažesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis blogėja arba nepakankamai greitai gerėja; ii) valstybės narės, kurių lygis atitinka ES vidurkį, tačiau padėtis blogėja daug greičiau negu ES vidurkis.
Kritinė padėtis	Lygio rezultatas mažesnis už 1,0, pokyčių rezultatas mažesnis už 1,0.	Valstybės narės, kurių lygis daug žemesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis blogėja arba nepakankamai greitai gerėja.

Lygis	Pokytis				
	Daug didesnis už vidurkį	Didesnis už vidurkį	Vidutinis	Mažesnis už vidurkį	Daug mažesnis už vidurkį
Labai aukštas					
Aukštas					
Vidutinis					
Žemas					
Labai žemas					

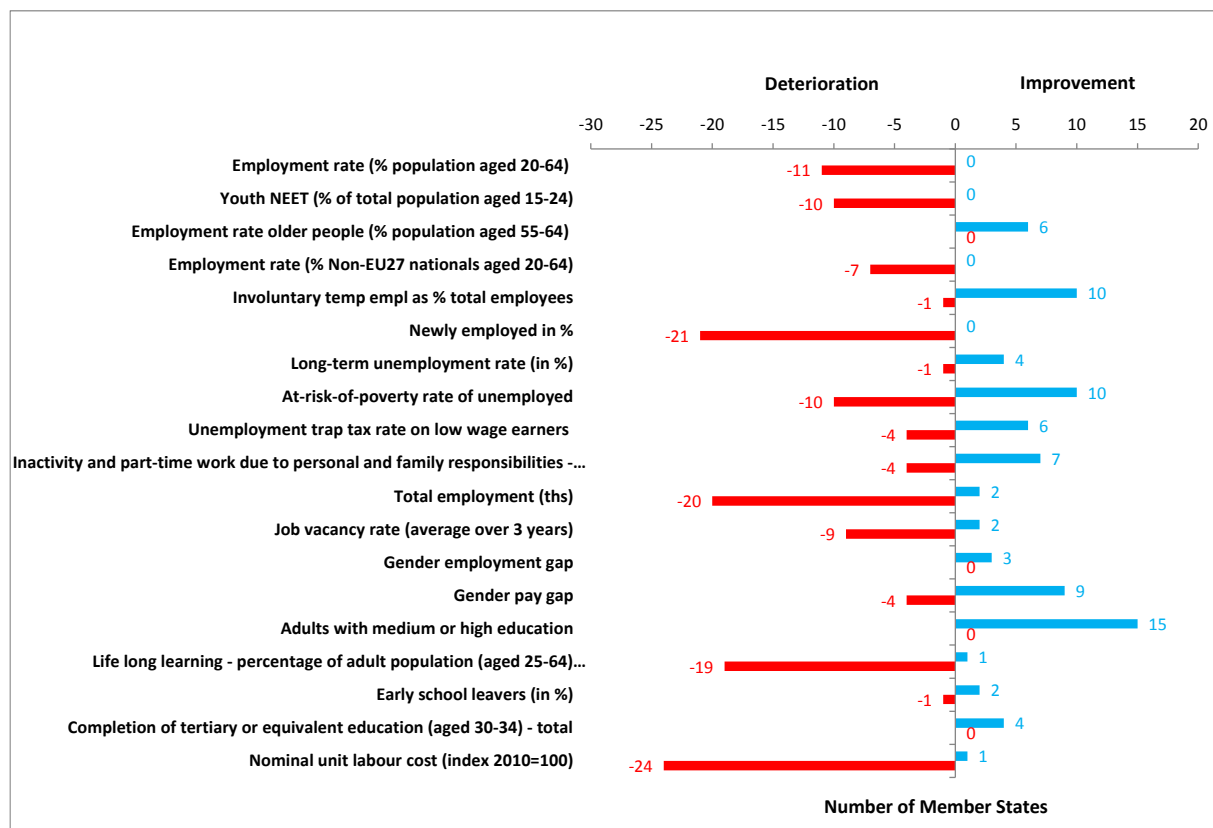
³⁰⁴ Dėl pastarosios sąlygos valstybės narės, kurios lygio rezultatas yra „aukštas“ arba „labai aukštas“, padėties negalima pavadinti blogėjančia, jei pokytis „daug mažesnis už vidurkį“, bet tebe gerėja.

³⁰⁵ Dėl pastarosios sąlygos valstybės narės, kurios lygio rezultatas yra „vidutinis“, negalima priskirti kategorijai „padėti reikia stebėti“, jei pokyčiai yra „daug mažesni už vidurkį“, bet tebe gerėja.

Atskyrimo reikšmių suvestinė lentelė

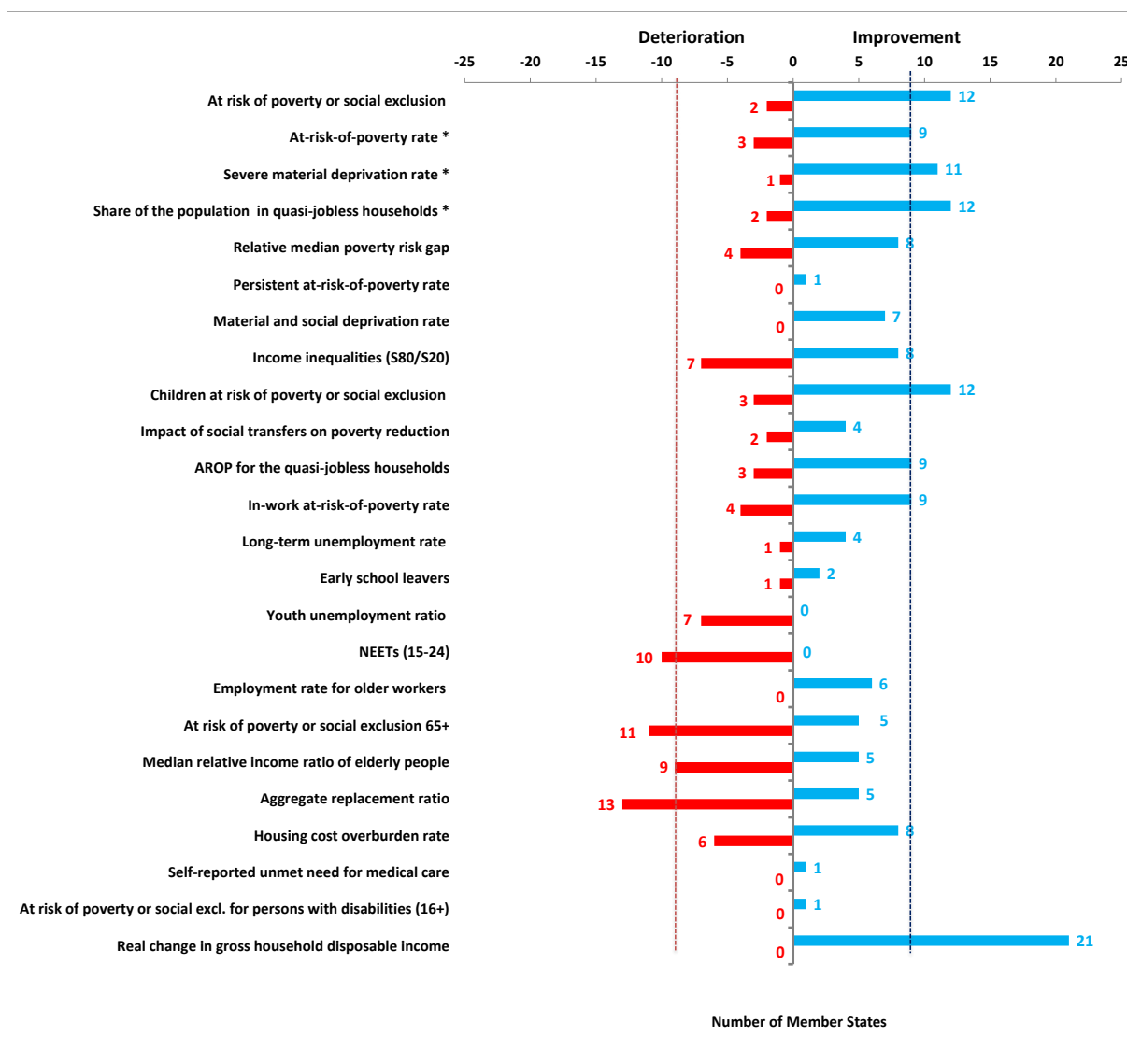
		Labai žemas	Žemas	Vidutinis	Aukštas	Labai aukštas
Mokyklos nebaigę asmenys (18–24 m. amžiaus gyventojų proc.)	Lygiai	mažiau nei 5,3 %	mažiau nei 7,0 %	nuo 7,0 % iki 10,3 %	daugiau nei 10,3 %	daugiau nei 12,0 %
	Pokyčiai	mažiau nei -1,2 p. p.	mažiau nei -0,7 p. p.	nuo -0,7 p. p. iki 0,3 p. p.	daugiau nei 0,3 p. p.	daugiau nei 0,9 p. p.
Asmenys, turintys bazinius ar geresnius bendruosius skaitmeninius įgūdžius (16–74 m. amžiaus gyventojų proc.)	Lygiai	mažiau nei 43,8 %	mažiau nei 49,9 %	nuo 49,9 % iki 62,0 %	daugiau nei 62,0 %	daugiau nei 68,0 %
	Pokyčiai	mažiau nei -5,7 p. p.	mažiau nei -3,0 p. p.	nuo -3,0 p. p. iki 2,6 p. p.	daugiau nei 2,6 p. p.	daugiau nei 4,9 p. p.
NEET jaunimas (15–29 m. amžiaus gyventojų proc.)	Lygiai	mažiau nei 8,8 %	mažiau nei 10,7 %	nuo 10,7 % iki 14,7 %	daugiau nei 14,7 %	daugiau nei 16,6 %
	Pokyčiai	mažiau nei 0,4 p. p.	mažiau nei 0,8 p. p.	nuo 0,8 p. p. iki 1,5 p. p.	daugiau nei 1,5 p. p.	daugiau nei 1,8 p. p.
Lyčių užimtumo skirtumas (p. p.)	Lygiai	mažiau nei 4,9 p. p.	mažiau nei 7,4 p. p.	nuo 7,4 p. p. iki 12,5 p. p.	daugiau nei 12,5 p. p.	daugiau nei 15,1 p. p.
	Pokyčiai	mažiau nei -1,2 p. p.	mažiau nei -0,8 p. p.	nuo -0,8 p. p. iki 0,0 p. p.	daugiau nei 0,0 p. p.	daugiau nei 0,5 p. p.
Pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20)	Lygiai	mažiau nei 3,6	mažiau nei 4,2	nuo 4,2 iki 5,3	daugiau nei 5,3	daugiau nei 5,9
	Pokyčiai	mažiau nei -0,4	mažiau nei -0,2	nuo -0,2 iki 0,2	daugiau nei 0,2	daugiau nei 0,4
Užimtumo lygis (20–64 m. amžiaus gyventojų proc.)	Lygiai	mažiau nei 68,5 %	mažiau nei 71,1 %	nuo 71,1 % iki 76,5 %	daugiau nei 76,5 %	daugiau nei 79,1 %
	Pokyčiai	mažiau nei -1,6 p. p.	mažiau nei -1,2 p. p.	nuo -1,2 p. p. iki -0,4 p. p.	daugiau nei -0,4 p. p.	daugiau nei 0,0 p. p.
Nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus aktyvių gyventojų proc.)	Lygiai	mažiau nei 3,6 %	mažiau nei 5,2 %	nuo 5,2 % iki 8,5 %	daugiau nei 8,5 %	daugiau nei 10,1 %
	Pokyčiai	mažiau nei 0,1 p. p.	mažiau nei 0,4 p. p.	nuo 0,4 p. p. iki 1,1 p. p.	daugiau nei 1,1 p. p.	daugiau nei 1,5 p. p.
Ilgalaikio nedarbo lygis (15–74 m. amžiaus aktyvių gyventojų proc.)	Lygiai	mažiau nei 0,2 %	mažiau nei 1,2 %	nuo 1,2 % iki 3,2 %	daugiau nei 3,2 %	daugiau nei 4,1 %
	Pokyčiai	mažiau nei -0,4 p. p.	mažiau nei -0,3 p. p.	nuo -0,3 p. p. iki 0,1 p. p.	daugiau nei 0,1 p. p.	daugiau nei 0,2 p. p.
Realiosios bendros disponuojamosios namų ūkio pajamos vienam gyventojui (2008 m. = 100)	Lygiai	mažiau nei 96,3	mažiau nei 104,2	nuo 104,2 iki 120,0	daugiau nei 120,0	daugiau nei 127,8
	Pokyčiai	mažiau nei 0,0 p. p.	mažiau nei 0,0 p. p.	nuo 0,0 p. p. iki 0,0 p. p.	daugiau nei 0,0 p. p.	daugiau nei 0,0 p. p.
Asmenys, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis (visų gyventojų proc.)	Lygiai	mažiau nei 15,0 %	mažiau nei 17,8 %	nuo 17,8 % iki 23,4 %	daugiau nei 23,4 %	daugiau nei 26,2 %
	Pokyčiai	mažiau nei -1,1 p. p.	mažiau nei -0,7 p. p.	nuo -0,7 p. p. iki 0,0 p. p.	daugiau nei 0,0 p. p.	daugiau nei 0,3 p. p.
Vaikų skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis (visų gyventojų iki 18 m. amžiaus proc.)	Lygiai	mažiau nei 15,0 %	mažiau nei 18,4 %	nuo 18,4 % iki 25,4 %	daugiau nei 25,4 %	daugiau nei 28,8 %
	Pokyčiai	mažiau nei -2,1 p. p.	mažiau nei -1,2 p. p.	nuo -1,2 p. p. iki 0,7 p. p.	daugiau nei 0,7 p. p.	daugiau nei 2,2 p. p.
Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui (proc.)	Lygiai	mažiau nei 24,7 %	mažiau nei 30,1 %	nuo 30,1 % iki 40,9 %	daugiau nei 40,9 %	daugiau nei 44,8 %
	Pokyčiai	mažiau nei -3,2 p. p.	mažiau nei -1,1 p. p.	nuo -1,1 p. p. iki 2,9 p. p.	daugiau nei 2,9 p. p.	daugiau nei 3,7 p. p.
Lyčių užimtumo skirtumas (p. p.)	Lygiai	mažiau nei 20,1 p. p.	mažiau nei 23,0 p. p.	nuo 23,0 p. p. iki 29,0 p. p.	daugiau nei 29,0 p. p.	daugiau nei 32,0 p. p.
	Pokyčiai	mažiau nei -2,9 p. p.	mažiau nei -1,4 p. p.	nuo -1,4 p. p. iki 1,5 p. p.	daugiau nei 1,5 p. p.	daugiau nei 3,0 p. p.
Per didelių išlaidų būstui rodiklis (proc.)	Lygiai	mažiau nei 1,5 %	mažiau nei 4,7 %	nuo 4,7 % iki 11,3 %	daugiau nei 11,3 %	daugiau nei 14,6 %
	Pokyčiai	mažiau nei -2,7 p. p.	mažiau nei -1,5 p. p.	nuo -1,5 p. p. iki 0,8 p. p.	daugiau nei 0,8 p. p.	daugiau nei 2,0 p. p.
Vaikai iki 3 m. amžiaus, kuriems teikiamos oficialios priežiūros paslaugos (proc.)	Lygiai	mažiau nei 11,6 %	mažiau nei 21,6 %	nuo 21,6 % iki 41,6 %	daugiau nei 41,6 %	daugiau nei 51,6 %
	Pokyčiai	mažiau nei -9,9 p. p.	mažiau nei -6,8 p. p.	nuo -6,8 p. p. iki -0,7 p. p.	daugiau nei -0,7 p. p.	daugiau nei 2,4 p. p.
Asmenys, kurie nurodo turį nepatenkintų medicininių priežiūros poreikių (proc.)	Lygiai	mažiau nei -0,7 %	mažiau nei 1,0 %	nuo 1,0 % iki 4,4 %	daugiau nei 4,4 %	daugiau nei 6,2 %
	Pokyčiai	mažiau nei -1,6 p. p.	mažiau nei -0,7 p. p.	nuo -0,7 p. p. iki 1,1 p. p.	daugiau nei 1,1 p. p.	daugiau nei 2,0 p. p.

5 priedas. Glausta užimtumo tendencijų, kurias reikia stebėti, apžvalga ir valstybių narių, kuriose padėtis blogėja arba gerėja, kaip nustatyta 2021 m. Užimtumo rodiklių apžvalgoje, skaičius

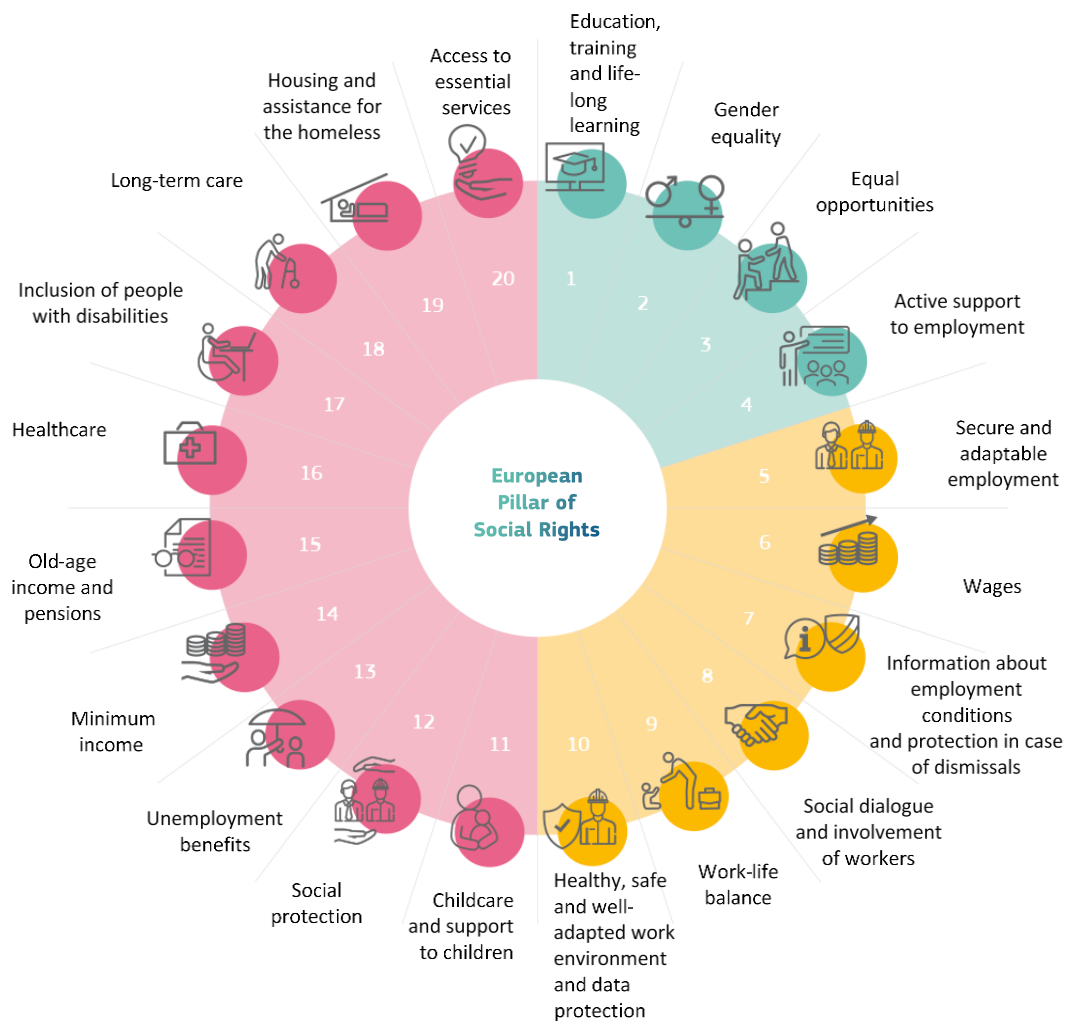
Pastaba. 2018–2019 m. pokyčiai; 2017–2018 m. bedarbių skurdo rizikos lygio, nedarbo spąstų ir vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumų pokyčiai.

6 priedas. Glausta socialinių tendencijų, kurias reikia stebėti, apžvalga ir valstybių narių, kuriose padėtis 2018–2019 m. blogėjo arba gerėjo, kaip nustatyta 2021 m. birželio mėn. atnaujintoje Socialinės apsaugos rodiklių apžvalgoje, skaičius

Pastaba. ES SPGS duomenimis grindžiamų rodiklių pokyčiai – 2018–2019 m. (tačiau pajamų ir namų ūkių darbo intensyvumo rodiklių atveju paprastai pateikiami 2017–2018 m. pokyčiai). BE atveju 2019 m. didelis ES SPGS eilutės lūžis, todėl šios valstybės narės pokyčiai neįtraukti. Nurodant darbo jėgos tyrimo duomenimis grindžiamus rodiklius (ilgalaikio nedarbo lygis, mokyklos nebaigusių asmenų skaičius, jaunimo nedarbo lygis, 15–24 m. amžiaus NEET dalis, 55–64 m. amžiaus asmenų užimtumo lygis), pateikiami 2019–2020 m. pokyčiai.* AROPE rodiklio elementai – skurdo rizikos rodiklis (AROP), didelio materialinio nepritekliaus lygis ir asmenų, gyvenančių namų ūkyje, kuriame (beveik) nėra vienas narys neturi darbo, dalis.

7 priedas. Politikos priemonių, sugrupuotų pagal Ramsčio principus, indeksas

1 principas. Švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą	
Suaugusiųjų mokymosi paskatos.....	55, 94
Pameistrystė.....	95
Skaitmeniniai įgūdžiai (įskaitant nuotolinį mokymąsi).....	91, 92
Vienodos švietimo ir mokymo galimybės ir (arba) įtraukimas	91, 95
Žalieji įgūdžiai.....	93
Mokinių su negalia įtrauktis	91
Pradinis ir vidurinis ugdymas.....	91
Romai	91, 100
Tretinis mokslas.....	95
Profesinis rengimas ir mokymas.....	92, 93
2 principas. Lyčių lygybė	
Vaikų priežiūra	90, 96, 98, 138
Paskatos remti moterų užimtumą	56
3 principas. Lygios galimybės	
Migrantų ir pabėgėlių integracija į darbo rinką	99, 100
Kitos tikslinės socialinės ekonomikos rėmimo priemonės.....	57
Romai	91, 100
4 principas. Aktyvus užimtumo rėmimas	
Žaliosios pertvarkos užimtumo skatinimo priemonės	56
Ilgalaikiai bedarbiai	56
Vyresnio amžiaus darbuotojai	96
Valstybinės užimtumo tarnybos	128
Konkrečiam regionui skirtos užimtumo skatinimo priemonės	56
Konkrečiam sektoriui skirtos užimtumo skatinimo priemonės	56
Savarankiškas darbas, verslumas ir startuoliai	57
Netikslinės samdos subsidijos	54, 60
Jaunimas ir NEET jaunuoliai.....	56, 60, 96
5 principas. Saugus ir lankstus užimtumas	
Kolektyvinio atleidimo iš darbo teisės aktai.....	54, 126
Laisvas darbuotojų judėjimas	131
Darbo inspekcijos ir kova su nedeklaruojamu darbu.....	127
Terminuotų, ne viso darbo laiko ir darbo per laikinojo įdarbinimo įmones sutarčių reglamentavimas.....	126, 127
Sutrumpinto darbo laiko tvarka	55
6 principas. Darbo užmokestis	
Gyventojų pajamų mokesčiai	61
Socialinio draudimo įmokos.....	61
Teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis	60
7 principas. Informavimas apie įdarbinimo sąlygas ir apsauga atleidimo atveju	
Kolektyvinio atleidimo iš darbo teisės aktai.....	126
Individualaus atleidimo iš darbo teisės aktai.....	126
8 principas. Socialinis dialogas ir darbuotojų įtraukimas	
Socialinių partnerių dalyvavimas rengiant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus arba nacionalines reformų programas.....	131

9 principas. Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra	
Vaikų priežiūra	96
Atostogų dėl šeiminių priežasčių tvarka	96, 97
Lanksčios darbo sąlygos	97, 125
10 principas. Sveika, saugi ir gerai pritaikyta darbo aplinka ir duomenų apsauga	
Darbuotojų sauga ir sveikata	126
11 principas. Vaikų priežiūra ir parama vaikams	
Galimybė naudotis socialinėmis paslaugomis	153
Ankstyvasis ugdymas ir priežiūra	90, 98
Su šeima susijusios išmokos	153
12 principas. Socialinė apsauga	
Su šeima susijusios išmokos	152
Savarankiškai dirbančių asmenų pajamų rėmimas	55, 153
Savarankiškai dirbantys ir nestandartinį darbą dirbantys asmenys	145
Ligos išmokos	154
13 principas. Bedarbio pašalpos	
Bedarbio pašalpos	130
14 principas. Minimalios pajamos	
Minimalios pajamos ir kitos socialinės paramos išmokos	152
15 principas. Senatvės pajamos ir pensijos	
Pensijos	145, 157
16 principas. Sveikatos priežiūra	
Sveikatos priežiūra	154, 156
17 principas. Asmenų su negalia įtrauktis	
Asmenis su negalia prižiūrintys asmenys	99
Neįgalumo išmokos	98, 154
Paskatos remti asmenų su negalia užimtumą	56, 98
Mokinių su negalia įtrauktis	91
18 principas. Ilgalaikė priežiūra	
Ilgalaikė priežiūra	159
19 principas. Būstas ir parama benamiams	
Būstas	155
20 principas. Galimybė naudotis pagrindinėmis paslaugomis	
Galimybė naudotis pagrindinėmis paslaugomis	155
Galimybė naudotis socialinėmis paslaugomis	154